

בעזה"ש"י

תורת איש לוי

בענין
שעבוד

והמסתעף
בענייני
שכירות ומלוה

י"ד מנחם אב תשע"ח, עת כלולות בנינו
נפתלי נ"י עב"ג עטרה תחי' שוינגר
שמחת עולם תהיה להם, ודבר אלקינו יקום לעולם

בערל אברהם הלוי ויטמן
פעיה"ק והמקדש תובב"א

©

כל הזכויות שמורות

להערות ולהארות: berylwhitman@gmail.com

לע"נ

האשה הצדקנית
מרת פרומא מלכה ע"ה
בת הג"ר יצחק יוסף זצ"ל
שוינגר

ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ

אדוני מורי ורבי

הגאון רבי רפאל בן מורנו ורבנו
הגאון רבי חיים הלוי שמואלביץ
זצוק"ל

ת.ג.צ.ב.ה.

לע"נ

אבי מורי

ר' משה ב"ר ישראל הלוי זיטמן

ז"ל

ת.ג.צ.ב.ה.

לע"נ

מורי זקני

ר' יהושע שמחה ב"ר רפאל מרגולין

ז"ל

ת.ג.צ.ב.ה.

לע"נ

גיסי היקר

הג"ר שמואל ב"ר אלימלך בלייער

ז"ל

ת.ג.צ.ב.ה.

ב"ה ה' אדר א' תשנ"ה

לידידי הרב ר' בעריל ויטמאן שליט"א
השלום והברכה

לאחר שהרבתי לשמוע ממך דברי תורה בע"פ, שמחתי מאד לראות כעת את חידושי תורתך בכתב, והם מאירי עינים ומשמחי לב, מבהירים ומלכנים הרבה ענינים עמוקים בסוגיות הש"ס ובדברי הראשונים, מפיצים אור זורח על דברים עמומים, והם בנויים לתלפיות על יסודות נאמנים, עומדים על אדני העמקות והישרות, כיד ה' הטובה עליך.

והאמת אגיד שהתפעלותי אינה דוקא ממה שרואים בהם את כשרונותיך הגדולים, שזה מתנת אלוקים שחננד, אלא יותר מזה, הנני רואה בהם את גודל העמל והיגיעה שהשקעת בדברים, את השעות והימים שהקדשת לכל אלו, ויותר מכך את העמל והיגיעה באיכות, לא לוותר על שום נקודה, לבררה עד הסוף. ויודע אני כי כל תוספת ביגיעה באותה נקודה, מצד אחד כרוכה היא בקשיים גדולים, ומצד אחר שכרה הרבה מאד, בבחינת לפום צערא אגרא, שע"י כך זוכים יותר ויותר להבין ולהשכיל את עמקי הדברים, ואכן מלבד העצלות הטבעית שאצל כל אדם המפריעה לו, הרי יצרו של אדם אינו נותן לו לעסוק בכך, ומפתהו להסתפק במה שהשיג עד עתה וללכת הלאה, ומשום שיסוד זה ידוע לו, שהעסק בעמקות התורה היא שמגדלת את האדם ומרוממתו, והיא התרים בפני כל הרוחות שמבחוץ, וע"כ עומד הוא כחומה לפני האדם למנוע ממנו ההתעסקות בעומק הדברים, וצריך כח רצון גדול ולסייעתא דשמיא להתגבר עליו.

ושמעתי על בעל האבני נזר, שביקשו ממנו להתפלל על חולה מסוכן, אמר שיותר טוב מתפילה הוא שיעסוק בבירור סוגיא חמורה, ויהא זה לזכות החולה, ונתיישב הוא ותלמידיו ולמדו סוגיא חמורה ושקלו וטרו בה עד שיצא להם דהך בבירורה ובישובה, ובאו ואמרו לו שאכן הוטב מצבו של החולה, ויצא מכלל סכנה מידית, אך עדיין חולה הוא מאד, אמר בעל האבני נזר, הסיבה היא דעדיין נשארו לנו קשיים בסוגיא, והתיישב הוא ותלמידיו ועמלו עוד בבירור הדברים עד שיצא הענין מחורר כשמלה, ומיד באו ואמרו לו כי החולה הבריא.

והנני לברכך כי תאזור אומץ ותוסיף חיל מעלה מעלה, בבירור וליבון הענינים החמורים בש"ס, ויהא זה אבן פינה לאוצר גדול מלא כל כלי חמדה שאתה עתיד לאצור בעזה"ת, ותשפיע מאור תורתך להרבה תלמידים מבקשי דרך ה', אשר מפרייך יגדלו ויתעלו, ותזכה להרבות כבוד שמים בעולם.

ויברכך ה' בכל מילי דמיטב
רפאל שמאולביץ

וארשתיק לי לעולם

כתוב בקיצור השל"ה בענין התפלין, "ויכרוך ג' כריכות על האצבע האמצעי, היא טבעת קידושין וכו', כתב מהר"ן שפירא בספר מצת שמורים וכו' כנגד ג' כריכות אלו כתוב בפסוק ג' פעמים וארשתיק, על כן כשעושים ג' כריכות אלו סביב האצבע, ראוי לומר בשעה זו פסוקים אלו וכו', כי הוא דוגמת הקידושין." וצ"ב מה ענין תפלין לקידושין.

כתוב בשיר השירים (זו), "ראשך עליך ככרמל, ודלת ראשך כארגמן, מלך אסור ברהטים". ופירש"י, "ראשך עליך ככרמל, אלו תפילין שבראש, שנאמר בהן (דברים כה) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך וכו'. מלך אסור ברהטים, שמו של מקום קשור בתלתלים, שנאמר (במדבר ו) גזר אלוקיו על ראשו וכו', ד"א מלך אסור ברהטים, הקב"ה נקשר באהבה במצות ובריצות שאתם רצים לפניו."

ובילקוט שמעוני שם, "מלך אסור ברהטים, אמר לו הקב"ה כביכול אסור אני ביניכם, בזכות מה, בזכות הריצות שרץ אברהם לפני, שנאמר 'ואל הבקר רץ אברהם' (בראשית יח, ז)". וצ"ב מה ענין תפלין לזה שהקב"ה נקשר אלינו באהבה על ידי הריצות לפניו, ובפרט לריצה אל הבקר שרץ אברהם אבינו.

ונראה ביאור הענין ע"פ דברי חז"ל (שמות רבה לג ז), "תורה צוה לנו משה מורשה וגו', אל תהי קורא מורשה אלא מאורסה, מלמד שהתורה ארוסה לישראל, שנאמר (הושע ב כא) וארשתיק לי לעולם." וכתוב ברבינו בחיי (בראשית כט, י), "התורה נמשלה לאשה, ועליה הזכיר שלמה ע"ה בפניני משליו אשת חיל מי ימצא, ואמר אשת חיל עטרת בעלה, ודרשו רבותינו ז"ל אל תקרי מורשה אלא מאורסה וכו'." ונראה דתפילין הן האות לדבקות הקב"ה וישראל על ידי התורה, בבחינת ארוס וארוסתו, כמו שיבואר.

יסוד הדברים מבואר בדברי רבנו בחיי (כד הקמה ערך תפילין), "ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים", דבר ידוע כי הדעות האמתיות, וכו' דעת שהשכינה דבקה בישראל וכו', לא תשלמנה כי אם בפעולות שיעשה האדם בידים, ועם הפעולה תהיה הדעת ההיא קבועה בלב וכו'.

וכן דעת רז"ל שהשכינה דבקה בישראל צריכה לפעולה, והיא מצות התפילין, כי מצות התפילין אות היא שהשכינה דבקה עמנו וכו'. ולכן נקראו התפילין 'טוטפות', שהוא לשון פאר ותכשיט וכו', וזה להורות שאנו עם מקבלי התורה, מתפארים בשכינה שבה תפארנו, כענין שכתוב, 'כי תפארת עזמו אתה'.

והשכינה גם כן מתפארת בנו כענין שכתוב, 'ישראל אשר בך אתפאר'. וכדי להודיע על גודל הפלגת הדבקות, הוצרכו חכמי האמת לומר שהקב"ה מניח תפילין, ילמדו דעת את העם, כי כשם שאנו עמו וצאן מרעיתו, מתפארים בו בסיפור יחודו, ונפלאותיו ומופתיו שעשה עמנו במצרים, כן הוא ית' מתפאר בנו, ומספר ייחודנו שאנחנו גוי אחד בארץ, שעשה עמנו במצרים, וכן הוא ית' מתפאר בנו ומספר ייחודנו, שאנחנו גוי אחד בארץ מיוחד לחלקו.

והוא שדרשו רז"ל בפרק קמא דברכות, 'בתפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ומקשי שם, ומי משתבח הקב"ה בשבחייהו דישאל, אין, דכתיב, את ה' האמרת היום, וה' האמירך היום, א"ל הקב"ה לישראל, בני, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, שנאמר שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, אף אני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר, מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'.

נמצאת למד, כי כונת התפילין בנו, גם בהקב"ה, הכל ענין אחד ורמז אחד, כי בנו הם אות על ייחודו, ובהקב"ה הם אות על יחודנו, שהוא יתברך מתאחד עמנו, גם באשר אנחנו עמו וצאן מרעיתו.

ואם כן, מתוך מצות התפילין אנו למדין שהשכינה דבקה בישראל, ולכן הזכיר שלמה בכאן, ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים, ראשך עליך ככרמל, ירמוז על מצות תפילין של ראש, שבהם אות השי"ן חקוקה, ודלת ראשך כארגמן, על קשר של תפילין שהוא כמין דל"ת, מלך אסור ברהטים ירמוז על היו"ד, ורמז לך בכתוב הזה שם של שקי.

וגילה לך החכם בכאן, כי מתוך מצות התפילין המלך הוא קשור ודבוק עמנו, כי המצוה הזאת פעולה שהיא מאמתת הדעת ההיא שהשכינה דבקה בישראל. התפילין הם תפארת למי שמניחן, והוא שכתוב ביחזקאל, פארך חבוש עליך, ולכך אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה, חוץ מן התפילין שנאמר בהן 'פאר'.

וכן מצינו בתפילין של הקב"ה שהוא משל על הדבקות הזאת, שיש בהן ארבע פרשיות שכן אמרו בברכות, 'ומי כעמך ישראל, אשריך ישראל, בחד ביתא, ומי גוי גדול בחד ביתא, או הנסה אלוקים, בחד ביתא, ולתתך עליון בחד ביתא'.

משפט התפילין שיהיו בהן רצועות, על שם שנאמר, בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה וגו'.

וברבינו בחיי (שמות יג טז), "ועל דרך הקבלה וכו' היא המדה הנקראת 'כלה', ותפילין של יד בית אחד ממה שכתוב אחותי כלה (ספר יצירה פ"א) וכו'."

ומבואר בזה מה שמניחין התפילין ביד שמאל, כדאיתא בגמ' מנחות (ל"ז ע"א), "הנחה דבשמאל מנא ליה וכו', רב אשי אמר מ'ידכה' כתיב בה"י כהה", ופירש"י שם, "מדכתיב בה"י כהה משמע לשון נקיבה, שמע מינה בשמאל קאמר, דאין בה כח כנקיבה", ונראה הנקיבה בבחינת כלה כאמור.

וכן מבואר בדברי ר' חיים ויטל (שער הכוונות), "וזהו ענין הפסוק שימני כחותם כו', והוא לשון שאלת הנקבה אליו שישמנה כחותם כו' על לבך כנו', וטעם הדבר הוא מפני רוב האהבה שיש לי עמך, וזמ"ש כי עזה כמות אהבה וכו', כחותם על זרועך וכו', לכן היא מתקשרת עמו בזרועו השמאלי וכו', עליו נאמר שימני כחותם על לבך, כי מקומו הוא נתון בלבו, דז"א בפנימיותו ממש וכו', אז יתן לה הבעל קדושין, שהם סוד כריכות הרצועות סביב האצבע האמצעי הנקרא אמה, כדרך הטבעת העגול של הקידושין הניתן באצבעה, וצריך לכרוך שם ג' כריכות וכו'."

ובמה שכתוב (שמות יג טז), "ולטוטפות בין עיניך וגו'" תרגם אונקלוס, "ויהי לאת על ירך ולתפילין בין עיניך וגו'". והנה תפילין אותיות נפתלי, ובשניהם מצינו ענין הריצה, בתפילין כמש"כ בשיר השירים שם, "מלך אסור ברהטים", ופירש"י שהקב"ה נקשר אלינו

באהבה על ידי הריצות שאנחנו רצים לפניו, דתרגום ריצות, רהטים. וכן מצינו אצל נפתלי ענין הריצה, במה שכתוב (בראשית מט כא) "נפתלי אילה שלוחה וגו'", ופירש"י שם, "אילה משולחת לרוץ".

והנראה בזה, דריצה היא ביטוי של האהבה וחשק בלב האדם, וכמו שמצינו בענין הריצה של הארוסה אל הארוס להתחתן עמו בשיר השירים (א ד), "משכני אחריך גרוצה", ופירש"י, "שאמרת למשכני, ואני אמרתי, אחריך גרוצה להיות לך לאשה".

ובריצה לדבר מצוה מתבטאת אהבתו וחשקו לדבר ה', כמו שכתוב בתרגום לשיר השירים שם, "אמרו צדיקי דרא ההוא, רבון כל עלמיה, נגדנא בתרך, ונהי רהטין בתר אורח טובך, וקרב יתן בשפולא דטורא דסיני, והב לן ית אוריתך וכו', ונרחם ית אלקותך וגו'". ובשיר השירים רבה שם, "אמר רבי יהושע בן לוי, להוטים היו ישראל אחרי שכונה, כמה דאת אמר 'יבא דודי לגנו', לגינונו [לחופתו]".

ומבואר בזה מה דאילה מידתה שהיא קלה לרוץ, ומשום שאילה עניינה ענין האהבה, וכמו שכתוב במשלי (ה יט) בענין התורה, שהיא "אילת אהבים ויעלת חן וכו' באהבתה תשגה תמיד". וכן בנפתלי, הנמשלה לאילה שלוחה, נראה דחשקו ואהבתו לה' מתבטאת בריצתו, וכדברי חז"ל (תנ"י ויצא), "ותקרא שמו נפתלי, למה נפתלי, שמגבולם הם עוטרם את התורה, שכתוב בה ומתוקים מדבש ונופת צופים".

נמצא "כמים הפנים לפנים", כן הקב"ה נקשר אלינו בעבותות האהבה, על ידי האהבה בלבנו המתבטאת בריצות שאנחנו רצים לפניו, וכמו שכתוב (משלי ה יז), "אני אהבי אהב", ופירש"י, "אהביה כתיב, אמר הקב"ה, אני, אהביה של תורה, אהב".

וזה ענין "מלך אסור ברהטים", אסור מלשון קשור כמה שנאמר (תהלים קיח), "אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח". ואסור אותיות ארוס, מלשון אירוסין. שהתפלין הן הקשרים של עבותות האהבה בהם הקב"ה כביכול אסור בינינו, כארוס וארוסה האסורים זב"ז ומשועבדין זל"ז, ואל תקרי מורשה אלא מאורשה. והיינו על ידי ריצתנו לפניו, כלומר אהבתנו המתבטאת במה דאנו רהוטים ולהוטים אבתריה.

ובענין מה שנאמר (בראשית יח, ז) "ואל הבקר רץ אברהם", כתוב בפרקי דר' אליעזר (פ' לו), "ורץ להביא בן בקר, וברח לפניו בן הבקר ונכנס למערת המכפלה, ונכנס אחריו שם, ומצא שם אדם וחוה שוכבים על המטות וישנים, ונרות דולקין עליהם, וריח טוב עליהם כריח גיחוח, לפיכך חמד את מערת המכפלה לאחוזת קבר". ובבעל הטורים שם (בראשית יח ז), "ואל הבקר רץ, אותיות ואל הקבר רץ". וצ"ב מה ענין הריצה למערת המכפלה דוקא.

והנראה בזה, דהנה ילפינן קידושין מקיחה קיחה משדה עפרון, והיינו מן הארבע מאות שקל כסף אשר אברהם אבינו נתן לעפרון החתי בהם קנה את מערת המכפלה. וצ"ב מה ענין מערת המכפלה לכסף קידושין.

והנראה, דכוונת אברהם אבינו בקנין המערה היתה כדי שיוכל ללון עם שרה אמנו בקבר, בדומה לאדם וחוה אשתו, וכתוב בבראשית (כה י), "השדה אשר קנה אברהם מאת בני חת, שמה קבר אברהם ושרה אשתו", ובבראשית רבה שם, "אמר ר' שמואל בר נחמן, שם ועבר היו מהלכין לפני מטתו, וראו גבה מקום מפנה לאבינו אברהם, וקברו אותו בדיוטרין שלו, במקום מוכן ומזומן לו", ובעץ יוסף שם, "להיותם סמוכים יחד בקבורה". וכן מצינו אצל יעקב אבינו

במה שנאמר (בראשית כט יא), "וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבך", ופרש"י, "לפי שצפה ברוח הקדוש שאינה נכנסת עמו לקבורה."

ונראה ביאור הענין, שהרי קשר הנישואין הינו קשר רוחני, דזיווג איש ואשה היינו שלמות של שני החלקים דנפש אחת כידוע. נמצא דאין במיתת הגוף כדי לכרות הקשר, והרי הוא לן עמה בזה ובכא, בעת החיים ובעת המוות ובעת התחייה לעתיד לבא.

ומבואר בזה הא דילפינגן כסף קידושין מקיחה קיחה דשדה עפרון, דבקנין מערת המכפלה מתבטאת אהבה העזה של אברהם אבינו לשרה אמנו, שקנאה כדי שיוכל ללון עמה בקבר. ולכן ילפינגן משם קנין כסף דוקא, דכסף מלשון כיסופין, שהרי אדם מוציא כספו על דבר הנכסף לו.

ובזה מבואר מה דריצת אברהם אבינו אל הבקר, אשר בזכותה הקב"ה נאסר בעבותות האהבה לבניו, היתה ריצה לתוך מערת המכפלה דוקא, שהרי אהבת אשתו של אדם הוא האמצעי לאהבת קונו, וכמאמר חז"ל, "איש ואשה זכו שכינה ביניהם". ונראה דלכן דיבוק איש באשה מקרי "דעה", כמש"כ "וידע אדם את חוה אשתו", שהוא המביאתו לדיבוק בשכינה ד"השכל וידוע אותי", וכמו שכתוב בהושע (ב, כב), "וארשתוך לי באמונה וידעת את ה'".

ואף מבואר בזה מה דריצת נפתלי כאילה שלוחה, היתה דוקא כדי להביא שטר מכירה למערת המכפלה, וכדי שיוכל יעקב אבינו ללון בסמוך ללאה אמנו בקבר.

זאת ועוד, ענין הריצה מורה על דבר רוחני למעלה מן הזמן, כמבואר במהר"ל (נתיבות עולם נתיב התורה פרק יז), "ועוד מפני כי המצוה שהיא אלוהית אינה תחת הזמן, כי הדבר הגשמי הוא תחת הזמן, ולפיכך אמר בזה הלשון אל תחמיצנה, כי החמץ נעשה בזמן, ולכך למדו רז"ל דבר זה מן ושמרתם את המצות, אל תקרי ושמרתם את המצות אלא ושמרתם את המצוות, כי המצוה והמצוה שניהם דבר אחד, כי המצוה האלקית אינה תחת הזמן, ולכך אל תחמיצנה, לעכב אותה להיות נעשה בזמן, וכן המצה, מפני כי ישראל יצאו ממצרים במעלה עליונה שאינה תחת הזמן, כמו שהתבאר במקומו, ולכך צוה על אכילת מצה וכו'".

ולכך אמרו גם כן (ברכות ו ע"ב), לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה ואפילו בשבת, שנאמר גלכה נרדפה לדעת את ה', וכל זה שיהיה האדם זריז במצות השם יתברך לעשות המצוה בזריזות, עכ"ל.

ומבואר בזה עוד טעם מדוע ריצת אברהם אבינו, ואף ריצת נפתלי, היו בענין מערת המכפלה דוקא, שהרי על ידי המערה מתבטאת הנצחיות של קשר הנישואין, שהוא למעלה מן הזמן, ואינו מושפע על ידי מיתת הגוף הגשמי, כאמור.

הרי תפלין אותיות נפתלי, ומצינו בשניהם ענין הריצה מכח האהבה, "מלך אסור ברהטים" ו"נפתלי אילה שלוחה" כאמור. זאת ועוד, הרי מצינו בשניהם ענין הקשר והחיבור, "מלך אסור ברהטים" כאמור, ואף שם נפתלי משמעותו הקשר והחיבור, כמבואר בספורנו (בראשית ל ה), "נפתולי אלוקים נפתלתי, מלשון צמיד פתיל (במדבר יט טו), חיבורים אלוקיים של קדושה התחברתי לבעלי."

ובזה מבואר מה שכתוב בספר קיצור השל"ה שם, דג' כריכות הרצועות על האצבע האמצעי הן בבחינת טבעת קידושין, וכנגדן ג' פעמים כתוב בקרא "וארשתיך", ומשום שרצועות אלו עבותות האהבה הן, בהם "המלך אסור ברהטים" לבני ישראל, כארוס הקשור לארוסתו בחיבור נצחי, על ידי הריצה לפניו כנפתלי אילה שלוחה.

ולאור דברי רבינו בחיי, דפנימיות מה שכתוב "אשת חיל עטרת בעלה" באורייתא קאי, לכן בעת כל תגמולוהי עלי, בכלולות בתנו עטרה תחי' עב"ג נפתלי שוינגר נ"י, זה אשיב לה', נדרי לה' אשלם, להעלות דברי תורה אלו על הכתב. ותפילתי, כה יתן ה' וכה יוסיף, להיות ביתם כגן ה', אך ששון ושמחה ימצא בו, תודה וקול זמרה תמיד, לעולמי עולמים, ויקיים בהם הכתוב בחז"ל ותקרא שמו נפתלי שמגבולם הם עוטרים את התורה, והמבואר בדרך ה' לרמח"ל בענין מצות תפלין, "כי נתן הבורא יתברך לישראל שיהיו ממשיכים המשך ממש מקדושתו יתברך ויתעטרו בו", ולקיום מה שנאמר (הושע ב), "והיה ביום ההוא נאם ה' תקראי אישי וכו', והשכבתים לבטח, וארשתיך לי לעולם, וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים, וארשתיך לי באמונה וידעת את ה'".

ובענין הדבקות בשכינה ד"כ כי תפארת עזמו אתה", הנה מקום אתי להעלות על ראש שמחתי את נזר תפארת, אבי אדוני מורי ורבי הגאון רבי רפאל הלוי שמואלביץ זצוק"ל, אשר לאחרונה ייחדתי עוד קונטרס לעיונים במסכת חיינו בשם "קרן אור פניו חלק ב", כהשתדלות מה להשיג מעט מהשגת מקצת דרכיו הנעלים, כפי מיעוט ערכי. ואני תפילה שעל ידי כן גזכה שיהיו הליכותינו אחר אותה ההשגה תמיד להידמות במעשיו. ונשא לבבנו אל כפים, שיחונן ה' לנפשותינו דעה, ויראנו נפלאות מתורתו, ויקיים במהירה מה שנאמר "פדויי ה' ישובון, ובאו ציון ברנה, ושמחת עולם על ראשם, ששון ושמחה ישיגון וגו'", בב"א.

בערל אברהם הלוי ויטמן

פעיה"ק והמקדש תובב"א

יד מנחם אב תשע"ח

תוכן העניינים

שעבוד

חלק א - ביסוד השעבוד

פרק א - שעבוד לעומת קנין גמור.....א

◆ שעבוד קנין לחצאין (א) ◆ קנין לגוביינא בעלמא (א) ◆ שעבוד הגוף ושעבוד נכסים תרוייהו קנין לגבות בעתיד (א) ◆ מחילה מהניא להפקיע שעבוד אבל לא קנין גמור (ב) ◆ מחילה עניינה וויתור על זכותו לקבל בעתיד (ב)

פרק ב - שעבוד נכסים לעומת שעבוד הגוף.....ג

◆ דברי ר"ת במכירת שט"ח (ג) ◆ שעבוד הגוף היינו חובה המוטלת על האדם ולא שגופו משועבד כחפץ (ג) ◆ שעבוד נכסים היינו קנין בנכסי חברו לגבותם בעתיד (ד) ◆ לעולם ליכא קנין גמור אצל שעבוד הגוף (ד) ◆ אצל קנין בנכסים יתכן גם קנין גמור וגם שעבוד (ד)

פרק ג - ערבות לעומת עיקר הקנין.....ה

◆ אין נפרעין מערב תחילה (ה) ◆ נכסיה דבר איניש מערבין יתיה (ה) ◆ אין נפרעין מנכסים משועבדין תחילה (ה) ◆ משמעות ערבות אחריות (ה) ◆ אי ליכא ללוה ליכא לערב (ו)

פרק ד - קנין גמור, שעבוד הגוף, ושעבוד נכסים - בעיקר הקנין וערבות.....ז

◆ נכסיה דאיניש מערבין יתיה (ז) ◆ עיקר הקנין וגם ערבות בקנין גמור (ז) ◆ המוכר שדה ומקבל אחריות שאם שטפו נהר יהא שדה אחר שלו (ז) ◆ עיקר הקנין וגם ערבות בשעבוד הגוף (ח) ◆ עיקר הקנין בשעבוד נכסים אצל שכירות בית (ח) ◆ שעבוד נכסים שהוא ערבות (ח) ◆ קנין לחצאין והקנאה שאינה גמורה (ט) ◆ בכל דין אצל שעבוד נכסים דמלוה יש לדון אי נפיק ממה שהוא שעבוד או שהוא ערבות (ט)

חלק ב - שכירות

פרק א - אי שכירות הוא קנין גמור לזמן או שעבוד.....יא

◆ שעבוד קנין לחצאין (יא) ◆ קנין לגוביינא בעלמא (יא) ◆ שעבוד הגוף ושעבוד נכסים תרוייהו קנין לגבות בעתיד (יא) ◆ מחילה מהניא להפקיע שעבוד אבל לא קנין גמור (יא) ◆ החילוק בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים (יב) ◆ דברי ר"ת במכירת שט"ח (יב) ◆ שעבוד הגוף היינו חובה המוטלת על האדם ולא שגופו משועבד כחפץ (יב) ◆ שעבוד נכסים היינו קנין בנכסי חברו לגבותם בעתיד (יג) ◆ החילוק בין עיקר הקנין לערבות (יג) ◆ אין נפרעין מערב תחילה (יג) ◆ נכסיה דבר איניש מערבין יתיה (יג) ◆ אין נפרעין מנכסים משועבדין תחילה (יג) ◆ משמעות ערבות אחריות (יג) ◆ אי ליכא ללוה ליכא לערב (יד)

♦ שכירות מכירה ליומיה (יד) ♦ ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף (יד) ♦ חיוב דמי מקח חל מיד תמורת הזכות להשתמש (טו) ♦ שאני שכירות דאין השוכר חייב עד שישתמש (טו) ♦ נחלקו הראשונים בשכירות קרקע ומטלטלין אי נתחייב שוכר מיד בכל דמי השכירות (טו) ♦ נפל הבית באמצע אי חייב בכל דמי השכירות (טו) ♦ מתה בחצי הדרך (טז) ♦ מת השוכר (טז) ♦ לד' תוס' והרשב"א שכירות היא שעבוד ולא קנין גמור לזמן (טז) ♦ דברי הראשונים דשכירות היינו שעבוד (יז) ♦ אין שכירות מכירה ליומיה אלא דוקא לענין אונאה (יז) ♦ אי מהניא מחילה בשכירות (יז) ♦ אי מצוי שוכר להסתלק מן השכירות ללא קנין (יח) ♦ האם הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שכירות (יח)

פרק ב - אי שכירות הוא שעבוד הגוף או שעבוד נכסים..... יט

♦ ד' הר"י מלונג"ל דשכירות הוא שעבוד הגוף (יט) ♦ ד' הרמ"ה דשכירות הוא שעבוד נכסים (יט) ♦ ד' הגרע"א דשכירות הוא שעבוד הגוף (יט) ♦ האם מהני חזקה בבית אחד לקנות אף קנין ערבות בבית אחר (יט) ♦ קנין ערבות בעצם וקנין ערבות על ידי תנאי (כ) ♦ תנאי מילתא אחריתי (כ) ♦ ד' התוס' דאיכא בשכירות שעבוד נכסים (כ)

פרק ג - ערבות אצל שכירות..... כא

♦ ערבות יתכן רק בבית סתם ולא בבית זה (כא) ♦ גם עיקר הקנין וגם ערבות בקנין אחד (כא) ♦ חיוב אחריות בנדר הרי עלי (כא) ♦ מה בין נדר לנדבה (כא) ♦ הפריש שור ונאבד פטר נפשיה בשה (כא)

חלק ג - מלוה

פרק א - קנין לענין דמים (כח הקנייה) וקנין לענין השתמשות בגוף..... כג

♦ יין הקנוי לו לדמיו (כג) ♦ הקנין להשתמש בגוף החפץ והקנין לדמיו קניינים נפרדים הם (כג) ♦ אבידה דאתי לידיה ואח"כ נתיאשו בעליו קני רק לענין ההשתמשות בגוף ולא לדמיו (כג) ♦ הבעלים דהשתמשות בגוף מצי לסלק לבעלים של הדמים בזוזי (כד) ♦ משמעות קנין להשתמשות בגוף בלבד (כד) ♦ משמעות קנין לדמים בלבד (כד) ♦ הבעלים של הדמים יש לו קנין רק בחפץ-זה-או-תמורתו (כד) ♦ הבעלים דהשתמשות בגוף יש לו קנין רק בחפץ-זה-אם-יתן-תמורתו (כד) ♦ ד' הראב"ד באבידה דאתי לידיה ואח"כ נתיאשו בעליו דקני רק לדמיו ולא להשתמשות בגוף (כה) ♦ קדושת הגוף לענין השתמשות בגופו וקדושת דמים לענין השתמשות בדמיו (כה) ♦ קדושת מזבח וקדושת בדק הבית (כה) ♦ קדושת הגוף וקדושת דמים (כה) ♦ הראוי למזבח ולא לבדק הבית לבדק הבית ולא למזבח לא למזבח ולא לבדק הבית מועלין בהן (כה) ♦ החילוק בין קנין כסף לחליפין (כו) ♦ משמעות קנין יד וקנין חצר הכנסה לשליטתו (כו) ♦ משמעות קנין הגבהה ניתוק מרשות הקרקע (כו) ♦ משמעות קנין כסף דמים שהן תמורתו של החפץ (כו) ♦ ילפינן קנין כסף מכסף דשדה עפרון שניתנו תמורת השדה (כו) ♦ בקנין כסף קפיד אדמים ובחליפין לא קפיד (כז) ♦ חלוקין קנין כסף וחליפין מצד מטרת הקנין (כז) ♦ אין אונאה בחליפין (כז) ♦ אצל מכר הלוקח את החפץ מקרי לוקח ולא הלוקח את הכסף (כח) ♦ בחליפין תרוייהו מקרי מחליפין (כח) ♦ אצל מכר החפץ הוא התכלית והכסף אינו אלא אמצעי (כח) ♦ כסף לעולם הוא אמצעי כיון שמעלתו כח הקנייה (כח) ♦ מטרת המוכר בקנין כסף להשיג כח הקנייה ומטרת החליפין להשיג השתמשות בגוף (כח) ♦ אטו בשופטני עסקינן דלא קפדי אדמי (כט) ♦ בחליפין מוותרים על דמים מלאים כדי להשיג חפצם מיד וללא טורח (כט) ♦ בקנין כסף קפיד המוכר אדמי כיון דמטרתו כח הקנייה (כט) ♦ בחליפין לא קפדי המחליפין אדמי כיון דמטרתם השתמשות בגוף (כט) ♦ בחליפין כיון דלא קפיד אדמי לכן ליכא אונאה (כט) ♦ אין מטבע נקנה בחליפין (כט) ♦ המעולה בכח הקנייה כסף והמעולה בהשתמשות בגוף קרקע (כט) ♦ עיקר ההשתמשות בכסף לדמיו (ל) ♦ אף במטבעות כסף יש השתמשות בגופן (ל) ♦ עיקר ההשתמשות בשוה כסף לגופו (ל) ♦ אף בשוה כסף יש איזה כח הקנייה (ל)

◊ קרקע חלוק ממטלטלין בכך דלא מצי לשומטו ולהבריחו ולהטמינו ולכלותו (ל) ◊ אין המלוה סומך דעתו אלא על הקרקע (לא) ◊ נכסים שאין להן אחריות נקנין אגב נכסים שיש להן אחריות (לא) ◊ מעלת הקרקע להשתמשות בגופו דלא נייד היא החסרון בכח הקנייה שבו (לא) ◊ מטלטלין בכלל כסף הן משא"כ קרקע (לא)

פרק ב - ביסוד מתנה, מכר, ושאלה.....לב

◊ מתנה לעולם ושאלה לזמן (לב) ◊ במתנה יש למקבל קנין להשתמשות בגוף ואף לדמיה (לב) ◊ היכא דשואל רשאי להשכיר אז יש לו קנין אף לדמיו (לב) ◊ מתנה בחנם ומכר בתמורה (לב) ◊ במתנה לנותן חסרון ולמקבל תוספת משא"כ במכר (לב) ◊ מכר לעולם ושכירות לזמן (לב) ◊ היכא דשוכר רשאי להשכיר אז יש לו קנין אף לדמיו (לב) ◊ שאלה בחנם ושכירות בתמורה (לב) ◊ בשאלה למשאל חסרון לזמן ולמקבל תוספת משא"כ בשכירות (לב)

פרק ג - החילוק בין שאלה למלוה, והנדון אי מלוה להוצאה ניתנה.....לג

◊ מלוה ברבית כעין שכירות ושלא ברבית כעין שאלה (לג) ◊ בשאלה חייב השואל להשיב אותן מטבעות ממש (לג) ◊ במלוה לכו"ע אין הלוה חייב להשיב אותן מטבעות ממש (לג) ◊ למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה הלוה חייב להעמידה בעסקא (לג) ◊ החילוק בין מלוה לשאלה באם צריך להשיב אותן מטבעות ממש (לג) ◊ אפילו למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה המטבעות עצמן להוצאה נתנו (לג) ◊ למ"ד מלוה להוצאה ניתנה הלוה רשאי לכלות מן העולם מה שקנה במטבעות המלוה (לד) ◊ שאולה במידי דלא הדר בעינא הלוואה היא (לד) ◊ למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה ליכא תועלת ללוה אלא להשתכר (לד) ◊ למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה הלוה חייב להניח בעין דוקא מה שקנה במעות המלוה (לד) ◊ למלוה קנין גמור בעסקא מאחר ונקנה במעותיו (לד) ◊ החילוק בין מלוה לשאלה דמצי לווה להוציא המטבעות עצמן (לד) ◊ בתחילה היה נראה דללוה הזכות במטבעות אף לדמיה משא"כ בשואל (לה) ◊ לעולם אף בשאלה אם רשאי שואל להשכיר הרי יש לו זכות אף בדמיהן (לה) ◊ ביאור קנין להשתמשות בגוף וקנין לדמים (לה) ◊ לשואל הזכות להשתמשות בגוף ואף הזכות לדמים מוגבלות לזמן (לו) ◊ ללוה הזכות להשתמשות בגוף היא לעולם ורק הזכות לדמים מוגבלת לזמן (לו) ◊ למ"ד מלוה להוצאה ניתנה מוגבלת זכות הלוה על ידי שעבוד הגוף לפרוע דמים אחרים (לו) ◊ שואל ולוה שוין שזכותן מוגבלת לזמן אולם חלוק אופן ההגבלה (לו)

פרק ד - קנין המלוה בעסקא, בשעבוד קרקעות, ובמשכון.....לז

◊ ביאור החילוק בין קנין גמור לשעבוד (לז) ◊ שעבוד קנין לחצאין (לז) ◊ קנין לגוביינא בעלמא (לז) ◊ שעבוד הגוף ושעבוד נכסים תרוייהו קנין לגבות בעתיד (לז) ◊ מחילה מהניא להפקיע שעבוד אבל לא קנין גמור (לז) ◊ החילוק בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים (לח) ◊ דברי ר"ת במכירת שט"ח (לח) ◊ שעבוד הגוף היינו חובה המוטלת על האדם ולא שגופו משועבד כחפץ (לח) ◊ שעבוד נכסים היינו קנין בנכסי חבירו לגבותם בעתיד (לט) ◊ החילוק בין עיקר הקנין לערבות (לט) ◊ אין נפרעין מערב תחילה (לט) ◊ נכסיה דבר איניש מערבין יתיה (לט) ◊ אין נפרעין מנכסים משועבדין תחילה (לט) ◊ משמעות ערבות אחריות (לט) ◊ אי ליכא ללוה ליכא לערב (מ) ◊ טיב קנין המלוה בעסקא למ"ד לאו להוצאה ניתנה ובשעבוד נכסים ובמשכון (מ) ◊ לעולם אין למלוה קנין בהשתמשות גוף העסקא דאם כן הוא לוקח ולא מלוה (מ) ◊ קנין המלוה בעסקא למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה היינו קנין גמור ולא שעבוד (מ) ◊ קנין המלוה בעסקא למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה היינו ערבות ולא עיקר הקנין (מ) ◊ בנאבדה העסקא אמאי לא נאבדו דמים של המלוה (מא) ◊ בנתייקר העסקא אמאי אין למלוה היוקר (מא) ◊ קנין המלוה בעסקא הוי אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף (מא) ◊ חיוב הלוה לפרוע מצד שעבוד הגוף סברא הוא שיש לו לשלם מה שלווה (מא) ◊ לעולם בכל מלוה חייב הלוה לשלם מצד שעבוד הגוף מסברא (מא) ◊ אם קנין המלוה בעסקא היה עיקר הקנין ולא ערבות היה נפרע כפליים (מא) ◊ לעולם חיוב הערב מתלא תלי בחיוב הלוה ולא איפכא (מא) ◊ לעולם מה שנתוסף למלוה קנין בעסקא אין בכך לגרוע מחיוב הלוה לפרוע מצד

שעבוד הגוף (מא) ♦ מבואר בזה הא דאם נשרפה העסקא לא הפסיד מלוה מעותיו (מב) ♦ ומבואר בזה הא דאם נתייקרה העסקא לא הרויח המלוה את היוקר (מב) ♦ ככל דפורע לוח זוזי מעלמא בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של דמיה של העסקא (מב) ♦ למלוה זכות א' להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא ועוד זכות להפרע ע"י סוג ממוון מסויים (מב) ♦ זכותו של המלוה להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא היינו משתי סיבות (מב) ♦ סיבה א' שעבוד הגוף סיבה ב' קנין המלוה בעסקא (מב) ♦ בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת חשיב כפרעון אף מסיבה אחרת דאל"כ נפרע כפליים (מב) ♦ זכותו של המלוה להפרע מצד שעבוד הגוף הוא שעבוד ולא קנין גמור עיקר הקנין ולא ערבות (מג) ♦ זכותו של המלוה להפרע מצד קניינו בעסקא הוא קנין גמור ולא שעבוד וערבות ולא עיקר הקנין (מג) ♦ אין נפרעין מערב תחילה אבל שפיר נפרעין מלוה וערב כאחת (מג) ♦ יש צורך לשעבוד הגוף היכא דלא מצי מלוה להפרע מקניינו בעסקא (מג) ♦ יש צורך לקנין גמור של המלוה בעסקא היכא דלא מצי להפרע משעבוד הגוף (מג) ♦ למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה מקדש במלוה מקודשת (מג) ♦ למ"ד מלוה להוצאה ניתנה מקדש במלוה אינה מקודשת משום דמעוה המלוה כבר הן שלה ולא יהיב לה מידי (מד) ♦ למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה מעוה המלוה עדיין של המלוה בעסקא כיון שיש לו בעסקא קנין גמור (מד) ♦ מה שקנין המלוה בעסקא אינו אלא ערבות אינו מעלה או מוריד לענין דין מקדש במלוה (מד) ♦ טיב קנין המלוה בשעבוד נכסים (מד) ♦ לעולם אין למלוה קנין בהשתמשות גוף קרקעות הלוה דאם כן הוא לוקח ולא מלוה (מד) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה היינו קנין גמור ולא שעבוד (מד) ♦ גבו מעוה אין לו גבו קרקע יש לו (מד) ♦ גבו קרקע חשיב כבר כגבוי בחיי אבוהון כיון דנשתעבד לו מעיקרא (מה) ♦ מאי שנא מההיא סבתא דאי קדמה וזבנה וזבינה זביני (מה) ♦ אע"ג דמצי ליה לסלק למלוה מקרקע גופיה מ"מ מדמיו של הקרקע לא מצי לסלק ליה (מה) ♦ כי שקיל מלוה מעוה בדמי קרקע שנשתעבד לו נוטלן (מה) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה לדמיהן הוי קנין גמור וקניינו להשתמשות בגופן הוי שעבוד (מה) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה היינו ערבות ולא עיקר הקנין (מו) ♦ נשתדפו הקרקעות אמאי לא נאבדו דמים של המלוה (מו) ♦ בנתייקר הקרקעות אמאי אין למלוה היוקר (מו) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה הוי אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף (מו) ♦ לעולם בכל מלוה חייב הלוה לשלם מצד שעבוד הגוף מסברא (מו) ♦ אם היה קנין המלוה בקרקעות הלוה עיקר הקנין היה נפרע כפליים (מו) ♦ לעולם מה שנתוסף למלוה קנין בקרקעות הלוה אין בכך לגרוע מחיוב הלוה לפרוע מצד שעבוד הגוף (מו) ♦ מבואר דנשתדפו קרקעות הלוה לא הפסיד מלוה מעותיו (מו) ♦ מבואר דנתייקרו קרקעות הלוה לא הרויח המלוה (מו) ♦ ככל דפורע לוח זוזי מעלמא בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של דמיה של הקרקעות (מז) ♦ למלוה זכות א' להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא ועוד זכות להפרע ע"י סוג ממוון מסויים (מז) ♦ זכותו להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא היינו משתי סיבות (מז) ♦ בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת חשיב כפרעון אף מסיבה אחרת דאל"כ נפרע כפליים (מז) ♦ זכותו להפרע מצד שעבוד הגוף הוא שעבוד ולא קנין גמור ועיקר הקנין ולא ערבות (מז) ♦ זכותו להפרע מצד קניינו בקרקעות הלוה הוא קנין גמור ולא שעבוד וערבות ולא עיקר הקנין (מז) ♦ אין נפרעין מערב תחילה אבל שפיר נפרעין מלוה וערב כאחת (מז) ♦ יש צורך לשעבוד הגוף ואף לקנין המלוה בקרקעות הלוה דאם לא מצי לגבות מצד זה מצי לגבות מצד אידך (מז) ♦ אע"ג דמלוה בשטר לאו להוצאה ניתנה מ"מ קדשה בה אינו מקודשת דלא נתחדש לה שום הנאה (מח) ♦ לכסף קידושין בעינן כסף דאית ביה הנאה (מח) ♦ כל שטרי הילך משום שעבוד קרקעות (מח) ♦ לא הוצאתים והרי הן שלך בכל מקום שהם (מח) ♦ במלוה בשטר שיש בה שעבוד קרקעות לעולם מעוה המלוה לא הוציאם (מט) ♦ הוה ליה כאילו קרקע זו המשועבד הלוהו (מט) ♦ מלוה להוצאה ניתנה וליתא ברשות בעלים לא לחזרה ולא לאונסין (מט) ♦ האם מעוה המלוה קנויין מיד ללוה או רק לכשיוציאן (מט) ♦ מקדש במלוה אינו מקודשת אפילו אם המלוה עדיין בעין (נ) ♦ הויה לה כי דידה ולא יהיב לה מידי (נ) ♦ ככל שיש לה הזכות להוציאם חשיב כמו שלה דלא נתחדש לה שום הנאה בעת הקידושין (נ) ♦ לכסף קידושין בעינן כסף שיש בו הנאה (נ) ♦ לענין הילך הנדון מצד עצם הקנין ולכן לא חשיב של הלוה אע"ג דיש לו רשות להוציאם (נ) ♦ האם נוטל בכור פי שנים בגבו קרקע או בגבו מעוה (נ) ♦ האם חשיב כגבוי בחיי אבוהון מצד דלא מיחסרא קנין או מצד דכך היה עומד ליפרע מצד הצפי (נא) ♦ טיב קנין המלוה במשכון (נא) ♦ לעולם אין למלוה קנין בהשתמשות גוף המשכון דאם כן הוא לוקח ולא מלוה (נא) ♦ קנין המלוה במשכון היינו קנין גמור ולא שעבוד (נא) ♦ המלוה על המשכון אין שביעית משמטתה (נב) ♦ הלוה על המשכון כאלו הקנה לו המשכון בחובו לזמן (נב) ♦ מקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת (נב) ♦ במלוה שיש עליה

משכון המלוה היא בעין במשכון (נג) ♦ קנין בחפץ לדמיו בלבד הוא כעין קנין המלוה במשכון שבשניהם הלה מוציאו מידו בזוזי (נג) ♦ קנין המלוה במשכון היינו ערבות ולא עיקר הקנין (נג) ♦ נאבדה המשכון אמאי לא נאבדו דמים של המלוה (נג) ♦ בנתייקרה המשכון אמאי אין למלוה היוקר (נג) ♦ קנין המלוה במשכון הוי אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף (נג) ♦ לעולם בכל מלוה חייב הלוה לשלם מצד שעבוד הגוף מסברא (נג) ♦ אם היה קנין המלוה במשכון עיקר הקנין היה נפרע כפליים (נג) ♦ לעולם מה שנתוסף למלוה קנין במשכון אין בכך לגרוע מחיוב הלוה לפרוע מצד שעבוד הגוף (נג) ♦ מבואר דנאבדה המשכון לא הפסיד מלוה מעותיו (נג) ♦ מבואר דנתייקרה המשכון לא הרויח המלוה (נג) ♦ ככל דפורע לוח זוזי מעלמא בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של דמיה של המשכון (נד) ♦ למלוה זכות א' להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא ועוד זכות להפרע ע"י סוג ממון מסויים (נד) ♦ זכותו להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא היינו משתי סיבות (נד) ♦ בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת חשיב כפרעון אף מסיבה אחרת דאל"כ נפרע כפליים (נד) ♦ זכותו להפרע מצד שעבוד הגוף הוא שעבוד ולא קנין גמור ועיקר הקנין ולא ערבות (נד) ♦ זכותו להפרע מצד קניינו במשכון הוא קנין גמור ולא שעבוד וערבות ולא עיקר הקנין (נד) ♦ אין נפרעין מערב תחילה אבל שפיר נפרעין מלוה וערב כאחת (נד) ♦ יש צורך לשעבוד הגוף ואף לקנין המלוה במשכון דאם לא מצי לגבות מצד זה מצי לגבות מצד אידך (נד) ♦ זכותו של המלוה להפרע באמצעי פרעון מסויים היינו מצד שעבוד הגוף (נה)

פרק ה - המוכר שטר חוב לחבירו.....נו

♦ המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול (נו) ♦ איפליגו הראשונים אם החסרון מצד השטר או מצד החוב (נו) ♦ לד' הרא"ש כיון שתקנו שתועיל מכירת שט"ח תקנו גם בשטר מכר (נו) ♦ לד' ר"ת לא נתפס מכירה בשעבוד הגוף אלא רק בשעבוד נכסים (נו) ♦ שעבוד קנין לחצאין (נו) ♦ קנין לגוביינא בעלמא (נו) ♦ שעבוד הגוף ושעבוד נכסים תרוייהו קנין לגבות בעתיד (נו) ♦ החילוק בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים (נח) ♦ שעבוד הגוף היינו חובה המוטלת על האדם ולא שגופו משועבד כחפץ (נח) ♦ שעבוד נכסים היינו קנין בנכסי חברו לגבותם בעתיד (נח) ♦ החילוק בין עיקר הקנין לערבות (נח) ♦ אין נפרעין מערב תחילה (נח) ♦ נכסיה דבר איניש מערבין יתיה (נח) ♦ אין נפרעין מנכסים משועבדין תחילה (נט) ♦ משמעות ערבות אחריות (נט) ♦ אי ליכא ללוה ליכא לערב (נט) ♦ מאחר וחל המכירה בשעבוד נכסים ולא בשעבוד הגוף לכן חזר ומחלו מחול דאם ליכא ללוה ליכא לערב (ס) ♦ לד' ר"ת צ"ב היאך יתכן עיקר החיוב לפרוע למלוה וערבות לפרוע ללוקח (ס) ♦ ועוד צ"ב היאך תובע הלוקח מצד ערבות והא אין נפרעין מערב תחילה (ס) ♦ ועוד צ"ב אמאי לוח הפורע זוזי מצד שעבוד הגוף פורע אותן ללוקח ולא למלוה (ס) ♦ קנין להשתמשות בגוף וקנין לדמים (ס) ♦ טיב קנין המלוה בשעבוד נכסים (סא) ♦ לעולם אין למלוה קנין בהשתמשות גוף קרקעות הלוה דאם כן הוא לוקח ולא מלוה (סא) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה היינו קנין גמור ולא שעבוד (סא) ♦ גבו מעות אין לו גבו קרקע יש לו (סא) ♦ גבו קרקע חשיב כבר כגובי בחיי אבוהון כיון דנשתעבד לו מעיקרא (סא) ♦ מאי שנא מההיא סבתא דאי קדמה וזבנה זבינה זביני (סא) ♦ אע"ג דמצי לוח לסלק למלוה מקרקע גופיה מ"מ מדמיו של הקרקע לא מצי לסלק ליה (סא) ♦ כי שקיל מלוה מעות בדמי קרקע שנשתעבד לו נוטלן (סב) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה לדמיהן הוי קנין גמור וקניינו להשתמשות בגופן הוי שעבוד (סב) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה היינו ערבות ולא עיקר הקנין (סב) ♦ נשתדפו הקרקעות אמאי לא נאבדו דמים של המלוה (סב) ♦ בנתייקר הקרקעות אמאי אין למלוה היוקר (סב) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה הוי אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף (סב) ♦ לעולם בכל מלוה חייב הלוה לשלם מצד שעבוד הגוף מסברא (סג) ♦ אם היה קנין המלוה בקרקעות הלוה עיקר הקנין היה נפרע כפליים (סג) ♦ לעולם מה שנתוסף למלוה קנין בקרקעות הלוה אין בכך לגרוע מחיוב הלוה לפרוע מצד שעבוד הגוף (סג) ♦ מבואר דנשתדפו קרקעות הלוה לא הפסיד מלוה מעותיו (סג) ♦ מבואר דנתייקרו קרקעות הלוה לא הרויח המלוה (סג) ♦ ככל דפורע לוח זוזי מעלמא בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של דמיה של הקרקעות (סג) ♦ למלוה זכות א' להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא ועוד זכות להפרע ע"י סוג ממון מסויים (סג) ♦ זכותו להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא היינו משתי סיבות (סג) ♦ בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת חשיב כפרעון אף מסיבה אחרת דאל"כ נפרע כפליים (סג) ♦ זכותו להפרע מצד שעבוד הגוף הוא שעבוד ולא קנין גמור ועיקר הקנין ולא ערבות (סד) ♦ זכותו להפרע מצד

קניינו בקרקעות הלוה הוא קנין גמור ולא שעבוד וערבות ולא עיקר הקנין (סד) ♦ אין נפרעין מערב תחילה אבל שפיר נפרעין מלוה וערב כאחת (סד) ♦ יש צורך לשעבוד הגוף ואף לקנין המלוה בקרקעות הלוה דאם לא מצי לגבות מצד זה מצי לגבות מצד אידך (סד) ♦ חיוב הלוה לפרוע זוזי מצד שעבוד הגוף מוגבל לזוזי דאפשר להחשיבם אף כתמורתן של הקרקעות (סד) ♦ במוכר שט"ח לחבירו הלוה חייב מצד שעבוד הגוף כלפי המלוה לפרוע ללוקח זוזי תמורת קרקעותיו (סד) ♦ מאחר ותוכן שעבוד הגוף לפרוע ללוקח לכן הערבות לשעבוד הגוף היינו קנין הלוקח בקרקעות לדמיהן (סד) ♦ תביעת הלוקח מן הלוה היינו מצד שעבוד הגוף שישלם לו זוזי תמורת קרקעותיו (סה) ♦ לעולם משלם לוה אף זוזי מצד שעבוד הגוף ללוקח מאחר ותוכן שעבוד הגוף לשלם זוזי תמורת הקרקעות (סה) ♦ המלוה עדיין בעלים בנוגע לסיבת החיוב דשעבוד הגוף ולכן חזר ומחלו מחול (סה)

פרק ו - חובת דמי מקח לעומת חובת מלוה..... סו

♦ מאי שנא במכר כה"ג דקנה ואילו בקידושין מקדש במלוה אינה מקודשת (סו) ♦ שאני חובת דמי מקח דלא להוצאה ניתנה דשייר מוכר בשורו קנין לדמיו (סו) ♦ נפק"מ דלא מצי לוקח לכלותו עד שישלם דמיו (סו) ♦ ונפק"מ במת לוקח טרם שילם דמי מקח גובה מוכר השור מן היתומים (סו) ♦ שאני מחילת דמי מקח דמהניא לכסף קנין כיון דלאו להוצאה נתנה (סו) ♦ ד' הר"י מיגש דדמי השור לאו להוצאה ניתנה (זז) ♦ במוכר דארווח ליה זימנא ללוקח לפרוע נהפכה החוב מדמי מקח למלוה (זז) ♦ במוכר שהאריך זמן ללוקח לפרוע נזדמנו לפונדק אחד מכר ומלוה (זז) ♦ נהפכה חובת דמי מקח למלוה ע"י הפוכי מטרתא למה לי (זז) ♦ שקול ארעך בזוזי (סח) ♦ במלוה זוזי יהיב זוזי שקיל ואילו במכר חפץ יהיב זוזי שקיל (סח) ♦ מצוה היא להלוות דמלוה חסד היא משא"כ מכר (סח) ♦ לעולם לא מצי לוקח לשלם למוכר החפץ הנמכר עצמו בדמי מקח (סט) ♦ שדה שיצאו עליה עסיקין משהחזיק בה אינו יכול לחזור בה (סט) ♦ לד' הריב"א מייירי שקנאה בקנין גמור ולא נתן מעות (סט) ♦ שאני התם דהאריך לו זמן ובכך זקפן עליו במלוה ולכן מצי א"ל שקול ארעך בזוזי דמלוה (ע) ♦ במוכר שחורה אין הלוקח מורידו לשומא כלל (ע) ♦ ד' הקצות דמד' התוס' משמע אף במכר מורידו לשומא דמצי א"ל שקול ארעך בזוזי (ע) ♦ להאמור כוונת התוס' לדמי מלוה ולא לדמי מקח (עא)

פרק ז - אי שטר העומד לגבות כגבוי דמי..... עב

♦ מתו בעליהן עד שלא שתו (עב) ♦ לד' ב"ש שטר העומד לגבות כגבוי דמי (עב) ♦ דוקא בדאיכא שעבוד נכסים חשיב השטר כגבוי (עב) ♦ השביעית משמטת את המלוה בין בשטר בין שלא בשטר (עב) ♦ שטר חוב משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט (עג) ♦ מי מוחזק יותר בקרקעות המשועבדין המלוה או הלוה (עג) ♦ לד' ב"ש קרקע המשועבד חשיב כגבוי כבר ביד המלוה (עג) ♦ כל שבידו ועומד להיעשות כאילו כבר נעשה (עג) ♦ לב"ה לאו בידו לגבות דמי יימר דמזדקקין ליה בי דינא (עג) ♦ במלוה בשטר שיש בו שעבוד קרקעות נסתלקו העיכובים לגבייה (עד) ♦ נגד שטר מקויים לא מצי ליה לטעון טענת פטור (עד) ♦ בדאיכא קרקעות משועבדין לעולם יש למלוה ממה לגבות (עד) ♦ מאן דכאיב כאיבא אזיל לבי אסיא (עד) ♦ בקרקע המשועבד לכא' המלוה כאיב טפי מן הלוה (עד) ♦ השטר ביד המלוה הוי כמשיחה בידו לגבות בה את הקרקע המשועבד (עה) ♦ קנין להשתמשות בגוף וקנין לדמים (עה) ♦ טיב קנין המלוה בשעבוד נכסים (עה) ♦ לעולם אין למלוה קנין בהשתמשות גוף קרקעות הלוה דאם כן הוא לוקח ולא מלוה (עו) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה היינו קנין גמור ולא שעבוד (עו) ♦ גבו מעות אין לו גבו קרקע יש לו (עו) ♦ גבו קרקע חשיב כבר כגבוי בחיי אבוהון כיון דנשתעבד לו מעיקרא (עו) ♦ מאי שנא מההיא סבתא דאי קדמה זבנה זבינה זביני (עו) ♦ אע"ג דמצי ליה לסלק למלוה מקרקע גופיה מ"מ מדמיו של הקרקע לא מצי לסלק ליה (עו) ♦ כי שקיל מלוה מעות בדמי קרקע שנשתעבד לו נוטלן (עו) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה לדמיהן הוי קנין גמור וקניינו להשתמשות בגופן הוי שעבוד (עז) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה היינו ערבות ולא עיקר הקנין (עז) ♦ נשתדפו הקרקעות אמאי לא נאבדו דמים של המלוה (עז) ♦ בנתייקר הקרקעות אמאי אין למלוה היוקר (עז) ♦ קנין המלוה בקרקעות הלוה הוי אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף (עז) ♦ לעולם בכל מלוה חייב הלוה לשלם מצד שעבוד הגוף מסברא (עז) ♦ אם היה קנין המלוה בקרקעות הלוה עיקר הקנין היה נפרע כפליים (עח) ♦ לעולם מה שנתוסף למלוה

קנין בקרקעות הלוה אין בכך לגרוע מחיוב הלוה לפרוע מצד שעבוד הגוף (עח) ♦ מבואר דנשתדפו קרקעות הלוה לא הפסיד מלוה מעותיו (עח) ♦ מבואר דנתייקרו קרקעות הלוה לא הרויח המלוה (עח) ♦ ככל דפורע לוח זוזי מעלמא בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של דמיה של הקרקעות (עח) ♦ למלוה זכות א' להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא ועוד זכות להפרע ע"י סוג ממון מסויים (עח) ♦ זכותו להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא היינו משתי סיבות (עח) ♦ בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת חשיב כפרעון אף מסיבה אחרת דאל"כ נפרע כפליים (עח) ♦ זכותו להפרע מצד שעבוד הגוף הוא שעבוד ולא קנין גמור ועיקר הקנין ולא ערבות (עח) ♦ זכותו להפרע מצד קניינו בקרקעות הלוה הוא קנין גמור ולא שעבוד וערבות ולא עיקר הקנין (עט) ♦ אין נפרעין מערב תחילה אבל שפיר נפרעין מלוה וערב כאחת (עט) ♦ יש צורך לשעבוד הגוף ואף לקנין המלוה בקרקעות הלוה דאם לא מצי לגבות מצד זה מצי לגבות מצד אידך (עט) ♦ לב"ש השטר עומד לגבות ע"י קרקעות המשועבדין דאף אם פרע ליה זוזי היינו דמיהן של הקרקעות (עט) ♦ בכתובה ליכא למימר הוחלף קנין האשה במעותיה בקנין קרקעות הבעל לדמיהן (עט) ♦ מיד כשנשתעבדו קרקעות הבעל לכתובתה זכתה האשה בהן קנין גמור לדמיהן (עט) ♦ מגו של מאן דתפיס בשטרא לא חשיב כמגו להוציא (עט) ♦ שטר שנמצא גרר בין שיטה לשיטה (עט) ♦ ע"י שטר המוחזק ביד המלוה חשיב כאילו ממון הכתוב בו מוחזק בידו (עט) ♦ היאך פוגמת כתובה נשבעת שבועה דאורייתא והא כל הנשבעין שבתורה נשבעים ולא משלמין (פ) ♦ חשיב כאילו הבעל טעין לה שטר פרוע של מאתיים יש לי בידך ואיהי מודה בשטר פרוע של מנה (פ) ♦ שטר מקוים המוחזק ביד המלוה מאן דמפיק ליה מחזקתיה עליו הראיה (פ) ♦ אם יש לו שטר וזה בא לפסול ראייתו יכול לקיימו ע"י מיגו ולא חשיב כמגו להוציא (פא) ♦ אפ' לד' ב"ה המלוה חשיב כמוחזק קצת אולם הלוה מוחזק יותר ממנו (פא) ♦ אפ' בדליכא קרקעות משועבדין המלוה קצת כמוחזק ע"י השטר דנסתלק החשש דטענות פטור (פא) ♦ חזקה דשטרך בידי אינה חזקה כאנן סהדי (פב) ♦ התפיס בשטרא מצי לזכות ע"י רוב דלא חשיב כה"ג כרוב להוציא (פב)

פרק ה - ממוני גבך פג

♦ אמאי מקדש במלוה אינה מקודשת והא קידשה בממון בעין דממוני גבך (פג) ♦ מהות המלוה ברעיון המופשט לעומת הטכניקה בפועל (פג) ♦ לענין הרעיון המופשט חשיב כאילו איכא למלוה אצל הלוה ממוני גבך (פג) ♦ אולם לענין הטכניקה בפועל לא חשיב כאילו יש למלוה אצל הלוה ממוני גבך (פג) ♦ יש דינים התלויים ברעיון המופשט ודינים התלויים בטכניקה בפועל (פה) ♦ דין אגר נטר תלוי ברעיון המופשט (פה) ♦ ואילו דין מקדש במלוה תלוי בטכניקה בפועל (פה) ♦ פריעת בע"ח מצוה (פה) ♦ האם דין פריעת בעל חוב תלוי ברעיון המופשט או בטכניקה בפועל (פו)

פרק ט - מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב פז

♦ עבדים כמטלטלין דמי לענין בעל חוב (פז) ♦ אין בעל חוב סומך דעתו אלא על הקרקעות (פז) ♦ נכסין דאיניש אינהון ערבין ביה (פז) ♦ מדוע הנכסים ראויין להשתעבד (פז) ♦ המעשה הקנין דמשתעבדין על ידו (פז) ♦ לוקח מתחייב בדמי מקח ע"י הגבהת החפץ דעל דעת כן בעליו מכרו לו (פז) ♦ נכסי הלוה משתעבדין למלוה ע"י הגבהת המעות דעל דעת כן הלוהו (פח) ♦ בנכסים שלא סמך דעתו עליהן אף אם לא ישתעבדו היה מלוה לו (פח) ♦ <TBY>בעינן גם מה הטעם דראויין להשתעבד וגם המעשה קנין כדי שישתעבדו (פח) ♦ אם אין בהם טעם מדוע ראויין להשתעבד אין המלוה סומך דעתו עליהן ואף מעשה קנין ליכא (פח) ♦ בשעבדן בפירוש איכא טעם דראויין להשתעבד וגם מעשה קנין (פח) ♦ כל תנאי שבממון קיים (פט) ♦ בשעבדן בפירוש ע"כ אם לא ישתעבדו לא היה מלוה לו (פט)

פרק י - ערב צ

♦ נדון א' באיזה מעשה קנין משתעבד נדון ב' דאסמכתא לא קניא (צ) ♦ מנין לערב דמשתעבד באמירה ללא קנין (צ) ♦ הלוה משתעבד בכך דקיבל מעות המלוה על מנת לפרוע (צ) ♦ אסמכתא לא קניא דלא גמור בדעתו להתחייב (צ) ♦ ע"כ קסבר דלא יצטרך לשלם דאל"כ מדוע נתחייב כיון דלא הרויח

מאומה (צא) ♦ היכא דהרויח לא חשיב אסמכתא (צא) ♦ לד' אמימר בערב נמי לא הרויח מאומה וע"כ נתחייב רק משום דקסבר שלא יצטרך לשלם (צא) ♦ לד' רב אשי שאני ערב דהרויח ההנאה דקמהימן ליה ושפיר גמר בדעתו להשתעבד (צא) ♦ האם משתעבד הערב ע"י דיבור או דכאילו קיבל מעות המלוה מצד הפוכי מטרתא ל"ל (צא) ♦ המחייב עצמו בממון על ידי דיבורו הרי זה חייב כמו שמשתעבד הערב (צא) ♦ להקנאת ממון בעין לא מהני דיבור אלא בעינן מעשה דוקא (צב) ♦ שליחותא דערב קא עביד מלוה (צב) ♦ הפוכי מטרתא למה לי (צב) ♦ הערב הוא זה שמלוה ללוה באמת (צג) ♦ הערב הוא זה שלוה מן המלוה באמת (צג) ♦ ואע"ג דחשיב כאילו קיבל הערב המעות לידו מ"מ לא הרויח הערב מן המעות מאומה (צג) ♦ שאני בקני מידו דלכו"ע אסמכתא קניא כיון שעשה מעשה קנין בידים (צג)

פרק יא - פרעון חוב בחוב צד.....

♦ בתחילת המלוה הפסיד המלוה גופו ממון והרויח כנגדו גורם לממון (צד) ♦ נפק"מ לענין מעשר ענין דלא הפסיד המלוה לאחר שלוה אלא ההפרש בין שווי המעות לשווי החוב (צד) ♦ האם נתוסף למלוה מידי על ידי חוב החדש שהלוה פורע בו (צד) ♦ שווי החוב לימכר אינו כשווי הסכום שהלוה (צה) ♦ חולקין את החוב כשווי לימכר (צה) ♦ ישומו בי"ד השטר לפי שוויו מצד ריחוק הזמן ומצד נכסי הלוה (צה) ♦ הפורע חוב של מנה בחוב של מאה וחמשים שפיר מצי לפרוע חוב בחוב (צו) ♦ אם יש ללוה שטר חובות על אחרים יכול להגבותם למלוה בשומתם (צו) ♦ לוח רשאי לפרוע בשטרי חוב דאחרים אלא"כ יש לו ממון דחריף טפי (צו) ♦ אין גביית בי"ד בשטרות דמילי הן (צו) ♦ יישוב ק' הש"ך אד' המחבר דמצי להגבות למלוה שטרי חוב דאחרים בפרעון חובו (צט) ♦ דכתבנו ליה שטר אדמיה (צט) ♦ ד' בית הלוי בפרעון חוב בחוב (קא)

שעבוד

חלק א

ביסוד השעבוד

פרק א

שעבוד לעומת קנין גמור

המלוה וגובה חובו ממקום אחר, וזה כשר לקרבן ואינו גזול, דלא הוה קני ליה אלא לגוביינא בעלמא וכו', עכ"ל.

וכן פירש"י פרק החובל (דף צ' ע"א), וז"ל בד"ה הקדש, עשה שורו אפותיקי לבעל חובו, וחזר לזה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח, הפקיע שיעבודיה דמלוה, ומותר למזבח ואין בו משום גזל, שכח הקדש מפקיעו, הואיל ולא היה קנוי לו ממש, אלא עומד לגבות הימנו וכו', עכ"ל.

ומבואר בדברי רש"י ששעבוד פירושו קנין שאינו קנוי לו ממש אלא רק לגוביינא, כלומר, בקנין גמור כבר יש לו היום הזכות להשתמש בו, ואילו בשעבוד עדיין אין לו היום הזכות להשתמש בו, אלא רק הזכות לגבותו בעתיד, כדי להשיג בו קנין גמור לאחר שיגבנו.

שעבוד הגוף קנין לגבות בעתיד

(ג) **ושעבוד** הגוף דלוה, דהיינו החובה המוטלת על הלוה לפרוע, הוי שעבוד ולא קנין גמור, שהרי אין למלוה בו היום שום זכות השתמשות, אלא רק הזכות לגבות מן הלוה בעתיד.

(א) **הנה** איכא קנין גמור ואיכא נמי שעבוד, כלומר מקצת קנין. ובשעבוד איכא שעבוד הגוף, כלומר חובה המוטלת על האדם, ואיכא נמי שעבוד נכסים, כלומר מקצת קנין שיש לאדם בנכסים.

ובנוסף לזה, איכא עיקר הקנין ואיכא נמי קנין ערבות, כלומר קנין שאינו אלא ערבות ואחריות לעיקר הקנין באם לא יוכל לגבותו.

ונבארם בס"ד אחד אחד.

שעבוד קנין לחצאין

(ב) **ז"ל** הריטב"א פרק האשה נקנית (דף י"ג ע"ב ד"ה אמר רב יהודה), וטעמא דמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא, משום דסבר שאין הקנאה לחצאים, ושעבוד קנין לחצאין וכו', עכ"ל. וכוונתו צ"ב, קנין לחצאין מהו.

קנין לגוביינא בעלמא

ונראה ביאורו על פי דברי רש"י פרק אף על פי (דף נ"ט ע"ב), בדברי רבא שם דהקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד, וז"ל רש"י שם, הקדש, כגון ששיעבד שורו לבעל חוב וחזר והקדישו, מפקיע שעבוד

שחרור ונתן ליה נפיק, דלא גרע מכנעני דנפיק
בשטר וכו', עכ"ל.

וְזִיל התוס' שם בד"ה לימא ליה באפי תרי
זיל, דס"ד דאין צריך אלא מחילה כמו
מחילת חוב בעלמא, ולבסוף דמסיק עבד עברי
גופו קנוי, לשון הכתוב בשטר אין מועיל בעל
פה וכו', אבל אם לא היה גופו קנוי היתה
מחילה מועלת וכו', עכ"ל.

מחילה עניינה וויתור על זכותו לקבל בעתיד

(ה) **וּנְרָאָה** ביאור הדברים, דמחילה עניינה
שמוותר על זכותו לקבל דבר מה
בעתיד, כמי שאומר לחבירו יהא לך אשר לך,
וכמש"כ רש"י שם וז"ל, לית לי עלך מידי,
עכ"ל.

וּמְשׁוּם הכי מהניא מחילה להפקיע שעבוד,
מאחר והיום עדיין אינו שלו ממש,
רק זכותו לגבותו בעתיד, ולכן במוחל השעבוד
הרי מוותר בכך על זכותו לגבותו בעתיד.

מִשְׂאָכָּךְ בקנין גמור, מאחר והיום הוא כבר
שלו ממש, לכן לא מהניא מחילה
להפקיעו, אלא בעינן הקנאה או הפקר כדי
להוציאו מרשותו.

מחילה מהניא להפקיע שעבוד אבל לא קנין גמור
(ד) **וּנְפִיקָמָא** בין קנין גמור לשעבוד לענין
מחילה, דבקנין גמור לא מהניא
מחילה להפקיעו, אלא בעינן דוקא הקנאה או
הפקר, ואילו בשעבוד שפיר מהניא מחילה
להפקיעו.

וּדְבַר זה מבואר בגמ' פרק האשה נקנית (דף
ט"ז ע"א) אצל עבד עברי, וז"ל הגמ',
תנא וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר
וכו', האי שטר ה"ד, אילימא דכתב ליה שטרא
אדמיה, היינו כסף, אלא שיחרור, שטר למה
לי, לימא ליה באפי תרי זיל, אי נמי באפי בי
דינא זיל, אמר רבא זאת אומרת עבד עברי
גופו קנוי, והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו
מחול, עכ"ל.

וּפִירְשִׁי שם וז"ל, למה לי שטר, הא אין
גופו קנוי, אלא חוב ממון עבודת
שש שנים שיש עליו, נימא ליה באפי תרי זיל,
לית לי עלך מידי ונפטר, גופו קנוי, עד שיגיעו
ימי חיפושו, ולפיכך הרב שמחל על גרעונו
אינו מחול, וצריך שחרור, ואם לאו חוזר
ומשתעבד בו אם ירצה, דלא שייך בו מחילת
ממון אלא לשון שחרור, וכי כתב ליה לשון

פרק ב

שעבוד נכסים לעומת שעבוד הגוף

שנכסי הלוה משועבדים למלוה בשעבוד נכסים, אלא שעבוד הגוף הכוונה חובה המוטלת אכתפיה דגברא, בדומה לחובה המוטלת על האדם ללמוד ולהתפלל וכדומה, דכמו כן מוטלת על הלוה החובה לשלם למלוה בעת הפרעון.

והיינו מש"כ הר"ן שם וז"ל, שעבוד גופו של לוח שהוא מחויב לפרוע, עכ"ל, כלומר ששעבוד הגוף היינו חיוב שהלוה מחויב לשלם.

וכן מבואר באבני מילואים (ס' ק' ס"ק ס' ד"ה ודע) וז"ל, ודע דמש"כ הפוסקים בשם ר"ת הא דמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, משום דשני שיעבודים יש על הלוה שיעבוד הגוף ושיעבוד נכסי כו', לאו דוקא שיעבוד הגוף, דהגוף אין בו משום שיעבוד, דאי הוי הגוף משועבד א"כ כי מטא זמן פרעון היה רשאי להשתעבד בו לפרעון חובו, כי היכי דשיעבוד נכסים כי מטי זמני הב"ד מגבין אותו. אלא העיקר כמ"ש בשטה מקובצת פ' הספינה שם [קמז, ב'] בטעמא דר"ת, דיש על הלוה חיוב גוף ושיעבוד נכסי כו', ע"ש, עכ"ל.

וז"ל השטה מקובצת לב"ב שם (קמ"ז ע"ב), אלמא מכירתם מן התורה, ומכל מקום יכול המוכר למחול, לפי שאין אדם יכול למכור אלא שעבוד וזכות שיש לו בנכסי חברו, אבל חיוב הגוף שחברו מחויב לו לפרוע לו חובו וכו', עכ"ל.

(ו) והשתא נבאר החילוק בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים.

דברי ר"ת במכירת שט"ח

וז"ל הר"ן בחידושו לפרק מי שמת (דף קמ"ז ע"ב ד"ה אי), אבל מוכר שטר חוב אע"פ שמכירתו דאורייתא יכול למחול, לפי ששני שעבודים יש לו למלוה על הלוה, שעבוד גופו של לוח שהוא מחויב לפרוע, והוא עיקר השעבוד, ושעבוד על נכסיו אם הוא לא יפרע מדין ערב, וכדאמר' נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה.

ושעבוד הגוף שיש למלוה על הלוה לאו בר מכירה הוא, הילכך אינו נמכר אלא שעבוד נכסים בלבד, ואע"פ שאינו נמכר לא פקע, אבל כי חזר ומחלו פקע שעבוד הגוף, וממילא פקע שעבוד נכסים שאינו אלא מדין ערב.

ומיהו כשמת לוח, אע"פ ששעבוד גופו פקע שעבוד נכסיו לא פקע, לפי שעיקר ערבותן של נכסים בענין זה הוא, שכל זמן שלא ימצא הלוה שירד לנכסיו ויפרע מהן, אבל כל זמן שנפקע מחמת המלוה אף שעבודן של נכסים פקע, אלו דברי ר"ת וכו', עכ"ל.

שעבוד הגוף היינו חובה המוטלת על האדם ולא שגופו משועבד כחפץ

(ז) ושעבוד הגוף אין הכוונה שגוף הלוה משועבד למלוה כחפץ, וכמו

אצל קנין בנכסים יתכן גם קנין גמור וגם שעבוד
משא"כ אצל קנין בנכסים, דלעולם יתכן
 קנין גמור, אי נמי יתכן מקצת
 קנין לגוביינא בעתיד, כלומר שעבוד
 נכסים.

(י) **ונפק"מ** בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים
 כגון במוכר שטר חוב לחבירו
 לד' ר"ת, דשעבוד הגוף לאו בר מכירה הוא,
 משא"כ שעבוד נכסים, ולכן המוכר שט"ח
 לחבירו וחזר ומחלו מחול, ע' בזה להלן
 בהרחבה.

שעבוד נכסים היינו קנין בנכסי חבירו לגבותם בעתיד
 (ח) **ואילו** שעבוד נכסים אינו חובה המוטלת
 על האדם, אלא מקצת קנין בנכסי
 חבירו לגבותם בעתיד.^א

לעולם ליכא קנין גמור אצל שעבוד הגוף

(ט) **ומאחר** ושעבוד הגוף הוא חובה המוטלת
 על האדם, לעולם לא יתכן
 שעבוד הגוף שהוא קנין גמור אלא רק שעבוד,
 דכל מה שמחוייב לתת לחבירו, בהכרח אין
 לחבירו כבר היום זכות להשתמש בו, אלא רק
 זכות לקבלו בעתיד.

א. ואף יתכן שעבוד נכסים באופן שעצם הנכסים המשועבדים היינו גוף האדם המשועבד לחבירו כחפץ, וכגון בלוה ששעבד עבדו
 למלוה כאפותיקי, ואם לא יפרע לוח בזוזי מצי מלוה לגבות מגוף העבד כחפץ להשתעבד בו.

פרק ג

ערבות לעומת עיקר הקנין

נולזל בנכסיו להוריד בהן את המלוה חנם, שמא יסלקנו לזה במעות ולא יצטרך לירד בנכסיו, עכ"ל.

וביאור הדברים, שאין למלוה קנין לגוביינא בנכסי הלוה מצד עצמן, אלא רק משום שהם ערבין ואחראין לשעבוד הגוף שהוא עיקר הקנין.

אין נפרעין מנכסים משועבדין תחילה

ולכן אין למלוה זכות לגבות מנכסי הלוה לכתחילה אלא רק בדיעבד, באם לא יפרע לזה מצד שעבוד הגוף.

משמעות ערבות אחריות

(ג) **ומשמעות** לשון ערבות היינו אחריות, כי הא דמצינו בשעבוד נכסים דלוה דמקרי ערבות כדאיתא בגמ' פרק גט פשוט שם, ומקרי נמי אחריות, כדתנן בפרק האשה נקנית (דף כ"ו ע"א) וז"ל, נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה, עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, שיש להם אחריות, היינו קרקעות, שאחריות כל אדם הלוה והנושה בחבירו עליהן וכו', עכ"ל.

וכן מבואר בפיה"מ להרמב"ם שם וז"ל, נכסים שיש להם אחריות הם הקרקעות, ואמנם נקראו כך לפי שאחריות הוא אבטחת הפסד, ואחריות אמנם הוא על קרקע בלבד, כיצד, ראובן מכר שדה לשמעון, וראובן חייב ללוי חוב שהוא קודם לזאת המכירה, הנה לוי מוציא השדה המכור מיד שמעון, אם לא

(יא) **והשתא** נבאר החילוק בין עיקר הקנין לערבות.

איכא קנין שהוא העיקר, דהיינו מה שיגבה ממנו לכתחילה, כמו חיוב הלוה למלוה. ואיכא קנין שאינו העיקר אלא ערבות ואחריות לעיקר הקנין, דהיינו מה שיגבה ממנו רק בדיעבד אם לא יוכל לגבות מעיקר הקנין, כמו חיוב הערב למלוה, דלא יגבה מלוה מערב אלא באם לא מצי לגבות מן הלוה.

אין נפרעין מערב תחילה

ומאחר וערבות היינו חיוב שאינו מצד עצמו אלא רק אחריות לעיקר החיוב, לכן אין גובין מערבות לכתחילה אלא רק בדיעבד.

נכסיה דבר איניש מערבין יתיה

(יב) **ושעבוד** נכסים נמי מקרי ערבות, כדאיתא בגמ' פרק גט פשוט (דף קע"ד ע"א) וז"ל, ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי [דלוה] מקמי דלתבעיה ללוה, סלקיה רב חנין בריה דרב ייבא, אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אי לאו רב חנין בריה דרב ייבא, קסבר נכסיה דבר איניש אינון מערבין יתיה, ותנן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב, וקי"ל לא יתבע ערב תחילה וכו', עכ"ל.

וז"ל הרשב"ם שם, אינון ערבין ביה, כדכתיב (משלי כב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך, וכתיב (דברים כד) יוציא אליך העבוט החוצה, וקיימא לן לא יתבע מן הערב תחלה, אין נכון להטריח את הערב חנם, דלמא מפצי ליה לזה, והוא הדין לנכסי דאינש, למה

קא שקילנא, אמר רבא מכדי, נכסי דבר איניש אינון ערבין ביה, מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה, והתנן המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב, וקי"ל דלא יתבע מן הערב תחלה וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, שני יוסף בן שמעון, שהיה איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב, וכל אחד מהן היה מדחהו לאמר לא אני הוא כי אם חבירי, ולקחו בין שניהם שדה אחת, טורף בעל חוב חציה וכו', דלדידהו לא מצי תבע ליה, דכל חד וחד מדחי ליה, לא יפרע, וקיימא לן מאי לא יפרע, דלא יתבע לערב תחלה, עד שיתבע מן הלוח וללא יהא לו מה לפרוע, עכ"ל.

תמצא אצל ראובן ממה שיגבה חובו, וזהו ענין אחריות וכו', עכ"ל.

אי ליכא ללוה ליכא לערב

(יד) **נמצא** לפי"ז, בין בערב ממש בין בשעבוד נכסים, כל היכא דעיקר החיוב פטור, ממילא בהכרח לא מצי לגבות מן הערבות, שהרי אין חיוב הערבות מצד עצמה, אלא רק מצד אחריות לעיקר החיוב.

ודבר זה מבואר בגמ' פרק יש בכור (דף מ"ח ע"א) וז"ל, א"ר ירמיה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות בעל חוב גובה אותה מהם, דאמר ליה אי בדירך מסיקנא מנתא, דידך קא שקילנא, ואי בחברך מסיקנא מנתא, דחברך

פרק ד

קנין גמור, שעבוד הגוף, ושעבוד נכסים - בעיקר הקנין וערבות

נכסיה דאיניש מערבין יתיה

עיקר הקנין וגם ערבות בקנין גמור

(טו) **איתא** בגמ' פרק גט פשוט (דף קע"ד ע"א) [הובאה לעיל] וז"ל, ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי [דלוה] מקמי דלתבעיה ללוה, סלקיה רב חנין בריה דרב ייבא, אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אי לאו רב חנין בריה דרב ייבא, קסבר נכסיה דבר איניש אינון מערבין יתיה, ותנן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב, וקי"ל לא יתבע ערב תחילה וכו', עכ"ל.

(טז) **בקנין** גמור איכא עיקר הקנין, כמו בכל מקח וממכר וכדומה.

ובקנין גמור איכא נמי קנין שאינו עיקר הקנין אלא רק ערבות לעיקר הקנין, וכגון במוכר לחבירו בית אחד כעיקר הקנין, ואף מוכר לו בית שני כערבות באם יטרוף בע"ח בית הראשון.

והיינו באופן שלא שעבד בית השני ללוקח בקנין לגוביינא בעלמא, אלא הקנה ללוקח בית השני מעכשיו בקנין גמור על תנאי, שאם יבא בע"ח ויטרוף בית הראשון, אגלאי מילתא למפרע דקנה הלוקח בית השני מעיקרא בקנין גמור.

וכה"ג, אע"ג דאיכא ללוקח קנין גמור בבית שני, מ"מ אין לו בבית השני עיקר הקנין אלא רק ערבות, דעיקר הקנין יש לו בבית הראשון.

המוכר שדה ומקבל אחריות שאם שטפו נהר יהא שדה אחר שלו

(יז) **ומצינו** עד"ז בד' הגרע"א פרק השוכר את האומנין (דף ע"ט ע"א) וז"ל, עוד תמוה לי בסוף דבריו, דאם היה לו בית אחר חל הקנין עליו וכו', דמשמע דבעי קנין, ואמאי לא מהני חזקה בבית זה גם לבית אחר, ויהיה כמוכר לו שדה ומקבל עליו אחריות שאם שטפו נהר שיהיה שדה שני' שלו, ויהיה שדה שני' שלו לענין זה שאם לא יהא בשדה זה יטול זכותו בשדה שני', דנראה פשוט מסברא דמהני חזקה בבית א', דהוי כמו עשר שדות

וז"ל הרשב"ם שם, וקיימא לן לא יתבע מן הערב תחלה, אין נכון להטריח את הערב חנם, דלמא מפצי ליה לוח, והוא הדין לנכסי דאינש, למה נזלול בנכסיו להוריד בהן את המלוה חנם, שמא יסלקנו לוח במעות ולא יצטרך לירד בנכסיו, עכ"ל.

ובהשקפה ראשונה היה נראה מזה דליכא שעבוד נכסים שאינו ערבות, דמהות שעבוד נכסים היינו ערבות ולא עיקר הקנין.

אולם לאחר העיון נראה דזה אינו, אלא לעולם יתכן שעבוד נכסים שאינו ערבות אלא עיקר הקנין, רק במלוה נזדמנו לפונדק אחד שני עניינים נפרדים, שעבוד נכסים מצד אחד וערבות מצד אחר.

וכן נראה דלעולם איכא עיקר הקנין וערבות בין בקנין גמור, בין בשעבוד הגוף, ובין בשעבוד נכסים, ונבארם אחד אחד.

דמשכיר יכול להקדיש ביתו אחר שהשכירו, אע"ג דמשתעבד לשוכר וכו', עכ"ל.

וז"ל הרמב"ן פרק השוכר את האומנין שם (דף ע"ט ע"א), ואי דאמר ליה חמור זה, אם יש בדמיה ליקח או לשכור ישכור, פי' דשעבודי מתשעבד ליה חמור זה וכו', עכ"ל.

וז"ל הר"ן פרק השותפין (דף מ"ה ע"ב ד"ה רבי אליעזר), ומכאן נראה לי ראייה ברורה דמשכיר יכול לאסור ביתו על השוכר וכו' משום דקונמות מפקיעין מידי שעבוד, ומשכיר נמי בקונם מפקיע מידי שעבוד השוכר וכו', עכ"ל.

(כא) **וכה"ג** השעבוד נכסים הוי עיקר הקנין דאית ליה לשוכר, דהיינו לגבות ההשתמשות מביתו או חמורו של המשכיר לכתחילה, ואינו רק ערבות לגבות ההשתמשות כדיעבד אם לא ישלם לו המשכיר זוזי.^ה

שעבוד נכסים שהוא ערבות

(כב) **וכן** בשעבוד נכסים איכא ערבות, כמו בכל שעבוד נכסים שיש למלוה בנכסי הלואה, שהוא ערבות לשעבוד הגוף של הלואה כאמור.^ו

בי' מדינות דמהני חזקה א' לכולם, כדאיתא סי' קצ"ב סעיף י"ג וכו', עכ"ל.^ז

עיקר הקנין וגם ערבות בשעבוד הגוף

(יח) **וכן** בשעבוד הגוף איכא עיקר הקנין, כמו בשעבוד הגוף של לוח למלוה.

וכן בשעבוד הגוף איכא ערבות, כגון בשעבוד הגוף של ערב למלוה.^ח

עיקר הקנין בשעבוד נכסים אצל שכירות בית

(יט) **וכן** בשעבוד נכסים איכא עיקר הקנין שאינו רק ערבות, כדמצינו אצל שכירות.

שהרי בשכירות נראה דאיפליגו הראשונים האם מהות השכירות היינו קנין גמור לזמן, אי נמי היינו שעבוד נכסים, כלומר קנין לגבות ההשתמשות בעתיד למשך ימי השכירות.^ט

(כ) **ומבואר** להדיא בכמה ראשונים דשכירות אינו קנין גמור לזמן אלא שעבוד, וז"ל רש"י פרק השוכר את האומנין שם (דף ע"ח ע"א) בד"ה חייב, המשכיר וכו' שהרי חמור זה שיעבד לו, עכ"ל.

וז"ל התוס' פרק האומר משקלי עלי (דף כ"א ע"א ד"ה הכי), תימה דהכא משמע

ב. וכן איכא קנין גמור שאינו ערבות לקנין גמור אחר אלא לשעבוד הגוף, וכגון בלוח שהקנה משכון למלוה מעכשיו בקנין גמור על תנאי, שאם לא יפרע לו מצד שעבוד הגוף, אז אגלאי מילתא למפרע דקנה המלוה המשכון מעיקרא בקנין גמור. וכן איכא קנין גמור שהוא ערבות לשעבוד נכסים, וכגון שהקנה לו בית מעכשיו בקנין גמור על תנאי, כערבות לעיקר הקנין דשכירות בית אחר שהוא שעבוד נכסים, כמו שיבואר להלן.

ג. וכן איכא שעבוד הגוף שאינו ערבות לשעבוד הגוף אחר אלא לקנין גמור, וכגון במוכר שדה ונתחייב באחריות לשלם זוזי ללוקח באם יבא בע"ח ויטרוף. וכה"ג חיוב האחריות הוא שעבוד הגוף שהוא ערבות לקנין גמור.

וכן איכא שעבוד הגוף שהוא ערבות לשעבוד נכסים, וכגון שנתחייב לשלם זוזי באחריות שכירות בית שהוא שעבוד נכסים כמו שיבואר להלן, באם יבא בע"ח ויטרפנו במשך ימי השכירות.

ד. ויש בזה חילוקים אצל שכירות בית זה ושכירות בית סתם, ובאופנים שונים כגון שהקדים לו שכרו, ואכ"מ להאריך.

ה. וכן לכא' יתכן שעבוד נכסים שהוא עיקר הקנין אצל מתנה, כגון שהקנה שעבוד נכסים לחבירו בחפץ, שיוכל לכתחילה לגבותו ולהשיג בו קנין גמור בעתיד.

ו. וכן איכא שעבוד נכסים שאינו ערבות לשעבוד הגוף אלא לקנין גמור, כגון במוכר לחבירו בית אחד כעיקר הקנין, ומשעבד לו בית שני בשעבוד נכסים כערבות, לגבות בית השני בעתיד אם יטרוף בע"ח את בית הראשון. וכה"ג יש ללוקח בבית השני שעבוד נכסים, שהוא ערבות לקנין גמור שיש לו בבית הראשון.

שעבודא דמתלא תלי וקאי חייל אנכסי וכו',
עכ"ל.

הרי משמע דאיכא שני עניינים שונים
בשעבוד נכסים, אחד שהוא קנין
לחצאין, וב' שאינה הקנאה גמורה, ונראה
דהיינו שעבוד וערבות כאמור.

בכל דין אצל שעבוד נכסים דמלוה יש לדון אי נפיק
ממה שהוא שעבוד או שהוא ערבות

(כד) **ולחאמור**, בכל דין דמצינו אצל שעבוד
נכסים במלוה בשטר, יש
לדון האם אותו דין נפיק מכך שהוא שעבוד
ולא קנין גמור, או מכך שהוא ערבות ולא
עיקר הקנין.

ויתכן בזה נפק"מ לענין שעבוד שאינו ערבות
אלא עיקר הקנין, אי נמי ערבות שאינו
שעבוד אלא קנין גמור.

(ג) **והיוצא** מזה, דלעולם יתכן שעבוד נכסים
שאינו ערבות אלא עיקר הקנין,
רק במלוה נזדמנו לפונדק אחד שני עניינים
נפרדים, שעבוד נכסים מצד אחד וערבות מצד
אחר, כאמור.

קנין לחצאין והקנאה שאינה גמורה

וכן משמע בד' הריטב"א פרק האשה נקנית
(דף י"ג ע"ב ד"ה אמר רב יהודה) וז"ל, וטעמא
דמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא משום
דסבר שאין הקנאה לחצאים, ושעבוד קנין
לחצאין וכו'.

ורבי יוחנן וכו' קסבר שעבודא דאורייתא,
דאף על גב דאין הקנאה לחצאין וכו',
היינו הקנאה גמורה, אבל שעבודא דמתלא
תלי וקאי חייל אנכסי וכו', דאף על גב דאין
הקנאה לחצאין וכו', היינו הקנאה גמורה, אבל

חלק ב

שכירות

פרק א

אי שכירות הויא קנין גמור לזמן או שעבוד

ומבואר בדברי רש"י ששעבוד פירושו קנין שאינו קנוי לו ממש אלא רק לגוביינא, כלומר, בקנין גמור כבר יש לו היום הזכות להשתמש בו, ואילו בשעבוד עדיין אין לו היום הזכות להשתמש בו, אלא רק הזכות לגבותו בעתיד, כדי להשיג בו קנין גמור לאחר שיגבנו.

שעבוד הגוף קנין לגבות בעתיד

ג) ושעבוד הגוף דלוה, דהיינו החובה המוטלת על הלוה לפרוע, הוי שעבוד ולא קנין גמור, שהרי אין למלוה בו היום שום זכות השתמשות, אלא רק הזכות לגבות מן הלוה בעתיד.

מחילה מהניא להפקיע שעבוד אבל לא קנין גמור

ד) ונפק"מ בין קנין גמור לשעבוד לענין מחילה, דבקנין גמור לא מהניא מחילה להפקיעו, אלא בעינן דוקא הקנאה או הפקר, ואילו בשעבוד שפיר מהניא מחילה להפקיעו.

ודבר זה מבואר בגמ' פרק האשה נקנית (דף ט"ז ע"א) אצל עבד עברי, וז"ל הגמ', תנא וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר וכו', האי שטר ה"ד, אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה, היינו כסף, אלא שיחרור, שטר למה לי, לימא ליה באפי תרי זיל, אי נמי באפי בי

א) נקדים בתמצית מה שכתבנו לעיל לבאר החילוק בין קנין גמור לשעבוד, ובין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים, ובין עיקר הקנין לערבות.

שעבוד קנין לחצאין

ב) ז"ל הריטב"א פרק האשה נקנית (דף י"ג ע"ב ד"ה אמר רב יהודה), וטעמא דמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא, משום דסבר שאין הקנאה לחצאים, ושעבוד קנין לחצאין וכו', עכ"ל. וכוונתו צ"ב, קנין לחצאין מהו.

קנין לגוביינא בעלמא

ונראה ביאורו על פי דברי רש"י פרק אף על פי (דף נ"ט ע"ב), בדברי רבא שם דהקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד, וז"ל רש"י שם, הקדש, כגון ששיעבד שורו לבעל חוב וחזר והקדישו, מפקיע שעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר, וזה כשר לקרבן ואינו גזול, דלא הוה קני ליה אלא לגוביינא בעלמא וכו', עכ"ל.

וכן פירש"י פרק החובל (דף צ' ע"א), וז"ל בד"ה הקדש, עשה שורו אפותיקי לבעל חובו, וחזר לזה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח, הפקיע שיעבודה דמלוה, ומותר למזבח ואין בו משום גזל, שכח הקדש מפקיעו, הואיל ולא היה קנוי לו ממש, אלא עומד לגבות הימנו וכו', עכ"ל.

פקע, אבל כי חזר ומחלו פקע שעבוד הגוף, וממילא פקע שעבוד נכסים שאינו אלא מדין ערב.

ומיהו כשמת לזה, אע"פ ששעבוד גופו פקע שעבוד נכסיו לא פקע, לפי שעיקר ערבותן של נכסים בענין זה הוא, שכל זמן שלא ימצא הלוה שירד לנכסיו ויפרע מהן, אבל כל זמן שנפקע מחמת המלוה אף שעבודן של נכסים פקע, אלו דברי ר"ת וכו', עכ"ל.

שעבוד הגוף היינו חובה המוטלת על האדם ולא שגופו משועבד כחפץ

(ו) **ושעבוד** הגוף אין הכוונה שגוף הלוה משועבד למלוה כחפץ, וכמו שנכסי הלוה משועבדים למלוה בשעבוד נכסים, אלא שעבוד הגוף הכוונה חובה המוטלת אכתפיה דגברא, בדומה לחובה המוטלת על האדם ללמוד ולהתפלל וכדומה, דכמו כן מוטלת על הלוה החובה לשלם למלוה בעת הפרעון.

והיינו מש"כ הר"ן שם וז"ל, שעבוד גופו של לזה שהוא מחויב לפרוע, עכ"ל, כלומר ששעבוד הגוף היינו חיוב שהלוה מחויב לשלם.

וכן מבואר באבני מילואים (ס' ק' ס"ק ס' ד"ה ודע) וז"ל, ודע דמש"כ הפוסקים בשם ר"ת הא דמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, משום דשני שיעבודים יש על הלוה שיעבוד הגוף ושיעבוד נכסיו, לאו דוקא שיעבוד הגוף, דהגוף אין בו משום שיעבוד, דאי הוי הגוף משועבד א"כ כי מטא זמן פרעון היה רשאי להשתעבד בו לפרעון חובו, כי היכי דשיעבוד נכסים כי מטי זמני' הב"ד מגבין אותו. אלא העיקר כמ"ש בשטה מקובצת פ' הספינה שם [קמז, ב'] בטעמא דר"ת, דיש על הלוה חיוב גוף ושיעבוד נכסיו, ע"ש, עכ"ל.

דינא זיל, אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי, והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול, עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, למה לי שטר, הא אין גופו קנוי, אלא חוב ממון עבודת שש שנים שיש עליו, נימא ליה באפי תרי זיל, לית לי עלך מידי ונפטר, גופו קנוי, עד שיגיעו ימי חיפושו, ולפיכך הרב שמחל על גרעונו אינו מחול, וצריך שחרור, ואם לאו חוזר ומשתעבד בו אם ירצה, דלא שייך בו מחילת ממון אלא לשון שחרור, וכי כתב ליה לשון שחרור ונתן ליה נפיק, דלא גרע מכנעני דנפיק בשטר וכו', עכ"ל.

וז"ל התוס' שם בד"ה לימא ליה באפי תרי זיל, דס"ד דאין צריך אלא מחילה כמו מחילת חוב בעלמא, ולבסוף דמסיק עבד עברי גופו קנוי, לשון הכתוב בשטר אין מועיל בעל פה וכו', אבל אם לא היה גופו קנוי היתה מחילה מועלת וכו', עכ"ל.

החילוק בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים

(ה) **והשתא** נבאר החילוק בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים.

דברי ר"ת במכירת שט"ח

וז"ל הר"ן בחידושו לפרק מי שמת (דף קמ"ז ע"ב ד"ה אי), אבל מוכר שטר חוב אע"פ שמכירתו דאורייתא יכול למחול, לפי ששני שעבודים יש לו למלוה על הלוה, שעבוד גופו של לזה שהוא מחויב לפרוע, והוא עיקר השעבוד, ושעבוד על נכסיו אם הוא לא יפרע מדין ערב, וכדאמר' נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה.

ושעבוד הגוף שיש למלוה על הלוה לאו בר מכירה הוא, הילכך אינו נמכר אלא שעבוד נכסים בלבד, ואע"פ שאינו נמכר לא

וז"ל, שהוא דיינא דאחתיא למלוה לנכסי [דלוה] מקמי דלתבעיה ללוה, סלקיה רב חנין בריה דרב ייבא, אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אי לאו רב חנין בריה דרב ייבא, קסבר נכסיה דבר איניש אינון מערבין יתיה, ותנן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב, וקי"ל לא יתבע ערב תחילה וכו', עכ"ל.

וז"ל הרשב"ם שם, אינון ערבין ביה, כדכתיב (משלי כב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתין, וכתיב (דברים כד) יוציא אליך העבוט החוצה, וקיימא לן לא יתבע מן הערב תחלה, אין נכון להטריח את הערב חנם, דלמא מפצי ליה לוח, והוא הדין לנכסי דאינוש, למה נולזל בנכסיו להוריד בהן את המלוה חנם, שמא יסלקנו לוח במעות ולא יצטרך לירד בנכסיו, עכ"ל.

וביאור הדברים, שאין למלוה קנין לגוביינא בנכסי הלוה מצד עצמן, אלא רק משום שהם ערבין ואחראין לשעבוד הגוף. שהוא עיקר הקנין.

אין נפרעין מנכסים משועבדין תחילה

ולכן אין למלוה זכות לגבות מנכסי הלוה לכתחילה אלא רק בדיעבד, באם לא יפרע לוח מצד שעבוד הגוף.

משמעות ערבות אחריות

(יא) **ומשמעות** לשון ערבות היינו אחריות, כי הא דמצינו בשעבוד נכסים דלוה דמקרי ערבות כדאיתא בגמ' פרק גט פשוט שם, ומקרי נמי אחריות, כדתנן בפרק האשה נקנית (דף כ"ו ע"א) וז"ל, נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה, עכ"ל.

וז"ל השטה מקובצת לב"ב שם (קמ"ז ע"ב), אלמא מכירתם מן התורה, ומכל מקום יכול המוכר למחול, לפי שאין אדם יכול למכור אלא שעבוד וזכות שיש לו בנכסי חבירו, אבל חיוב הגוף שחברו מחוייב לו לפרוע לו חובו וכו', עכ"ל.

שעבוד נכסים היינו קנין בנכסי חבירו לגבותם בעתיד

(ז) **ואילו** שעבוד נכסים אינו חובה המוטלת על האדם, אלא מקצת קנין בנכסי חבירו לגבותם בעתיד.

(ח) **ונפק"מ** בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים כגון במוכר שטר חוב לחבירו לדי' ר"ת, דשעבוד הגוף לאו בר מכירה הוא, משא"כ שעבוד נכסים, ולכן המוכר שטר"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, ע' בזה להלן בהרחבה.

החילוק בין עיקר הקנין לערבות

(ט) **והשתא** נבאר החילוק בין עיקר הקנין לערבות.

איכא קנין שהוא העיקר, דהיינו מה שיגבה ממנו לכתחילה, כמו חיוב הלוה למלוה. ואיכא קנין שאינו העיקר אלא ערבות ואחריות לעיקר הקנין, דהיינו מה שיגבה ממנו רק בדיעבד אם לא יוכל לגבות מעיקר הקנין, כמו חיוב הערב למלוה, דלא יגבה מלוה מערב אלא באם לא מצי לגבות מן הלוה.

אין נפרעין מערב תחילה

ומאחר וערבות היינו חיוב שאינו מצד עצמו אלא רק אחריות לעיקר החיוב, לכן אין גובין מערבות לכתחילה אלא רק בדיעבד.

נכסיה דבר איניש מערבין יתיה

(י) **ושעבוד** נכסים נמי מקרי ערבות, כדאיתא בגמ' פרק גט פשוט (דף קע"ד ע"א)

דלדידהו לא מצי תבע ליה, דכל חד וחד מדחי ליה, לא יפרע, וקיימא לן מאי לא יפרע, דלא יתבע לערב תחלה, עד שיתבע מן הלוח ולא יהא לו מה לפרוע, עכ"ל.

עד כאן ההקדמה.

(ג) **ולהאמור** יש להסתפק אצל שכירות בהני שלשה עניינים, א' האם שכירות מהותה קנין גמור לזמן או שעבוד. ב', את"ל דמהותה שעבוד, האם שעבוד הגוף או שעבוד נכסים. ג', מלבד עיקר הקנין של השוכר, האם אית ליה אף קנין ערבות.

שכירות מכירה ליומיה

(ד) **ז"ל הגמ'** פרק הזהב (דף נ"ו ע"ב), בעי רבי זירא שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה, ממכר אמר רחמנא אבל לא שכירות, או דלמא לא שנא, אמר ליה אביי מי כתיב ממכר לעולם, ממכר סתמא כתיב, והאי נמי ביומיה מכירה היא וכו', עכ"ל.

ובפשוטו משמע ששכירות אין עניינו שעבוד, אלא קנין גמור דמכירה לזמן, ואין בין שכירות למכר אלא שזה לזמן וזה לעולם.

ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף

(ט) **אולם** צ"ב לפי"ז מהא דאיתא בגמ' פרק הגוזל עצים (דף צ"ט ע"א) וז"ל, אלא הכא בישנה לשכירות מתחילה ועד סוף קא מיפלגי, רבי מאיר סבר אין לשכירות אלא לבסוף ורבנן סברי יש לשכירות מתחילה ועד סוף וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, כיון שעלה שכרו לפרוטה נתחייבה לו מיד פרוטה, והויא ליה מלוה גבה וכו', אינה לשכירות אלא לבסוף,

ופירש"י שם וז"ל, שיש להם אחריות, היינו קרקעות, שאחריות כל אדם הלוח והנושה בחבירו עליהן וכו', עכ"ל.

וכן מבואר בפיה"מ להרמב"ם שם וז"ל, נכסים שיש להם אחריות הם הקרקעות, ואמנם נקראו כך לפי שאחריות הוא אבטחת הפסד, ואחריות אמנם הוא על קרקע בלבד, כיצד, ראובן מכר שדה לשמעון, וראובן חייב ללוי חוב שהוא קודם לזאת המכירה, הנה לוי מוציא השדה המכור מיד שמעון, אם לא תמצא אצל ראובן ממה שיגבה חובו, וזהו ענין אחריות וכו', עכ"ל.

אי ליכא ללוח ליכא לערב

(יב) **נמצא** לפי"ז, בין בערב ממש בין בשעבוד נכסים, כל היכא דעיקר החיוב פטור, ממילא בהכרח לא מצי לגבות מן הערבות, שהרי אין חיוב הערבות מצד עצמה, אלא רק מצד אחריות לעיקר החיוב.

ודבר זה מבואר בגמ' פרק יש בכור (דף מ"ח ע"א) וז"ל, א"ר ירמיה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות בעל חוב גובה אותה מהם, דאמר ליה אי בדידך מסיקנא מנתא, דידך קא שקילנא, ואי בחברך מסיקנא מנתא, דחברך קא שקילנא, אמר רבא מכדי, נכסי דבר איניש אינון ערבין ביה, מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה, והתנן המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב, וקי"ל דלא יתבע מן הערב תחלה וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, שני יוסף בן שמעון, שהיה איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב, וכל אחד מהן היה מרחוה לאמר לא אני הוא כי אם חברי, ולקחו בין שניהם שדה אחת, טורף בעל חוב חציה וכו',

השכירות ביניהן, אלא כל שעתא ושעתא זימניה דחיובא הוא, ובפרט למאן דאמר אין לשכירות אלא לבסוף, דלא חל החיוב כלל אלא בסוף ותשלום כל משך זמן השכירות כדאיתא בקידושין (גו.) וכו'.

אבל יותר נראה בעיני לומר דהאי פלוגתא דשכירות בישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ואינה אלא לבסוף לא שייכא אלא בשכירות פועל, כהאי דקידושין בשכר שאעשה עמך, וכעין שכר כיפה דפרק קמא דעבודה זרה (יט:). אבל שכירות קרקעות ומטלטלין מיד שנגמר השכירות וקנאה השוכר להדבר ההוא נתחייב בכל השכירות, דשכירות ליומא ממכר הוא, ומה לי שקנאן לחלוטין או קנאן לשנה. מה שאין כן בפועל, דיוכל לחזור אפילו בחצי היום, והלכך לא שייך לומר גביה שנתחייב בכל השכירות מיד וכו', עכ"ל.

נחלקו הראשונים בשכירות קרקע ומטלטלין אי נתחייב שוכר מיד בכל דמי השכירות

(יח) **אולם** במש"כ לתרץ דאין הכא נמי, והאי פלוגתא דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף או אינה אלא לבסוף לא שייכא אלא בשכירות פועל, משא"כ בשכירות קרקעות ומטלטלין מיד נתחייב השוכר בכל דמי השכירות, נראה דיש בזה מחלוקת הראשונים, כדיתבאר.

ד' הריטב"א ותשובות מיימוניות מבואר כד' קוה"ס, דמיד נתחייב השוכר בכל דמי השכירות.

נפל הבית באמצע אי חייב בכל דמי השכירות **וז"ל** הריטב"א פרק השואל (דף קג ע"א), בד"ה היכי דמי אי דא"ל בית זה נפל אזדא,

כי מהדר להו ניהלה, הלכך לאו מלוה הוא, עכ"ל.

וחזינן דלכו"ע אצל שכירות אין השוכר חייב מיד כשמשך בכל דמי השכירות, אלא או רק לבסוף, או מתחילה ועד סוף. ולהאמור צ"ב, דמאחר ושכירות מכירה ליומיה, אמאי כשמשך אין השוכר חייב מיד בכל דמי השכירות, כמו בלוקח שמיד חייב בכל דמי המקח כשמשך מן המוכר.

חיוב דמי מקח חל מיד תמורת הזכות להשתמש

(טז) **ועומק** הענין, דטעמא מאי אצל מכר חייב הלוקח בכל הדמים מיד כשמשך, ולא רק לכשישתמש בפועל, משום דכבר זכה מיד כשמשך בקנין גמור, והשיג הזכות להשתמש מתי שירצה. והחיוב הדמים הוא בעד הזכות להשתמש, ולא בעד ההשתמשות בפועל.

שאני שכירות דאין השוכר חייב עד שישתמש

וא"כ, ה"ה אצל שכירות נימא הכי, ויהא השוכר חייב בכל דמי השכירות מיד כשמשך, ולא רק לכשישתמש בפועל, שהחיוב הדמים הוא בעד הזכות להשתמש, וזה כבר השיג מיד כשמשך וזכה בקנין גמור לזמן.

(יז) **ושו"מ** שנתעורר בזה בקונטרס הספיקות (כלל ז אות ה) וז"ל, איברא שיש לחלק וכו', דבמקח כל שנגמר המקח ביניהן בקנין או בדרך אחר מדרכי הקנאה, מאז נתחייב הלוקח בכל דמי המכירה וכו'.

אבל בשכירות כיון דקיימא לן דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, נמצא דחיוב השכירות לא חל מיד משעה שנגמר

ז. ויש בזה חילוקים אצל שכירות בית זה ושכירות בית סתם, ובאופנים שונים כגון שהקדים לו שכרו, ואכ"מ להאריך.

הדרך שלא הלך, וכי בשביל שמשכיר מוחזק ירויח, ועוד דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ולמה יפסיד השוכר שכר חצי הדרך שלא הלך.

וי"ל כיון שנתן לו שכרו, נתרצה שיהא שלו לאלתר, אע"ג דאינה משתלמת אלא לבסוף, לדעת כן נותנו שיהא שלו לאלתר, אם לא ישאר בו וכו', עכ"ל.^ט

מת השוכר

כא) וכך מבואר בד' הרשב"א (שו"ת ח"ב ס' שכ"ח) דשכירות קרקע ומטלטלין שפיר תלויה בישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, וז"ל, שאלת ראובן השכיר בית לשמעון לשנה והחזיק בבית ודר בו וכו', ומת שמעון תוך הזמן, והיורש אומר לו ביתך (אני) [איני] רוצה ושכירות איני משלם אלא לפי חשבון שדר בו אבי וכו'.

אם באו בטענה שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, וכל יום ויום מתחייב כנגד אותו יום וכו', אפילו כן אין בטענה זו כלום, דמכל מקום אין השוכר רשאי לצאת בכל יום ויום ולחשב עמו לשעות, אלא מחוייב הוא שלא להניח ביתו לפני זה עד זמנו וכו', עכ"ל.

לד' תוס' והרשב"א שכירות היא שעבוד ולא קנין

גמור לזמן

כב) ונראה לד' התוס' והרשב"א דלית ליה לשוכר קנין גמור לזמן אלא שעבוד גרידא, כלומר הזכות לגבות השתמשות הבית למשך ימי השכירות. ולכן שכירות אינה דומה למכר, ואין השוכר חייב מיד לשלם כל

ודעת רבנו דהא דאמרינן נפל אזדא לגביה אמרינן, וחייב השוכר לפרוע השכירות. ואף על פי שעדיין לא נתן, הרי זה כלוקח בית ונפל קודם שיפרע דמיו. אבל הרמב"ן כתב דנפל אזדא וכו', אין לו לפרוע שכר אלא על מה שדר בו, ואפילו נתן כבר מהדרינן ליה וכו', עכ"ל.

יט) וכ"כ בתשובות מיימוניות בשם רבינו שמשון ב"ר אברהם (ס' כ"ז) וז"ל, אי דא"ל בית זה ונפל אזדא לה, פי' למה חייב להעמיד לו בית. ומדפריך הכי ש"מ דאינו חייב להחזיר השכר דקודם שנפל לכל הפחות, ומסתברא אפילו הכל חייב לשלם השוכר, דברשותו נפל, דכל ימי שכירות הבית ברשותו. וגם בקונטרס פירש מזלו גרם, ואפילו לא נתן, למה לא יתן אפילו שכר דלאחר נפילה וכו', עכ"ל.

ומשמע לד' הריטב"א בשם רבנו ולד' התשובות מיימוניות דאית ליה לשוכר קנין גמור לזמן, ולכן כשם שלוקח חייב בכל הדמים מיד כשהחזיק בבית, ואפילו נפל מיד קודם ששילם, ה"ה בשוכר, היות וקני ליה קנין גמור דמכירה לזמן, חייב מיד בכל דמי השכירות, ואפילו נפל הבית קודם שהשתמש.^י

מתה בחצי הדרך

כ) מיהו בתוס' מבואר דשכירות קרקע ומטלטלין שפיר תלויה בישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, וז"ל תוס' פרק האומנין (דף עט ע"ב ד"ה אי), וא"ת מ"מ אם נתן כל השכירות אמאי לא יטול השוכר שכר דחצי

ח. אולם מבואר בריטב"א שם שהרמב"ן פליג, וס"ל שאין השוכר משלם אלא תמורת מה שכבר דר בו, וז"ל הרמב"ן פרק השואל (דף ק"ג ע"א) בד"ה אי דא"ל בית זה נפל אזל [ליה], פירוש ונותן לו שכירות ימים שדר בו, ואין להם זה על זה כלום, עכ"ל, ובס"ד יבואר ד' הרמב"ן בזה במק"א.

ט. וכן מבואר בתוס' פרק בית כור (דף ק"ד ד"ה פרושי), עיי"ש.

אין שכירות מכירה ליומיה אלא דוקא לענין אונאה
 (כד) **נמצא** לפי"ז, דהא דאיתא בגמ' פרק
 הזהב שם דשכירות מכירה
 ליומיה, לד' הראשונים הנ"ל ע"כ צ"ל שאין
 הכוונה דשכירות דומה ממש למכירה ליומיה,
 שהרי מכירה ליומיה היינו קנין גמור לזמן,
 ושכירות אינה אלא שעבוד בלבד, אלא ע"כ
 כוונת הגמ' שם דשכירות דומה למכירה
 ליומיה דוקא לענין אונאה.

ושו"מ שכן משמע בתוס' פרק הזהב שם (דף
 נ"ו ע"ב) וז"ל בד"ה והאי ביומיה
 מכירה הוא, תימה דבפ' קמא דע"ז (דף טו. ושם
 ד"ה והשתא) מוכח דשכירות לא קני, מישראל
 ששכר פרה מכהן, ומלא לבית דירה אמרו,
 וי"ל דהכא גבי אונאה כתיב ממכר מיותר
 לרבות שכירות, עכ"ל.

(כה) **ושו"מ** כן להדיא בדברי הנימוקי יוסף
 בשם הר"ן פרק הזהב שם וז"ל,
 והא דאמרינן דשכירות מכירה ליומא וקניא,
 היינו לענין שישתמש בו כל ימי שכירותו, אבל
 גוף הדבר אינו קנוי כלל, ומש"ה אסרינן
 להשכיר בית דירה לעו"כ, דכיון דגוף הבית
 של ישראל הוא, שפיר קרינא ביה ולא תביא
 תועבה אל ביתך [ואמרינן נמי התם כהן ששכר
 פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה],
 הרנב"ר ז"ל, עכ"ל.

אי מהניא מחילה בשכירות

(כו) **ויתכן** בזה נפק"מ לענין מחילה,
 דלהפקיע קנין גמור לא מהניא
 מחילה, אלא בעינן הקנאה או הפקר, ואילו

הדמים, אלא רק לאחר גביית ההשתמשות
 בפועל, או מתחילה ועד סוף או רק לבסוף.^י

דברי הראשונים דשכירות היינו שעבוד

(כג) **ושו"מ** להדיא בדברי הראשונים
 דשכירות עניינו שעבוד ולא
 קנין גמור, וז"ל רש"י פרק השוכר את האומנין
 (דף ע"ח ע"א) בד"ה חייב, המשכיר וכו' שהרי
 חמור זה שיעבד לו, עכ"ל.

וז"ל התוס' פרק האומר משקלי עלי (דף כ"א
 ע"א ד"ה הכי), תימה דהכא משמע
 דמשכיר יכול להקדיש ביתו אחר שהשכירו,
 אע"ג דמשתעבד לשוכר וכו', עכ"ל.

וז"ל הרמב"ן פרק השוכר את האומנין (דף
 ע"ט ע"א), ואי דאמר ליה חמור זה, אם
 יש בדמיה ליקח או לשכור ישכור, פי'
 דשעבודי מתשעבד ליה חמור זה וכו', עכ"ל.

וז"ל תלמיד הרשב"א פרק השוכר את
 האומנין (דף ע"ט ע"א), שכשמשך השוכר
 את החמור וכו' נשתעבד לו בעל החמור
 להעמיד לו חמור לכל הדרך וכו', עכ"ל.

וז"ל הר"ן פרק השוכר את האומנין שם (דף
 ע"ח ע"ב), שהרי חמור זה שעבד לו כיון
 דקאמר ליה זה, אבל להוסיף מביתו במה
 נשתעבד וכו', עכ"ל.

וז"ל הר"ן פרק השותפין (דף מ"ה ע"ב ד"ה רבי
 אליעזר), ומכאן נראה לי ראיה ברורה
 דמשכיר יכול לאסור ביתו על השוכר וכו' משום
 דקונמות מפקיעין מידי שעבוד, ומשכיר נמי
 בקונם מפקיע מידי שעבוד השוכר וכו', עכ"ל.

י. וכל זה בשכירות בית זה, מ"מ בשכירות בית סתם יתכן ומודה הריטב"א ורבינו שמשון בר אברהם דאין לשוכר קנין גמור אלא
 רק שעבוד גרידא.

וכן לאידך גיסא, יתכן ומודים תוס' והרשב"א היכא דהקדים לו שכרו שהוא שפיר קנין גמור לזמן, ואכ"מ להאריך בזה, ובס"ד
 יתבאר במק"א.

להפקיע שעבוד מהניא במחילה, כמבואר לעיל
(חלק א פרק א) עיי"ש.

נמצא, לד' הריטב"א והגהות מיימוניות
דשכירות הוא קנין גמור לזמן, לא
מהניא מחילה של השוכר להפקיע זכותו, אלא
בעינין הקנאה או הפקר.

משא"כ לד' התוס' והרשב"א וסייעתם
דשכירות אינה אלא שעבוד, שפיר
מהניא מחילת השוכר להפקיע זכותו.

אי מצוי שוכר להסתלק מן השכירות ללא קנין

(כז) **ושו"מ** בד' הריב"ש (ס' תק"י, הובא במחנ"א
שכירות ס' ט עיי"ש), וז"ל, אחד
מהם השכיר קרקע לחברו לזמן ידוע בקנין
ובשטר, ופרע לו השכירות טרם יחזיק בקרקע
וכו', והשוכר וכו' אמר למשכיר בפני עדים,
אחרי שאין אתה חפץ בשכירות החזיר לי
מעותי וכו'.

והשוכר אומר עתה שאינו רוצה במעות כי
אם בקרקע השכור לו, וחוזר בו
ממה שאמר למשכיר בפני עדים, ואומר כי
אחרי שלא קנו מידו בזה, לא נסתלק משכירות,
אע"פ שאמר לו זה בפני עדים, הדין עם מי.

תשובתי, שהדין עם השוכר, שכיון שקנה
הקרקע לזמן המושכר לו בקנין
גמור ובכסף, הרי הוא שלו לזמן ההוא, ואינו
יכול להסתלק ממנו בדבור בלבד, אפילו בפני
עדים, כי אם בקנין גמור, דשכירות מכירה
ליומיה היא כמו שאמרו ז"ל וכו'.

כל שכן בכאן שהוא שכירות גמור ומכירה
ליומיה, שכיון שקנה הקרקע לשכירותו
הזמן ההוא בקנין גמור, מעתה הקרקע קנוי לו,
ואע"פ שלא החזיק בו, ואין מועיל הסלוק אם
לא בקנין וכו', עכ"ל.

ומבואר דס"ל דשכירות הוא קנין גמור לזמן
כד' הריטב"א, ולכן לא מהניא בה
מחילה ללא קנין.

ומדנקט הטעם משום דשכירות מכירה
ליומיה, ולא נקט דהיינו דוקא
משום שהקדים לו שכרו, נראה דס"ל אף בלא
הקדים לו שכרו, אע"ג דליכא למימר גלי
בדעתיה שרצונו בקנין גמור לזמן [כמבואר
בד' התוס' פרק האומנין שם עיי"ש], לעולם
שכירות היא קנין גמור דמכירה לזמן.

האם הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שכירות

(כח) **ויתכן** עוד נפק"מ לענין האם הקדש
חמץ ושחרור מפקיעין מידי
שכירות, דאי שכירות הוא שעבוד, הרי הקדש
חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד, משא"כ
אי שכירות הוא קנין גמור לזמן, הא אינם
מפקיעין מידי קנין גמור.

וז"ל התוס' פרק האומר משקלי עלי (דף כ"א
ע"א ד"ה הכי), תימה דהכא משמע
דמשכיר יכול להקדיש ביתו אחר שהשכירו,
אע"ג דמשתעבד לשוכר וכו', עכ"ל.

וז"ל הר"ן פרק השותפין (דף מ"ה ע"ב ד"ה רבי
אליעזר), ומכאן נראה לי ראייה ברורה
דמשכיר יכול לאסור ביתו על השוכר וכו'
משום דקונמות מפקיעין מידי שעבוד, ומשכיר
נמי בקונם מפקיע מידי שעבוד השוכר וכו',
עכ"ל.

(כט) **ובענין** זה אי שכירות הוא קנין גמור
לזמן או שעבוד גרידא, יש לחלק
בין שכירות בית זה לשכירות בית סתם, וכן בין
הקדים לו שכרו ללא הקדים לו שכרו, ובס"ד
נרחיב בענין זה במק"א. ועיינן בנתיבות ס'
קצ"ב ס"ק ו', ועיינן עוד בקובץ הערות ס' נג.

פרק ב

אי שכירות הויה שעבוד הגוף או שעבוד נכסים

ד' הרמ"ה דשכירות הויה שעבוד נכסים

(לג) **ואילן** בדברי הרמ"ה הובא בטור (חו"מ סי' שיי"ב ס"ק י"ח) מבואר דשכירות הויה שעבוד נכסים, וז"ל הטור, כתב הרמ"ה הא דצריך להעמיד לו בית כי אמר בית סתם, לאו למימר שיכופו אותו לבנות לו בית או להשכיר לו, דאף על גב דקנו מיניה שישכיר לו או לבנות לו, לא היה בעולם ולא חל עליו הקנין וכו', מיהו אם היה למשכיר בית אחר, שלא היה משועבד בשעת שכירות לאדם אחר, חל הקנין עליו, דבית סתם אמר לו, וצריך ליתנו לו וכו', עכ"ל.

ד' הגרע"א דשכירות הויה שעבוד הגוף

(לד) **וממה** שהשיג הגרע"א אד' הרמ"ה שם, מבואר דהגרע"א נקט כד' הר"י מלוניל דשכירות הויה שעבוד הגוף.

וז"ל הגרע"א פרק השוכר את האומנין שם (דף ע"ט ע"א), מה שכתב הטור (סימן שיי"ב) בשם הרמ"ה וכו', יש לעיין טובא במה שכתב הרמ"ה דלא חל הקנין כיון דלא היה בעולם, הרי מ"מ חל הקנין על גופו, שגופו משועבד ליתן לו דירת חצי שנה, ויש אצלו חוב זה, ומשעבד נפשו בקנין ע"ז, וכו', עכ"ל.

האם מהני חזקה בבית אחד לקנות אף קנין ערבות
בבית אחר

(לה) **וכתב** הגרע"א בהמשך דבריו שם וז"ל, עוד תמוה לי בסוף דבריו, דאם

(ל) **ולד'** הראשונים הנ"ל דס"ל דשכירות אינה קנין גמור אלא שעבוד, יש להסתפק האם היינו שעבוד הגוף, כלומר חובה המוטלת אכתפיה דמשכיר לתת לשוכר השתמשות הבית, או שמא היינו שעבוד נכסים, כלומר שיש לשוכר מקצת קנין בביתו של משכיר לגבות ממנו ההשתמשות.

ויתכן נפק"מ בשוכר שמכר את זכותו, לד' ר"ת דשעבוד הגוף לאו בר מכירה הוא.

ד' הר"י מלוני"ל דשכירות הויה שעבוד הגוף

(לא) **ומד'** ר"י מלוני"ל פרק השוכר את האומנין (דף ע"ט ע"א) משמע דשכירות הויה שעבוד הגוף [ולפחות בבית או בחמור סתם], וז"ל, והני מילי שלא יתחייב לשכור לו חמור אחר היכא דאין בדמיו לא ליקח ולא לשכור, מיירי דאמר ליה המשכיר בשעת השכירות חמור זה אני משכיר לך, דמשמע זה ולא אחר, אבל אם אמר לו חמור סתם, חייב להעמיד לו חמור אחר, משום שהוא עצמו שעבד נפשיה להוליך לו משאו שם באותו שוכר שהתנה לו, עכ"ל.

(לב) **וכן** משמע מלשון תלמיד הרשב"א פרק השוכר את האומנין שם (דף ע"ט ע"א) וז"ל, שכשמשך השוכר את החמור וכו' נשתעבד לו בעל החמור להעמיד לו חמור לכל הדרך וכו', עכ"ל, הרי נקט שבעל החמור נשתעבד, והיינו שעבוד הגוף.

יא. ולענין שכירות בית זה, יש לעיין האם יתכן שעבוד הגוף לתת דבר מסויים, ע' במחנ"א שכירות סי' יד בשם הרא"ש, והר"ן מובא במור"ם בהג"ה פ"ב דע"ז גבי נתן ואח"כ בא עליה, וע' בקצות סי' ר"ג בשם מהר"י"ט, וע' בראשונים ריש פרק הזהב, ואכ"מ להאריך בזה.

בעצם, כגון בשעבוד נכסים דלוח מצד נכסין דאיניש אינהון ערבין יתיה, א"כ אין תוצאה זו דומה לתוצאה בבית הראשון, שהוא עיקר הקנין בעצם. שאני הכא שהקנין בבית השני אינו ערבות בעצם מצד עצמו, אלא רק על ידי פרשת תנאים, עי"ז שהתנה בקנין בית שני שלא יחול אלא באם לא יוכל לגבות מבית הראשון.

תנאי מילתא אחרית

ומאחר ותנאי מילתא אחריתי היא כידוע, כלומר כוחו של תנאי היינו להגביל את החלות מבחוקן, ואין בו כדי לצמצם עצם החלות מצד עצמו, נמצא דמצד התוצאה בעצם החלות קנין בבית השני, אין כל חילוק בינה לבין התוצאה בעצם החלות קנין בבית הראשון, והדרא קושיית הגרע"א לדוכתיה.

ד' התוס' דאיכא בשכירות שעבוד נכסים

(לח) **ומשמע** בד' התוס' פרק האומר משקלי עלי (דף כ"א ע"א ד"ה הכי) דאיכא בשכירות שעבוד נכסים וז"ל, תימה דהכא משמע דמשכיר יכול להקדיש ביתו אחר שהשכירו, אע"ג דמשתעבד לשוכר וכו', עכ"ל, ומשמע דהבית עצמו משתעבד, ולא המשכיר.

(לט) **ובכל** ענין זה אי שכירות הויא שעבוד הגוף או שעבוד נכסים, יש לחלק טובא בין שכירות בית זה לשכירות בית סתם, ובס"ד נרחיב בענין זה במק"א. ועיינ בנתיבות ס' קצ"ב סוף ס"ק ו'.

היה לו בית אחר חל הקנין עליו וכו', דמשמע דבעי קנין, ואמאי לא מהני חזקה בבית זה גם לבית אחר, ויהיה כמוכר לו שדה ומקבל עליו אחריות, שאם שטפו נהר שיהיה שדה שני' שלו, ויהיה שדה שני' שלו לענין זה שאם לא יהא בשדה זה יטול זכותו בשדה שני'.

דנראה פשוט מסברא דמהני חזקה בבית א', דהוי כמו עשר שדות בי' מדינות דמהני חזקה א' לכולם, כדאיתא סי' קצ"ב סעיף י"ג, ומה לי אם קונה בית זה לחלוטים או שקונה ומסלק רק זכותו כ"ז שזו השדה בידו.

ושאני בחמור סתם, דדעת הראב"ד והוא בטור סי' ש"י, דלא מהני משיכת חמור זה משום דמשיכתו במקצת לא קני, אבל הכא בחזקה צ"ע אמאי לא מהני, וצ"ע, עכ"ל.

(לו) **והיה** נראה לחלק, דשאני בעשר שדות בי' מדינות דמהני חזקה א' לכולם משום שהתוצאה בכולם שוה, דבכולם השיג על ידי החזקה עיקר הקנין ולא ערבות.

שאני הכא, דבבית שהחזיק בו השוכר השיג בו עיקר הקנין לגבות ממנו ההשתמשות לכתחילה, ואילו בבית השני לא השיג בו עיקר הקנין אלא רק ערבות בדיעבד, לגבות ממנו רק באם לא מצי לגבות מעיקר הקנין. ובזה י"ל דלא מהני מעשה קנין אחד להשיג שתי תוצאות שונות, עיקר הקנין בבית שהחזיק בו וערבות בבית השני.

קנין ערבות בעצם וקנין ערבות על ידי תנאי

(לז) **אולם** יש לדחות, דתינח אם היתה התוצאה בבית שני קנין ערבות

פרק ג

ערבות אצל שכירות

מה בין נדר לנדבה

(מב) וז"ל הגמ' פרק שילוח הקן (דף קל"ט ע"א), איזהו נדר ואיזו היא נדבה, נדר האומר הרי עלי עולה, נדבה האומר הרי זו עולה, ומה בין נדר לנדבה, נדר מתה או נגנבה או שאבדה חייב באחריותה, נדבה מתה או נגנבה או שאבדה אינו חייב באחריותה וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, נדר האומר הרי עלי עולה, ואח"כ הפריש בהמה ואמר הרי זו לנדרי, אם מתה חייב באחריותה, הואיל ומעיקרא ארכבה אכתפיה, עכ"ל.

הרי בנדר הרי עלי, אין חובת האחריות מצד הבהמה שהפריש, אלא מצד זה שעיקר הנדר מתחילה רכיב אכתפיה דגברא, ואף לאחר שמתה הבהמה שהפריש, עדיין הנדר רכיב אכתפיה דגברא כבתחילה.

הפריש שור ונאבד פטר נפשיה בשה

(מג) **וכן** מבואר בגמ' פרק מרובה (דף ע"ח ע"ב), וז"ל הגמ' שם, בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנב, מי פטר גנב נפשיה בכבש לרבנן, בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה, דתנן הרי עלי עולה יביא כבש, ר"א בן עזריה אומר יביא תור או בן יונה, מאי מי אמרינן שם עולה קביל עילויה, או דלמא מצי א"ל אנא מצוה מן המוכחר בעינא למיעבד.

בתר דאיבעיא הדר פשטה, גנב פטר עצמו בכבש לרבנן, בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה, רב אחא בריה דרב איקא מתני לה בהדיא, אמר רבא הרי עלי עולה והפריש שור

(מ) **והשתא** יש להסתפק האם מלבד עיקר הקנין של השוכר, אית ליה אף קנין ערבות.

ערבות יתכן רק בבית סתם ולא בבית זה

ולענין שכירות בית זה לכא' לא יתכן ערבות, שהרי אם נפל הבית המשכיר פטור, ואין לשוכר זכות לבית אחר. מיהו בשכירות בית סתם, דאם נפל הבית שהחזיק בו חייב המשכיר להעמיד לו בית אחר, בזה שפיר יש להסתפק כאמור, האם אית ליה לשוכר אף קנין ערבות.

גם עיקר הקנין וגם ערבות בקנין אחד

(מא) **והנראה** בזה, שאין כאן שני קניינים נפרדים כמו במלוה, עיקר הקנין דשעבוד הגוף, ועוד קנין ערבות דשעבוד נכסים, אלא שאני שכירות בית סתם, דאיכא עיקר הקנין ואף ערבות בקנין אחד, בדומה להא דמצינו אצל נדר הרי עלי, כדיתבאר.

חייב אחריות בנדר הרי עלי

הרי במי שנודר הרי עלי להביא עולה והפריש בהמה לנדרו, עי"ז נתייחד נדרו בבהמה זו שהפריש. ומ"מ אם מתה חייב באחריותה.

אולם אין זה חיוב אחריות עבור הבהמה שמתה עצמה, אלא דאע"ג שמתה בהמה זו שהפריש, מ"מ נדרו דמעיקרא במקומו עומד, ועדיין מחוייב ועומד להביא עולה כבתחילה, וממילא חייב להפריש בהמה אחרת ולהביאה עולה, כמו שיבואר.

מד) **ונראה** דכן הוא בשכירות בית סתם, דמאחר ולא נתחייב המשכיר לתת בית מסויים, נמצא דאף לאחר שנפל הבית שהחזיק בו השוכר, עדיין עיקר זכותו של השוכר במקומו עומד כבתחילה. ואע"ג דכבר נתייחד זכותו של השוכר בבית שהחזיק בו, ולא מצי משכיר להחליפו לבית אחר כל עוד שהבית עומד, מ"מ לאחר שנפל הבית, המשכיר עדיין חייב לתת בית כבתחילה, וממילא חייב לתת לו בית אחר.

נמצא, דכה"ג בקנין אחד דשכירות נכלל בו אף ענין מסויים של ערבות, ומשום שקנין זה מקיף לא רק את הבית שהחזיק בו השוכר, אלא אף בתים אחרים, כיון שנתחייב המשכיר לבית סתם.

ובא אחר וגנבו, פטר עצמו בכבש לרבנן ובעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה, עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, מי פטר גנב נפשיה, גבי בעלים, בכבש, דאמר ליה עולה קא מחייבת ועולה משלימנא לך, ולא אפסדתך תו מידי, דהא יוצא בה אתה ידי נדרך, גנב פטר עצמו, דאתשלומין דבעלים מחייב, והרי הוציאו ידי נדרו, ואפסידא דהקדש מיפטר, דמבית האיש כתיב ולא הקדש, ואליבא דר' שמעון נקט לה דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב, עכ"ל.

וכתבו התוס' שם, וז"ל בד"ה מי פטר נפשיה כו', אבל הנודר עצמו פשיטא דמצי פטר נפשיה אי לא בעי למיעבד מצוה מן המובחר, עכ"ל.

חלק ג

מלוה

פרק א

קנין לענין דמים (כח הקנייה) וקנין לענין השתמשות בגוף

(ב) **ומבואר** בדברי התוס' שיש לאדם בממונו שני קניינים שונים, קנין אחד להשתמש בגופו, וכגון שור לחרישה, וקנין אחר להשתמש בדמיו, כלומר בכח הקנייה שבו, וכגון שור לימכר ולהשיג ממון אחר תמורתו.

הקנין להשתמש בגוף החפץ והקנין לדמיו קניינים נפרדים הם

ושני קניינים אלו אינם תלויים זה בזה, כדחזינן בגמ' שם, דאי הוה אמר גניבא הבו דמי חמרא לרבי אבינא, היה היין קנוי לו לרבי אבינא רק לדמיו, ר"ל לימכר, ואילו להשתמשות בגופו, ר"ל לשתייה, היה קנוי לו לגניבא.

אבידה דאתי לידיה ואח"כ נתיאשו בעליו קני רק לענין ההשתמשות בגוף ולא לדמיו

(ג) **וכן** מבואר בתוס' פרק מרובה אצל מוצא אבידה (דף ס"ו ע"א ד"ה הכא) וז"ל, אע"פ שאין יאוש מועיל באבידה בתר דאתי לידיה וכו', נהי שלא היה קונה לענין זה שלא יצטרך להשיב ולהפטר לגמרי, הואיל וכבר נתחייב השבה, מ"מ היה קונה לענין זה שלא יתחייב לשלם כי אם דמים, כמו לגבי גזל, עכ"ל.

וכתב הקצות בביאור דבריהם (ס' שנג"ס"ק ב', ד"ה ו"א) וז"ל, וביאוש דאבידה ליכא חיוב דמים וכו', וע"כ צריך לומר דיאוש גופא אפילו למ"ד קונה אינו קונה קנין גמור, היכא

(א) **בביאור** ענין מלוה, נקדים בביאור ענין קנין לדמים, כלומר כח הקנייה, וקנין להשתמשות בגוף.

הרי מצינו שני ענייני השתמשות בכל סוגי הממון, השתמשות בדמים והשתמשות בגוף, כדיתבאר.

יין הקנוי לו לדמיו

איתא בגמ' פרק התקבל (דף ס"ה ע"ב, ס"ו ע"א). וז"ל, גניבא יוצא בקולר הוה, כי הוה קא נפיק אמר הבו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מחמרא דנהר פניא וכו', מתקיף לה רבי אבא וכו', אלא רבי אבא הכי קא קשיא ליה, חמרא לא קאמר, דמי חמרא לא קאמר, מחמרא קאמר וכו', עכ"ל.

וז"ל התוס' שם בד"ה דמי חמרא לא קאמר וכו', וא"ת כי אמר נמי דמי חמרא הוי דבר שלא בא לעולם, כדאמרינן וכו' דמי שור זה עלי עולה וכו', ומוקי לה באומר לכשיבואו דמיו יקדשו, ופריך והא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.

וי"ל דהתם משום דאמר לכשיבואו, אבל אמר דמי שור זה עלי עולה, משמע התם דלא חשיב זה דבר שלא בא לעולם, אלא הוי כמו דקל לפירותיו, דבעי למימר יקדש השור לדמיו, והכא נמי כי אמר דמי חמרא, בעי למימר שיהא היין קנוי לו לדמיו וכו', עכ"ל.

בגוף, ובלבד שיתן לו זוזי, או ממון אחר דחריף לימכר כזה.

משמעות קנין להשתמשות בגוף בלבד (ה) **נמצא**, דמי שיש לו קנין רק להשתמשות בגוף החפץ, משמעות קניינו היינו שיש לו הזכות, אם ירצה, לתת ממון אחר תמורת החפץ כדי שישאר החפץ בידו.

משמעות קנין לדמים בלבד **ואילו** מי שיש לו קנין רק לדמיו של החפץ, משמעות קניינו היינו שיש לו הזכות לקבל דמיו על ידי ממון אחר תמורתו.

הבעלים של הדמים יש לו קנין רק בחפץ-זה-או-תמורתו (ו) **ובלשון** אחר, מי שיש לו קנין בחפץ רק לדמיו, היינו שאין לו קנין בחפץ-זה-דוקא, שהרי זכותו של בעל ההשתמשות בגוף להחליף חפץ זה בממון אחר על כרחו, אלא יש לו קנין רק בחפץ-זה-או-תמורתו, כלומר קנין שאינו מוגבל לחפץ מסויים, אלא כולל את המכלול של החפץ-או-תמורתו, ובלבד שישאר לו כשווי דמיו בכל צורה שהיא.

הבעלים להשתמשות בגוף יש לו קנין רק בחפץ-זה-אם-יתן-תמורתו (ז) **ואילו** מי שיש לו קנין בחפץ רק להשתמשות בגופו, היינו שאין לו קנין בחפץ זה, אלא אם כן יתן לבעלים של הדמים ממון אחר תמורת דמיו. ואם אינו רוצה ליתן תמורתו, אז צריך לתת חפץ זה עצמו לבעלים של הדמים. נמצא שיש לו קנין רק בחפץ-זה-אם-יתן-תמורתו.

דאתי לידיה קודם יאוש, אלא לקנות גוף החפץ, אבל לענין הדמים לא קני לה, וא"כ ה"ל שיוור בקניינו וכו', עכ"ל.

הרי מבואר בתוס' שיתכן שני קניינים אלו להיפרד זה מזה, וכגון התם דלמוצא הקנין להשתמש בגוף האבידה, ולבעל האבידה הקנין להשתמש בדמיו.

הבעלים להשתמשות בגוף מצי לסלק לבעלים של הדמים בזוי

(ד) **ומה** שרשאי המוצא לסלק לבעל האבידה בזווי, ואינו חייב להחזיר לו הדמים באבידה עצמה, היינו טעמא דשותפות כזו צריכה חלוקה, שאין האחד יכול להשתמש בגופו, מבלי למנוע מן השני להשתמש בדמיו לימכר. וכמו כן אם השני ישתמש בדמיו לימכר, לא יוכל הראשון להשתמש בגופו. ולכן זכותו של כל אחד לחלוקת השותפות.

ושאני השתמשות בדמיו מהשתמשות בגופו בכך, שלענין דמיו לימכר, אין שום נפק"מ אם יקבל זוזי תמורת חפץ זה, או תמורת חפץ אחר הדומה לו, או שיקבל הזוזי עצמם מבעלים להשתמשות בגוף.

משא"כ ההשתמשות בגוף החפץ מיוחדת אך ורק לחפץ זה דוקא, דאפילו בחפץ הדומה לו, סוף סוף אין כאן אותה ההשתמשות בגוף חפץ זה ממש, אלא רק השתמשות אחרת, בחפץ אחר, הדומה להשתמשות זו.

לכן לעולם זכותו של בעל ההשתמשות בגוף שישאר בידו חפץ זה דוקא, והיינו עי"ז שיחליף דמיו בזווי [או בחפץ אחר דחריף לימכר כזה], אפ' בעל כרחו של בעלים של הדמים. ואילו הבעלים של הדמים חייב לקבל דמיו בממון אחר שיתן לו בעלים להשתמשות

קדושת הגוף וקדושת דמים

ובנוסף לכך, יתכן שיקדיש שני ענייני ההשתמשות, א' שיקדיש ההשתמשות בגופו, דהיינו קדושת הגוף. ב' שיקדיש ההשתמשות בדמיו, דהיינו קדושת דמים.

(י) **נמצא**, בקדושת מזבח יתכן קדושת הגוף, כגון המקדיש בהמה לעולה, והיינו קדושה לענין השתמשות בגופו להקריבו על המזבח כעולה.

ויתכן נמי בקדושת מזבח קדושת דמים, וכגון המקדיש למזבח דבר שאין גופו ראוי למזבח כמו זהב, והיינו קדושה לענין השתמשות בדמיו של הזהב לימכר, ולקנות עולה בזווי שיתקבלו תמורתו.

(יא) **וכן** בקדושת בדק הבית יתכן קדושת הגוף, כגון המקדיש אבן לבנין בית המקדש, והיינו קדושה לענין השתמשות בגופה לבנותה בבנין בית המקדש.

ויתכן נמי בקדושת בדק הבית קדושת דמים, וכגון המקדיש דבר שאין גופו ראוי לבדק הבית כמו שדה, והיינו קדושה לענין השתמשות בדמיו של השדה לימכר, ולקנות צרכי בדק הבית בזווי שיתקבלו תמורתו.

וכן מבואר בדברי רש"י פרק ארבעה אבות (דף ו' ע"ב ד"ה שור) וז"ל, ושדה הקדש נמי דהוי לצורך בדק הבית, או המקדיש פודהו לאלתר, או מוכרין אותו לאלתר לאחר, וכשיוצא ביובל לכהנים הוי וכו', עכ"ל.

הראוי למזבח ולא לבדק הבית לבדק הבית ולא למזבח לא למזבח ולא לבדק הבית מועלין בהן

(יב) **ושו"מ** כדברינו בדברי הרשב"ם פרק המוכר את הספינה (דף ע"ט ע"א), וז"ל הגמ' שם, תנן התם כל הראוי למזבח ולא

ד' הראב"ד באבידה דאתי לידיה ואה"כ נתייאו בעליו דקני רק לדמיו ולא להשתמשות בגוף

(ח) **וכן** מצינו ענין זה בדברי הראב"ד בחידושיו לפרק הגזול ומאכיל (דף קי"ד ע"ב), ואיהו ס"ל היפוך דברי התוס' הנ"ל, דמהני יאוש בתר דאתי לידיה רק לענין קנין הדמים, ואילו הקנין להשתמשות בגוף האבידה נשאר לבעל האבידה, ולכן בעל האבידה לוקחו מן המוצא בדמיו.

וז"ל הראב"ד שם, עוד נראה לי, דכי קתני במתניתין הרי אלו שלו, לומר דלא מפקי בעלים מיניה בלא דמי, משום דקני ליה ביאוש ושנוי רשות, אבל בדמים מיהא מבעי ליה לאהדורי, משום דבאיסורא אתא לידיה, דיאוש כדי לא קני וכו'.

והיינו דקתני בכריתא ומחזיר לבעלים הראשונים, כאלו אמר הרי שלו אבל מחזיר הוא וכו', דלא פליגא אמתניתין כלל, ובענינא דמתניתין גופא איירי בכרייתא, וזה עיקר.

תדע שהוא כן, דתנן המוכר כליו וספריו ביד אחר וכו', ואע"ג דאיכא יאוש ושנוי רשות, שקיל להו לכליו וספריו בדמים, עכ"ל.

קדושת הגוף לענין השתמשות בגופו וקדושת דמים לענין השתמשות בדמיו

(ט) **ומצינו** שני סוגי ההשתמשות הנ"ל אצל הקדש בקדושת הגוף וקדושת דמים, כדיתבאר.

קדושת מזבח וקדושת בדק הבית

הרי בהקדש יתכן להקדיש לאחת משתי תכליתין, א' שיקדיש לתכלית המזבח, והיינו קדושת מזבח. ב' שיקדיש לתכלית בדק הבית, והיינו קדושת בדק הבית.

עכ"ל. וצ"ב מהו החילוק בין קנין כסף לחליפין.

משמעות קנין יד וקנין חצר הכנסה לשליטתו (יד) **הרי** כל מעשה קנין יש בו משמעות מסויימת הקשורה לחלות הקנין, וכגון בקנין יד, דעל ידי זה שמכניס החפץ לרשותו ושליטתו, מהני אף להכניסו לרשותו ושליטתו במובן של בעלות, וכן בקנין חצר.

משמעות קנין הגבהה ניתוק מרשות הקרקע **ועד"ז** בקנין הגבהה, שמשמעותו ניתוק החפץ מרשות הקרקע והכנסתו לרשותו, כמבואר בדברי רש"י פרק האשה נקנית (דף כ"ו ע"א ד"ה בחבילי) וז"ל, שהגבהה שלשה טפחים הגבהה היא דנפקא ליה מתורת לבוד, עכ"ל.

וכן מבואר ברשב"ם פרק המוכר את הספינה (דף פ"ו ע"א ד"ה במשיכה) וז"ל, דהגבהה קונה בכל מקום ובכל דבר, דמשהגביהה הניחה ברשותו וכו', עכ"ל.

משמעות קנין כסף דמים שהן תמורתו של החפץ (טו) **וכן** הוא בקנין כסף, דמבואר מדברי הראשונים דמשמעות הכסף דקני ביה היינו התמורה והתחליף של השדה, כמבואר בדברי הרשב"א פרק האשה נקנית (דף ג' ע"א ד"ה למעוטי חליפין) וז"ל, דכל כסף חליפין הם, שמחליף בהם הקרקע וקונה וכו', עכ"ל.

וכ"כ הרמב"ן שם (ד"ה למעוטי חליפין) וז"ל, ומדין כסף הוא שריבה אותן הכתוב, מה כסף שמחליף הקרקע בו וקונה, אף חליפין וכו', עכ"ל.

לבדק הבית, לבדק הבית ולא למזבח, לא למזבח ולא לבדק הבית, מועלין בהן ובמה שבתוכן וכו', עכ"ל.

וז"ל הרשב"ם שם, כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית, כגון שור וכשב ועז תמימים, דהמתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה, וכן תורים ובני יונה סולת ולבונה ויין ושמן, כל הנך גופן ראוי למזבח ואינו ראוי לכבשן בבנין.

לבדק הבית ולא למזבח, כגון זהב וכסף ואבנים יקרות וכיוצא בהן.

לא לזה ולא לזה, כגון חלב גבינה מורייס אשפה עשבים וכיוצא בהן.

וכל הני דקתני ראשון ראשון חשוב, דקדשי מזבח חשיבי מקדשי בדק הבית, וקדשי בדק הבית חשיבי מקדשי דמים, שאין ראוי גופן לא למזבח ולא לבדק הבית, אלא לימכר וליקח בדמיהן צרכי מזבח או בדק הבית, הכל כמו שפירש בשעה שהקדיש.

הלכך לא זו אף זו קתני, דלא מיבעי' הנך קמאי דחמירי דמועלין במה שבתוכן, אלא אפילו הנך בתראי מועלין נמי במה שבתוכן, עכ"ל.

החילוק בין קנין כסף לחליפין

(יג) **ובענין** שני סוגי ההשתמשות הנ"ל מבואר החילוק שבין קנין כסף לקנין חליפין שוה בשוה, י"י וכדיתבאר.

איתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף ג' ע"א ג' ע"ב) וז"ל, מניינא דרישא למעוטי מאי וכו', למעוטי חליפין, ס"ד אמינא הואיל וגמר קיחה קיחה משדה עפרון, מה בשדה מקניא בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין, קמ"ל וכו',

אמר רבא אטו חליפין, דקרא, בשופטני עסקינן, דלא קפדי לדעת שיהו שוות קצת דמים, שייטב בעיניו לתת לו את שלו כנגדו, ואפי' הכי קאמר קרא דקנה, עכ"ל.

וכתבו התוס' שם, וז"ל בד"ה כל חליפין מיקפד קפדי, שיהו שוין קצת, ולפעמים שיהו שוין כמו החפץ גופיה, ואפילו כשאינו שוה כחפץ שכנגדו קנה, עכ"ל.

(יח) **וכן** מבואר בד' רש"י ריש פרק הזהב (דף מ"ד ע"א) בהא דתנן שם וז"ל, כל המטלטלים קונין זה את זה וכו', עכ"ל.

ופירש"י וז"ל, כל המטלטלין קונין זה את זה, בין בתורת חליפין שהחליף אלו באלו, כיון שמשך האחד קנה חבירו את שלו, בין בתורת דמים, בכמה תתן לי את שלך בכך וכך, וזה חוזר ואומר לו בכמה תתן לי שלך בכך וכך, ונתרצו ומשך האחד, נתקיימו הדברים וכו', עכ"ל.

חלוקין קנין כסף וחליפין מצד מטרת הקנין

(ט) **הרי** מבואר דהקפיד אשויו היינו קנין כסף, ואילו לא הקפיד אשויו [כל כך] היינו חליפין.

וחזינן דחלוקין קנין כסף וחליפין לא רק מצד המעשה קנין, אלא אף מצד עצם המטרה של הקנין.

אין אונאה בחליפין

(כ) **וכן** שמעתי ממור"ר הגר"ר רפאל שמואלביץ זצ"ל להוכיח כן מד' הרי"ף (הובא בש"מ לב"מ דף מ"ו ע"ב) וז"ל, אבל הרי"ף כתב בתשובות שאלה מעותק מלשון ערבי, וששאלת אם יש בחליפין אונאה אם לא, מה שנראה מן התלמוד הוא שאין בהן אונאה וכו', כלומר לפי שהיה בלשון מכירה מחוייב להיות בו אונאה, והתורה גם כן מעידה על זה

ילפינן קנין כסף מכסף דשדה עפרון שניתנו תמורת השדה

(טז) **ונראה** מקורו, דמאחר וילפינן קנין כסף מקיחה קיחה דשדה עפרון, והתם איירי בכספי התמורה כמו שנאמר נתתי כסף השדה, א"כ אין לך בו אלא חידושו, ולכן כסף שאינו כסף תמורה לא מהני לקנות.

ושו"מ כן בסמ"ע (חור"מ ס' ק"צ ס"ק א') וז"ל, דהא קנין כסף נלמד משדה עפרון, וכסף הנזכר בשדה עפרון היה דמי שיווי השדה וכו', עכ"ל.

בקנין כסף קפיד אדמים ובחליפין לא קפיד

(יז) **והשתא**, שאני קנין כסף מחליפין, דבקנין כסף קפיד אדמים, משא"כ בקנין חליפין לא קפיד אדמים, כדאיתא בגמ' פרק הזהב (דף מ"ז ע"א) וז"ל, חליפין ומקפיד עליהן מאי, אמר רב אדא בר אהבה תא שמע, הרי שהיה תופש פרתו ועומד ובא חבירו ואמר לו פרתך למה, לחמור אני צריך, יש לי חמור שאני נותן לך, פרתך בכך וכך, חמורך בכמה בכך וכך, משך בעל החמור את הפרה, ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור, לא קנה בעל החמור את הפרה, שמע מינה חליפין ומקפיד עליהן לא קנה.

אמר רבא אטו חליפין בשופטני עסקינן דלא קפדי, אלא כל חליפין מיקפד קפדי וקנה וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם, וז"ל, חליפין ומקפיד עליהן, נתן לו חפץ בחפץ בתורת חליפין, לקנות כדין קנין שקונין בסודר, וזה מקפיד לראות שיהא הסודר שוה כל כך, מהו, מי קנו תרוייהו במשיכה דחד מינייהו, או דלמא הואיל והקפיד עליהם הרי הן כדמים, והוי להו מעות, ואין קונות עד שימשוך גם השני, פרתך למה, הבאת בשוק.

ודבר זה צ"ב, אמאי במכר מקרי הלוקח את החפץ לרשותו לוקח, והמוציאו מרשותו מוכר, דהיינו מצד החפץ, והא מצד הכסף איפכא הוי, שהמוכר את החפץ לוקח את הכסף, ואילו הלוקח את החפץ מוכר את הכסף, וא"כ הוה לן למימר איפכא, דמי שלוקח הכסף לרשותו מקרי לוקח, ומי שמוציא הכסף מרשותו מקרי מוכר.

אצל מכר החפץ הוא התכלית והכסף אינו אלא אמצעי

(כג) **והנראה** בזה, דאצל מכר העיקר הוא החפץ ולא הכסף, ומשום שהחפץ הוא התכלית המבוקש ללוקח, ואילו הכסף אינו התכלית המבוקש למוכר, אלא רק אמצעי להשיג על ידו התכלית המבוקש לאחר זמן.

כסף לעולם הוא אמצעי כיון שמעלתו כח הקנייה

וביאור הדברים, דמעלת הכסף היא מצד כח הקנייה שהוא עובר לסוחר, כלומר שבנקל יקבלו הסוחר תמורת דבר אחר. נמצא דכסף לעולם אינו התכלית המבוקש, אלא רק אמצעי להשיג התכלית, כלומר כל חפץ אחר בעולם הנקנה תמורת כסף. ולכן כסף מלשון כיסופין, שעל ידו יושג דבר הנכסף.

ומאחר והעיקר הוא החפץ ולא הכסף, לכן אזלינן בתר החפץ ולא הכסף, והלוקח את החפץ מקרי לוקח, ולא הלוקח את הכסף, והמוציא את החפץ מרשותו מקרי מוכר, ולא המוציא את הכסף.

מטרת המוכר בקנין כסף להשיג כח הקנייה ומטרת החליפין להשיג השתמשות בגוף

(כד) **והיוצא** מזה, דשאני מטרת המוכר אצל קנין כסף, דהיינו להשיג כח

באמרה וכי תמכרו ממכר וגו', בממכר הוא דאזהר רחמנא בבל תונו, אבל בחליפין לא וכו', עכ"ל.

וכן מבואר בד' הר"י מיגש (הובא נמי בש"מ שם) וז"ל, כתב תלמידו ה"ר יהוסף הלוי אבן מיגש בתשובת שאלה, וזה לשונו מועתק מלשון ערבי, מי שהחליף עם חברו סחורה בסחורה, מבלי שישומו אותם בדמים כלל, אין אחד מהם יכול לטעון על חברו טענת אונאה, לפי שהעיקר בדינו חליפין אין בהן אונאה, עד כאן, עכ"ל.

ואמר מו"ר הג"ר רפאל שמואלביץ זצ"ל, הרי בודאי אין חילוק לענין אונאה באיזה מעשה קנין קנה, אי במשיכה אי בהגבהה וכדו', אלא על כרחך חלוקין קנין כסף וחליפין בעצם מטרת הקנין.

ולפי"ז עלינו לבאר מאי שנא מטרת קנין כסף ממטרת קנין חליפין.

אצל מכר הלוקח את החפץ מקרי לוקח ולא הלוקח את הכסף

(כא) **הרי** במכר מצינו חילוק בין לוקח למוכר, הלוקח הוא המכניס חפץ הנמכר לרשותו, ואילו המוכר הוא המוציא חפץ הנמכר מרשותו.

בחליפין תרוייהו מקרי מחליפין

שאני בחליפין דליכא מוכר ולוקח, אלא שניהם מיקרו מחליפין, דשניהם מוציאים חפץ א' מרשותם ומכניסין חפץ אחר לרשותם תחתיו (וכן הוא בלשון האומות).

(כב) **וכן** משמע מלשון הגמ' פרק הזהב שם (דף מ"ז ע"א) וז"ל, גאולה זו מכירה וכו' תמורה זו חליפין וכו', עכ"ל, ומשמע דלשון מכירה מורה על החלפה אחרת שאינה חליפין [וכן מבואר בדברי הר"י שם].

בחליפין לא קפדי המחליפין אדמי כיון דמטרתם
השתמשות בגוף

משא"כ אצל חליפין, מאחר ומטרתו להשיג
השתמשות בגוף, לכן לא קפיד
אדמי, דעדף ליה להשיג ההשתמשות בגוף
מיד וללא טורח.^י

בחליפין כיון דלא קפיד אדמי לכן ליכא אונאה

(כח) **ובזה** מבואר נמי ד' הרי"ף והר"י מיגש
שם דליכא אונאה אצל חליפין,
דמאחר ובחליפין לא קפדי אדמי, לכן ליכא
אונאה.

אין מטבע נקנה בחליפין

(כט) **וכן** מבואר בזה דברי רב האי גאון בספר
המקח (שער י"ג), בענין הא דאין
מטבע נקנה בחליפין, וז"ל, ומטבע מאי טעמא
לא, מפני שהיא אינו מקח וממכר כשאר
סחורה, אבל היא דמי' לכל סחורה, עכ"ל.
כלומר, חליפין היינו שמחליף תמורת
השתמשות בגוף דוקא, ולא תמורת כח הקנייה,
ולכן אין מטבע נקנה בחליפין, כיון דלעולם
העיקר במטבע היינו כח הקנייה כאמור.

המעולה בכח הקנייה כסף והמעולה בהשתמשות בגוף
קרקע

(ל) **ובענין** שני סוגי ההשתמשות הנ"ל מבואר
נמי המעלה בכסף מבשורה כסף,
וכן המעלה בקרקע מבמטלטלין.

הרי המעולה בכח הקנייה היינו כסף, כלומר
מטבעות של כסף (ולא נסכא), ואילו
המעולה בהשתמשות בגוף היינו קרקע,
כדיתבאר.

הקנייה של הכסף, ממטרת שני המחליפין אצל
חליפין, דהיינו להשיג השתמשות בגוף החפץ
של חבירו.

אטו בשופטני עסקינן דלא קפדי אדמי

(כה) **ובזה** מבואר אמאי הקונה בקנין כסף
קפיד אדמי, ואילו הקונה בחליפין
לא קפיד אדמי.

דהא יש להקשות בהא דאיתא בגמ' שם, אמר
רבא אטו חליפין בשופטני עסקינן דלא
קפדי, אלא כל חליפין מיקפד קפדי, ופירש"י
ותוס' שם דקפדי שיהו שוות קצת, ולכא' עדיין
צ"ב אטו בשופטני עסקינן דלא קפדי אלא
שיהו שוות קצת, ואמאי יחליף פרה שוה מנה
בחמור שוה תשעים ויפסיד, הו"ל למכור
הפרה במנה, ואח"כ יקנה החמור בתשעים,
ויישאר בידו עשר זוז.

בחליפין מוותרים על דמים מלאים כדי להשיג חפצם
מיד וללא טורח

(כו) **והנראה** בזה, מאחר ומטרת החליפין
היינו להשיג השתמשות בגוף
החפץ של חבירו, לכן מוכן בעל הפרה לוותר
על הנך עשר זוז כדי להשיג השתמשות בגוף
החמור מיד, ומבלי שיצטרך לטרוח למכור
הפרה בזוי ואח"כ לקנות החמור.

בקנין כסף קפיד המוכר אדמי כיון דמטרתו כח
הקנייה

(כז) **נמצא** לפי"ז, דדוקא אצל קנין כסף קפיד
המוכר אדמי, ומשום דמטרתו
להשיג כח הקנייה, ולכן קפיד אדמי.

יג. וכל זה במוכר סתם דדעתו אזוז, ואילו מוכר תמורת שוה כסף יתבאר בס"ד במק"א ואכ"מ.

וכל זה לד' הראשונים דלכסף קנין בעינן כח הקנייה דוקא ולכן לא מהני כלי פחות משו"פ לקנין כסף, משא"כ לד' הראשונים
דס"ל דלא בעינן כח הקנייה לקנין כסף (ולכן מהני בזה כלי פחות משו"פ), יתבאר הדבר בס"ד במק"א ואכ"מ.

עיקר ההשתמשות בכסף לדמיו

(לא) **חלוק** הוא מטבע כסף משאר ממון, שעיקר ההשתמשות במטבע כסף הוא לדמיו, כלומר לכח הקנייה שבו. דמעלת המטבע כסף היינו מצד שהוא עובר לסוחר, והיינו דנפיק בכל דוכתא, כלומר הסוחר בכל מקום יקבלו תמורת הסחורה.

וטעם הדבר, משום שמטבע כסף אינו נרקב או נשרף או נשבר או נימוח, ונוח לטלטל [וההשתמשות בגופו, כגון לעשות ממנו גביע ותכשיטין וכדו', היא דבר השהה לכל נפש].

ומאחר ומטבע כסף הוא המעולה במעלת כח הקנייה, וממילא הוא עובר לסוחר, נמצא שרוב הסחורה נקנית במטבעות כסף. ומשום הכי רוב ההשתמשות במטבעות כסף היינו לדמיהן, כלומר לכח הקנייה שבהן.

אף במטבעות כסף יש השתמשות בגופן

(לב) **ומ"מ** אף במטבעות של כסף איכא השתמשות בגופן, כגון לעשות מהם גביע או לתכשיטים וכדומה, דאל"כ אמאי יקבלם סוחר תמורת הסחורה. ואי מצד דמיהן, כלומר שיתנם לסוחר אחר תמורת סחורה של השני, אמאי סוחר השני יקבלם, וכן הלאה.

וסוף דבר, השתמשות בכח הקנייה מבוססת על ההשתמשות בגוף אצל איש אחר, המוכן לתת דבר מה תמורתה. ולכן כל שאין בו שום השתמשות בגוף אצל אף אדם, בהכרח אף כח הקנייה אין בו.י

עיקר ההשתמשות בשוה כסף לגופו

(ג) **משא"כ** בשוה כסף כבהמות וכלים ופירות, עיקר ההשתמשות בהם אינו מצד כח הקנייה, אלא מצד השתמשות בגופם.

וטעם הדבר, משום שאינם עוברים לסוחר, דרובם של סוחרים לא יקבלם תמורת הסחורה, שהרי הם מתים ונשברים ונרקבים ונשרפין, וקשה לטלטלן.

אף בשוה כסף יש איזה כח הקנייה

(ד) **ומ"מ** אף בשוה כסף איכא איזה כח הקנייה, כגון אם נודמן אצל סוחר הצריך למה שיש לו דוקא, אי נמי כגון שיטרח וימכור ויקנה בכסף שיקבל תמורתו.

(ה) **ונראה** שהמעולה לענין השתמשות בגוף הוא הקרקע.

קרקע חלוק ממטלטלין בכך דלא מצי לשומטו ולהבריהו ולהטמינו ולכלותו

שהרי חלוק קרקע ממטלטלין בכך, דמטלטלין היות ומצי לטלטלן, לכן מצי לשומטן ולהבריהן ולהטמינן ואף לכלותן. משא"כ בקרקע, היות וקרקע אינו נשמט ונייד, לכן הקרקע לא מצי להבריהו ולהטמינו ואף לא לכלותו.

נמצא שהמטלטלין כלין והקרקע מתקיים, וכמבואר ברמב"ם הל' דעות (ה', י"ב) וז"ל, ואסור לו לאדם להפקיר או להקדיש כל נכסיו ויטריח על הבריות, ולא ימכור שדה ויקנה בית, ולא בית ויקנה מטלטלין, או יעשה סחורה בדמי ביתו, אבל מוכר הוא מטלטלין וקונה שדה.

י.ד. ובענין כסף בימינו אכ"מ להאריך.

דמצד שאינו נייד הקרקע מתקיים ולא כלה, ומהאי טעמא גופא הקרקע קשה למזבן ואינו חריף כלל. דמאחר ואינו נייד, לכן אי אפשר למוכרו אלא במקומו, משא"כ במטלטלין, כמבואר בגמ' פרק ארבעה אבות (דף ז' ע"ב) וז"ל, כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא וכו', עכ"ל.

מטלטלין בכלל כסף הן משא"כ קרקע

(לט) **וכן** מבואר בהא דאיתא להלן בגמ' פרק ארבעה אבות שם (דף י"ד ע"ב), וז"ל, מתני', שום כסף שוה כסף בפני כ"ד ועל פי עדים, בני חורין בני ברית והנשים בכלל הנזק, והניזק והמזיק בתשלומין.

גמ' מאי שום כסף וכו', שוה כסף, דתנו רבנן שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות, אבל אם קדם ניזק ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן.

אמר מר שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות, מאי משמע וכו', אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף, והני כולהו כסף נינהו וכו', עכ"ל.

ופירש"י וז"ל, אלא אמר רב אשי שוה כסף, דהיינו קרקעות, והכי משמע, שוה כסף ישלם ולא כסף עצמו, והני כולהו, מטלטלים ועבדים ושטרות, כסף נינהו, דמצי לאמטויינהו ממתא ומזדבני וכו', עכ"ל.

כלומר, מטלטלין דמצי לאמטויינהו ממתא למתא ומזדבני, חריפי טפי מקרקע, ובכלל כסף הן.

כללן של דבר, ישים מגמתו להצליח נכסיו, ולהחליף הכלה בקיים, ולא תהיה כוונתו ליהנות מעט לפי שעה, או ליהנות מעט ויפסיד הרבה, עכ"ל.

אין המלוח סומך דעתו אלא על הקרקע

(לו) **ומהאי** טעמא אין המלוח סומך דעתו ליפרע אלא על הקרקע, כמש"כ רש"י פרק הכותב (דף פ"ו ע"א ד"ה ודאי דאמריתו) וז"ל, המלוח עיקר סמך שלו על הקרקע, עכ"ל. וכן מבואר ברשב"ם פרק יש נוחלין (דף קכ"ח ע"א ד"ה רב נחמן) עיי"ש.

נכסים שאין להן אחריות נקנין אגב נכסים שיש להן אחריות

(לז) **ומבואר** בזה הא דמצינו מטלטלין נקנין אגב קרקעות, ואין קרקעות נקנין אגב מטלטלין, כדתנן פרק האשה נקנית (דף כ"ו ע"א) וז"ל, נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות וכו', עכ"ל.

ולהאמור היינו טעמא, דבקנין אגב הטפל נקנה עם העיקר ולא איפכא, ולענין השתמשות בגופן הרי הקרקע הוא העיקר והמטלטלין טפלין לו [ולכן דוקא לקרקע יש אחריות, כיון דמלוח סומך דעתו רק עליהן כאמור].

מעלת הקרקע להשתמשות בגופו דלא נייד היא החסרון בכח הקנייה שבו

(לח) **נמצא**, דמעלת הקרקע בנוגע להשתמשות בגופו היא היא החסרון של הקרקע בנוגע לכח הקנייה.

פרק ב

ביסוד מתנה, מכר, ושאלה

מתנה לעולם ושאלה לזמן

(מ) הרי חלוקה מתנה משאלה, דמתנה היא לעולם ושאלה אינה אלא לזמן.

במתנה יש למקבל קנין להשתמשות בגוף ואף לדמיה **מיהו** לענין מה שאצל מתנה יש למקבל גם קנין לענין השתמשות בגוף החפץ וגם קנין לדמיו, כלומר כח הקנייה שבו, יש להסתפק האם אף לשואל כן, דמלבד הקנין שיש לו לענין השתמשות בגוף החפץ, האם יש לו נמי קנין לדמיו.

היכא דשואל רשאי להשכיר או יש לו קנין אף לדמיו (מא) **ולכא'** הדבר תלוי אם השואל רשאי להשכיר, דא"כ הרי בכך השואל משתמש בכח הקנייה של החפץ, שהרי הוא מקבל דמים תמורתו. ואי אין השואל רשאי להשכיר, נמצא לכא' דאין לו לשואל קנין לכח הקנייה כלל.

מתנה בחנם ומכר בתמורה

(מב) **ומתנה** ושאלה שוין בכך שנותן לחבירו בחנם ללא תמורה. משא"כ מתנה חלוקה ממכר בכך שבמכר אינו נותן לחבירו בחנם אלא תמורת דמי מקח.

במתנה לנותן חסרון ולמקבל תוספת משא"כ במכר **נמצא**, דמתנה יש בה חסרון מצד הנותן ותוספת מצד המקבל, ואילו מכר אין בו חסרון ותוספת כלל, אלא רק החלפת ממון, דכל אחד מחליף את השווי שיש לו בשווי מה

שיש לחבירו.

מכר לעולם ושכירות לזמן

(מג) **וכשם** שמתנה חלוקה משאלה, דמתנה לעולם ושאלה רק לזמן, כמו כן מכר חלוק משכירות, דמכר לעולם ושכירות רק לזמן.

היכא דשוכר רשאי להשכיר או יש לו קנין אף לדמיו **ולענין** מה שאצל מכר יש ללוקח גם קנין להשתמשות בגוף החפץ וגם לדמיו, בשוכר הדבר תלוי אם השוכר רשאי להשכיר, דרק אז יש לו קנין אף לדמיו, כאמור אצל שואל.

שאלה בחנם ושכירות בתמורה

(מד) **וכשם** שמתנה חלוקה ממכר, שזה בחנם וזה בתמורה, כמו כן שאלה חלוקה משכירות, שזה בחנם וזה בתמורת דמי שכירות.

בשאלה למשאיל חסרון לזמן ולמקבל תוספת

משא"כ בשכירות

נמצא, כשם שבמתנה יש בה חסרון מצד הנותן ותוספת מצד המקבל, כמו כן בשאלה, יש חסרון מצד המשאיל, דהיינו חסרון ההשתמשות בגופו לזמן, ותוספת דבר זה מצד השואל.

וכשם שבמכר אין בו חסרון ותוספת כלל אלא רק החלפת ממון, כמו כן בשכירות, אין בו חסרון ותוספת כלל ואפילו לזמן, אלא רק החלפת ממון.

פרק ג

החילוק בין שאלה למלוח, והנדון אי מלוח להוצאה ניתנה

ומר סבר מלוח לאו להוצאה ניתנה וכו', עכ"ל. ופירש"י שם וז"ל, אינה מקודשת, אפילו ישנה בעין, להוצאה ניתנה, הלוח רשאי להוציאה בהוצאה, ואינו חייב להעמידה בעיסקא שתהא מצויה בכל עת שיתבענו, וכיון דלהוצאה ניתנה הוא לה כי דידה, ולא יהיב לה מידי, עכ"ל.

(מח) ומבואר בדברי רש"י שם דאף למ"ד מלוח לאו להוצאה ניתנה, אין הכוונה שהלוח חייב להחזיר למלוח אותן מטבעות ממש שלוח, אלא שפיר מצי להחליף אותן המטבעות תמורת עיסקא, ובעת הפרעון יתן למלוח מטבעות אחרים שיקבל תמורת העיסקא.

החילוק בין מלוח לשאלה באם צריך להשיב אותן מטבעות ממש

(מט) ונראה טעם הדבר, משום דאל"כ אין זו מלוח כלל אלא שאלה, דאף בשאלה מצי להשאיל מטבעות כה"ג, וישיב למשאיל אותן מטבעות ממש כאמור.

ונראה דמזה הבין רש"י דשאני מלוח משאלה ביסוד, דאצל מלוח אפ' למ"ד לאו להוצאה ניתנה, היינו רק שהלוח צריך להחזיק בידו אותו עיסקא שקיבל תמורת המטבעות, מ"מ עצם המטבעות עצמן שלוח אינו חייב להשיב.

אפילו למ"ד מלוח לאו להוצאה ניתנה המטבעות עצמן להוצאה נתנו

(נ) נמצא לפי"ז, דכוונת הגמ' במלוח לאו להוצאה ניתנה, היינו בנוגע

מלוח ברבית כעין שכירות ושלא ברבית כעין שאלה (מה) והשתא, מלוח ברבית כעין שכירות היא, שהמלוח משכיר ללוח ההשתמשות במעותיו תמורת אגר נטר, כלומר דמי שכירות המעות. ואילו מלוח שלא ברבית כעין שאלה, שנותן לחבירו ההשתמשות במעותיו לזמן מסויים במתנה.

בשאלה חייב השואל להשיב אותן מטבעות ממש (מו) אולם חלוקה שאלה ממלוח [שלא ברבית] בזה, דאצל שאלה אין השואל רשאי להוציא המטבעות כלל, ואפ' להעמידם בעסקה, אלא חייב להשיב למשאיל אותן מטבעות ממש ששאל ממנו.

במלוח לכו"ע אין הלוח חייב להשיב אותן מטבעות ממש

משא"כ במלוח, דאפ' למ"ד מלוח לאו להוצאה ניתנה, מ"מ רשאי הלוח להוציאם בענין זה שיתנם לסוחר כדי להחליפם בדבר אחר, אע"ג דלא יוכל להשיב למלוח אותן מטבעות ממש אלא מטבעות אחרים תחתיהן, רק שצריך להחזיק אצלו את מה שקנה תמורת המעות עד עת הפרעון.

למ"ד מלוח לאו להוצאה ניתנה הלוח חייב להעמידה בעסקא

(מו) ומקור דבר זה בדברי רש"י פרק האיש מקדש (דף מ"ז ע"א), וז"ל הגמ' שם, אמר רב המקדש במלוח אינה מקודשת, מלוח להוצאה ניתנה, נימא כתנאי המקדש במלוח אינה מקודשת, ויש אומרים מקודשת, מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר סבר מלוח להוצאה ניתנה,

למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה הלוח חייב להניח בעין דוקא מה שקנה במעות המלוה
 (נג) **ואלמלא** דברי רש"י, היה אפשר לומר דלמ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה, די בכך שיניח הלוח ברשותו ממון אחר שיש לו בעין, ולא יכלה אותו, כנגד שווי החוב, ודי בכך שיהיה ממון בעין לגבות ממנו בכל עת שיתבענו, ואילו העסקא שקנה במעות המלוה שפיר מצי לכלותו. וא"כ, למ"ד מלוה להוצאה ניתנה, היינו דרשאי הלוח לכלות כל נכסיו, אף כה"ג דלא יישאר ברשותו שום ממון אחר כנגד שווי החוב.

אולם מדברי רש"י שם אינו משמע כן, והיינו מדנקט שהלוח חייב להעמיד המלוה בעסקא, ולא נקט שחייב להניח ממנו ממון בעין כשווי החוב, ומשמע שחייב להניח בעין דוקא אותו עסקא שהשיג תמורת מעות המלוה, וצ"ב.

למלוה קנין גמור בעסקא מאחר ונקנה במעותיו (נד) **ונראה** טעם הדבר, משום שיש למלוה קנין גמור בעסקא, כיון שנקנה תמורת מעותיו שבהן היה לו קנין גמור, משא"כ בשאר נכסי הלוח, דאין למלוה בהן קנין גמור כיון שלא נקנו במעותיו, ונרחיב בזה להלן בפרק ד' עיי"ש.

החילוק בין מלוה לשאלה דמצי לוח להוציא המטבעות עצמן (נה) **וכעת** נבאר מדוע בשאלה לא מצי להוציא המטבעות עצמן כלל, ואילו במלוה, אפ' למ"ד לאו להוצאה ניתנה, מצי לוח להוציא המטבעות עצמן, רק חייב להעמיד דמיהן בעין בעסקא או תמורתו.

למלוה דוקא, ולא בנוגע למטבעות עצמן. דהמלוה, כלומר שווי המטבעות בכל צורה שיהיה, אינה להוצאה, כלומר דאינו רשאי לכלות שווי המטבעות מן העולם, כגון לקנות בהן יין ולשתותו, אלא חייב להעמיד שווי המטבעות באיזה צורה שיהיה, כלומר בעסקא זו או תמורתו בצורה אחרת. ואילו המטבעות עצמן שלוח להוצאה הן לכו"ע.

למ"ד מלוה להוצאה ניתנה הלוח רשאי לכלות מן העולם מה שקנה במטבעות המלוה **ולמ"ד** מלוה להוצאה ניתנה, וכך קיי"ל, אף המלוה רשאי הלוח להוציאה, כלומר לכלות שווי המטבעות מן העולם, כגון לקנות בהן יין ולשתותו.

שאלה במידי דלא הדר בעינא הלואה היא (נא) **ושו"מ** כן בדברי הריטב"א למס' סוכה (דף ל"ה פליג) וז"ל, אלא מצה מי כתיב מצתכם, ואסיקנא דאתיא לחם לחם כו', ולא משכחת לה נמי במצה שאולה, דשאולה כה"ג במידי דלא הדר בעינא הלואה היא, וממונו של לוח גמור הוא, ולכם קרינא ביה וכו', עכ"ל.

למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה ליכא תועלת ללוח אלא להשתכר

(נב) **והא** דנקט רש"י להעמידה בעסקא דוקא, ולא נקט חייב להעמידה בממון או בחפץ וכדו', נראה ה"ט, מאחר ואין הלוח רשאי לכלותה, ע"כ אין לו ענין בהלואה זו אלא אך ורק להשתכר בה, כלומר לקנות בה סחורה בזול ולמכור ברווח, ואח"כ יחזיר הקרן למלוה, דאל"כ, אין לו תועלת בהלואה זו כלל.

ממון אחר תמורתו. ושני קניינים אלו אינם תלויים זה בזה, אלא יתכן להיפרד זה מזה, וכגון דלראובן הקנין להשתמש בגוף השור, ולשמעון הקנין להשתמש בדמיו.

ובעלים דהשתמשות בגוף רשאי לסלק לבעלים של הדמים בזווי, ומשום שאין האחד יכול להשתמש בחלקו מבלי למנוע מן השני להשתמש, ולענין דמיו אין שום נפק"מ אם יקבל הלה זווי תמורת הדמים של החפץ, משא"כ ההשתמשות בגוף החפץ מייוחדת אך ורק לחפץ זה דוקא.

נמצא, דמי שיש לו קנין רק להשתמשות בגוף החפץ, משמעות קניינו היינו שיש לו הזכות, אם ירצה, לתת ממון אחר תמורת החפץ כדי שיישאר החפץ בידו. ואילו מי שיש לו קנין רק לדמיו של החפץ, משמעות קניינו היינו שיש לו הזכות לקבל דמיו על ידי ממון אחר תמורתו.

ובלשון אחר, מי שיש לו קנין בחפץ רק לדמיו, היינו שאין לו קנין בחפץ-זה-דוקא, שהרי זכותו של בעל ההשתמשות בגוף להחליף חפץ זה בממון אחר על כרחו, אלא יש לו קנין רק בחפץ-זה-או-תמורתו, כלומר קנין שאינו מוגבל לחפץ מסויים, אלא כולל את המכלול של החפץ-או-תמורתו, ובלבד שיישאר לו כשווי דמיו בכל צורה שהיא.

ואילו מי שיש לו קנין בחפץ רק להשתמשות בגופו, היינו שאין לו קנין בחפץ זה, אלא אם כן יתן לבעלים של הדמים ממון אחר תמורת דמיו. ואם אינו רוצה ליתן תמורתו, אז צריך לתת חפץ זה עצמו לבעלים של הדמים. נמצא שיש לו קנין רק בחפץ-זה-אם-יתן-תמורתו.

עד כאן ההקדמה.

בתחילה היה נראה דלוח הזכות במטבעות אף לדמיהן משא"כ בשואל

ובתחילה היה נראה לבאר, דלשואל הזכות להשתמש לזמן רק בהשתמשות בגוף של המטבעות, כגון חנוני להתלמד ולתלות על צווארי בתו וכדומה, ולא בדמיהן (כח הקנייה), ולכן חייב להשיב אותן המטבעות ממש, ואינו רשאי להוציא המטבעות כלל ואפילו בעסקא.

משא"כ ללוח הזכות להשתמש לזמן אף בדמיהן של המטבעות, והיינו להוציאן תמורת עסקא כדי להשתכר בהן. ולכן הלוח רשאי לתת למלוח מטבעות אחרים בשוין, דרך בזה יוכל להשתמש בדמיהן, שהרי צריך לתת המטבעות לסוחר באופן שיישאר אצל הסוחר לעולם תמורת העסקא.

לעולם אף בשאלה אם רשאי שואל להשכירן הרי יש לו זכות אף בדמיהן

(נו) **אולם** לאחר העיון נראה שזה אינו מדוקדק, דלעולם אף בשאלה את"ל השואל רשאי להשכיר, בכך השואל משתמש בדמיהן להשכירן לשוכר, והשוכר ישתמש בגוף המטבעות לזמן, כגון בחנוני להתלמד או לתלות על צווארי בתו, ובסוף הזמן ישיב לשואל אותן מטבעות ממש, ובכך יוכל שואל להשיב למשאל אותן מטבעות ממש. לכן נראה דלעולם החילוק הוא מצד אחר, כמו שיבואר.

ביאור קנין להשתמשות בגוף וקנין לדמים

(נז) **ונקדים** בתמצית מה שכתבנו לעיל.

הרי לאדם בממונו שני קניינים שונים, קנין אחד להשתמש בגופו, וכגון שור לחרישה, וקנין אחר להשתמש בדמיו, כלומר בכח הקנייה שבו, וכגון שור לימכר ולהשיג

בעין בכל צורה שהן, ובכך יוכל להחזירן למלוה לעת הפרעון.

למ"ד מלוה להוצאה ניתנה מוגבלת זכות הלוה על ידי שעבוד הגוף לפרוע דמים אחרים

נט) **ולמ"ד** מלוה להוצאה ניתנה, וכך קיי"ל, אף זכות הלוה להשתמש בדמיהן של המטבעות היא לעולם ואינה מוגבלת לזמן, ולכן אינו חייב להעמידן בעסקא, אלא רשאי לכלותן מן העולם. אולם זכותו מוגבלת בכך שנתחייב בשעבוד הגוף להשיג דמים אחרים בשויים לפרוע בעת הפרעון.

שואל ולוה שוין שזכותן מוגבלת לזמן אולם חלוק אופן ההגבלה

ס) **נמצא** לפי"ז, דשאני שאלה ומלוה ממתנה ומכר, דמתנה ומכר הוו לעולם, ואילו שאלה ומלוה מוגבלין לזמן. ומ"מ שאלה ומלוה חלוקין מצד אופן ההגבלה.

דאצל שואל גם זכותו בדמים וגם זכותו בהשתמשות בגוף מוגבלות לזמן. שאני בלוה למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה, דרק זכותו בדמים מוגבלת לזמן משא"כ זכותו בהשתמשות בגוף היא לעולם.

ואילו בלוה למ"ד מלוה להוצאה ניתנה, לא רק זכותו בהשתמשות בגוף היא לעולם ואינה מוגבלת לזמן, אלא אף זכותו בדמים כן, ומ"מ איכא הגבלה מצד שעבוד הגוף, שהוא חייב לפרוע דמים אחרים לעת הפרעון.

לשואל הזכות להשתמשות בגוף ואף הזכות לדמים מוגבלות לזמן

נח) **ונראה** אצל שואל, הזכות להשתמשות בגוף החפץ ואף להשתמשות בדמיו (היכא דרשאי להשכיר) מוגבלות לזמן, ובסוף זמן השאלה חייב להחזיר למשאל גם ההשתמשות בגוף החפץ וגם ההשתמשות בדמיו. נמצא דאפילו שאל מטבעות חייב להחזיר אותן מטבעות ממש, כדי שיושב למשאל ההשתמשות בגופן כמו שהיה לו בתחילה.

ללוה הזכות להשתמשות בגוף היא לעולם ורק הזכות לדמים מוגבלת לזמן

שאני אצל לוה, דזכותו להשתמשות בגוף המטבעות היא לעולם ואינה מוגבלת לזמן, ורק זכותו במטבעות לדמיהן מוגבלת לזמן, וחייב להשיב דמיהן של המטבעות, בכל צורה שהן, לעת הפרעון.

נמצא דאין הלוה חייב להחזיר אותן מטבעות ממש, כיון שאינו חייב להשיב למשאל ההשתמשות בגוף המטבעות שהיה לו בתחילה, אלא רק להשיב דמיהן בלבד, וכזה לא שנא מטבעות שקיבל ממטבעות אחרת, דלענין דמיהן כל מטבעות שוות.

ולכן למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה, היינו רק שאינו רשאי לכלות דמיהן של המטבעות מן העולם, אלא חייב להעמידן בעסקא, כדי שדמיהן של המטבעות יישארו

פרק ד

קנין המלוה בעסקא, בשעבוד קרקעות, ובמשכון

הזכות להשתמש בו, ואילו בשעבוד עדיין אין לו היום הזכות להשתמש בו, אלא רק הזכות לגבותו בעתיד, כדי להשיג בו קנין גמור לאחר שיגבנו.

שעבוד הגוף ושעבוד נכסים תרוייהו קנין לגבות בעתיד

(סג) **ושעבוד** הגוף דלוה, דהיינו החובה המוטלת על הלוה לפרוע, הוי שעבוד ולא קנין גמור, שהרי אין למלוה בו היום שום זכות השתמשות, אלא רק הזכות לגבות מן הלוה בעתיד.

מחילה מהניא להפקיע שעבוד אבל לא קנין גמור

(סד) **ונפק"מ** בין קנין גמור לשעבוד לענין מחילה, דבקנין גמור לא מהניא מחילה להפקיעו, אלא בענין דוקא הקנאה או הפקר, ואילו בשעבוד שפיר מהניא מחילה להפקיעו.

ודבר זה מבואר בגמ' פרק האשה נקנית (דף ט"ז ע"א) אצל עבד עברי, וז"ל הגמ', תנא וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר וכו', האי שטר ה"ד, אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה, היינו כסף, אלא שיחרור, שטר למה לי, לימא ליה באפי תרי זיל, אי נמי באפי בי דינא זיל, אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי, והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול, עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, למה לי שטר, הא אין גופו קנוי, אלא חוב ממון עבודת שש שנים שיש עליו, נימא ליה באפי תרי זיל, לית לי עלך מידי ונפטר, גופו קנוי, עד שיגיעו

ביאור החילוק בין קנין גמור לשעבוד

(סא) **נקדים** בתמצית מה שכתבנו לעיל לבאר החילוק בין קנין גמור לשעבוד, ובין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים, ובין עיקר הקנין לערבות.

שעבוד קנין לחצאין

(סב) **ז"ל** הריטב"א פרק האשה נקנית (דף י"ג ע"ב ד"ה אמר רב יהודה), וטעמא דמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא, משום דסבר שאין הקנאה לחצאים, ושעבוד קנין לחצאין וכו', עכ"ל. וכוונתו צ"ב, קנין לחצאין מהו.

קנין לגוביינא בעלמא

ונראה ביאורו על פי דברי רש"י פרק אף על פי (דף נ"ט ע"ב), בדברי רבא שם דהקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד, וז"ל רש"י שם, הקדש, כגון ששיעבד שורו לבעל חוב וחזר והקדישו, מפקיע שעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר, וזה כשר לקרבן ואינו גזול, דלא הוה קני ליה אלא לגוביינא בעלמא וכו', עכ"ל.

וכן פירש"י פרק החובל (דף צ' ע"א), וז"ל בד"ה הקדש, עשה שורו אפותיקי לבעל חובו, וחזר לזה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח, הפקיע שיעבודה דמלוה, ומותר למזבח ואין בו משום גזל, שכח הקדש מפקיעו, הואיל ולא היה קנוי לו ממש, אלא עומד לגבות הימנו וכו', עכ"ל.

ומבואר בדברי רש"י ששעבוד פירושו קנין שאינו קנוי לו ממש אלא רק לגוביינא, כלומר, בקנין גמור כבר יש לו היום

שלא ימצא הלוח שירד לנכסיו ויפרע מהן, אבל כל זמן שנפקע מחמת המלוה אף שעבודן של נכסים פקע, אלו דברי ר"ת וכו', עכ"ל.

שעבוד הגוף היינו חובה המוטלת על האדם ולא שגופו משועבד כחפץ

סו) **ושעבוד** הגוף אין הכוונה שגוף הלוח משועבד למלוה כחפץ, וכמו שנכסי הלוח משועבדים למלוה בשעבוד נכסים, אלא שעבוד הגוף הכוונה חובה המוטלת אכתפיה דגברא, בדומה לחובה המוטלת על האדם ללמוד ולהתפלל וכדומה, דכמו כן מוטלת על הלוח החובה לשלם למלוה בעת הפרעון.

והיינו מש"כ הר"ן שם וז"ל, שעבוד גופו של לוח שהוא מחויב לפרוע, עכ"ל, כלומר ששעבוד הגוף היינו חיוב שהלוח מחויב לשלם.

וכן מבואר באבני מילואים (ס' ק' ס"ק ס' ד"ה ודע) וז"ל, ודע דמש"כ הפוסקים בשם ר"ת הא דמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, משום דשני שיעבודים יש על הלוח שיעבוד הגוף ושיעבוד נכסי כו', לאו דוקא שיעבוד הגוף, דהגוף אין בו משום שיעבוד, דאי הוי הגוף משועבד א"כ כי מטא זמן פרעון היה רשאי להשתעבד בו לפרעון חובו, כי היכי דשיעבוד נכסים כי מטי זמני' הב"ד מגבין אותו. אלא העיקר כמ"ש בשטה מקובצת פ' הספינה שם [קמז, ב'] בטעמא דר"ת, דיש על הלוח חיוב גוף ושיעבוד נכסי כו', ע"ש, עכ"ל.

וז"ל השטה מקובצת לב"ב שם (קמ"ז ע"ב), אלמא מכירתם מן התורה, ומכל מקום יכול המוכר למחול, לפי שאין אדם יכול למכור אלא שעבוד וזכות שיש לו בנכסי חבירו, אבל חיוב הגוף שחברו מחויב לו לפרוע לו חובו וכו', עכ"ל.

ימי חיפושו, ולפיכך הרב שמחל על גרעונו אינו מחול, וצריך שחרור, ואם לאו חוזר ומשתעבד בו אם ירצה, דלא שייך בו מחילת ממון אלא לשון שחרור, וכי כתב ליה לשון שחרור ונתן ליה נפיק, דלא גרע מכנעני דנפיק בשטר וכו', עכ"ל.

וז"ל התוס' שם בד"ה לימא ליה באפי תרי זיל, דס"ד דאין צריך אלא מחילה כמו מחילת חוב בעלמא, ולבסוף דמסיק עבד עברי גופו קנוי, לשון הכתוב בשטר אין מועיל בעל פה וכו', אבל אם לא היה גופו קנוי היתה מחילה מועלת וכו', עכ"ל.

החילוק בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים

סה) **והשתא** נבאר החילוק בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים.

דברי ר"ת במכירת שט"ח

וז"ל הר"ן בחידושו לפרק מי שמת (דף קמ"ז ע"ב ד"ה אי), אבל מוכר שטר חוב אע"פ שמכירתו דאורייתא יכול למחול, לפי ששני שעבודים יש לו למלוה על הלוח, שעבוד גופו של לוח שהוא מחויב לפרוע, והוא עיקר השעבוד, ושעבוד על נכסיו אם הוא לא יפרע מדין ערב, וכדאמרי' נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה.

ושעבוד הגוף שיש למלוה על הלוח לאו בר מכירה הוא, הילכך אינו נמכר אלא שעבוד נכסים בלבד, ואע"פ שאינו נמכר לא פקע, אבל כי חזר ומחלו פקע שעבוד הגוף, וממילא פקע שעבוד נכסים שאינו אלא מדין ערב.

ומיהו כשמת לוח, אע"פ ששעבוד גופו פקע שעבוד נכסיו לא פקע, לפי שעיקר ערבותן של נכסים בענין זה הוא, שכל זמן

ותגן המלוח את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב, וקי"ל לא יתבע ערב תחילה וכו', עכ"ל. וז"ל הרשב"ם שם, אינון ערבין ביה, כדכתיב (משלי כב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך, וכתיב (דברים כד) יוציא אליך העבוט החוצה, וקיימא לך לא יתבע מן הערב תחלה, אין נכון להטריח את הערב חנם, דלמא מפצי ליה לוח, והוא הדין לנכסי דאינש, למה נזלזל בנכסיו להוריד בהן את המלוח חנם, שמא יסלקנו לוח במעות ולא יצטרך לירד בנכסיו, עכ"ל.

וביאור הדברים, שאין למלוח קנין לגוביינא בנכסי הלוח מצד עצמן, אלא רק משום שהם ערבין ואחראין לשעבוד הגוף שהוא עיקר הקנין.

אין נפרעין מנכסים משועבדין תחילה

ולכן אין למלוח זכות לגבות מנכסי הלוח לכתחילה אלא רק בדיעבד, באם לא יפרע לוח מצד שעבוד הגוף.

משמעות ערבות אחריות

(עא) **ומשמעות** לשון ערבות היינו אחריות, כי הא דמצינו בשעבוד נכסים דלוח דמקרי ערבות כדאיתא בגמ' פרק גט פשוט שם, ומקרי נמי אחריות, כדתנן בפרק האשה נקנית (דף כ"ו ע"א) וז"ל, נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה, עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, שיש להם אחריות, היינו קרקעות, שאחריות כל אדם הלוח והנושה בחבירו עליהן וכו', עכ"ל.

וכן מבואר בפיה"מ להרמב"ם שם וז"ל, נכסים שיש להם אחריות הם הקרקעות, ואמנם נקראו כך לפי שאחריות הוא אבטחת

שעבוד נכסים היינו קנין בנכסי חבירו לגבותם בעתיד (ז) **ואילו** שעבוד נכסים אינו חובה המוטלת על האדם, אלא מקצת קנין בנכסי חבירו לגבותם בעתיד.

(ח) **ונפק"מ** בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים כגון במוכר שטר חוב לחבירו לד' ר"ת, דשעבוד הגוף לאו בר מכירה הוא, משא"כ שעבוד נכסים, ולכן המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, ע' בזה להלן בהרחבה.

החילוק בין עיקר הקנין לערבות

(ט) **והשתא** נבאר החילוק בין עיקר הקנין לערבות.

איכא קנין שהוא העיקר, דהיינו מה שיגבה ממנו לכתחילה, כמו חיוב הלוח למלוח. ואיכא קנין שאינו העיקר אלא ערבות ואחריות לעיקר הקנין, דהיינו מה שיגבה ממנו רק בדיעבד אם לא יוכל לגבות מעיקר הקנין, כמו חיוב הערב למלוח, דלא יגבה מלוח מערב אלא באם לא מצי לגבות מן הלוח.

אין נפרעין מערב תחילה

ומאחר וערבות היינו חיוב שאינו מצד עצמו אלא רק אחריות לעיקר החיוב, לכן אין גובין מערבות לכתחילה אלא רק בדיעבד.

נכסיה דבר איניש מערבין יתיה

(ע) **ושעבוד** נכסים נמי מקרי ערבות, כדאיתא בגמ' פרק גט פשוט (דף קע"ד ע"א) וז"ל, ההוא דיינא דאחתיה למלוח לנכסי [דלוח] מקמי דלתבעיה ללוח, סלקיה רב חנין בריה דרב ייבא, אמר רבא מאן חכים למעבד, כי הא מילתא אי לאו רב חנין בריה דרב ייבא, קסבר נכסיה דבר איניש מערבין יתיה,

טיב קנין המלוה בעסקא למ"ד לאו להוצאה ניתנה
ובשעבוד נכסים ובמשכון

עג) **ונראה** דקנין המלוה בעסקא למ"ד מלוה
לאו להוצאה ניתנה, וכן קנין
המלוה בשעבוד נכסים דלוה, וכן קנין המלוה
במשכון, כולם הוו קנין לדמים בלבד ולא
להשתמשות בגוף, קנין גמור ולא שעבוד,
וקנין ערבות ולא עיקר הקנין, כמו שיבואר.

לעולם אין למלוה קנין בהשתמשות גוף העסקא דאם
כן הוא לוקח ולא מלוה

עד) **קנין** המלוה בעסקא למ"ד מלוה לאו
להוצאה ניתנה, היינו קנין בעסקא
לדמיה בלבד, כלומר לעסקא-זו-או-תמורתה,
תמורת קניינו במעותיו לדמיהן שהוחלפו
בעסקא. דלעולם ליכא למלוה זכות לקבל
השתמשות בגוף העסקא, דאם כן הרי הוא
לוקח ולא מלוה.

קנין המלוה בעסקא למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה
היינו קנין גמור ולא שעבוד

עה) **ונראה** דקנין המלוה בעסקא למ"ד מלוה
לאו להוצאה ניתנה הוי קנין גמור
ולא שעבוד, והיינו מדנקט רש"י שהלוה חייב
להעמיד המלוה בעסקא, ולא נקט שחייב
להניח מממונו ממון בעין כשווי החוב,
ומשמע שחייב להניח בעין דוקא אותו עיסקא
שהשיג תמורת מעות המלוה.

ונראה היינו משום שדוקא בעסקא יש למלוה
קנין גמור, כיון שנקנה תמורת מעותיו
שבהן היה לו קנין גמור, משא"כ בשאר נכסי
הלוה, דאין למלוה בהן קנין גמור כיון שלא
נקנו במעותיו.

קנין המלוה בעסקא למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה
היינו ערבות ולא עיקר הקנין

עו) **ואע"ג** דקנין המלוה בעסקא היינו קנין

הפסד, ואחריות אמנם הוא על קרקע בלבד,
כיצד, ראובן מכר שדה לשמעון, וראובן חייב
ללוי חוב שהוא קודם לזאת המכירה, הנה לוי
מוציא השדה המכור מיד שמעון, אם לא
תמצא אצל ראובן ממה שיגבה חובו, וזהו ענין
אחריות וכו', עכ"ל.

אי ליכא ללוה ליכא לערב

עב) **נמצא** לפי"ז, בין בערב ממש בין
בשעבוד נכסים, כל היכא
דעיקר החיוב פטור, ממילא בהכרח לא מצי
לגבות מן הערבות, שהרי אין חיוב הערבות
מצד עצמה, אלא רק מצד אחריות לעיקר
החיוב.

ודבר זה מבואר בגמ' פרק יש בכור (דף מ"ח
ע"א) וז"ל, א"ר ירמיה זאת אומרת שני
יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקחו שדה
בשותפות בעל חוב גובה אותה מהם, דאמר
ליה אי בדידך מסיקנא מנתא, דידך קא
שקילנא, ואי בחברך מסיקנא מנתא, דחברך
קא שקילנא, אמר רבא מכדי, נכסי דבר איניש
אינון ערבין ביה, מי איכא מידי דלדידיה לא
מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה, והתנן
המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן
הערב, וקי"ל דלא יתבע מן הערב תחלה וכו',
עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, שני יוסף בן שמעון,
שהיה איש אחד מוציא על אחד
מהן שטר חוב, וכל אחד מהן היה מדחהו
לאמר לא אני הוא כי אם חבירי, ולקחו בין
שניהם שדה אחת, טורף בעל חוב חציה וכו',
דלדידהו לא מצי תבע ליה, דכל חד וחד מדחי
ליה, לא יפרע, וקיימא לן מאי לא יפרע, דלא
יתבע לערב תחלה, עד שיתבע מן הלוה ולא
יהא לו מה לפרוע, עכ"ל.

עד כאן ההקדמה.

מחייבין להו אם לא שחייבתו תורה בפירוש, אבל מלוא כולי עלמא מודו דלא טרפא ממשעבדי, דאינה באה מכח התורה, דסברא הוא שיש לו לשלם מה שלוה וכו', עכ"ל.

לעולם בכל מלוא חייב הלוא לשלם מצד שעבוד הגוף מסברא

הרי מבואר דחייב הלוא לפרוע, כלומר שעבוד הגוף, מקורו מסברא פשוטה דלוא צריך לשלם. ופשוט הוא דיסוד זה קיים בכל מלוא, ואף למ"ד מלוא לאו להוצאה ניתנה.

אם קנין המלוא בעסקא היה עיקר הקנין ולא ערבות היה נפרע כפליים

עח) **נמצא**, מאחר ובכל מלוא בהכרח איכא שעבוד הגוף מסברא לפרוע, על כרחך מה שנתוסף לשעבוד הגוף אף קנין של המלוא בעסקא למ"ד מלוא לאו להוצאה ניתנה, אין זה אלא אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף. דאל"כ היה נפרע המלוא כפליים, אחד מצד שעבוד הגוף, וב' מצד קניינו בעסקא.

לעולם חייב הערב מתלא תלי בחיוב הלוא ולא איפכא

עט) **ולעולם** חייב הערב מתלא תלי בחיוב הלוא, ואם ליכא ללוא ליכא לערב, מיהו אין חייב הלוא מתלא תלי בחיוב הערב, דאם ליכא לערב עדיין איכא ללוא.

לעולם מה שנתוסף למלוא קנין בעסקא אין בכך לגרוע מחיוב הלוא לפרוע מצד שעבוד הגוף

נמצא, דמה שנתוסף לשעבוד הגוף אף קנין של המלוא בעסקא להבטחת הפרעון, בהכרח אין בתוספת זו כדי לגרוע מאומה משעבוד הגוף של הלוא, כלומר מחובתו מסברא להשיג זווי לפרוע בעת הפרעון.

גמור ולא שעבוד, מ"מ נראה דאין קנין המלוא בעסקא עיקר הקנין אלא רק קנין ערבות בלבד, כדיתבאר.

בנאבדה העסקא אמאי לא נאבדו דמים של המלוא

הרי להאמור דאיכא למלוא קנין גמור בעסקא לדמיה צ"ב, דהיכא דנאבדה העסקא וכגון שנשרפה, אמאי חייב הלוא עדיין לפרוע החוב, נימא דמים של המלוא נאבדו בעסקא. וע"כ אין זה מצד חיוב אונסין, דאפילו איתזיל העסקא קודם שנשרפה, עדיין חייב הלוא לפרוע כשווי המלוא, ולא רק כשווי העסקא בעת שנשרפה.

בנתייקר העסקא אמאי אין למלוא היוקר

וכן צ"ב לאידך גיסא, אם למלוא קנין גמור בעסקא לדמיה, היכא דנתייקר העסקא עד עת הפרעון ודמיה מרובין, אמאי גובה המלוא רק כשיעור החוב בלבד, והלא קניינו בעסקא נתייקר ויוקר דידיה הוא.

קנין המלוא בעסקא הוי אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף

עז) **וביאור** הדברים, דאע"ג דקנין המלוא בעסקא הוי קנין גמור ולא שעבוד, מ"מ אין קניינו עיקר הקנין אלא רק ערבות בלבד, דקנין המלוא בעסקא אינו אלא אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף שהוא העיקר, כדיתבאר.

חייב הלוא לפרוע מצד שעבוד הגוף סברא הוא שיש לו לשלם מה שלוה

ז"ל התוס' פרק אע"פ (דף נו ע"א ד"ה הרי), מיהו מלוא לא חשבינן כתובה בתורה, דאפילו למאן דאמר (קדושין דף יג:): מלוא הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי, היינו דוקא כגון נזקין וערכין ופדיון הבן, דמסברא לא הוה

זכותו של המלוה להפרע כשווי מעותיו בכל צורה
שהיא היינו משתי סיבות

פב) ומצד ענין הראשון, כלומר זכותו של המלוה להיפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהן, יש למלוה זכות להיפרע כשווי מעותיו מחמת שתי סיבות נפרדות.

סיבה א' שעבוד הגוף סיבה ב' קנין המלוה בעסקא
א, מחמת שעבוד הגוף מסברא המוטל על הלוח להשיג זוזי לפרוע בעת הפרעון.

ב, מחמת קניינו של המלוה בעסקא לדמיה, כלומר בעסקא-או-תמורתה, שמאחר והעסקא-או-תמורתה היא של המלוה מעיקרא ובמשך כל ימי המלוה, לכך בעת הפרעון, על הלוח להחזיר למלוה דמיה של העסקא בכל צורה שהן.

בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת חשיב כפרעון אף מסיבה אחרת דאל"כ נפרע כפליים

פג) ומאחר ולעולם אין המלוה נפרע פרעון כפול כאמור, נמצא בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת, יש בזה אף משמעות של פרעון מסיבה האחרת.

ואם ישיג לוח זוזי ממקום אחר ויפרע מחמת שעבוד הגוף, הרי יש בזה אף משמעות נוספת של פרעון מחמת הקנין בעסקא לדמיה, כלומר בעסקא-או-תמורתה, שהנך זוזי שפורע בהן מצד שעבוד הגוף, חשיבי אף כתמורתה של העסקא שהוא מחזיר למלוה.

וכן הוא לאידך גיסא, דאם יפרע הלוח על ידי העסקא עצמה [וכגון באין ללוח זוזי לפרוע], הרי יש בכך אף משמעות נוספת של פרעון מחמת שעבוד הגוף, שהרי לבד מה שמחזיר למלוה עסקא זו הקנויה למלוה מעיקרא לדמיה, אף מקיים בכך הלוח את חובתו מסברא, דהיינו שעבוד הגוף, לפרוע

מבואר בזה הא דאם נשרפה העסקא לא הפסיד מלוה מעותיו

פ) ומבואר לפי"ז דאם נשרפה העסקא בהכרח אין זה משפיע מאומה על שעבוד הגוף, דחייב הלוח מסברא לשלם במקומו עומד, ולא נגרע אלא התוספת של קנין העסקא, כאחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף.

ומבואר בזה הא דאם נתיקרה העסקא לא הרויח המלוה את היוקר

וכן מבואר לאידך גיסא, דאם נתיקרה העסקא אין למלוה היוקר, שהלא אין למלוה זכות בעסקא מצד עצמה, אלא רק כאחריות לעיקר הקנין שהוא שעבוד הגוף. וא"כ, לעולם לא מצי לגבות מצד זכותו בעסקא יתר משווי החוב, כשם שלעולם לא מצי לגבות מן הערב טפי ממה שהיה זכותו לגבות מן הלוח.

ככל דפורע לוח זוזי מעלמא בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של דמיה של העסקא

פא) והיוצא לפי"ז, דאפילו היכא דמשלם לוח זוזי מצד חיוב שעבוד הגוף לכתחילה, מ"מ בהכרח יש בזוזי אלו אף משמעות נוספת של תמורתה ודמיה של העסקא, כדיתבאר.

למלוה זכות א' להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא ועוד זכות להפרע ע"י סוג ממון מסויים

הרי בנוגע לזכותו של המלוה להיפרע, עלינו להבחין בין זכותו של המלוה בשני עניינים שונים, א, זכותו של המלוה להיפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא. ב, זכותו של המלוה להיפרע באמצעי פרעון מסויים, כלומר באיזה צורה ובאיזה סוג ממון יקבל המלוה את שווי מעותיו.

מסברא להשיג זוזי ולפרוע היינו מה שהוא עושה, ואם כן כה"ג שפיר נפרעין מן הלוח ומן הערב כאחת.

יש צורך לשעבוד הגוף היכא דלא מצי מלוח להפרע מקניינו בעסקא

(פו) **וכל** אחת משתי סיבות אלו, שעבוד הגוף וקנין המלוח בעסקא לדמיה, אינה מיותרת. דשעבוד הגוף מסברא נצרך למקרה שלא מצי להיפרע מן העסקא, או משום דאיתזיל ואינו שוה כשווי החוב, או משום דנשרפה העסקא ואיננה. וכה"ג אלמלא שעבוד הגוף לא היה נפרע המלוח.

יש צורך לקנין גמור של המלוח בעסקא היכא דלא מצי להפרע משעבוד הגוף

וקנין גמור שיש למלוח בעסקא לדמיה נצרך למקרה שלא מצי להיפרע משעבוד הגוף, וכגון לנפרע שלא בפניו, אי נמי מן היתומים, היכא דלא מצי לגבות משעבוד גרידא, וכגון שהיה נפקע שעבוד גרידא ולא קנין גמור.^{טו}

למ"ד מלוח לאו להוצאה ניתנה מקדש במלוח מקודשת

(פז) **ובזה** מבואר הא דאיתא בגמ' פרק האיש מקדש (דף מ"ז ע"א) וז"ל, אמר רב המקדש במלוח אינה מקודשת, מלוח להוצאה ניתנה, נימא כתנאי המקדש במלוח אינה מקודשת, ויש אומרים מקודשת, מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר סבר מלוח להוצאה ניתנה, ומר סבר מלוח לאו להוצאה ניתנה וכו', עכ"ל. **וכן** איתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף ו' ע"ב) וז"ל, אמר אביי המקדש במלוח אינה מקודשת וכו', עכ"ל.

למלוח כשווי מעותיו בעת הפרעון בכל צורה שהיא.

זכותו של המלוח להפרע מצד שעבוד הגוף הוא שעבוד ולא קנין גמור עיקר הקנין ולא ערבות

(פד) **נמצא**, דזכותו של המלוח להיפרע משעבוד הגוף של הלוח אינו קנין גמור אלא שעבוד גרידא, דלעולם לא יתכן קנין גמור בשעבוד הגוף כמבואר לעיל. והוא עיקר הקנין ולא רק קנין ערבות כאמור.

זכותו של המלוח להפרע מצד קניינו בעסקא הוא קנין גמור ולא שעבוד וערבות ולא עיקר הקנין

ואילו זכותו של המלוח להיפרע מקניינו בדמיה של העסקא, כלומר מעסקא-זו-או-תמורתה, היינו קנין גמור ולא רק שעבוד כאמור. ומשום כך חשיב המלוח לאו להוצאה, שהרי המלוח עדיין היא בעין בדמיה של עסקא. והוא ערבות ולא עיקר הקנין כאמור.

אין נפרעין מערב תחילה אבל שפיר נפרעין מלוח וערב כאחת

(פה) **וא"ת**, היאך איכא למימר דקנין המלוח בעסקא לדמיה היינו קנין ערבות, והלא בערבות אין נפרעין מערב תחילה, והא הכא לכא' נפרעין מערב תחילה, דאפילו פרע הלוח זוזי מעלמא חשיבי כדמיה של העסקא כאמור.

וי"ל, דהא דאין נפרעין מערב תחילה היינו להפרע מן הערב קודם שייפרע מן הלוח, שאני הכא, דאע"ג דיש בהנך זוזי משמעות נוספת של תמורתה ודמיה של העסקא, מ"מ יש בהן אף משמעות של פרעון שעבוד הגוף, שהרי מה שנתחייב הלוח

טו. כגון בהקדש חמץ ושחרור דמפקיעין מידי שעבוד ואינו מפקיעין מידי קנין גמור, ואכ"מ להאריך.

בעסקא לדמיה כשווי החוב, נמצא דשפיר יהיב לה מידי בעת הקידושין.

טיב קנין המלוה בשעבוד נכסים

(צ) **ונראה** דה"ה לענין קנין המלוה בשעבוד נכסים, וכגון שנשתעבדו קרקעות הלוח למלוה אצל מלוה בשטר, התם נמי הוי קנין לדמים בלבד ולא להשתמשות בגוף, קנין גמור ולא שעבוד, וקנין ערבות ולא עיקר הקנין, כמו בקנין המלוה בעסקא למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה, כדיתבאר.

לעולם אין למלוה קנין בהשתמשות גוף קרקעות הלוח דאם כן הוא לוקח ולא מלוה

(צא) **קנין** המלוה בקרקעות הלוח המשועבדין, היינו קנין לדמיה בלבד, כלומר לקרקעות-אלו-או-תמורתן, דלעולם ליכא למלוה זכות לקבל השתמשות בגוף הקרקעות, דאם כן הרי הוא לוקח ולא מלוה.

קנין המלוה בקרקעות הלוח היינו קנין גמור ולא שעבוד

(צב) **ונראה** דקנין המלוה בקרקעות הלוח המשועבדין הוי קנין גמור ולא שעבוד [ואע"ג דמקרי שעבוד קרקעות], וכדיתבאר.

גבו מעות אין לו גבו קרקע יש לו

איתא בגמ' פרק יש נוחלין (דף ק"ד ע"ב) וז"ל, אמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו וכו', עכ"ל.

ופירש רשב"ם שם וז"ל, גבו קרקע, מבעל חוב יש לו לבכור פי שנים, דהאי קרקע אשתעבד לאבוהון בחייו, וכמי שהיה לו במשכון דמי, וחשבינן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים, גבו מעות

למ"ד מלוה להוצאה ניתנה מקדש במלוה אינה מקודשת משום דמעות המלוה כבר הן שלה ולא יהיב לה מידי

ופירש"י בפרק האשה נקנית שם וז"ל, המקדש במלוה, דאמר התקדשי לי במלוה שהלויתך, אינה מקודשת, דקיחה משדה עפרון גמרינן, דיהיב מידי בשעת קידושין, ומלוה להוצאה ניתנה וכבר הן שלה, ומעות אחרים היא חייבת לו, עכ"ל.

(פח) **הרי** למ"ד מלוה להוצאה ניתנה, טעמא דמקדש במלוה אינה מקודשת משום דמעות המלוה כבר הן שלה, ומעות אחרים היא חייבת לו.

למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה מעות המלוה עדיין של המלוה בעסקא כיון שיש לו בעסקא קנין גמור

נמצא למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה, ע"כ טעמא דמקדש במלוה מקודשת משום דמעות המלוה אינן כבר שלה, אלא עדיין של המלוה הן, משום שהן בעסקא שיש לו קנין גמור בה לדמיה כאמור.

ואם לא היה למלוה קנין גמור בעסקא אלא רק שעבוד, כלומר הזכות לגבות העסקא ולהשיג בו קנין גמור בעת הפרעון, אז היו מעות המלוה בעסקא כבר שלה, ולא יהיב לה מידי בעת הקידושין, ואינה מקודשת.

מה שקנין המלוה בעסקא אינו אלא ערבות אינו מעלה או מוריד לענין דין מקדש במלוה

(פט) **ומה** שקנין המלוה בעסקא אינו עיקר הקנין אלא ערבות, דבר זה אינו מעלה או מוריד לענין דין מקדש במלוה, דהא אין בכך אלא הגבלה שאין למלוה את היוקר, מ"מ לענין הקרן כשווי מעותיו, שפיר יש לו למלוה כבר היום קנין גמור בעסקא לדמיה, ובעת הקידושין הרי נתן לה קנין גמור זה

כי שקיל מלוח מעות בדמי קרקע שנשתעבד לו נוטלן
וכן כתב הרמב"ן שם וז"ל, וכי שקיל נמי
 מעות, בדמי קרקע שנשתעבד לו משעה
 ראשונה נוטלן, עכ"ל.

צה) וחזינן מדברי הראשונים כאמור, דאצל
 שעבוד קרקעות אין למלוח
 מקצת קנין לגוביינא בלבד, לגבות הקרקעות
 בעתיד אם לא יפרע לוח זוזי, אלא מיד בשעת
 ההלואה הוחלף הקנין גמור שהיה לו במעותיו
 בקנין גמור בקרקעות הלוח לדמיהן, כלומר
 בקרקעות-אלו-או-תמורתן, ואם לבסוף יפרע
 הלוח בזוזי, הזוזי הן תמורתן ודמיהן של
 הקרקעות.

ולכן גבו קרקע בחובת אביהם, חשיב הקרקע
 כגבוי ומוחזק בידי אביהם עוד בחייו,
 כיון שמתחילת ההלואה היו הקרקעות של
 אביהם בקנין גמור לדמיהן.

משא"כ גבו מעות, מאחר ואותן המעות
 עצמן מעלמא אתו, חשיב המעות
 כפנים חדשות שהגיעו לכאן, והו"ל מן הראוי
 ולא מן המוחזק.

קנין המלוח בקרקעות הלוח לדמיהן הוא קנין גמור
 וקניינו להשתמשות בנופן הוא שעבוד

צו) וא"ת, לפי"ז אמאי מקרי בכל דוכתא
 שעבוד קרקעות, וכגון בסוגיא
 דגט פשוט (דף קע"ה ע"ב), דאיפליגו אי שעבודא
 דאורייתא לענין גביית קרקעות הלוח מיתומים
 ולקוחות, והא להאמור יש למלוח קנין גמור
 בהן ולא שעבוד גרידא.

וי"ל, דדוקא קנין המלוח בקרקעות הלוח
 לדמיהן, כלומר בקרקעות-אלו-או-
 תמורתן, היינו קנין גמור ולא שעבוד. משא"כ
 קנין המלוח בקרקעות הלוח להשתמשות
 בגופן, כלומר בקרקעות-אלו-דוקא, אין למלוח
 אלא בעתיד לעת הפרעון, לאחר שאין ללוח

אין לו, דמלוח להוצאה ניתנה, והני מעות
 אחריני ניהו, וכאילו לא הוחזק במ אביהן,
 עכ"ל.

גבו קרקע חשיב כבר כגבוי בחיי אבוהון כיון
 דנשתעבד לו מעיקרא

צג) כלומר, בכור נוטל פי שנים במלוח
 אי גבו יתומים קרקע, ואינו
 נוטל פי שנים אי גבו מעות, דחשיב הקרקע
 כאילו גבוי ועומד ברשות אביהם משעת
 ההלואה, עי"ז דנשתעבד מתחילה לחובו,
 והוי לי' מן המוחזק ולא מן הראוי, משא"כ
 במעות.

מאי שנא מההיא סבתא דאי קדמה וזבנה זבינה זביני
והקשו הראשונים מאי שנא מהא דאיתא שם
 לגבי ההיא סבתא, דחשיב לי' מן
 הראוי ולא מן המוחזק כיון דאי קדמה סבתא
 וזבנה זבינה זביני, והכא נמי בלוח, אע"ג
 דהקרקע מתחילה נשתעבד לאביהם, מ"מ אי
 קדם לוח וזבן זבינה זביני, כיון דהוה מצי
 לסלק ליה לאביהם בזוזי.

אע"ג דמצי לוח לסלק למלוח מקרקע גופיה מ"מ
 מדמיו של הקרקע לא מצי לסלק ליה

צד) וכתב רבינו יונה וז"ל, ונראה, דלאו
 לגמרי דמיין [מלוח וסבתא]
 אהדדי, שבמעשה דסבתא הרי היתה הסבתא
 יכולה להפקיע זכותא דברתא מן הנכסים
 לגמרי, אבל לענין גבו קרקע, נהי דהוה מצי
 לסלוקי ליה למלוח מקרקע גופיה, מדמי לא
 הוה מסלק ליה.

הלכך כיון שקרקע זו משועבדת למלוח, וגם
 אי אפשר לסלקו אלא או בקרקע או
 בשוויה, מוחזקת היא וכו', אין שם צד הפקעה
 גמורה, דמדמי לא מצי לסלק לי', לאו ראוי
 היא, ולא דמיא למעשה דסבתא, עכ"ל.

מה לפרוע. דאז יגבה המלוה בקרקעות הלוה ויוחלטו בידו, ולא יוכל שוב הלוה לסלקו בזווי.

נמצא בנוגע לקנין המלוה בקרקעות הלוה להשתמשות בגופן, אין למלוה קנין גמור אלא שעבוד גרידא, כלומר הזכות לגבותם ולהשיג בהם קנין גמור בעתיד.

קנין המלוה בקרקעות הלוה היינו ערבות ולא עיקר הקנין

(צז) **ואע"ג** דקנין המלוה בקרקעות הלוה היינו קנין גמור ולא שעבוד, מ"מ נראה דאינו עיקר הקנין אלא רק קנין ערבות בלבד.

נשתדפו הקרקעות אמאי לא נאבדו דמים של המלוה **שהרי** להאמור דאיכא למלוה קנין גמור בקרקעות הלוה, היכא דנשתדפו הקרקעות צ"ב אמאי חייב הלוה עדיין לפרוע, נימא דדמים של המלוה נאבדו בקרקעות. וע"כ אין זה מצד חיוב אונסין, דאפילו איתזיל הקרקעות קודם שנשתדפו, עדיין חייב הלוה לפרוע כשווי המלוה.

בנתייקר הקרקעות אמאי אין למלוה היוקר

וכן צ"ב לאידך גיסא, דאם למלוה קנין גמור בקרקעות לדמיהן, אמאי אין למלוה היוקר באם נתייקרו הקרקעות עד עת הפרעון.

קנין המלוה בקרקעות הלוה הוי אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף

(צח) **וביאור** הדברים, דאע"ג דקנין המלוה בקרקעות הלוה הוי קנין גמור, מ"מ אין קניינו אלא ערבות ואחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף.

לעולם בכל מלוה חייב הלוה לשלם מצד שעבוד הגוף מסברא

שהרי כתבנו לעיל דחייב הלוה לפרוע מצד שעבוד הגוף מקורו מסברא פשוטה, דצריך לשלם מה שלוה, כמבואר בתוס'. ופשוט הוא דיסוד זה קיים בכל מלוה, ואף במלוה בשטר שיש בה שעבוד קרקעות.

אם היה קנין המלוה בקרקעות הלוה עיקר הקנין היה נפרע כפליים

נמצא, מאחר ובכל מלוה בהכרח איכא שעבוד הגוף מסברא לפרוע, על כרחך מה שנתוסף לשעבוד הגוף אף קנין של המלוה בקרקעות הלוה, אין זה אלא אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף, דאל"כ היה נפרע המלוה כפליים.

לעולם מה שנתוסף למלוה קנין בקרקעות הלוה אין בכך לגרוע מחיוב הלוה לפרוע מצד שעבוד הגוף

(צט) **ומאחר** ולעולם חיוב הערב תלוי בחיוב הלוה, ואין חיוב הלוה תלוי בחיוב הערב, לכן מה שנתוסף לשעבוד הגוף אף קנין של המלוה בקרקעות הלוה להבטחת הפרעון, בהכרח אין בכך כדי לגרוע מאומה מחיוב הלוה לפרוע מצד שעבוד הגוף מסברא.

מבואר דנשתדפו קרקעות הלוה לא הפסיד מלוה מעותיו

ומבואר לפי"ז בנשתדפו קרקעות הלוה דבהכרח אין זה משפיע מאומה על שעבוד הגוף דהלוה מסברא לשלם.

מבואר דנתייקרו קרקעות הלוה לא הרויח המלוה

וכן מבואר לאידך גיסא, אמאי בנתייקרו קרקעות הלוה אין למלוה היוקר, משום שאין למלוה בהם קנין אלא להבטחת פרעון

ללוה זוזי לפרוע], בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של פרעון מחמת שעבוד הגוף.

זכותו להפרע מצד שעבוד הגוף הוא שעבוד ולא קנין גמור ועיקר הקנין ולא ערבות

קא) **נמצא** דזכותו של המלוה להיפרע משעבוד הגוף אינו קנין גמור אלא שעבוד גרידא, והוא עיקר הקנין ולא ערבות כאמור.

זכותו להפרע מצד קניינו בקרקעות הלואה הוא קנין גמור ולא שעבוד וערבות ולא עיקר הקנין

ואילו זכותו של המלוה להיפרע מקניינו בקרקעות הלואה לדמיהן, היינו קנין גמור ולא שעבוד, ולכן גבו קרקע יש לו דחשיב כגבוי בחיי אבוהון. והוא ערבות ולא עיקר הקנין כאמור.

אין נפרעין מערב תחילה אבל שפיר נפרעין מלוה וערב כאחת

ואין להקשות מזה דאין נפרעין מערב תחילה, דהיינו להפרע מן הערב קודם שייפרע מן הלואה, שאני הכא דנפרעין מן הלואה ומן הערב כאחת.

יש צורך לשעבוד הגוף ואף לקנין המלוה בקרקעות הלואה דאם לא מצי לגבות מצד זה מצי לגבות מצד אידך

קב) **ושתי** סיבות אלו נצרכות, שעבוד הגוף נצרך למקרה שלא מצי להיפרע מן הקרקעות כגון שנשתדפו, וקנין גמור של המלוה בקרקעות הלואה לדמיהן נצרך למקרה שלא מצי להיפרע משעבוד הגוף, וכגון לנפרע שלא בפניו, אי נמי מן היתומים, היכא שהיה נפקע שעבוד גרידא ולא קנין גמור.¹⁰

שעבוד הגוף, ולכן לעולם לא מצי לגבות בקרקעות יתר משווי החוב.

ככל דפורע לוח זוזי מעלמא בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של דמיה של הקרקעות

ק) **והיוצא** לפי"ז, דאפילו היכא דמשלם לוח זוזי מצד חיוב שעבוד הגוף לכתחילה, מ"מ בהכרח יש בזוזי אלו אף משמעות נוספת של תמורתן ודמיהן של הקרקעות, כדיתבאר.

למלוה זכות א' להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא ועוד זכות להפרע ע"י סוג ממון מסויים

הרי בנוגע לזכותו של המלוה להיפרע, יש למלוה זכות להיפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא, ועוד זכות להיפרע באמצעי פרעון מסויים.

זכותו להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא היינו משתי סיבות

ובענין זכותו להיפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא, היינו משתי סיבות, א' שעבוד גוף מסברא, ב' קניינו של מלוה בקרקעות הלואה לדמיהן.

בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת חשיב כפרעון אף מסיבה אחרת דאל"כ נפרע כפליים

ומאחר ולעולם אין המלוה נפרע פרעון כפול כאמור, נמצא בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת, כגון בזוזי מעלמא מחמת שעבוד הגוף, הרי יש בזה אף משמעות נוספת של פרעון מסיבה אחרת, כגון מחמת קניינו בקרקעות הלואה לדמיהן, דהנך זוזי חשיבי אף כתמורתן של הקרקעות. וכן לאידך גיסא, אם יפרע הלואה על ידי הקרקעות עצמן [וכגון באין

10. כגון בהקדש חמץ ושחרור דמפקיעין מידי שעבוד ואינו מפקיעין מידי קנין גמור, ואכ"מ להאריך.

הודאת מקצת הטענה וכו', כל שטרי הילך הוא, עכ"ל.

ופירש"י וז"ל, והילך, לא הוצאתים והן שלך בכל מקום שהם וכו', כל שטרי הילך הוא, משום שעבוד קרקעות, עכ"ל.

ודברי רש"י צ"ב, דהילך פטור משבועת מודה במקצת כמבואר בגמ' שם, משום דחשיב הני זוזי דקא מודי בגוייהו כמאן דנקיט להו מלוה דמי, והיינו טעמא דעומד ליפרע כאילו פרע, ולאחר שאמר ליה למלוה הילך חשיב עומד ליפרע.

וא"כ צ"ב, היאך חשיב כמאן דנקיט להו מלוה דמי על ידי שעבוד קרקעות, שהרי אינו עומד ליפרע בקרקעות אלא בזוזי, דאי אית ליה ללוה זוזי חייב לפרוע בזוזי דוקא [ואפילו לית ליה זוזי חייב לפרוע במטלטלין דחריפי טפי], ורק בדלית ליה זוזי מצי לפרוע קרקע.

לא הוצאתים והרי הן שלך בכל מקום שהם

קה) **ועוד** צ"ב, דלכאורה דברי רש"י בכאן סתרי למש"כ רש"י לעיל שם וז"ל, והילך, לא הוצאתים והן שלך בכל מקום שהם, עכ"ל.

ומבואר דליכא דין הילך לד' רש"י אלא רק כשהלוה עדיין לא הוציאם למעות המלוה, וא"כ היאך כתב להלן שם דכל שטרי הילך הוא משום שעבוד קרקעות, תינח אם לא הוציאם, מיהו היכא דכבר הוציאם לכא' לא חשיב הילך, ואפ' במלוה בשטר.

קו) **ולהאמור** דברי רש"י מבוארים היטב, דכל היכא דאיכא שעבוד קרקעות לעולם המלוה אינה להוצאה, אלא היא עומדת בעין בקרקעות הלוה, שהרי

אע"ג דמלוה בשטר לאו להוצאה ניתנה מ"מ קדשה בה אינו מקודשת דלא נתחדש לה שום הנאה

קג) **והיוצא** לפי"ז, במלוה דאית בה שעבוד קרקעות, כגון מלוה בשטר, המלוה לאו להוצאה ניתנה, דמעות המלוה הן בעין בדמי הקרקע.

וצ"ב לפי"ז, אמאי מקדש במלוה שבשטר אינה מקודשת, והלא כה"ג המלוה לאו להוצאה ניתנה, ושפיר יהיב לה קנין גמור בקרקעות לדמיהן, ומאי שנא ממקדש במלוה למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה, דיהיב לה קנין גמור בעסקא לדמיה.

וי"ל, דשאני קדשה בקנין העסקא לדמיה, דהתם נתחדש לה הנאה במה שיכולה ליהנות מן העסקא הנאה שיש בה כליון, וכגון להחליף העסקא ביין ולשתותו, משא"כ בקרקעות דאין בהן הנאה של כליון, התם לא נתחדש לה שום הנאה בקנין הקרקעות לדמיהן, דאף קודם לכן היתה יכולה להשתמש בקרקע, וכן למכור הקרקע ללקוחות ולפרוע למלוה בזוזי.

לכסף קידושין בעינן כסף דאית ביה הנאה

ולכסף קידושין בעינן דנתוסף לה הנאה, דומיא דהנאה בכסף דשדה עפרון, שעל ידי הנאת הכסף נתרצה עפרון למכור תמורתו.

כל שטרי הילך משום שעבוד קרקעות

קד) **וארווחנא** בזה לבאר מה דצ"ב בדברי רש"י אצל הילך.

איתא בגמ' פרק שנים אוחזין (דף ד' ע"א, ד' ע"ב) וז"ל, כיון דאמר ליה הילך, הני זוזי דקא מודי בגוייהו כמאן דנקיט להו מלוה דמי, באינך חמשים הא לא מודי, הלכך ליכא

אי הוה מודה שהוציא, והוה יהיב ליה חמשין אחרני, בהא מודה רב ששת דחייב, דאין זה הילך.

וא"ת, מאי פריך גבי סלעין דינרין, והא השטר כיון דמודה ביה כהילך דמי, לישני ליה כגון שהוציא אותם סלעין שהלוה, ומחזיר לו אחרני, דהשתא לאו הילך הוא.

ההיא לא קשיא, כדפירש רש"י זצ"ל, הילך הוא, שהרי הקרקעות משועבדות על כך, הילכך הויא ליה הילך, שבשעה שהלוהו וכתב לו השטר, בההיא שעתא נתשעבדו לו נכסי לוח למלוה, והוה ליה כאילו קרקע זו הלוהו, והוי הילך וכו', עכ"ל.

כלומר, במלוה בשטר דאיכא שעבוד קרקעות, אע"ג דכבר הוציאם לזווי של המלוה, המלוה כבר אינה במעות שהוציא אלא בקרקע, ולכן חשיב דלא הוציאם, דכאילו הלוה ליה הקרקע עצמה.

מלוה להוצאה ניתנה וליתא ברשות בעלים לא לחזרה ולא לאונסין

(קט) **ובדברי** רש"י פרק שנים אוחזין שם הקשה הרמב"ן וז"ל, ומיהו קשיא לן, הא אמרינן במס' קידושין (מ"ז.) המקדש במלוה אינה מקודשת, ואע"ג דאיתא בעין, משום דמלוה להוצאה ניתנה, ואי ס"ד ברשותא דמרא קיימא אמאי אינה מקודשת, אלא ודאי לאו ברשותא דמרא קיימא, דמלוה להוצאה ניתנה, וליתא ברשות בעלים לא לחזרה ולא לאונסין וכו', עכ"ל. וכן הקשה הר"ן, עיי"ש.

האם מעות המלוה קנויין מיד ללוה או רק לכשיוציאן **והנראה** בד' רש"י בזה, דהנה למ"ד מלוה להוצאה ניתנה, והיינו אף באופן שיכלה דמיה של המלוה מן העולם כאמור, יש

מעיקרא יש למלוה קנין גמור בקרקעות הלוה לדמיהן, תחת הקנין גמור שהיה לו במעותיו.

נמצא דשפיר חשיב עומד ליפרע על ידי שעבוד קרקעות, דאפ' פרע לוח בזווי, הנך זווי תמורתן של הקרקעות הן כאמור.

במלוה בשטר שיש בה שעבוד קרקעות לעולם מעות המלוה לא הוציאם

(קז) **וכן** מייושבת קושייתנו מדברי רש"י לעיל שם, שהרי במלוה בשטר דאיכא שעבוד קרקעות לעולם חשיב לא הוציאם, דמה לי שהוציא את המעות עצמן, הא מיד כשהלוהו הוחלף קנין המלוה במעותיו בקנין קרקעות הלוה, נמצא מעות המלוה הן בקרקע ולא במעות עצמן, וא"כ הרי לא הוציאם, שהרי הן בקרקע העומד בעין.

וא"כ, מש"כ רש"י לא הוצאתים על כרחך איירי במלוה על פה דלית בה שעבוד קרקעות, דרק כה"ג איכא למימר לא הוצאתים והרי הן שלך בכל מקום שהם.

הוה ליה כאילו קרקע זו המשועבד הלוהו

(קח) **ושו"מ** כן להדיא באור זרוע, וז"ל בפסקי בבא מציעא (אות ח' ד"ה ונראה), ונראה בעיני דלא הוי הילך אלא היכא שמחזיר לו אותם מעות עצמם שהלוהו, או אותו פקדון עצמו שהפקיד בידו, או אותה בהמה עצמה שהשאלו, אבל אם אמר לו אין לך בידי אלא חמישים, והילך חמישים, והם מעות אחרים, או שאמר לו הדא אין ודאי בעידן שאלה מתה, והילך דמיה או בהמה אחרת, אין זה הילך וחייב שבועה אפי' לרב ששת.

שכך פי' רש"י זצ"ל בדברי ר' חייא, והילך, לא הוצאתים והן שלך בכל מקום שהן, ועל זה פליג רב ששת ואמר הילך פטור, אבל

ככל שיש לה הזכות להוציאם חשיב כמו שלה דלא
נתחדש לה שום הנאה בעת הקידושין

ק"ב) **ולאמור** כוונתו מבואר, דאע"ג דמצד
קנין המעות, אין המעות שלה
ממש, כיון דעדיין של המלוה הן כל עוד שלא
הוצאתן, מ"מ כיון שהיא רשאית להוציאן,
ממילא חשיב כי דידה, כלומר כמו שלה,
שהמעות דומין למעות שלה בכך שלא נתחדש
לה שום הנאה ותועלת בהן בעת הקידושין.
שהרי אף קודם שקדשה, היתה לה זכות במעות
אלו להוציאם [ובכך לקנותם] בכל עת שתרצה,
ולכן לא יהיב לה מידי בשעת הקידושין, כלומר
לא נתן לה שום תועלת והנאה.

לכסף קידושין בעינן כסף שיש בו הנאה

ואנן לכסף קידושין בעינן כסף תמורה שיש
בה הנאה ותועלת, שבגללה נתרצה
המוכר לתת דבר הנמכר, דומיא דכסף דשדה
עפרון, כאמור.

לענין הילך הנדון מצד עצם הקנין ולכן לא חשיב של
הלוה אע"ג דיש לו רשות להוציאם

ק"ג) **ואילו** לענין הילך, התם הנדון הוא מצד
עצם הקנין, האם מיחסרא קנין
ולא חשיב כמאן דנקט להו מלוה דמי, או דלא
מיחסרא קנין ושפיר חשיב כמאן דנקט להו
מלוה דמי. ובזה כל עוד שלא הוציאם הלוה,
שפיר קנויים למלוה הן, ולא מיחסרא למלוה
בהם קנין, ושפיר חשיב כמאן דנקט להו מלוה
דמי, כיון דהן שלו בכל מקום שהם.

האם נוטל בכור פי שנים בגבו קרקע או בגבו מעות

ק"ד) **ולאמור** איכא לבאר פלוגתת רבה ורב
נחמן פרק יש נוחלין שם (דף
קכ"ד ע"ב) לענין יתומים שגבו חובת אביהם,
האם נוטל בכור פי שנים דוקא בגבו קרקע או
בגבו מעות.

לחקור בגדר הא דרשאי לזה להוציאנה, האם
מיד בשעת ההלוואה המטבעות שייכים לגמרי
ללוה כמתנה, רק שחייב לפרוע כנגדן מעות
אחרים לעת הפרעון. וא"כ הלוה רשאי להוציאן
משום שמיד קנויין לו מעות המלוה לגמרי.

או שמא אין מעות המלוה מיד קנויין לגמרי
ללוה, רק שמיד ניתן ללוה הזכות במעות
אלו להוציאן ולכלותן לכשירצה, אולם כל זמן
שטרם הוציאן, והמעות עדיין בעין, עדיין
המעות קנויין למלוה.

מקדש במלוה אינו מקודשת אפילו אם המלוה עדיין
בעין

ק"י) **וד'** הרמב"ן מבואר שם כצד הראשון,
שהמעות מיד קנויין ללוה וליתנהו
ברשות הבעלים, והוכיח כן מהא דמקדש
במלוה אינו מקודשת אפילו אם המלוה בעין,
כלומר שהלוה עדיין לא הוציאן. ואם של
המלוה הן, אמאי אינה מקודשת, הא שפיר
נתחדש לה קנין חדש במעות אלו של המלוה
בעת הקידושין.

ואילו ד' רש"י מבואר שם כצד השני, דככל שלא
הוציאן, עדיין המעות של המלוה הן.

הויא לה כי דידה ולא יהיב לה מידי

ק"יא) **ולענין** מה שהוכיח הרמב"ן ממקדש
במלוה דאינו מקודשת אפי'
היא בעין, נראה דרש"י עצמו נשמר מזה במה
שכתב בפרק האיש מקדש שם (דף מ"ז ע"א),
וז"ל, אינה מקודשת, אפי' ישנה בעין, להוצאה
ניתנה, הלוה רשאי להוציאנה בהוצאה, ואינו
חייב להעמידה בעיסקא שתהא מצויה בכל עת
שיתבענו, וכיון דלהוצאה ניתנה, הויא לה כי
דידה ולא יהיב לה מידי, עכ"ל.

הרי לא נקט וכיון דלהוצאה ניתנה הויא לה
דידה, אלא נקט הויא לה כי דידה, כלומר
כמו שלה, אע"ג שאינה שלה ממש, וצ"ב.

אבוהון, ואילו גבו מעות אין לבכור פי שנים, דחשיב כראוי.

קטז) **משא"כ** אי חשיב כגבוי משום דבכך היה עומד ליפרע מצד הצפי, א"כ דוקא גבו מעות חשיב כגבוי, דלעולם הצפי דייפרע במעות, דככל דאית ליה ללוה מעות חייב לפרוע במעות דוקא. ואילו גבו קרקע, בזה נתחדש פרעון שלא היה עומד ליפרע בו מצד הצפי, ולא חשיב כגבוי בחיי אבוהון.

ונראה דזה ד' רב נחמן, ולכן גבו מעות יש לבכור פי שנים, דחשיב כמוחזק בהן בחיי אבוהון, ואילו גבו קרקע אין לבכור פי שנים, דחשיב כראוי.

טיב קנין המלוה במשכון

קיז) **ונראה** דה"ה לענין קנין המלוה במשכון, דהתם נמי הוי קנין לדמים בלבד ולא להשתמשות בגוף, קנין גמור ולא שעבוד, וקנין ערבות ולא עיקר הקנין, כמו בקנין המלוה בעסקא למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה, וכמו בקנין המלוה בשעבוד קרקעות הלוה, כדיתבאר.

לעולם אין למלוה קנין בהשתמשות גוף המשכון דאם כן הוא לוקח ולא מלוה

קיח) **קנין** המלוה במשכון היינו קנין לדמיהן בלבד, כלומר למשכון-או-תמורתה, דלעולם ליכא למלוה זכות לקבל השתמשות בגוף המשכון, דאם כן הרי הוא לוקח ולא מלוה.

קנין המלוה במשכון היינו קנין גמור ולא שעבוד

קיט) **ונראה** דקנין המלוה במשכון הוי קנין גמור ולא שעבוד, וכדיתבאר.

וז"ל הגמ' שם, אמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו, ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו וכו', עכ"ל.

ופירש רשב"ם שם וז"ל, גבו קרקע, מבעל חוב יש לו לבכור פי שנים, דהאי קרקע אשתעבד לאבוהון בחייו, וכמי שהיה לו במשכון דמי, וחשבינן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים, גבו מעות אין לו, דמלוה להוצאה ניתנה, והני מעות אחריני נינהו, וכאילו לא הוחזק במ אביהן, עכ"ל.

וז"ל התוס' בד"ה גבו מעות יש לו וכו', נראה דטעמא דרב נחמן דאמר גבו מעות יש לו, משום דדרך בע"ח לפרוע בחובם מעות ולא קרקע, והוי מוחזק בגבו מעות משום דסמיכי עלייהו, אבל קרקע שאין דרך קרקע ליתן בחובם לא סמיכי עליה, ולא הוי מוחזק, עכ"ל.

האם חשיב כגבוי בחיי אבוהון מצד דלא מיחסרא קנין או מצד דכך היה עומד ליפרע מצד הצפי

קטו) **והנראה** בזה, דהנה יש לחקור אמאי חשיב כגבוי כבר בחיי אבוהון, האם מצד זה דכבר בחיי אבוהון לא היה מיחסרא קנין כדי להיגבות, או שמא מצד זה דכבר בחיי אבוהון בכך היה עומד ליפרע מצד הצפי.

ואי חשיב כגבוי משום דלא היה מיחסרא קנין, א"כ דוקא גבו קרקע חשיב כגבוי, כיון דלהאמור לא מיחסרא קנין בקרקע, שהרי מעיקרא היה לאבוהון קנין גמור בקרקע לדמיה.

משא"כ גבו מעות, בזה נתחדש ליתומים קנין חדש בהנך מעות, תמורת הקנין שהיה לאביהם בקרקע לדמיה.

ונראה דזה ד' רבה, ולכן גבו קרקע יש לבכור פי שנים, דחשיב כמוחזק בחיי

המלוה על המשכון אין שביעית משמטתה

תנן במס' שביעית (פרק י' משנה ב') וז"ל, המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לבית דין אינן משמיטין, עכ"ל.

גמור במשכון לדמיה תמורת מעותיו, ולפיכך המלוה היא בעין במשכון.^י

קנין בחפץ לדמיו בלבד הוא כעין קנין המלוה במשכון שבשניהם הלה מוציאו מידו בזוי

קכא וז"ל הרשב"א פרק הגוזל ומאכיל (דף קי"ד ע"א), והראב"ד פי' דכי קתני במתניתין הרי אלו שלו, דלא מפקי מיניה בעלים, בלא כלום קאמר, משום דקני ליה ביאוש ושנוי רשות, אבל בדמים מיהא מבעיא ליה לאהדורי, משום דבאיסורא אתא לידיה, דיאוש כדי לא קני וכו'.

והיינו דקאמר בכרייתא ומחזיר לבעלים הראשונים, כאלו אמר הרי אלו שלו אבל מחזיר הוא לבעלים, דלא פליגא אמתניתין כלל, ובענינא דמתניתין גופא איירי בכרייתא.

ואע"פ שכתב הרב ז"ל שזה עיקר, עדיין צריכה תלמוד, דיאוש ושינוי רשות בכוליה תלמודא משמע דקני לגמרי קנין הגוף, דאי לא, הא דאמר להו רב הונא להנהו אוונכרי, כי זבניתו אסא מגוים ליגזזו אינהו וכו', מאי אהני, דהא מ"מ האי אסא לא מקניא להו קנין הגוף, דהא אינה אלא כעין משכון, דבדמים בעו לאהדורה, ואנן בעינן ביום הראשון לכם וכו', עכ"ל.

ומבואר מדברי הרשב"א דקנין המלוה במשכון הוא כעין הקנין שיש למוצא אבידה בנתייאש בעליו לאחר דאתי לידיה, דהיינו קנין גמור לדמיו, כלומר קנין באבידה-או-תמורתה, דבדמים בעו לאהדוריה.

קכב וחיזינן מדברי הרמב"ם והר"י והרשב"א שם, דקנין המלוה במשכון אינו רק שעבוד גרידא, כלומר

הלוהו על המשכון כאלו הקנה לו המשכון בחובו לזמן וז"ל הרמב"ם בפיה"מ שם, והכלל אצלנו בעל חוב קונה משכון, לפיכך אם הלוהו על המשכון, הרי זה כאלו הקנה לו המשכון בחובו לזמן, עכ"ל.

ומבואר דמלוה על המשכון אין שביעית משמטתה משום דחשיב כאילו קני ליה מלוה למשכון קנין גמור לזמן תמורת מעותיו.

מקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת

קכ ואיתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף י"ט ע"א) וז"ל, ואמר רבא א"ר נחמן המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת וכו', עכ"ל.

במלוה שיש עליה משכון המלוה היא בעין במשכון וז"ל הר"י (הובא בסמ"ג עשין מ"ח), שהמקדש במלוה אפילו לא החזיר לה עדיין המשכון מקודשת, כשאמר לה הרי את מקודשת לי במלוה פלוני שעל משכוניך, שאע"פ שהמקדש במלוה אינה מקודשת, מפני שלהוצאה ניתנה, מכל מקום כשיש עליה משכון נחשבת כאילו היא בעין, עכ"ל (והובא נמי בהג"מ הלי' אישות פ"ה הלי' י"ד בשינוי מועט עיי"ש).

ומבואר דמלוה שיש עליה משכון חשיב לאו להוצאה ניתנה, משום שלמלוה קנין

יז. וד' הראשונים דפליגי אד' הר"י שם, וס"ל דמקודשת רק בחזרת המשכון, יתבאר בס"ד במק"א.

דצריך לשלם מה שלוחה, כמבואר בתוס'.
ופשוט הוא דיסוד זה קיים בכל מלוח, ואף
במלוח שיש עליה משכון.

אם היה קנין המלוח במשכון עיקר הקנין היה נפרע
כפליים

נמצא, מאחר ובכל מלוח בהכרח איכא
שעבוד הגוף מסברא לפרוע, על
כרחך מה שנתוסף לשעבוד הגוף אף קנין של
המלוח במשכון, אין זה אלא אחריות להבטחת
פרעון שעבוד הגוף, דאל"כ היה נפרע המלוח
כפליים.

לעולם מה שנתוסף למלוח קנין במשכון אין בכך
לגרוע מחיוב הלוח לפרוע מצד שעבוד הגוף

קכד) **ומאחר** ולעולם חיוב הערב תלוי בחיוב
הלוח, ואין חיוב הלוח תלוי
בחיוב הערב, לכן מה שנתוסף לשעבוד הגוף
אף קנין של המלוח במשכון להבטחת הפרעון,
בהכרח אין בכך כדי לגרוע מאומה מחיוב
הלוח לפרוע מצד שעבוד הגוף מסברא.

מבואר דנאבדה המשכון לא הפסיד מלוח מעותיו
ומבואר לפי"ז בנאבדה המשכון דבהכרח
אין זה משפיע מאומה על שעבוד
הגוף דהלוח מסברא לשלם.

מבואר דנתייקרה המשכון לא הרויח המלוח

וכן מבואר לאידך גיסא, אמאי בנתייקרה
המשכון אין למלוח היוקר, משום שאין

מקצת קנין לגבותו ולהשיג בו קנין גמור
בעתיד אם לא יפרע לוח בזווי, אלא מיד
מתחילת המלוח יש למלוח קנין גמור במשכון
לדמיה.

קנין המלוח במשכון היינו ערבות ולא עיקר הקנין

ואע"ג דיש למלוח במשכון קנין גמור, מ"מ
נראה דאינו עיקר הקנין אלא ערבות.

נאבדה המשכון אמאי לא נאבדו דמים של המלוח
שהרי להאמור דאיכא למלוח קנין גמור
במשכון צ"ב, דהיכא דנאבדה
המשכון, אמאי חייב הלוח עדיין לפרוע החוב,
נימא דדמים של המלוח נאבדו במשכון.י

בנתייקרה המשכון אמאי אין למלוח היוקר

וכן צ"ב לאידך גיסא, דאם למלוח קנין גמור
במשכון לדמיה, אמאי אין למלוח היוקר
באם נתייקרה עד עת הפרעון.

קנין המלוח במשכון הוי אחריות להבטחת פרעון
שעבוד הגוף

קכג) **וביאור** הדברים, דאע"ג דקנין המלוח
במשכון הוי קנין גמור, מ"מ
אין קניינו אלא ערבות ואחריות להבטחת
פרעון שעבוד הגוף.

לעולם בכל מלוח חייב הלוח לשלם מצד שעבוד
הגוף מסברא

שהרי כתבנו לעיל דחיוב הלוח לפרוע מצד
שעבוד הגוף מקורו מסברא פשוטה,

יח. והיינו לד' הר"י וסיעתו דאין המלוח חייב באונסין כה"ג, אולם ד' רש"י דמלוח קני ליה משכון מדר' יצחק לכל מילי ואף להתחייב
באונסין, ומשמע דשפיר נאבדו דמיו של המלוח במשכון.

וא"ת, כה"ג שעבוד הגוף דלוח לפרוע מסברא להיכן אזלא. וע"כ צ"ל דזה גופא נתחדש בקרא דולך תהיה צדקה, דקני ליה מלוח
קנין גמור אף לענין אונסין.

מיהו הא דנתחדש בקרא דבע"ח קני משכון, ע"כ היינו רק לטובתו של המלוח ולא לרעתו. ולכן דוקא לענין אונסין קני ליה מלוח,
דמה לי אונסי המשכון מה לי אונסי מעותיו אלמלא הלווהו. משא"כ לענין הוזלה המשכון היינו לרעתו, דאי לא היה מלוחו, הרי
במעותיו לא יתכן שיוזלו. וא"כ לענין הוזלת המשכון ע"כ לא קני ליה מלוח. ומאחר ולא קני ליה מלוח לענין הוזלה, בהכרח אף
לענין היוקר לא קני ליה.

משמעות נוספת של פרעון מחמת שעבוד הגוף.

זכותו להפרע מצד שעבוד הגוף הוא שעבוד ולא קנין גמור ועיקר הקנין ולא ערבות

קכו) **נמצא** דזכותו של המלוה להיפרע משעבוד הגוף אינו קנין גמור אלא שעבוד גרידא, והוא עיקר הקנין ולא ערבות כאמור.

זכותו להפרע מצד קניינו במשכון הוא קנין גמור ולא שעבוד וערבות ולא עיקר הקנין

ואילו זכותו של המלוה להיפרע מקניינו במשכון לדמיה, היינו קנין גמור ולא שעבוד, ומשום כך אין שביעית משמטתה דחשיב כגבוי, ומקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת, דחשיב המלוה לאו להוצאה, אלא בעין במשכון.

והוא קנין ערבות ולא עיקר הקנין, כאמור. ומ"מ אין זה מעלה או מוריד לדין מקדש במלוה כאמור, דהא אין בכך אלא הגבלה מצד היוקר, מ"מ לענין הקרן כשווי מעותיו, שפיר יש לו למלוה כבר היום קנין גמור במשכון לדמיה.

אין נפרעין מערב תחילה אבל שפיר נפרעין מלוה וערב כאחת

ואין להקשות מזה דאין נפרעין מערב תחילה, דהיינו להפרע מן הערב קודם שייפרע מן הלוח, שאני הכא דנפרעין מן הלוח ומן הערב כאחת כאמור.

יש צורך לשעבוד הגוף ואף לקנין המלוה במשכון דאם לא מצי לגבות מצד זה מצי לגבות מצד אידך קכז) **ושתי** סיבות אלו נצרכות, שעבוד הגוף נצרך למקרה שלא מצי להיפרע

למלוה בה קנין אלא להבטחת פרעון שעבוד הגוף, ולכן לעולם לא מצי לגבות במשכון יתר משווי החוב.

ככל דפורע לוח זוזי מעלמא בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של דמיה של המשכון

קכה) **והיוצא** לפי"ז, דאפילו היכא דמשלם לוח זוזי מצד חיוב שעבוד הגוף לכתחילה, מ"מ בהכרח יש בזוזי אלו אף משמעות נוספת של תמורתן ודמיהן של המשכון, כדיתבאר.

למלוה זכות א' להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא ועוד זכות להפרע ע"י סוג ממון מסויים

הרי בנוגע לזכותו של המלוה להיפרע, יש למלוה זכות להיפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא, ועוד זכות להיפרע באמצעי פרעון מסויים, כאמור.

זכותו להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא היינו משתי סיבות

ובענין זכותו להיפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא, היינו משתי סיבות, א' שעבוד גוף מסברא, ב' קניינו של מלוה במשכון לדמיה.

בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת חשיב כפרעון אף מסיבה אחרת דאל"כ נפרע כפליים

ומאחר ולעולם אין המלוה נפרע פרעון כפול כאמור, נמצא בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת, כגון בזוזי מעלמא מחמת שעבוד הגוף, הרי יש בזה אף משמעות נוספת של פרעון מסיבה אחרת, כגון מחמת קניינו במשכון לדמיה, דהנך זוזי חשיבי אף כתמורתה של המשכון. וכן לאידך גיסא, אם יפרע הלוח על ידי המשכון עצמה [וכגון באין ללוח זוזי לפרוע], בהכרח יש בכך אף

איכא למימר דלא דמי, דבשלמא מקדש במלוח דאחרים לא שייכי כסף קידושין גבי מקדש כלל, שכיון שקדש את האשה באותו מלוח אין כאן אצלו ממנה כלום, משא"כ במקדש במלוח ידידיה דמנה אין כאן, כלומר דאותו מנה שהוא מקדש בה אכתי אגיד גביה, וכסף קידושין דאגיד גבי בעל לא כסף קידושין הוא, עכ"ל.

זכותו של המלוח להפרע באמצעי פרעון מסויים היינו מצד שעבוד הגוף

קכט) **וכל** מה שכתבנו דאיכא שתי סיבות לפרעון המלוח היינו דוקא לענין זכותו של המלוח להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא, משא"כ לענין זכותו של המלוח להיפרע באמצעי פרעון מסויים, דהיינו זכותו להפרע בכסף דוקא, כ"א נראה דליכא בזה אלא סיבה אחת, דהיינו מחמת שעבוד הגוף.^{כב}

ונראה דאין בזה עיקר הקנין וערכות, אלא הכל זכות א', שלכתחילה חייב הלוח לפרוע בכסף אם יש לו, ואם אין לו כסף חייב לשלם במטלטלין [דחריפי טפי מן הקרקע בדומה לכסף], ואם אין לו מטלטלין משלם בקרקע.

נמצא לפי"ז, שזכותו של המלוח להיפרע בכסף דוקא, היינו שעבוד ולא קנין גמור, ושעבוד הגוף ולא שעבוד נכסים, ואין בו עיקר הקנין וערכות, אלא הכל חיוב א' שיש בו דרגות לכתחילה ובדיעבד.

מן המשכון כגון שנאבדה, אי נמי הוזלה,^{כג} וקנין גמור של המלוח במשכון לדמיה נצרך למקרה שלא מצי להיפרע משעבוד הגוף, וכגון לנפרע שלא בפניו, אי נמי מן היתומים, היכא שהיה נפקע שעבוד גרידא ולא קנין גמור.^{כד}

קכח) **ושו"מ** כן, דאין קנין המלוח במשכון אלא רק הבטחת פרעון לשעבוד הגוף, בדברי הר"ן פרק האשה נקנית אצל מנה אין כאן משכון אין כאן.

וז"ל הגמ' פרק האשה ניקנית (דף ח' ע"א, ח' ע"ב), אמר רבא אמר רב נחמן אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליה אינה מקודשת, מנה אין כאן משכון אין כאן וכו', עכ"ל.

וז"ל הר"ן שם בשם הרמב"ן, דאפי' היכא דאמר לה קני משכון זה בשעבוד מנה והתקדשי לי בו ומשכתו אינה מקודשת, דנהי דקניא ליה משכון לה הוא שעבודא, אינה מקודשת בכך, דמנה אין כאן, כלומר דעיקר שעבודא דמנה גבי לוח הוא, ולא גבי אשה, ומשו"ה משכון נמי, אע"ג דגבי אשה הוא, הרי הוא כאילו משכון אין כאן, שאין המשכון אלא להבטחת השעבוד, וכיון דמנה אין כאן גבי אשה, משכון נמי אין כאן.

וכי תימא נהי דשעבודא גבי לוח, למה אינה מקודשת באותו שעבוד, והא אמרינן פ' האיש מקדש המקדש בחוב דאחרים בין במלוח בשטר בין במלוח ע"פ מקודשת וכו', וכיון שכן היכי אמרינן דמנה אין כאן.

יט. והיינו אף לד' רש"י.

כ. כגון בהקדש חמץ ושחרור דמפקיעין מידי שעבוד ואינן מפקיעין מידי קנין גמור, ואכ"מ להאריך.

כא. לד' ר"ת, ואילו לד' רבינו חיים כ"ן בכל מטלטלין.

כב. דבענין זה לכא' לא יתכן סיבה נוספת מצד קנין המלוח בעסקא לדמיה [למ"ד מלוח לאו להוצאה ניתנה], אי נמי מצד קניינו בקרקעות הלוח לדמיה, אי נמי מצד קניינו במשכון לדמיה. דלכא' לא יתכן קנין בחפץ מסויים לענין שיהא זכותו להיפרע ממנו על ידי תמורתו בכסף דוקא.

פרק ה

המוכר שטר חוב לחבירו

ויראה לי הא דאמר השטר מכר נקנה לרשב"ג במסירה, ולרבנן בכתיבה ומסירה אם מסרו לו וכתב לו קני לך איהו וכל שעבודיה, היינו דוקא בשטר קנייה שכתב שדה קנויה לך, ואם מסרו לוקח ראשון ללוקח שני קנה, אע"פ שלא נכתב השטר בשמו, ומדרבנן, לדברי רב אלפס ז"ל שפירש מכירת שטר חוב מדרבנן.

אע"פ שבמכירת שטר חוב יש טעם לתקנה, שאם יצטרך המלוה למעות ולא יוכל לגבות חובו מן הלוה שימכרנו לאחר, ובשטר מכר לא שייך האי טעמא, שהרי יכול למכור הקרקע שבידו למי שירצה, מ"מ כיון שתקנו שתועיל מכירה בשט"ח, תקנו גם בשטר מכר.

ואלים מכירת שטר מכר שנסתלק לוקח ראשון לגמרי, אבל מכירת שטר חוב לא נסתלק המלוה שהרי עדיין בידו למחול ללוה.

אבל אם נקנה השדה בכסף או בחזקה או בקנין סודר וכתבו השטר לראיה, אם מכר אותו השטר לאחר וכתב לו קני לך איהו וכל שעבודיה לא קנה השדה, שהרי גם הראשון לא קנה באותו השטר, והיאך ניפיה כח השני לקנותו באותו שטר.

ואע"פ שכתבו בו הקנין ואחריות, מכל מקום לאו שטר של קנין הוא, ולא דמי לשטר חוב, דהתם לא שייך בה קנין אלא ממון שהלוהו נתחייב לו בעל פה, והשטר נכתב לגבות ממשעבדי, ובמסירת שטר חוב קונה את שעבוד הנכסים וגם החוב בתקנת חכמים, וכיון שקנה החוב קנה גם שעבוד

המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול

(קל) **איתא** בגמ' פרק האיש מקדש (דף מ"ח ע"ב) וז"ל, אמר שמואל המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול וכו', עכ"ל.

איפליגו הראשונים אם החסרון מצד השטר או מצד החוב

והנה איפליגו הראשונים האם החסרון היא מצד השטר, דכל מכירת שטר לא מהני כמכר גמור, ובכלל זה אף המוכר חוב על ידי השטר.

אי נמי החסרון היא מצד החוב, דכל מכירת חוב לא מהני כמכר גמור, ובכלל זה אף המוכר חוב על ידי השטר.

ונפק"מ במכירת שטר שאינו שטר חוב, אי נמי במכירת חוב שלא על ידי השטר, אי מהני כמכר גמור.

לד' הרא"ש כיון שתקנו שתועיל מכירת שט"ח תקנו גם בשטר מכר

(קלא) **ומדברי** הרא"ש מבואר שהחסרון מצד השטר ולא מצד החוב, וז"ל הרא"ש בפסקיו לפרק גט פשוט (ס' כ"ג), וכן היה אומר רשב"ג הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו השטר חזרה מתנתו, וחכ"א מתנתו קיימת.

וקמיפלגי באותיות נקנות במסירה, רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה, ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה והלכתא כוותייהו, ולרשב"ג דסבר אותיות נקנות במסירה יש לחוש שמא החזיר לו השטר וחזר המכר וכו'.

שעבוד קנין להצאין

ז"ל הריטב"א פרק האשה נקנית (דף י"ג ע"ב ד"ה אמר רב יהודה), וטעמא דמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא, משום דסבר שאין הקנאה לחצאים, ושעבוד קנין לחצאין וכו', עכ"ל. וכוונתו צ"ב, קנין לחצאין מהו.

קנין לגוביינא בעלמא

ונראה ביאורו על פי דברי רש"י פרק אף על פי (דף נ"ט ע"ב), בדברי רבא שם דהקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד, וז"ל רש"י שם, הקדש, כגון ששיעבד שורו לבעל חוב וחזר והקדישו, מפקיע שעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר, וזה כשר לקרבן ואינו גזול, דלא הוה קני ליה אלא לגוביינא בעלמא וכו', עכ"ל.

וכן פירש"י פרק החובל (דף צ' ע"א), וז"ל בד"ה הקדש, עשה שורו אפותיקי לבעל חובו, וחזר לזה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח, הפקיע שיעבודה דמלוה, ומותר למזבח ואין בו משום גזל, שכח הקדש מפקיעו, הואיל ולא היה קנוי לו ממש, אלא עומד לגבות הימנו וכו', עכ"ל.

ומבואר בדברי רש"י ששעבוד פירושו קנין שאינו קנוי לו ממש אלא רק לגוביינא, כלומר, בקנין גמור כבר יש לו היום הזכות להשתמש בו, ואילו בשעבוד עדיין אין לו היום הזכות להשתמש בו, אלא רק הזכות לגבותו בעתיד, כדי להשיג בו קנין גמור לאחר שיגבנו.

שעבוד הגוף קנין לגבות בעתיד

קלד) **ושעבוד** הגוף דלוה, דהיינו החובה המוטלת על הלוח לפרוע,

הנכסים הכתוב בשטר, אבל בקניית שדה לא אלים כח לוקח שני לקנות בשטר שגם הראשון לא קנה בו, עכ"ל.

לד' ר"ת לא נתפס מכירה בשעבוד הגוף אלא רק בשעבוד נכסים

קלב) **ואילו** ד' ר"ת הובא בחידושי הר"ן לפרק מי שמת (דף קמ"ז ע"ב ד"ה אי) שהחסרון מצד החוב, דלא נתפס מכירה בשעבוד הגוף אלא רק בשעבוד נכסים, כדיתבאר.

וז"ל הר"ן שם, אבל מוכר שטר חוב אע"פ שמכירתו דאורייתא יכול למחול, לפי ששני שעבודים יש לו למלוה על הלוח, שעבוד גופו של לוח שהוא מחויב לפרוע, והוא עיקר השעבוד, ושעבוד על נכסיו אם הוא לא יפרע מדין ערב, וכדאמר' נכסוהי דבר איניש אינון ערבינ ביה.

ושעבוד הגוף שיש למלוה על הלוח לאו בר מכירה הוא, הילכך אינו נמכר אלא שעבוד נכסים בלבד, ואע"פ שאינו נמכר לא פקע, אבל כי חזר ומחלו פקע שעבוד הגוף, וממילא פקע שעבוד נכסים שאינו אלא מדין ערב.

ומיהו כשמת לוח, אע"פ ששעבוד גופו פקע שעבוד נכסיו לא פקע, לפי שעיקר ערבותן של נכסים בענין זה הוא, שכל זמן שלא ימצא הלוח שירד לנכסיו ויפרע מהן, אבל כל זמן שנפקע מחמת המלוה אף שעבודן של נכסים פקע, אלו דברי ר"ת וכו', עכ"ל.

קלג) **ונקדים** במה שכתבנו לעיל לבאר החילוק בין קנין גמור לשעבוד, ובין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים, ובין עיקר הקנין לערבות.

יכול המוכר למחול, לפי שאין אדם יכול למכור אלא שעבוד וזכות שיש לו בנכסי חברו, אבל חיוב הגוף שחברו מחוייב לו לפרוע לו חובו וכו', עכ"ל.

שעבוד נכסים היינו קנין בנכסי חברו לגבותם בעתיד קלו) **והשתא** שעבוד נכסים אינו חובה המוטלת על האדם, אלא מקצת קנין בנכסי חברו לגבותם בעתיד.

החילוק בין עיקר הקנין לערבות

קלו) **והשתא** נבאר החילוק בין עיקר הקנין לערבות.

איכא קנין שהוא העיקר, דהיינו מה שיגבה ממנו לכתחילה, כמו חיוב הלוה למלוה. ואיכא קנין שאינו העיקר אלא ערבות ואחריות לעיקר הקנין, דהיינו מה שיגבה ממנו רק בדיעבד אם לא יוכל לגבות מעיקר הקנין, כמו חיוב הערב למלוה, דלא יגבה מלוה מערב אלא באם לא מצוי לגבות מן הלוה.

אין נפרעין מערב תחילה

ומאחר וערבות היינו חיוב שאינו מצד עצמו אלא רק אחריות לעיקר החיוב, לכן אין גובין מערבות לכתחילה אלא רק בדיעבד.

נכסיה דבר איניש מערבין יתיה

קלח) **ושעבוד** נכסים נמי מקרי ערבות, כדאיתא בגמ' פרק גט פשוט (דף קע"ד ע"א) וז"ל, ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי [דלוה] מקמי דלתבעיה ללוה, סלקיה רב חנין בריה דרב ייבא, אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אי לאו רב חנין בריה דרב ייבא, קסבר נכסיה דבר איניש אינון מערבין יתיה, ותנן המלוה את חברו ע"י ערב לא יפרע מן הערב, וקי"ל לא יתבע ערב תחילה וכו', עכ"ל.

הוי שעבוד ולא קנין גמור, שהרי אין למלוה בו היום שום זכות השתמשות, אלא רק הזכות לגבות מן הלוה בעתיד.

החילוק בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים

קלה) **והשתא** נבאר החילוק בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים.

שעבוד הגוף היינו חובה המוטלת על האדם ולא שגופו משועבד כחפץ

שעבוד הגוף אין הכוונה שגוף הלוה משועבד למלוה כחפץ, וכמו שנכסי הלוה משועבדים למלוה בשעבוד נכסים, אלא שעבוד הגוף הכוונה חובה המוטלת אכתפיה דגברא, בדומה לחובה המוטלת על האדם ללמוד ולהתפלל וכדומה, דכמו כן מוטלת על הלוה החובה לשלם למלוה בעת הפרעון.

והיינו מש"כ הר"ן שם וז"ל, שעבוד גופו של לוח שהוא מחוייב לפרוע, עכ"ל, כלומר ששעבוד הגוף היינו חיוב שהלוה מחוייב לשלם.

וכן מבואר באבני מילואים (ס' ק' ס"ק ס' ד"ה ודע) וז"ל, ודע דמש"כ הפוסקים בשם ר"ת הא דמוכר שט"ח לחברו וחזר ומחלו מחול, משום דשני שיעבודים יש על הלוה שיעבוד הגוף ושיעבוד נכסי כו', לאו דוקא שיעבוד הגוף, דהגוף אין בו משום שיעבוד, דאי הוי הגוף משועבד א"כ כי מטא זמן פרעון היה רשאי להשתעבד בו לפרעון חובו, כי היכי דשיעבוד נכסים כי מטי זמני' הב"ד מגבין אותו. אלא העיקר כמ"ש בשטה מקובצת פ' הספינה שם [קמז, ב'] בטעמא דר"ת, דיש על הלוה חיוב גוף ושיעבוד נכסי כו', ע"ש, עכ"ל. וז"ל השטה מקובצת לב"ב שם (קמ"ז ע"ב), אלמא מכירתם מן התורה, ומכל מקום

כיצד, ראובן מכר שדה לשמעון, וראובן חייב ללוי חוב שהוא קודם לזאת המכירה, הנה לוי מוציא השדה המכור מיד שמעון, אם לא תמצא אצל ראובן ממה שיגבה חובו, וזהו ענין אחריות וכו', עכ"ל.

אי ליכא ללוה ליכא לערב

קמ) **נמצא** לפי"ז, בין בערב ממש בין בשעבוד נכסים, כל היכא דעיקר החיוב פטור, ממילא בהכרח לא מצי לגבות מן הערבות, שהרי אין חיוב הערבות מצד עצמה, אלא רק מצד אחריות לעיקר החיוב.

ודבר זה מבואר בגמ' פרק יש בכור (דף מ"ח ע"א) וז"ל, א"ר ירמיה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות בעל חוב גובה אותה מהם, דאמר ליה אי בדידך מסיקנא מנתא, דידך קא שקילנא, ואי בחברך מסיקנא מנתא, דחברך קא שקילנא, אמר רבא מכדי, נכסי דבר איניש אינון ערבין ביה, מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה, והתנן המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב, וקי"ל דלא יתבע מן הערב תחלה וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, שני יוסף בן שמעון, שהיה איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב, וכל אחד מהן היה מדחהו לאמר לא אני הוא כי אם חבירי, ולקחו בין שניהם שדה אחת, טורף בעל חוב חציה וכו', דלדידהו לא מצי תבע ליה, דכל חד וחד מדחי ליה, לא יפרע, וקיימא לן מאי לא יפרע, דלא יתבע לערב תחלה, עד שיתבע מן הלוה ולא יהא לו מה לפרוע, עכ"ל.

עד כאן ההקדמה.

וז"ל הרשב"ם שם, אינון ערבין ביה, כדכתיב (משלי כב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך, וכתיב (דברים כד) יוציא אליך העבוט החוצה, וקיימא לן לא יתבע מן הערב תחלה, אין נכון להטריח את הערב חנם, דלמא מפצי ליה לוח, והוא הדין לנכסי דאיניש, למה נזולל בנכסיו להוריד בהן את המלוה חנם, שמא יסלקנו לוח במעות ולא יצטרך לירד בנכסיו, עכ"ל.

וביאור הדברים, שאין למלוה קנין לגוביינא בנכסי הלוה מצד עצמן, אלא רק משום שהם ערבין ואחראין לשעבוד הגוף שהוא עיקר הקנין.

אין נפרעין מנכסים משועבדין תחילה

ולכן אין למלוה זכות לגבות מנכסי הלוה לכתחילה אלא רק בדיעבד, באם לא יפרע לוח מצד שעבוד הגוף.

משמעות ערבות אחריות

קלט) **ומשמעות** לשון ערבות היינו אחריות, כי הא דמצינו בשעבוד נכסים דלוה דמקרי ערבות כדאיתא בגמ' פרק גט פשוט שם, ומקרי נמי אחריות, כדתנן בפרק האשה נקנית (דף כ"ו ע"א) וז"ל, נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה, עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, שיש להם אחריות, היינו קרקעות, שאחריות כל אדם הלוה והנושה בחבירו עליהן וכו', עכ"ל.

וכן מבואר בפיה"מ להרמב"ם שם וז"ל, נכסים שיש להם אחריות הם הקרקעות, ואמנם נקראו כך לפי שאחריות הוא אבטחת הפסד, ואחריות אמנם הוא על קרקע בלבד,

קמג) **וכעת** נביא תמצית מה שכתבנו לעיל בביאור ענין שעבוד נכסים.

קנין להשתמשות בגוף וקנין לדמים **הרי** לאדם בממונו שני קניינים שונים, קנין אחד להשתמש בגופו, וכגון שור לחרישה, וקנין אחר להשתמש בדמיו, כלומר בכח הקנייה שבו, וכגון שור לימכר ולהשיג ממון אחר תמורתו. ושני קניינים אלו אינם תלויים זה בזה, אלא יתכן להיפרד זה מזה, וכגון דלראובן הקנין להשתמש בגוף השור, ולשמעון הקנין להשתמש בדמיו.

ובעלים דהשתמשות בגוף רשאי לסלק לבעלים של הדמים בזווי, ומשום שאין האחד יכול להשתמש בחלקו מבלי למנוע מן השני להשתמש, ולענין דמיו אין שום נפק"מ אם יקבל הלה זווי תמורת הדמים של החפץ, משא"כ ההשתמשות בגוף החפץ מייוחדת אך ורק לחפץ זה דוקא.

קמד) **נמצא**, דמי שיש לו קנין רק להשתמשות בגוף החפץ, משמעות קניינו היינו שיש לו הזכות, אם ירצה, לתת ממון אחר תמורת החפץ כדי שיישאר החפץ בידו. ואילו מי שיש לו קנין רק לדמיו של החפץ, משמעות קניינו היינו שיש לו הזכות לקבל דמיו על ידי ממון אחר תמורתו.

ובלשון אחר, מי שיש לו קנין בחפץ רק לדמיו, היינו שאין לו קנין בחפץ-זה-דוקא, שהרי זכותו של בעל ההשתמשות בגוף להחליף חפץ זה בממון אחר על כרחו, אלא יש לו קנין רק בחפץ-זה-או-תמורתו, כלומר קנין שאינו מוגבל לחפץ מסויים, אלא כולל את המכלול של החפץ-או-תמורתו, ובלבד שיישאר לו כשווי דמיו בכל צורה שהיא.

מאחר וחל המכירה בשעבוד נכסים ולא בשעבוד הגוף לכן חזר ומחלו מחול דאם ליכא ללוה ליכא לערב

קמא) **ולהאמור** מבואר מש"כ ר"ת שם במכירת שט"ח, דהא דחזר ומחלו מחול היינו משום דבשעבוד הנכסים שפיר חל המכירה ללוקח, משא"כ שעבוד הגוף עדיין אצל המלוה, ולכן אי מחל המלוה שעבוד הגוף תו ליכא לגבות משעבוד נכסים, דאי ליכא ללוה ליכא לערב.

לד' ר"ת צ"ב היאך יתכן עיקר החיוב לפרוע למלוה וערבות לפרוע ללוקח

קמב) **ולד'** ר"ת צ"ב בתלת, א' מאחר והערב חייב לפרוע שעבוד הלוה, ואין לו חיוב בפני עצמו, היאך יתכן דאיכא שעבוד הגוף לפרוע למלוה, ואילו שעבוד נכסים לפרוע ללוקח.

ועוד צ"ב היאך תובע הלוקח מצד ערבות והא אין נפרעין מערב תחילה

ב', מאחר ואין נפרעין מערב תחילה, וכן הוא בשעבוד נכסים כמבואר להדיא בגמ' שם, א"כ היאך מצי לוקח לתבוע מן הלוה, יאמר לו הלוה לאו בעל דברים דידי את, דאין נפרעין מצד ערבות תחילה, אלא תחילה על המלוה לתבוע מצד שעבוד הגוף.

ועוד צ"ב אמאי לוח הפורע זווי מצד שעבוד הגוף פורע אותן ללוקח ולא למלוה

ג', וזה העיקר, תינח אם אין ללוה זווי לפרוע מצד שעבוד הגוף, וצריך לגבות קרקעותיו מצד שעבוד נכסים, אז שפיר גובה הלוקח מן הלוה. מיהו היכא דפורע הלוה זווי מצד שעבוד הגוף, אמאי פורע אותן ללוקח, הלא זווי אלו של המלוה הן, דהא שעבוד הגוף עדיין שייך למלוה.

במשכון דמי, וחשבינן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים, גבו מעות אין לו, דמלוה להוצאה ניתנה, והני מעות אחריני נינהו, וכאילו לא הוחזק במ אביהן, עכ"ל.

גבו קרקע חשיב כבר כגבוי בחיי אבוהון כיון
דנשתעבד לו מעיקרא

כלומר, בכור נוטל פי שנים במלוה אי גבו יתומים קרקע, ואינו נוטל פי שנים אי גבו מעות, דחשיב הקרקע כאילו גבוי ועומד ברשות אביהם משעת ההלוואה, עי"ז דנשתעבד מתחילה לחובו, והוי ליה מן המוחזק ולא מן הראוי, משא"כ במעות.

מאי שנא מההיא סבתא דאי קדמה וזבנה זבינה זביני **והקשו** הראשונים מאי שנא מהא דאיתא שם לגבי ההיא סבתא, דחשיב ליה מן הראוי ולא מן המוחזק כיון דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני, והכא נמי בלוה, אע"ג דהקרקע מתחילה נשתעבד לאביהם, מ"מ אי קדם ליה וזבן זבינה זביני, כיון דהוה מצי לסלק ליה לאביהם בזווי.

אע"ג דמצי ליה לסלק למלוה מקרקע גופיה מ"מ
מדמיו של הקרקע לא מצי לסלק ליה

קמז) **וכתב** רבינו יונה וז"ל, ונראה, דלאו לגמרי דמיין [מלוה וסבתא] אהדדי, שבמעשה דסבתא הרי היתה הסבתא יכולה להפקיע זכותא דברתא מן הנכסים לגמרי, אבל לענין גבו קרקע, נהי דהוה מצי לסלוקי ליה למלוה מקרקע גופיה, מדמי לא הוה מסלק ליה.

הלכך כיון שקרקע זו משועבדת למלוה, וגם אי אפשר לסלקו אלא או בקרקע או בשווייה, מוחזקת היא וכו', אין שם צד הפקעה גמורה, דמדמי לא מצי לסלק ליה, לאו ראוי היא, ולא דמיא למעשה דסבתא, עכ"ל.

ואילו מי שיש לו קנין בחפץ רק להשתמשות בגופו, היינו שאין לו קנין בחפץ זה, אלא אם כן יתן לבעלים של הדמים ממון אחר תמורת דמיו. ואם אינו רוצה ליתן תמורתו, אז צריך לתת חפץ זה עצמו לבעלים של הדמים. נמצא שיש לו קנין רק בחפץ-זה-אם-יתן-תמורתו.

טיב קנין המלוה בשעבוד נכסים

ונראה דלענין קנין המלוה בשעבוד נכסים, וכגון שנשתעבדו קרקעות הלוה למלוה אצל מלוה בשטר, התם למלוה קנין לדמים בלבד ולא להשתמשות בגוף, קנין גמור ולא שעבוד, וקנין ערבות ולא עיקר הקנין, כדיתבאר.

לעולם אין למלוה קנין בהשתמשות גוף קרקעות הלוה דאם כן הוא לוקח ולא מלוה

קנין המלוה בקרקעות הלוה המשועבדין, היינו קנין לדמיהן בלבד, כלומר לקרקעות-אלו-או-תמורתן, דלעולם ליכא למלוה זכות לקבל השתמשות בגוף הקרקעות, דאם כן הרי הוא לוקח ולא מלוה.

קנין המלוה בקרקעות הלוה היינו קנין גמור ולא
שעבוד

קמו) **ונראה** דקנין המלוה בקרקעות הלוה המשועבדין הוי קנין גמור ולא שעבוד [ואע"ג דמקרי שעבוד קרקעות].

גבו מעות אין לו גבו קרקע יש לו

איתא בגמ' פרק יש נוחלין (דף קכ"ד ע"ב) וז"ל, אמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו וכו', עכ"ל.

ופירש רשב"ם שם וז"ל, גבו קרקע, מבעל חוב יש לו לבכור פי שנים, דהאי קרקע אשתעבד לאבוהון בחייו, וכמי שהיה לו

אלא בעתיד לעת הפרעון, לאחר שאין ללוה מה לפרוע. דאז יגבה המלוה קרקעות הלוה ויוחלטו בידו, ולא יוכל שוב הלוה לסלקו בזוזי.

נמצא בנוגע לקנין המלוה בקרקעות הלוה להשתמשות בגופן, אין למלוה קנין גמור אלא שעבוד גרידא, כלומר הזכות לגבותם ולהשיג בהם קנין גמור בעתיד.

קנין המלוה בקרקעות הלוה היינו ערבות ולא עיקר הקנין

(קנ) **ואע"ג** דקנין המלוה בקרקעות הלוה היינו קנין גמור ולא שעבוד, מ"מ נראה דאינו עיקר הקנין אלא רק קנין ערבות בלבד.

נשתדפו הקרקעות אמאי לא נאבדו דמים של המלוה **שהרי** להאמור דאיכא למלוה קנין גמור בקרקעות הלוה, היכא דנשתדפו הקרקעות צ"ב אמאי חייב הלוה עדיין לפרוע, נימא דדמים של המלוה נאבדו בקרקעות. וע"כ אין זה מצד חיוב אונסין, דאפילו איתזיל הקרקעות קודם שנשתדפו, עדיין חייב הלוה לפרוע כשווי המלוה.

בנתייקר הקרקעות אמאי אין למלוה היוקר

וכן צ"ב לאידך גיסא, דאם למלוה קנין גמור בקרקעות לדמיהן, אמאי אין למלוה היוקר באם נתייקרו הקרקעות עד עת הפרעון.

קנין המלוה בקרקעות הלוה הוי אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף

(קנא) **וכיארור** הדברים, דאע"ג דקנין המלוה בקרקעות הלוה הוי קנין גמור, מ"מ אין קניינו אלא ערבות ואחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף.

כי שקיל מלוה מעות בדמי קרקע שנשתעבד לו נוטלן **וכן** כתב הרמב"ן שם וז"ל, וכי שקיל נמי מעות, בדמי קרקע שנשתעבד לו משעה ראשונה נוטלן, עכ"ל.

(קמח) **וחזינן** מדברי הראשונים כאמור, דאצל שעבוד קרקעות אין למלוה מקצת קנין לגוביינא בלבד, לגבות הקרקעות בעתיד אם לא יפרע ליה זוזי, אלא מיד בשעת ההלוואה הוחלף הקנין גמור שהיה לו במעותיו בקנין גמור בקרקעות הלוה לדמיהן, כלומר בקרקעות-אלו-או-תמורתן, ואם לבסוף יפרע הלוה בזוזי, הזוזי הן תמורתן ודמיהן של הקרקעות.

ולכן גבו קרקע בחובת אביהם, חשיב הקרקע כגבוי ומוחזק בידי אביהם עוד בחייו, כיון שמתחילת ההלוואה היו הקרקעות של אביהם בקנין גמור לדמיהן.

משא"כ גבו מעות, מאחר ואותן המעות עצמן מעלמא אתו, חשיב המעות כפנים חדשות שהגיעו לכאן, והו"ל מן הראוי ולא מן המוחזק.

קנין המלוה בקרקעות הלוה לדמיהן הוי קנין גמור וקניינו להשתמשות בגופן הוי שעבוד

(קמט) **וא"ת**, לפי"ז אמאי מקרי בכל דוכתא שעבוד קרקעות, וכגון בסוגיא דגט פשוט (דף קע"ה ע"ב), דאיפליגו אי שעבודא דאורייתא לענין גביית קרקעות הלוה מיתומים ולקוחות, והא להאמור יש למלוה קנין גמור בהן ולא שעבוד גרידא.

וי"ל, דדוקא קנין המלוה בקרקעות הלוה לדמיהן, כלומר בקרקעות-אלו-או-תמורתן, היינו קנין גמור ולא שעבוד. משא"כ קנין המלוה בקרקעות הלוה להשתמשות בגופן, כלומר בקרקעות-אלו-דוקא, אין למלוה

שעבוד הגוף, ולכן לעולם לא מצי לגבות בקרקעות יתר משווי החוב.

ככל דפורע לוח זוזי מעלמא בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של דמיה של הקרקעות

קנג) **והיוצא** לפי"ז, דאפילו היכא דמשלם לוח זוזי מצד חיוב שעבוד הגוף לכתחילה, מ"מ בהכרח יש בזוזי אלו אף משמעות נוספת של תמורתן ודמיהן של הקרקעות, כדיתבאר.

למלוח זכות א' להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא ועוד זכות להפרע ע"י סוג ממון מסויים

הרי בנוגע לזכותו של המלוח להפרע, יש למלוח זכות להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא, ועוד זכות להפרע באמצעי פרעון מסויים.

זכותו להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא היינו משתי סיבות

ובענין זכותו להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא, היינו משתי סיבות, א' שעבוד גוף מסברא, ב' קניינו של מלוח בקרקעות הלוח לדמיהן.

בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת חשיב כפרעון אף מסיבה אחרת דאל"כ נפרע כפליים

ומאחר ולעולם אין המלוח נפרע פרעון כפול כאמור, נמצא בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת, כגון בזוזי מעלמא מחמת שעבוד הגוף, הרי יש בזה אף משמעות נוספת של פרעון מסיבה אחרת, כגון מחמת קניינו בקרקעות הלוח לדמיהן, דהנך זוזי חשיבי אף כתמורתן של הקרקעות. וכן לאידך גיסא, אם יפרע הלוח על ידי הקרקעות עצמן [וכגון באין ללוח זוזי לפרוע], בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של פרעון מחמת שעבוד הגוף.

לעולם בכל מלוח חייב הלוח לשלם מצד שעבוד הגוף מסברא

שהרי כתבנו לעיל דחיוב הלוח לפרוע מצד שעבוד הגוף מקורו מסברא פשוטה, דצריך לשלם מה שלוח, כמבואר בתוס' פרק אע"פ (דף נ"ו ע"א). ופשוט הוא דיסוד זה קיים בכל מלוח, ואף במלוח בשטר שיש בה שעבוד קרקעות.

אם היה קנין המלוח בקרקעות הלוח עיקר הקנין היה נפרע כפליים

נמצא, מאחר ובכל מלוח בהכרח איכא שעבוד הגוף מסברא לפרוע, על כרחך מה שנתוסף לשעבוד הגוף אף קנין של המלוח בקרקעות הלוח, אין זה אלא אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף, דאל"כ היה נפרע המלוח כפליים.

לעולם מה שנתוסף למלוח קנין בקרקעות הלוח אין בכך לגרוע מחיוב הלוח לפרוע מצד שעבוד הגוף

קנג) **ומאחר** ולעולם חיוב הערב תלוי בחיוב הלוח, ואין חיוב הלוח תלוי בחיוב הערב, לכן מה שנתוסף לשעבוד הגוף אף קנין של המלוח בקרקעות הלוח להבטחת הפרעון, בהכרח אין בכך כדי לגרוע מאומה מחיוב הלוח לפרוע מצד שעבוד הגוף מסברא.

מבואר דנשתדפו קרקעות הלוח לא הפסיד מלוח מעותיו

ומבואר לפי"ז בנשתדפו קרקעות הלוח דבהכרח אין זה משפיע מאומה על שעבוד הגוף דהלוח מסברא לשלם.

מבואר דנתייקרו קרקעות הלוח לא הרויח המלוח

וכן מבואר לאידך גיסא, אמאי בנתייקרו קרקעות הלוח אין למלוח היוקר, משום שאין למלוח בהם קנין אלא להבטחת פרעון

זכותו להפרע מצד שעבוד הגוף הוא שעבוד ולא קנין
גמור ועיקר הקנין ולא ערבות

קנד) **נמצא** דזכותו של המלוה להיפרע
משעבוד הגוף אינו קנין גמור
אלא שעבוד גרידא, והוא עיקר הקנין ולא
ערבות כאמור.

זכותו להפרע מצד קניינו בקרקעות הלואה הוא קנין
גמור ולא שעבוד וערבות ולא עיקר הקנין

ואילו זכותו של המלוה להיפרע מקניינו
בקרקעות הלואה לדמיהן, היינו קנין
גמור ולא שעבוד, ולכן גבו קרקע יש לו
דחשיב כגבוי בחיי אבוהון. והוא ערבות ולא
עיקר הקנין כאמור.

אין נפרעין מערב תחילה אבל שפיר נפרעין מלוה
וערב כאחת

ואין להקשות מזה דאין נפרעין מערב תחילה,
דהיינו להפרע מן הערב קודם שייפרע
מן הלואה, שאני הכא דנפרעין מן הלואה ומן
הערב כאחת.

יש צורך לשעבוד הגוף ואף לקנין המלוה בקרקעות
הלואה דאם לא מצוי לגבות מצד זה מצוי לגבות מצד
אידך

קנה) **ושתי** סיבות אלו נצרכות, שעבוד הגוף
נצרך למקרה שלא מצוי להיפרע
מן הקרקעות כגון שנשתדפו, וקנין גמור של
המלוה בקרקעות הלואה לדמיהן נצרך למקרה
שלא מצוי להיפרע משעבוד הגוף, וכגון לנפרע
שלא בפניו, אי נמי מן היתומים, היכא שהיה
נפקע שעבוד גרידא ולא קנין גמור.^כ

עד כאן מה שכתבנו לעיל בביאור ענין שעבוד
נכסים.

חייב הלואה לפרוע זווי מצד שעבוד הגוף מוגבל לזווי
דאפשר להחשיבם אף כתמורתן של הקרקעות

קנו) **נמצא** לפי"ז, מאחר ולמלוה קנין גמור
בקרקעות הלואה לדמיהן, והמלוה
כה"ג לאו להוצאה אלא היא בעין בקרקעות
הלואה, בהכרח חייב הלואה מחמת שעבוד הגוף
מוגבל לפרעון זווי דאפשר להחשיבן כדמיהן
ותמורתן של הקרקע. ואם מאיזה טעם שיהיה
אי אפשר להחשיבם כתמורתן של הקרקע, ע"כ
אין הלואה חייב לפרועם, דאם לאו כן הרי פורע
כפליים, גם הזווי וגם הקנין בקרקעות לדמיהן.

במוכר שט"ח לחבירו הלואה חייב מצד שעבוד הגוף
כלפי המלוה לפרוע ללוקח זווי תמורת קרקעותיו

קנד) **ולפי"ז**, במוכר שט"ח לחבירו לד' ר"ת,
הרי הקנה מלוה ללוקח קנין
גמור בקרקעות הלואה לדמיהן, כלומר
קרקעות-אלו-או-תמורתן, ומעות המלוה הן
בעין בקרקעות של הלוקח.

ומ"מ חייב שעבוד הגוף של הלואה היינו אך
ורק לשלם זווי החשובין כדמיהן
ותמורתן של הקרקעות, דאל"כ פורע כפליים
כאמור.

וא"כ, אע"ג דשעבוד הגוף היינו חייב
שהלואה חייב כלפי המלוה, מ"מ
תוכן השעבוד הגוף כה"ג, היינו דחייב הלואה
לשלם זווי שהן דמיהן ותמורתן של הקרקעות
ללוקח, ולא למלוה, שהרי הלוקח הוא
הבעלים של הקרקעות לדמיהן, וע"כ דמי
הקרקעות צריך לשלם לבעל הקרקעות.

מאחר ותוכן שעבוד הגוף לפרוע ללוקח לכן הערבות
לשעבוד הגוף היינו קנין הלוקח בקרקעות לדמיהן

קנח) **והיוצא** לפי"ז, דאע"ג דעיקר החיוב
הוא שעבוד הגוף כלפי

כג. כגון בהקדש חמץ ושחרור דמפקיעין מידי שעבוד ואינו מפקיעין מידי קנין גמור, ואכ"מ להארין.

לעולם משלם לוח אף זוי מצד שעבוד הגוף ללוקח
מאחר ותוכן שעבוד הגוף לשלם זוי תמורת
הקרקעות

ולכן לעולם הלוח משלם ללוקח ולא למלוח,
אע"ג דקאתי לפרוע מחמת שעבוד
הגוף, דתוכן חיוב דשעבוד גוף היינו לפרוע
זוי ללוקח תמורת קרקעותיו.

המלוח עדיין בעלים בנוגע לסיבת החיוב דשעבוד
הגוף ולכן חזר ומחלו מחול

קנט) **ואע"ג** דתוכן שעבוד הגוף היינו לפרוע
דמי הקרקעות ללוקח, מ"מ
סיבת החיוב עדיין היא כלפי המלוח ולא כלפי
הלוקח, שמחוייבות הלוח בשעבוד הגוף היינו
למלוח דוקא, ואין לו מחוייבות כלפי הלוקח.

נמצא המלוח הוא הבעלים של שעבוד הגוף,
ולכן אי חזר מלוח ומחלו מחול.

המלוח, מ"מ תוכן עיקר החיוב זה היינו לשלם
ללוקח תמורת קרקעותיו, ומבואר מה דערבות
לעיקר הקנין היינו הקנין גמור שיש ללוקח
בקרקעות לדמיהן.

תביעת הלוקח מן הלוח היינו מצד שעבוד הגוף
שישלם לו זוי תמורת קרקעותיו

זאת ועוד, כשתובע הלוקח מן הלוח תחילה,
אינו תובע מצד הערבות דשעבוד נכסים,
אלא תובע מצד שעבוד הגוף, שיפרע לו הלוח
מחמת שעבוד הגוף את הזוי בתמורת
הקרקעות ששייכים לו לדמיהן. ואע"ג דאין
חיוב שעבוד הגוף כלפי הלוקח אלא כלפי
המלוח, עדיין הלוקח הוא בעל דבר, מאחר
והקרקעות לדמיהן של הלוקח הן, והלוקח
תובע מן הלוח לפרוע לו הדמים תמורת
קרקעותיו.

פרק ו

חובת דמי מקח לעומת חובת מלוה

קס) ולפי האמור איכא לבאר ד' רש"י אצל חובת דמי מקח, כדיתבאר.

שאני חובת דמי מקח דלאו להוצאה ניתנה דשייר מוכר בשורו קנין לדמיו

קסא) והנראה בזה, דאפילו למ"ד מלוה להוצאה ניתנה, שאני בחוב של דמי מקח דחשיב לאו להוצאה ניתנה לד' רש"י, דשייר המוכר לעצמו קנין השור לדמיו, עד שיפרע לו הלוקח בזוזי.

נפק"מ דלא מצי לוקח לכלותו עד שישלם דמיו

ונפק"מ לפי"ז, דחייב הלוקח להניח את השור בעין ברשותו, ולא מצי לכלותו או למכרו, עד שיפרע למוכר את דמי המקח.

ונפק"מ במת לוקח טרם שילם דמי מקח גובה מוכר השור מן היתומים

זאת ועוד, אם מת הלוקח בטרם שילם דמי המקח, יתכן ומוכר מצי לגבות השור מן היתומים.

שאני מחילת דמי מקח דמהניא לכסף קנין כיון דלאו להוצאה נתנה

קסב) ולפי"ז י"ל, דאע"ג דמחילת מלוה לא מהניא לכסף קנין, בין בקידושין בין במכר, דקיי"ל מלוה להוצאה ניתנה, שאני מחילת דמי מקח דשפיר מהני לכסף קנין, בין בקידושין בין במכר, דהא לאו להוצאה ניתנה, אלא מעות החוב הן בעין בדמי השור, כי הא דמקדש במלוה מקודשת למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה, שמעות המלוה הן בעין בעסקא.

יש דמים שהן כחליפין

איתא בפרק הזהב (דף מ"ו ע"ב) וכן בפרק האשה ניקנית (דף כ"ח ע"ב), וז"ל, יש דמים שהן כחליפין כיצד, החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור וכו', עכ"ל.

מאי שנא במכר כה"ג דקנה ואילו בקידושין מקדש במלוה אינה מקודשת

וכתבו התוס' בפרק הזהב שם, וז"ל בד"ה יש דמים שהם כחליפין, ומקני להו במחילת הדמים, אף על גב דאמר בקידושין המקדש במלוה אינה מקודשת ובמכר לא קנה, היינו כי קדשה או קנה החפץ במעות שחייב לו, אבל קדשה או קנה בהנאת מחילת מלוה מועיל, כמו ארוח לה זימנא ואדבר עליך לשלטון, עכ"ל.

וחזינן בדעת התוס' דאיירי בהנאת מחילת מלוה. אולם בפירש"י מבואר דאיירי במעות עצמן שהוא חייב לו, וז"ל בפרק האשה ניקנית שם, ד"ה כיצד החליף דמי שור בפרה, מכר לו שור במנה ומשכו ונתחייב לו זה המנה, אמר לו המוכר יש לך פרה ליתן בדמים א"ל הן, שמאה לו במנה או בפרס, אמר לו מוכר השור, הרי מעות שאתה חייב לי נתונים לך בדמיה, מעות הללו קונים בלא משיכת הפרה וכו', עכ"ל. הרי להדיא שקנה במעות עצמן, והדרא קושיית התוס' לדוכתיה.

מכר אלא מתנה. ומה שהאריך המוכר ללוקח זמן פרעון של דמי המקח, הרי אין זה מענין מהות המכר כלל, אלא עניינו חסד של מלוה ללוה.

במוכר שהאריך זמן ללוקח לפרוע נזדמנו לפונדק אחד מכר ומלוה

קסה) **אלא** נראה דכה"ג נזדמנו לפונדק אחד שני עניינים שונים, מכר אחד ומלוה מאידך, שהסכימו לעשות מכר בקרקע תמורת כסף, ועוד הסכימו לעשות מלוה, בכך שילוה המוכר ללוקח את הדמי מקח שהלוקח חייב לתת למוכר.^{יז}

נהפכה חובת דמי מקח למלוה ע"י הפוכי מטרתא למה לי

ובאמת היה לו ללוקח תחילה לתת מעות הדמי מקח לידי המוכר בפועל, ואח"כ היה לו למוכר להחזיר ללוקח אותן המעות עצמן בתורת מלוה, אולם כה"ג הפוכי מטרתא למה לי, ובמה שהאריך לו מוכר ללוקח זמן הפרעון, חשיב כאילו קיבל המוכר מהלוקח את המעות בתורת דמי מקח, ומיד החזירן ללוקח בתורת מלוה.

ואע"ג דמעולם לא זכה הלוקח בפועל במטבעות של המוכר, מ"מ אהני מה שכאילו קבלם על ידי הפוכי מטרתא למה לי שישתעבד הלוקח בשעבוד הגוף דמלוה.^{יח} וש"מ ע"ד מש"כ בשו"ת אגרות משה (יו"ד סי' ע"ז), עיי"ש.

ד' הר"י מיגש דדמי השור לאו להוצאה ניתנה קסג) **ושו"מ** דמשמע כדברינו בדברי הר"י מיגש (שו"ת סי' קי"ג) וז"ל, אבל אם אמר לו מכור לי חפץ זה במלוה שיש לי בידך לא קנה, משום דמלוה להוצאה ניתנה, וכמי שלא נתן לו מעות דמי.

ומה שאמרו מילתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן, הוא במי שהחליף דמי שור, שאות' דמי השור אינם מלוה אצל קונה השור, כדי שנאמר להוצאה נתנה, אבל הם אצלו בחיוב גמור בדמי השור שקנה, לפי שהם עתה לבעל השור, והואיל ואינם מלוה ולא נתנה להוצאה, הנה הוא כמי שהביא לו המעות בעת שקנה ממנו הפרה, עכ"ל.

במוכר דארווח ליה זימנא ללוקח לפרוע נהפכה החוב מדמי מקח למלוה

קסד) **מיהו** כל זה דוקא בלא האריך מוכר ללוקח את זמן הפרעון של דמי המקח, משא"כ אם האריך לו את זמן הפרעון, חשיב כה"ג דזקפן עליו במלוה, ונהפכה החוב של דמי מקח למיהוי חוב של מלוה דלהוצאה נתנה, וכה"ג שפיר מצי לוקח לכלות את השור, ואם מת לוקח לא מצי מוכר לגבות השור מיתומים, דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי.

והיינו טעמא, משום שמכר מהותו החלפת חפץ בדמים, וכה"ג שהמוכר נתן ללוקח את החפץ, ולוקח לא נתן למוכר את הדמים, הדבר צ"ב, הלא אין כאן מהותו של

כד. ואפי' כה"ג שהסכים המוכר להאריך זמן פרעון של הדמי מקח רק משום דאל"כ לא היה הלוקח מסכים לקנות, היינו שהיה למוכר סיבה לטובת עצמו לכך שיעשה חסד עם הלוקח להלוותו.

כה. ומצינו ענין הפוכי מטרתא למה לי בהא דתנן פרק המניח (דף ל"ג ע"א) וז"ל, שני שוורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק וכו', עכ"ל.

וכתבו התוס' שם (ד"ה שני שוורים) וז"ל, תימה כולה מתניתין שאין צריכה היא, וי"ל דלרבי עקיבא אצטריך, שלא תאמר כיון דאית ליה יחלט השור לניזק, אם כן שורו של זה קנוי לזה, ואם הקדישו קדוש, קמ"ל וכו', עכ"ל.

מלוה אלא שאלה. ולכן אפילו למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה, מ"מ המטבעות עצמן להוצאה נתנו, רק דצריך להחליפם ולהעמידם בעסקא, ובעת הפרעון יחליף העסקא במטבעות אחרים לפרוע, כמבואר לעיל בפרק ג בהרחבה, עיי"ש.

אולם חלוקה מלוה ממכר בכך, שרצונו של המלוה לקבל בעת הפרעון דבר הדומה ממש למה שנתן ללוה בתחילה, כלומר זוזי יהיב וזוזי שקיל. ובאמת רוצה המלוה באותן מטבעות ממש שהיו בידו מעיקרא, ומ"מ הסכים לקבל מטבעות אחרים תחתיהם, דאל"כ לא מצי לזה להשתמש בהם, ומ"מ מקפיד לקבל מטבעות אחרים הדומים ממש לאלו שהיו בידו מעיקרא.

משא"כ רצונו של המוכר הוא לקבל דבר שאינו דומה כלל לחפץ הנמכר ללוקח, דאם כן מכר זה למה, אלא רצונו לקבל דבר השונה ממה שמכר, כלומר זוזי תחת החפץ, שמגמתו לקבל מעלת כח הקניית תחת מעלת ההשתמשות בגוף שהיה לו מעיקרא.

מצוה היא להלוות דמלוה חסד היא משא"כ מכר (קסח) **ומשום** כך מצוה היא להלוות לחבירו כמו שנאמר (שמות כ"ב כ"ד) וז"ל, כסף תלוה את עמי וגו', עכ"ל, שהלואה

(קסו) **וסוף** דינא, כה"ג החוב המוטל על הלוקח כעת יש בו דיני מלוה ולא דיני דמי מקח, דחשיב כאילו נפרע החוב של דמי מקח, ונתחייב בחוב חדש דמלוה, על ידי הפוכי מטרתא למה לי.

ועד"ז מבואר ברשב"א (שו"ת ח"א ס' תתקפ"ט) וז"ל, דזקפן במלוה כפרעון דמי וכו', כי כבר נפרע חוב הראשון וכו', וכמלוה אחרת דמי וכו', עכ"ל.

וכ"כ בפרישה (חור"מ ס' ק"צ ס"ק ב') וז"ל, זקף עליו השאר במלוה דהוי כאילו כבר קבלו ממנו וכו', עכ"ל.

שקול ארעך בזוזי

(קסז) **ובזה** איכא לבאר דברי התוס' פרק שנים אוחזין לענין שקול ארעך בזוזי, כדיתבאר.

במלוה זוזי יהיב וזוזי שקיל ואילו במכר חפץ יהיב וזוזי שקיל

הרי דומה מלוה למכר בכך, שכשם שבמכר המוכר יקבל דבר אחר בהכרח תמורת חפץ הנמכר, ולא אותו החפץ ממש, דאם לאו כן אין כאן מכר כלל, כמו כן במלוה, המלוה יקבל לבסוף מטבעות אחרים בהכרח, ולא אותן מטבעות ממש שהלווהו, דאל"כ אין זו

ומבואר דמאחר וחייבים זה לזה באותו מדה, אמרינן הפוכי מטרתא למה לי ושניהם פטורין. וצ"ב, שהרי המזיק ממון חבירו חייב לשלם לו תשלומי נזק, ובכה"ג היאך יצא כל אחד חובת התשלומין, והא לא פרע לחבירו תשלומי נזק כלל.

וי"ל, שאין למזיק חיוב לעשות מעשה פרעון, אלא החיוב רק שיושג התוצאה של רווח והפסד, כלומר שיתוסף על ידו בנכסי הניזק כשיעור שהופסד על ידו מנכסי הניזק.

נמצא, בכה"ג דכל אחד חייב להוסיף לנכסי חבירו באותו הסכום, הרי החיוב מתקיים ממילא בהכרח, דלכל א' ממילא נתמלא לו הפסדו על ידי מה שנמנע מלשלם לחבירו את התשלומי נזק שחייב לו.

וכן הוא בכל חיובי ממון, וכגון ראובן ושמעון שהלכו לקנות פירות, וראובן אין בידו לשלם וביקש משמעון שיפרע לסוחר עבורו. הרי בכה"ג פשוט דנשתעבד ראובן לשמעון ככל לזה דעלמא, ואע"ג שלא הגיעו מעות שמעון לידו בפועל. דמ"מ בזה שנתן שמעון מעותיו לסוחר להרווחת ראובן, חשיב כאילו נתנם לידי ראובן וחזר ראובן ונתנם לידי הסוחר, דהפוכי מטרתא למה לי, ודי בכך שישתעבד ראובן לשמעון. וכן הוא בנ"ד.

וְזִ"ל רש"י שם, עסיקין, עוררין וכו', יכול לחזור בו, ובשלא נתן מעות, אינו יכול לחזור בו, ואפילו לא נתן מעות, שהקרקע נקנית בחזקה, והמעות על זה מלוח, חייתא, שק מלא קשרים, מכי דייש אמצרי, מתקן גבולי השדה ומגביהם, איכא דאמרי אפי' באחריות נמי, אע"ג דסוף סוף עליה הדר, אין יכול לחזור בו וכו', עכ"ל.

לד' הריב"א מיירי שקנאה בקנין גמור ולא נתן מעות קעא) **וְזִ"ל** התוס' שם בד"ה עד שלא החזיק בה כו'. תימה, היכי מיירי אי גם לא נתן מעות, פשיטא דיכול לחזור בו, דאפילו מי שפרע ליכא, ואי נתן המעות אמאי יכול לחזור בו, והא קרקע נקנית בכסף, אם לא נעמיד באתרא דלא קנו בכספא.

ועוד משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו, אבל באחריות יכול לחזור בו, אמאי יכול לחזור בו כיון שנתן מעות והחזיק כמשפט.

ועוד חזקה דדייש אמצרי לא אשכחן בשום מקום, ולמה הניח חזקה דתנן במתני' (ב"ב ד' מב.) דנעל גדר ופרץ.

ועוד מאי שנא הכא ששואל מאימתי הוי חזקה יותר מבשום מקום, דבכמה מקומות מזכיר חזקה ולא בעי מאימת הוי חזקה.

ופירש ריב"א דמיירי כגון שקנאה בקנין גמור כגון בחליפין, ולא נתן מעות, וקאמר עד שלא החזיק בה חזקה דמפרש בתר הכי דייש אמצרי, שלא הלך לארכה ולרחבה ולא סמכה דעתיה, יכול לחזור בו, משהחזיק בה שהלך לארכה ולרחבה, אינו יכול לחזור בו.

חסד היא מאחר ואין המלוח מרויח בה כלל, ואדרבא, היה רוצה טפי שיישאר מעותיו בידו, ובמה שהלוח ויתר על היות מעותיו בידו.

שאני מכר דליכא מצוה למכור, דמכר אינו חסד, שהרי לטובת עצמו הוא מוכר.

לעולם לא מצי לוקח לשלם למוכר החפץ הנמכר עצמו בדמי מקח

קסט) **נמצא** להאמור, דאפי' כה"ג דמצי לוקח לשלם בשוה כסף, י"מ מ"מ לעולם לא מצי לוקח לשלם דמי מקח על ידי אותו חפץ ממש הנמכר לו, דאם כן אין כאן מכר כלל אלא רק ביטול המכר, דמהות מכר היינו החלפת דבר אחד תמורת דבר אחר, ולא השבת אותו דבר הנמכר לרשות המוכר שיצא משם. ושוב שמעתי כן בשם החזון איש, ומצאתי כעין זה באגרות משה יו"ד ס' ע"ז.

קע) **וא"ת** הלא משמע אחרת בתוס' פרק שנים אוחזין (דף י"ד ע"א ד"ה עד) דכתבו התוס' דמצי אמר ליה שקול ארעך בזווי.

שדה שיצאו עליה עסיקין משהחזיק בה אינו יכול לחזור בה

וְזִ"ל הגמ' שם, אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, ויצאו עליה עסיקין, עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו, משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו, דא"ל חייתא דקטרי סברת וקבלת, מאימתי הויא חזקה מכי דייש אמצרי, ואיכא דאמרי אפילו באחריות נמי, דאמר ליה אחוי טרפך ואשלם לך וכו', עכ"ל.

במוכר סחורה אין הלוקח מורידו לשומא כלל
 קעג) **ובזה** לכא' איכא ליישב השגת הקצות
 (ח"מ ס' ק"א ס"ק ג'), כדיתבאר.

ז"ל הריטב"א פרק הזהב (דף מ"ה ע"ב), וז"ל
 בד"ה ליישנן בעי' להו, פי' וכ"ש שאינו
 יכול לשנותו ממטבע למטבע, ואפי' ממטבע
 שאינו יוצא בעיר למטבע היוצא, דאמר אידך
 מטבע צריך לי להוליכו לעיר אחרת, מרבי.

ומכאן ראה דבמכר סחורה אינו מורידו
 לשומא כלל, אלא שנותן לו מעות
 כמו שהתנה, ומאותה מטבע שהתנה, וכדין
 פועל, וכן בדין, דאנן סהדי שאין זה מוכר
 מטלטליו וסחורתו ע"ד שיקבל קרקע או
 סובין, וכן היה אומר מורי הרב, ומכאן נ"ל
 ראה לדבריו, עכ"ל.

וכ"כ בשו"ע (ח"מ ס' ק"א ס"ק ו') וז"ל, יש
 אומרים דבמוכר סחורה אינו מורידו
 לשומא כלל, אלא שנותן לו מעות כמו
 שהתנה, ומאותו מטבע שהתנה, עכ"ל.

ד' הקצות דמד' התוס' משמע אף במכר מורידו
 לשומא דמצי א"ל שקול ארעך בזוי

קעד) **וכתוב** בקצות שם (ס"ק ג') וז"ל,
 ואדרבא מדברי תוס' משמע
 דאפילו במוכר סחורה מורידו לשומא, שהקשו
 בפ"ק דמציעא יד, א (ד"ה עד) בהא דאמר אביי
 ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות
 ויצאו עליו עסיקין, משהחזיק בה אינו יכול
 לחזור בו, והקשו לימא ליה שקול ארעך בזוי,
 לפי' המפרשים דאפילו אית ליה זוזי מצי
 לסלק לבעל חוב בשאר דברים, וגרסינן
 בהמוכר דף צב, ב אי ליתנהו להני זוזי וע"ש,
 הרי דאפילו במוכר סחורה מורידו לשומא
 וכו', עכ"ל.

אבל באחריות יכול לחזור, כיון שלא נתן
 מעות ויש עוררים, הואיל וסופו לשלם
 מעותיו, עתה שהם בידו יעכבם.

וא"ש דדייש אמצרי אינה חזקה גמורה, אלא
 לראותה אם היא מיושבת על לבו.

וא"ת כשהחזיק בה אמאי אינו יכול לחזור בו
 כיון שלא נתן מעות לימא ליה שקול
 ארעא בזוזך, אפילו אית ליה זוזי, לפי
 המפרשים דאפילו אית ליה זוזי מצי לסלק ליה
 לבע"ח בשאר דברים, וגרסינן בהמוכר פירות
 (כ"ב ד' צב: ושם ד"ה א') אי לתנהו להנהו זוזי כו'.

וי"ל דהכא מצי א"ל האי ארעא אינה שוה
 כפי מעותי, לפי שיש עליה עוררים,
 אבל שור שנגח כיון דאייקר שוה מעותיו
 שפיר, עכ"ל.

ולכא' חזינן דשפיר מצי לשלם דמי מקח על
 ידי חפץ הנמכר עצמו, דהא מצי אמר
 לוקח למוכר שקול ארעך בזוזי, וצ"ע.

שאני התם דהאריך לו זמן ובכך זקפן עליו במלוה
 ולכן מצי א"ל שקול ארעך בזוי דמלוה

קעב) **ולאהאמור** ניחא, דשאני התם דאיירי
 כגון שקנאה בקנין גמור
 ולא נתן מעות, כמבואר בדברי הריב"א, והיינו
 שלא פרע למוכר דמי המקח מיד, אלא האריך
 לו המוכר זמן הפרעון, וכה"ג נהפכה חובת
 דמי מקח למלוה, ובמלוה שפיר מצי לפרוע
 דמי מלוה בקרקע שקנה ממנו, דלמאן דאית
 ליה דמצי ליה לשלם בשוה כסף, מה לי קרקע
 זו מה לי קרקע אחר.

ולפי"ז, מה שנקט רש"י שם לשון מלוה
 דוקא נקט, וז"ל, והמעות על זה
 מלוה, עכ"ל, כלומר, מלוה ולא חובת דמי
 מקח.

מלוח, וכשם שדין מלוח לפי המפרשים דאפילו אית ליה ללוח זוזי מצי לסלק ליה למלוח בשאר דברים, והיינו ד' ר' חיים כ"ץ הובא בתוס' פרק המוכר פירות דף צ"ב שם (ודלא כד' ר"ת), כמו כן בדמי מקח אפילו אית ליה ללוקח זוזי מצי מסלק ליה למוכר בשאר דברים, ולכן מצי אמר לוקח למוכר שקול ארעך בזוזי דמי מקח, וא"כ חזינן אצל מקח דלוקח מורידו לשומא. ע"כ ביאור דברי הקצות.

אולם נראה דיש לדחות כאמור, דלא איירי התוס' שם בדמי מקח אלא בדמי מלוח, דאיירי שם שזקפן עליו במלוח כאמור.

ומשום הכי חשיב שכבר נפרעו הדמי מקח, ומלוח חדשה חייב לו כאמור. ומשום הכי מצי א"ל שקול ארעך בזוזי דמי מלוח, לפי המפרשים דאפילו אית ליה ללוח זוזי מצי לסלק ליה למלוח בשאר דברים. וא"כ ליכא הוכחה כלל מד' התוס' לענין דמי מקח אי מורידו לשומא או לא.

פירוש לפירושו, במש"כ התוס' שם לפי המפרשים דאפילו אית ליה זוזי מצי לסלק לבעל חוב בשאר דברים, על כרחך כוונת התוס' לפי המפרשים אצל לוח דאפילו אית ליה ללוח זוזי מצי לסלק ליה למלוח בשאר דברים, שהרי נקטו בלשונם בעל חוב, והיינו מלוח.

ועוד מוכח כן ממש"כ התוס' שם בהמשך דבריהם וגרסינן בהמוכר דף צב, ב אי ליתנהו להני זוזי, והתם בהמוכר דף צב מיירי לענין דמים של מקח טעות, שדימו התוס' למלוח בפרק ארבעה אבות, וז"ל התוס' שם (דף ט' ע"א ד"ה רב הונא), ור"ת אין סובר כן דמפרש שיש ג' דינין וכו', וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלקו אלא בזוזי וכו', ולוקח שנמצא מקחו טעות כמו כן דינו וכו', עכ"ל.

להאמור כוונת התוס' לדמי מלוח ולא לדמי מקח קעה) ונראה שהבין הקצות דכוונת התוס' לדמות דין דמי מקח לדין

פרק ז

אי שטר העומד לגבות כגבוי דמי

מתו בעליהן עד שלא שתו

קעז) **איתא** במתנ' פרק ארוסה (דף כ"ד ע"א) וז"ל, מתו בעליהן עד שלא שתו בש"א נוטלות כתובה ולא שותות, ובה"א או שותות או לא נוטלות כתובתן וכו'.

לד' ב"ש שטר העומד לגבות כגבוי דמי

ובגמ' שם (דף כ"ה ע"א) וז"ל, מתו בעליהן עד שלא שתו ב"ש כו', במאי קמיפלגי, בית שמאי סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי וב"ה סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, עכ"ל.

וז"ל רש"י שם, ב"ש סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי, מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושיעבד לו בו נכסיו, מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלואה, והלכך כיון דנכסי ברשותיה קיימי הוו להו יורשי הבעל תובעין והמוציא מחבירו עליו הראיה, ועליהן להביא ראיה שזינתה בסתירה זו ואבדה כתובתה.

ובית הלל סברי לאו כגבוי דמי, והויא לה היא תובעת מספק דדלמא זנאי, הלכך אינהו ודאי והיא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי, ועליה להביא ראיה שלא זינתה, עכ"ל.

דוקא בדאיכא שעבוד נכסים חשיב השטר כגבוי

קעז) **ובמש"כ** רש"י שם ושיעבד לו בו נכסיו, מבואר דלדברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי היינו דוקא בדאיכא שעבוד נכסים.

וכן מבואר בדברי רש"י פרק איזהו נשך (דף ס"ב ע"א), וז"ל בד"ה כגבוי דמי, שהרי שיעבד לו קרקעותיו על הקרן ועל הרבית וכו', עכ"ל.

וכ"כ רש"י פרק כל הנשבעין (דף מ"ח ע"ב), וז"ל בד"ה בית שמאי היא וכו', דקסבר מי שהנכסים משועבדין לו ידו על העליונה, והנכסים בחזקת בעל השטר עומדין כאילו הוא גבוי ועומד, לפיכך הוא גובה מספק, שאינה באה להוציא מהם שתהא הראיה עליה להביא, אלא הם באים להוציא ממנה וכו', עכ"ל.

השביעית משמטת את המלוה בין בשטר בין שלא בשטר

קעח) **ונראה** שכן מוכח בדברי הגמ' פרק השולח (דף ל"ז ע"א) וז"ל, השביעית משמטת את המלוה בין בשטר בין שלא בשטר, רב ושמואל דאמרי תרוייהו בשטר, שטר שיש בו אחריות נכסים, שלא בשטר, שאין בו אחריות נכסים, כל שכן מלוה על פה.

רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו בשטר, שטר שאין בו אחריות נכסים, שלא בשטר, מלוה על פה, אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט.

תניא כותיה דר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, שטר חוב משמט, ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט, תניא אידך סיים לו שדה אחת בהלוואתו אינו משמט, ולא עוד אלא אפילו כתב כל נכסיי אחראין וערבאין לך אינו משמט.

שיש לו שטר חוב על חבריו ושיעבד לו בו נכסיו מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, עכ"ל.

לד' ב"ש קרקע המשועבד חשיב כגבוי כבר ביד המלוה וטעמיה דב"ש דחשבינן לאותן קרקעות המשועבדין כאילו כבר גבויין ועומדין בידי המלוה, ולכן הוא מוחזק בהן יותר מן הלוה, וכמבואר ברש"י פרק כל הנשבעין שם וז"ל, הנכסים בחזקת בעל השטר עומדין כאילו הוא גבוי ועומד, עכ"ל.

ודבר זה צ"ב, תינח דעומד לגבות בודאי בעתיד, מ"מ עדיין מיחסרא גוביינא, ואינו גבוי היום בפועל אצל המלוה.

כל שבידו ועומד להיעשות כאילו כבר נעשה

קפא) וביאור הדברים, דמצינו בכל הש"ס במה שבידו ועומד להיעשות דחשיב כאילו כבר נעשה, והכא נמי לד' ב"ש, מאחר וקרקעות המשועבדין עומדין לגבות, חשבינן להו כאילו כבר גבויין ועומדין הן בידי המלוה.

וכן מבואר ממה שכתבו התוס' פרק ארוסה שם (דף כ"ה ע"ב) בטעמיה ד' ב"ה דס"ל לאו כגבוי דמי.

לכ"ה לאו בידו לגבות דמי יימר דמזדקקין ליה בי דינא וז"ל התוס' בד"ה לאו כגבוי דמי, הכא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב"מ דף ק:) דכל העומד לבצור כבצור דמי, ופלוגתא דר' שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו.) ובפרק השולח (גיטין דף לט.) בכל העומד לגזוז, ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קב:) כל העומד

קריביה דר' אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה כתיב ביה אחריות נכסים, אתא לקמיה דר' אסי, אמר ליה משמט או אינו משמט, א"ל אינו משמט, שבקיה ואתא לקמיה דר' יוחנן, א"ל משמט.

אתא ר' אסי לקמיה דר' יוחנן א"ל משמט או אינו משמט, אמר ליה משמט, והא מר הוא דאמר אינו משמט, א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, א"ל והתני' כוותיה דמר, א"ל דלמא ההיא בית שמאי היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי וכו', עכ"ל.

וז"ל רש"י שם, שיש בו אחריות נכסים, ששיעבד לו קרקעותיו, אינו משמט, דכגבוי דמי, וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הן, וגבויות ממש, ואין כאן חוב וכו', העומד לגבות, מאחר ששטר כשר הוא והקרקע משועבד בו, עכ"ל.

שטר חוב משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט

קעט) וחזינן דאף לדברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי היינו דוקא בדאיכא שעבוד נכסים, דהרי בברייתא דאוקמה ר' יוחנן כבית שמאי איתא וז"ל, שטר חוב משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט, עכ"ל. הרי אפ' לבית שמאי דוקא אם יש בו אחריות נכסים כגבוי דמי ואינו משמט, משא"כ באין בו אחריות נכסים מודה בית שמאי דמשמט, דלאו כגבוי דמי.

מי מוחזק יותר בקרקעות המשועבדין המלוה או הלוה קפ) והשתא איפליגו ב"ש וב"ה בענין מי מוחזק יותר בנכסי לוח המשועבדים למלוה, הלוה או המלוה, וכמבואר ברש"י בפרק ארוסה שם וז"ל, ב"ש סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי, מי

נגד שטר מקויים לא מצי לזה לטעון טענת פטור
והרי עיכוב הראשון מסתלק על ידי השטר,
שאינן הלוח נאמן לטעון טענת פטור
נגד שטר מקויים, בין טענת לא לויתי בין
טענת פרעתי.

ומשום הכי דוקא מלוה בשטר חשיב לב"ש
עומד לגבות כגבוי, משא"כ מלוה
על פה, אפ' היכא דאיכא שעבוד קרקעות.

בדאיכא קרקעות משועבדין לעולם יש למלוה
ממה לגבות

קפד) **ועיכוב** השני מסתלק על ידי השעבוד
נכסים, דקרקע המשועבד אי
אפשר ללוה לשומטה ולהבריחה או לכלותה.
ואף אם ימכרנה גבי ליה מלוה מלקוחות.

ומשום הכי דוקא מלוה שיש בה שעבוד
קרקעות חשיב לב"ש עומד לגבות
כגבוי, משא"כ היכא דאינן ללוה קרקעות,
ואפילו במלוה בשטר.

מאן דכאיב כאיבא אזיל לבי אסיא

קפה) **וא"ת**, הלא חלוק דין שטר העומד
לגבות מדינים כמו העומד
לכצור ככצור דמי וכדומה, דאצל דין שטר
העומד לגבות איירינן לענין מוחזקות, מי מהם
מוחזק יותר בקרקע המשועבד כאמור. וענין
מוחזקות היינו מסברא דמאן דכאיב כאיבא
איהו אזיל לבי אסיא, כמבואר בריש פרק שור
שנגח (ע' מש"כ בזה בתורת איש לוי בענין חזקה
דמעיקרא).

בקרקע המשועבד לכא' המלוה כאיב טפי מן הלוח

וא"כ אע"ג דהקרקע עומד בודאי לגבות,
מ"מ עדיין הכאיב הוא המלוה ולא
הלוח, דאם לא יתבע מלוה ללוה ויזעק עליו

לזרוק כזרוק דמי, וכן לפדות ולשרוף, דלאו
בחדא מחיתא נחות להו.

דהכא כ"ע מודו דאמרי' לאו כגבוי דמי,
והעמד ממון בחזקת בעליו, שהרי
צריך דיינין ולא בידו הוא, כדאמר גבי גר מי
יימר דמזדקקין ליה בי דינא, וטעמא דר' מאיר
כבצורות דמיין משום דבידו ואין צריכין
לגופן, הלכך לא חשיב להו כקרקע וכו',
עכ"ל.

ומבואר דאף לד' ב"ה, אי לאו דאמרינן מי
יימר דמזדקקין ליה בי דינא ואינו
בידו, הוה דין אחד לשטר ולכל הנך נדונים,
דהעומד לגבות כאילו כבר גבה.

קפב) **וכן** מבואר בשו"ת הרמ"א (סימן קי"ב
ד"ה והנה אומר) וז"ל, ועוד אני אומר
דודאי אף רשב"ם לא קאמר אלא בימיהם
שהיו מגרשים נשותיהם שלא מדעתם, דמאחר
שבדידה תליא מילתא והוא נתן עיניו לגרשה,
כמו שנתגרשה דמי, מאחר דאין מעכב בידו,
וכדאמרינן בעלמא כל העומד לגזוז כגזוז
דמי, וכל שטר העומד לגבות כגבוי דמי, אבל
בזמן הזה שאין אדם מגרש אשתו בלא דעתה
וכו', ודאי אף רשב"ם מודה דלא אבד
ירושתה וכו', עכ"ל.

במלוה בשטר שיש בו שעבוד קרקעות נסתלקו
העיכובים לגבייה

קפג) **והא** דחשיב השטר לד' ב"ש עומד
לגבות בודאי, ה"ט דבמלוה
בשטר שיש בו שעבוד קרקעות ליכא שום
מניעה ועיכוב לגבייה.

שהרי בכל מלוה לעולם איכא למיחש לשני
עיכובים בגבייה, א' שמא יטען הלוח
שהוא פטור, ב' שמא לא יהא ללוה מה לפרוע.

וכגון דלראובן הקנין להשתמש בגוף השור, ולשמעון הקנין להשתמש בדמיו.

ובעלים דהשתמשות בגוף רשאי לסלק לבעלים של הדמים בזווי, ומשום שאין האחד יכול להשתמש בחלקו מבלי למנוע מן השני להשתמש, ולענין דמיו אין שום נפק"מ אם יקבל הלה זווי תמורת הדמים של החפץ, משא"כ ההשתמשות בגוף החפץ מייוחדת אך ורק לחפץ זה דוקא.

קפח) **נמצא**, דמי שיש לו קנין רק להשתמשות בגוף החפץ, משמעות קניינו היינו שיש לו הזכות, אם ירצה, לתת ממון אחר תמורת החפץ כדי שיישאר החפץ בידו. ואילו מי שיש לו קנין רק לדמיו של החפץ, משמעות קניינו היינו שיש לו הזכות לקבל דמיו על ידי ממון אחר תמורתו.

ובלשון אחר, מי שיש לו קנין בחפץ רק לדמיו, היינו שאין לו קנין בחפץ-זה-דוקא, שהרי זכותו של בעל ההשתמשות בגוף להחליף חפץ זה בממון אחר על כרחו, אלא יש לו קנין רק בחפץ-זה-או-תמורתו, כלומר קנין שאינו מוגבל לחפץ מסויים, אלא כולל את המכלול של החפץ-או-תמורתו, ובלבד שיישאר לו כשווי דמיו בכל צורה שהיא.

ואילו מי שיש לו קנין בחפץ רק להשתמשות בגופו, היינו שאין לו קנין בחפץ זה, אלא אם כן יתן לבעלים של הדמים ממון אחר תמורת דמיו. ואם אינו רוצה ליתן תמורתו, אז צריך לתת חפץ זה עצמו לבעלים של הדמים. נמצא שיש לו קנין רק בחפץ זה אם יתן תמורתו.

טיב קנין המלוח בשעבוד נכסים

קפט) **ונראה** דלענין קנין המלוח בשעבוד נכסים, וכגון שנשתעבדו

בבי"ד, יישאר הקרקע במצבו בידי הלוה. וא"כ צ"ב, היאך אמרינן לב"ש דמלוח מוחזק בקרקע יותר מן הלוה.

השטר ביד המלוח הוי כמושיחה בידו לגבות בה את הקרקע המשועבד

קפו) **והנראה** בזה, דעל ידי השטר חשיב מלוח כאילו תופס במשיחה, בה יוכל להוציא הקרקע מיד הלוה לכשירצה, וממילא חשיב מלוח כבר עכשיו כמוחזק בקרקע, כיון דבידו לגבותו לכשירצה על ידי השטר.

נמצא דלעולם כה"ג לב"ש הלוה כאיב טפי מן המלוח, ואע"פ שהקרקע כעת ביד הלוה, מ"מ מיגרע גרע אחיזתו, שבנקל יוכל מלוח להוציאה מידו, נמצא שאין ללוה שליטה בקרקע בהשקט ובטח.

נמצא לפי"ז, דחשיב כאילו הלוה תובע שטרו מן המלוח, כדי להשלים שליטתו בהשקט ובטח בקרקע שכבר תחת ידו. וע' עד"ז בדברי הרשב"א להלן.

קפז) **וא"ת**, היאך חשיב קרקע המשועבד עומד לגבות, הא בדאית ליה זווי צריך הלוה לפרוע בזווי ולא בקרקע, ומסתבר שלא יגבה הקרקע כלל.

ונקדים בתמצית מה שכתבנו לעיל בענין שעבוד קרקעות.

קנין להשתמשות בגוף וקנין לדמים

הרי לאדם בממונו שני קניינים שונים, קנין אחד להשתמש בגופו, וכגון שור לחרישה, וקנין אחר להשתמש בדמיו, כלומר בכח הקנייה שבו, וכגון שור לימכר ולהשיג ממון אחר תמורתו. ושני קניינים אלו אינם תלויים זה בזה, אלא יתכן להיפרד זה מזה,

ועומד ברשות אביהם משעת ההלוואה, עי"ז דנשתעבד מתחילה לחובו, והוי לוי מן המוחזק ולא מן הראוי, משא"כ במעות.

מאי שנא מההיא סבתא דאי קדמה וזבנה וזבנה זביני **והקשו** הראשונים מאי שנא מהא דאיתא שם לגבי ההיא סבתא, דחשיב לוי מן הראוי ולא מן המוחזק כיון דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני, והכא נמי בלוה, אע"ג דהקרקע מתחילה נשתעבד לאביהם, מ"מ אי קדם ליה וזבן זבינה זביני, כיון דהוה מצי לסלק ליה לאביהם בזווי.

אע"ג דמצי ליה לסלק למלוה מקרקע גופיה מ"מ מודמוי של הקרקע לא מצי לסלק ליה

קצא) **וכתב** רבינו יונה וז"ל, ונראה, דלאו לגמרי דמיינן [מלוה וסבתא] אהדדי, שבמעשה דסבתא הרי היתה הסבתא יכולה להפקיע זכותא דברתא מן הנכסים לגמרי, אבל לענין גבו קרקע, נהי דהוה מצי לסלוקי ליה למלוה מקרקע גופיה, מדמי לא הוה מסלק ליה.

הלכך כיון שקרקע זו משועבדת למלוה, וגם אי אפשר לסלקו אלא או בקרקע או בשווייה, מוחזקת היא וכו', אין שם צד הפקעה גמורה, דמדמי לא מצי לסלק לוי, לאו ראוי היא, ולא דמיא למעשה דסבתא, עכ"ל.

כי שקיל מלוה מעות בדמי קרקע שנשתעבד לו נוטלן **וכן** כתב הרמב"ן שם וז"ל, וכי שקיל נמי מעות, בדמי קרקע שנשתעבד לו משעה ראשונה נוטלן, עכ"ל.

קצב) **וחזינן** מדברי הראשונים כאמור, דאצל שעבוד קרקעות אין למלוה מקצת קנין לגוביינא בלבד, לגבות הקרקעות

קרקעות הלוה למלוה אצל מלוה בשטר, התם למלוה קנין לדמים בלבד ולא להשתמשות בגוף, קנין גמור ולא שעבוד, וקנין ערבות ולא עיקר הקנין, כדיתבאר.

לעולם אין למלוה קנין בהשתמשות גוף קרקעות הלוה דאם כן הוא לוקח ולא מלוה

קנין המלוה בקרקעות הלוה המשועבדין, היינו קנין לדמיהן בלבד, כלומר לקרקעות-אלו-או-תמורתן, דלעולם ליכא למלוה זכות לקבל השתמשות בגוף הקרקעות, דאם כן הרי הוא לוקח ולא מלוה.

קנין המלוה בקרקעות הלוה היינו קנין גמור ולא שעבוד

קצ) **ונראה** דקנין המלוה בקרקעות הלוה המשועבדין הוי קנין גמור ולא שעבוד [ואע"ג דמקרי שעבוד קרקעות].

גבו מעות אין לו גבו קרקע יש לו

איתא בגמ' פרק יש נוחלין (דף קכ"ד ע"ב) וז"ל, אמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו וכו', עכ"ל.

ופירש רשב"ם שם וז"ל, גבו קרקע, מבעל חוב יש לו לבכור פי שנים, דהאי קרקע אשתעבד לאבוהון בחייו, וכמי שהיה לו במשכון דמי, וחשבינן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים, גבו מעות אין לו, דמלוה להוצאה ניתנה, והני מעות אחריני נינהו, וכאילו לא הוחזק בם אביהן, עכ"ל.

גבו קרקע חשיב כבר כגבוי בחיי אבוהון כיון דנשתעבד לו מעיקרא

כלומר, בכור נוטל פי שנים במלוה אי גבו יתומים קרקע, ואינו נוטל פי שנים אי גבו מעות, דחשיב הקרקע כאילו גבוי

קנין המלוח בקרקעות הלוח היינו ערבות ולא עיקר הקנין

קצד) **ואע"ג** דקנין המלוח בקרקעות הלוח היינו קנין גמור ולא שעבוד, מ"מ נראה דאינו עיקר הקנין אלא רק קנין ערבות בלבד.

נשתדפו הקרקעות אמאי לא נאבדו דמים של המלוח **שהרי** להאמור דאיכא למלוח קנין גמור בקרקעות הלוח, היכא דנשתדפו הקרקעות צ"ב אמאי חייב הלוח עדיין לפרוע, נימא דדמים של המלוח נאבדו בקרקעות. וע"כ אין זה מצד חיוב אונסין, דאפילו איתזיל הקרקעות קודם שנשתדפו, עדיין חייב הלוח לפרוע כשווי המלוח.

בנתייקר הקרקעות אמאי אין למלוח היוקר

וכן צ"ב לאידך גיסא, דאם למלוח קנין גמור בקרקעות לדמיהן, אמאי אין למלוח היוקר באם נתייקרו הקרקעות עד עת הפרעון.

קנין המלוח בקרקעות הלוח הוא אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף

קצה) **וביאור** הדברים, דאע"ג דקנין המלוח בקרקעות הלוח הוא קנין גמור, מ"מ אין קניינו אלא ערבות ואחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף.

לעולם בכל מלוח חייב הלוח לשלם מצד שעבוד הגוף מסברא

שהרי כתבנו לעיל דחיוב הלוח לפרוע מצד שעבוד הגוף מקורו מסברא פשוטה, דצריך לשלם מה שלוה, כמבואר בתוס' פרק אע"פ (דף נ"ו ע"א). ופשוט הוא דיסוד זה קיים בכל מלוח, ואף במלוח בשטר שיש בה שעבוד קרקעות.

בעתיד אם לא יפרע לוח זוזי, אלא מיד בשעת ההלואה הוחלף הקנין גמור שהיה לו במעותיו בקנין גמור בקרקעות הלוח לדמיהן, כלומר בקרקעות-אלו-או-תמורתן, ואם לבסוף יפרע הלוח בזוזי, הזוזי הן תמורתן ודמיהן של הקרקעות.

ולכן גבו קרקע בחובת אביהם, חשיב הקרקע כגבוי ומוחזק בידי אביהם עוד בחייו, כיון שמתחילת ההלואה היו הקרקעות של אביהם בקנין גמור לדמיהן.

משא"כ גבו מעות, מאחר ואותן המעות עצמן מעלמא אתו, חשיב המעות כפנים חדשות שהגיעו לכאן, והו"ל מן הראוי ולא מן המוחזק.

קנין המלוח בקרקעות הלוח לדמיהן הוא קנין גמור וקניינו להשתמשות בגופן הוא שעבוד

קצג) **וא"ת**, לפי"ז אמאי מקרי בכל דוכתא שעבוד קרקעות, וכגון בסוגיא דגט פשוט (דף קע"ה ע"ב), דאיפליגו אי שעבודא דאורייתא לענין גביית קרקעות הלוח מיתומים ולקוחות, והא להאמור יש למלוח קנין גמור בהן ולא שעבוד גרידא.

וי"ל, דדוקא קנין המלוח בקרקעות הלוח כלומר לדמיהן, בקרקעות-אלו-או-תמורתן, היינו קנין גמור ולא שעבוד. משא"כ קנין המלוח בקרקעות הלוח להשתמשות בגופן, כלומר בקרקעות-אלו-דוקא, אין למלוח אלא בעתיד לעת הפרעון, לאחר שאין ללוח מה לפרוע. דאז יגבה המלוח קרקעות הלוח ויחלטו בידו, ולא יוכל שוב הלוח לסלקו בזוזי.

נמצא בנוגע לקנין המלוח בקרקעות הלוח להשתמשות בגופן, אין למלוח קנין גמור אלא שעבוד גרידא, כלומר הזכות לגבותם ולהשיג בהם קנין גמור בעתיד.

משמעות נוספת של תמורתן ודמיהן של הקרקעות, כדיתבאר.

למלוה זכות א' להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא ועוד זכות להפרע ע"י סוג ממון מסויים **הרי** בנוגע לזכותו של המלוה להיפרע, יש למלוה זכות להיפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא, ועוד זכות להיפרע באמצעי פרעון מסויים.

זכותו להפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא היינו משתי סיבות

ובענין זכותו להיפרע כשווי מעותיו בכל צורה שהיא, היינו משתי סיבות, א' שעבוד גוף מסברא, ב' קניינו של מלוה בקרקעות הלוח לדמיהן.

בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת חשיב כפרעון אף מסיבה אחרת דאל"כ נפרע כפליים

ומאחר ולעולם אין המלוה נפרע פרעון כפול כאמור, נמצא בהכרח ככל שנפרע מסיבה אחת, כגון בזווי מעלמא מחמת שעבוד הגוף, הרי יש בזה אף משמעות נוספת של פרעון מסיבה אחרת, כגון מחמת קניינו בקרקעות הלוח לדמיהן, דהנך זווי חשיבי אף כתמורתן של הקרקעות. וכן לאידך גיסא, אם יפרע הלוח על ידי הקרקעות עצמן [וכגון באין ללוח זווי לפרוע], בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של פרעון מחמת שעבוד הגוף.

זכותו להפרע מצד שעבוד הגוף הוא שעבוד ולא קנין גמור ועיקר הקנין ולא ערבות

קצח) **נמצא** דזכותו של המלוה להיפרע משעבוד הגוף אינו קנין גמור אלא שעבוד גרידא, והוא עיקר הקנין ולא ערבות כאמור.

אם היה קנין המלוה בקרקעות הלוח עיקר הקנין היה נפרע כפליים

נמצא, מאחר ובכל מלוה בהכרח איכא שעבוד הגוף מסברא לפרוע, על כרחך מה שנתוסף לשעבוד הגוף אף קנין של המלוה בקרקעות הלוח, אין זה אלא אחריות להבטחת פרעון שעבוד הגוף, דאל"כ היה נפרע המלוה כפליים.

לעולם מה שנתוסף למלוה קנין בקרקעות הלוח אין בכך לגרוע מחיוב הלוח לפרוע מצד שעבוד הגוף

קצו) **ומאחר** ולעולם חיוב הערב תלוי בחיוב הלוח, ואין חיוב הלוח תלוי בחיוב הערב, לכן מה שנתוסף לשעבוד הגוף אף קנין של המלוה בקרקעות הלוח להבטחת הפרעון, בהכרח אין בכך כדי לגרוע מאומה מחיוב הלוח לפרוע מצד שעבוד הגוף מסברא.

מבואר דנשתדפו קרקעות הלוח לא הפסיד מלוה מעותיו

ומבואר לפי"ז בנשתדפו קרקעות הלוח דבהכרח אין זה משפיע מאומה על שעבוד הגוף דהלוח מסברא לשלם.

מבואר דנתייקרו קרקעות הלוח לא הרויח המלוה **וכן** מבואר לאידך גיסא, אמאי בנתייקרו קרקעות הלוח אין למלוה היוקר, משום שאין למלוה בהם קנין אלא להבטחת פרעון שעבוד הגוף, ולכן לעולם לא מצי לגבות בקרקעות יתר משווי החוב.

ככל דפורע לוח זווי מעלמא בהכרח יש בכך אף משמעות נוספת של דמיה של הקרקעות

קצו) **והיוצא** לפי"ז, דאפילו היכא דמשלם לוח זווי מצד חיוב שעבוד הגוף לכתחילה, מ"מ בהכרח יש בזווי אלו אף

בכתובה ליכא למימר הוחלף קנין האשה במעותיה
בקנין קרקעות הבעל לדמיהן

(רא) **רמ"מ** יש בזה חידוש, דתינח אצל מלוח,
התם מתחילה מעות של המלוח
היו, ואיכא למימר דמיד בשעת ההלואה
הוחלף קניינו במעותיו בקנין קרקעות הלוח
לדמיהן, משא"כ אצל כתובה דאיירי בה ב"ש,
מתחילה לא היו מעות הכתובה של האשה,
וליכא למימר דהוחלף קניינה במעותיה בקנין
קרקעות הבעל לדמיהן.

מיד כשנשתעבדו קרקעות הבעל לכתובתה זכתה
האשה בהן קנין גמור לדמיהן

וע"כ צ"ל דמיד כשנשתעבדו קרקעות הבעל
לחובת הכתובה, זכתה אשתו
בקרקעותיו קנין גמור לדמיהן, ואם לבסוף
יפרע הבעל זוזי בכתובה, הזוזי הן דמיהן של
קרקעותיו.

מגו של מאן דתפיס בשטרא לא חשיב כמגו להוציא
(רב) **ולהאמור** מבואר נמי מה שכתב
הרשב"א דאף לב"ה שטר
העומד לגבות חשיב קצת כגבוי, ונפק"מ במגו
של מאן דתפיס בשטרא דלא חשיב כמגו
להוציא, כדיתבאר.

שטר שנמצא גרר בין שיטה לשיטה

רז"ל הרשב"א (שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן
סימן ק), שאלה, שטר שנמצא גרר בין
שיטה לשיטה, א"נ מאחוריו, חוששין שמא
שובר היה כתוב בו וגררו, או לא.

ע"י שטר המוחזק ביד המלוח חשיב כאילו ממון
הכתוב בו מוחזק בידו

תשובה, נראה ודאי שאין חוששין בו לכלום,
ולא מרעין ליה לשטריה בחשש

זכותו להפרע מצד קניינו בקרקעות הלוח הוא קנין
גמור ולא שעבוד וערבות ולא עיקר הקנין

ואילו זכותו של המלוח להיפרע מקניינו
בקרקעות הלוח לדמיהן, היינו קנין
גמור ולא שעבוד, ולכן גבו קרקע יש לו
דחשיב כגבוי בחיי אבוהון. והוא ערבות ולא
עיקר הקנין כאמור.

אין נפרעין מערב תחילה אבל שפיר נפרעין מלוח
וערב כאחת

ואין להקשות מזה דאין נפרעין מערב תחילה,
דהיינו להפרע מן הערב קודם שיפרע
מן הלוח, שאני הכא דנפרעין מן הלוח ומן
הערב כאחת.

יש צורך לשעבוד הגוף ואף לקנין המלוח בקרקעות
הלוח דאם לא מצי לגבות מצד זה מצי לגבות
מצד אידך

קצט) **ושת** סיבות אלו נצרכות, שעבוד הגוף
נצרך למקרה שלא מצי להיפרע
מן הקרקעות כגון שנשתדפו, וקנין גמור של
המלוח בקרקעות הלוח לדמיהן נצרך למקרה
שלא מצי להיפרע משעבוד הגוף, וכגון לנפרע
שלא בפניו, אי נמי מן היתומים, היכא שהיה
נפקע שעבוד גרידא ולא קנין גמור.^{יז}

עד כאן ההקדמה.

לב"ש השטר עומד לגבות ע"י קרקעות
המשועבדין דאף אם פרע ליה זוזי היינו דמיהן
של הקרקעות

(ר) **ולהאמור** מבואר הא דחשיב לב"ש
השטר כעומד לגבות על ידי
שעבוד קרקעות, דאף אם יסלק ליה לזה
בזווי, הנך זוזי הוו דמיהן של קרקעות
המשועבדין.

כז. כגון בהקדש חמץ ושחרור דמפקיעין מידי שעבוד ואינן מפקיעין מידי קנין גמור, ואכ"מ להאריך.

חשבינן ליה כמוציא ותובע, ואיהי כמודה במקצת ממה שהוחזקה, וכאלו טען הוא ששטר פרוע של מאתים יש לי בידך, ואיהי קא מודה שטר פרוע של מנה, וכיון שכן הטילו שבועה כעין דאורייתא, ולא דאורייתא ממש.

והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם, א"ר זעירא וכולהון כעין שבועת התורה ירדה להן, כתובה אשה הוחזקה בידה לגבות, כמי שגבת ממש, והוא בא כתובע שטר של מאתים פרוע, והיא אומרת מנה.

ולא כמי שגבתה ממש קאמר, דליכא למימר דשבקי ב"ה ועבדי כב"ש, אלא כדאמרן.

וזוהי דקאמר רמי בר חמא, אלא דרבא טעי בה וסבר דשבועה דאורייתא ממש קאמר, והא דאמר סבר רמי בר חמא למימר, משום דרבא טעי בה, ולמאי דשמעינן מינה דרבא, לא קיימא הא דרמי בר חמא, אבל לדעתיה דרמי ב"ח ודאי קיימא וכו'.

שטר מקוים המוחזק ביד המלוה מאן דמפיק ליה מחזקתיה עליו הראיה

וכיון שכן, כל שהשטר מקויים מוחזק ביד מלוה הוא, ובכדי לא מרעינן ליה ולא מפקין ליה מחזקתיה, ודבר תורה לא מרע ליה כלל, אלא מדרבנן וכו', אבל הכא דשטרא מעליא, מאן דמפיק ליה מחזקתיה עליו הראיה וכו', עכ"ל.^{כח}

כזה, לפי שהשטר מוחזק הוא ביד המלוה וכאלו הממון הכתוב בו הוחזק בידו.

כדמשמע בההיא דשבועות הדיינין דסיטראי נינהו, דאסיקנא דכי פרעי בין דידיה לדידיה א"נ באפי סהדי ולא אידכר ליה פירעון, י"ל לא לפירעון אלא במתנה, ואע"ג דקי"ל דמגו לאפוקי לא אמרינן.

וטעמא דמילתא משום דשטרא מוחזק הוא, וכאלו ממון הכתוב בו מוחזק ביד המלוה, ואוקומי ממונא הוא.

היאך פוגמת כתובה נשבעת שבועה דאורייתא והא כל הנשבעין שבתורה נשבעים ולא משלמין

ונ"ל דזו היתה סברתו של רמי בר חמא בפרק הכותב (דף פ"ז:): גבי הפוגמת כתובה, דקאמר שבועה דאורייתא, דקטעין לה מאתים וקא מודה ליה במנה, וקשיא לי היכי אפשר דטעי רמי בר חמא, דהא מתניתא היא כל הנשבעין שבתורה נשבעים ולא משלמין וכדאקשי ליה רבא.

ועוד, דלישנא דקאמר דקא טעין במאתים, וקא מודה ליה במנה נמי קשיא, דאדרבה, איהי היא דקא טענה ותבעה (מאתים) ואיהי מודה ליה במנה.

חשיב כאילו הבעל טעין לה שטר פרוע של מאתיים יש לי בידך ואיהי מודה בשטר פרוע של מנה **אלא** דטעמא דרמי בר חמא משום דמוחזקת היא, ובעל דאתי לאורועי שטרא,

כח. וכן הוא בשו"ת הרשב"א חלק ב' (סימן ונ"ד), והוסיף שם בזה"ל, כל שטר זה מקוים מוחזק הוא ביד מלוה ובכדי לא מרעי' ליה, ולא מפקי' ליה מחזקתיה אלא בראיה ברורה, ולא יהא האי גרר כב' עדים, דאפי' בעד א' מעידו שהוא פרוע, לא מפקין ליה מחזקתיה, ודבר תורה לא מרע ליה כלל, אלא מדרבנן וכו' עכ"ל.

ועד"ז כתב השיטה מקובצת בשם תלמיד הרשב"א בפרק הכותב (דף פ"ז ע"ב), והוסיף שם לבאר נמי עפ"ז הא דאמר רמב"ח שם לענין עד א' אומר שהוא פרוע, עיי"ש.

ובהכותב (כתובות דף פה. ושם) דאמר מיגו דיכלי למימר לא היו דברים מעולם, יכלי למימר הני סיטראי ניהו, אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן, שאני התם דאיכא שטרא, עכ"ל.כט

אפ' לד' ב"ה המלוה חשיב כמוחזק קצת אולם הלוח מוחזק יותר ממנו

(רד) **והיוצא** לפי"ז לד' רשב"א ותוס', דאפילו לד' ב"ה מלוה דתפיס בשטר חשיב כמוחזק קצת, ולכן מצי לזכות במגו דלא חשיב כמגו להוציא.

אולם בהא פליגי ב"ה אד' ב"ש, דלב"ה אע"ג דמלוה מוחזק קצת, מ"מ הלוח מוחזק יותר ממנו. ולכן בספק השקול זוכה הלוח ולא המלוה, ובמתו בעליהן לא נוטלות כתובה.

אפ' בדליכא קרקעות משועבדין המלוה קצת כמוחזק ע"י השטר דנסתלק החשש דטענות פטור

(רה) **ויתכן** לד' רשב"א ותוס' דהא דתפיס בשטרא חשיב כמוחזק קצת היינו אף בדליכא שעבוד נכסים, דהא כתבו מטעם זה לפרש הא דסטראי, והתם מי יימר דאית ליה קרקע. והרשב"א בתשובה שם הכשיר מטעם זה שטר שנמצא גרר בין שיטה לשיטה, ולא נקט דכשר רק בדאיכא קרקעות משועבדין.

אם יש לו שטר וזה בא לפסול ראייתו יכול לקיימו ע"י מיגו ולא חשיב כמגו להוציא

(רג) **וכן** מבואר בדברי התוס' דלא חשיב כמגו להוציא היכא דתפיס בשטרא, וז"ל התוספות פרק חזקת הבתים (דף ל"ב ע"ב ד"ה אמאי), אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא, תימה דליהמניה במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא.

ותירץ ר"י בר' מרדכי דלא אמרי' מיגו להוציא ממון, ומה שהוא מוחזק בקרקע אינו כלום דקרקע בחזקת בעליה קיימא, כיון שאין לו שטר ולא חזקה, אלא בדברים בעלמא שאומר שטרא מעליא הוה לי ואירכס, ולא אמרי' מיגו אלא להחזיק ממון, שיכול לפטור עצמו ע"י מיגו.

אי נמי אם יש לו שטר או חזקה, וזה בא לפסול ראייתו, אז זה יכול לקיימו ע"י מיגו, כמו קמי דידי זבנה מינך, מיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה ואכלתיה שני חזקה וכו', עכ"ל.

וכן מבואר בדברי התוס' להלן שם בדף ל"ב ע"ב (ד"ה והלכתא) וז"ל, ונראה לר"י דהיינו טעמא דהלכתא בארעא כרבה וכרב יוסף בזווי, משום דאמרי' מיגו לאוקמי ממונא, ואית לן לאוקמי ארעא בחזקת מרה דקיימא השתא.

כט. וז"ל שו"ת מהרי"ט (חלק א' ס' ע' ד"ה ומעתה הואיל), [כתבו התוס'] ולא אמרינן מיגו אלא להחזיק ממון שיכול לפטור עצמו על ידי מגו אי נמי יש לו שטר או חזקה ע"כ.

ואע"ג דאתתבו דברי ריב"ם ז"ל, מ"מ דבריו עיקר, כמו שכתב הרא"ש ז"ל, וגם התוספות בסמוך כת' דטעמא דפסקינן הלכתא כרבא בארעא וכרב יוסף בזווי משום דאמרינן מגו לאוקומי ממונא, ועוד כת' ובהכותב דאמרי' מגו דיכול למימר לא הד"מ יכול למימר הני סיטראי ניהו, אע"ג דמגו להוציא לא אמרינן, שאני התם דאיכא שטרא, הרי שתפסו התוספות ז"ל דבריו של ריב"ם לעיקר.

וראיתי שרה' המובה' כמהר" יוסף נ' לב ז"ל בספרו הרא' הקשה על זה החילוק, שתמצו בו התוספו' אותה בפרק הכותב דמשמע דאמרינן מגו להוציא, וכתב שאני התם דאיכא שטרא, ומה לי אי אית ליה שטרא, הא קיימא לן בעלמא, ומייתי לה בפרק כל הנשבעין דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, והוה ליה מגו להוציא, ואמאי מהמנינן ליה, והניחה בצריך עיון וכו', עכ"ל.

וכתב הש"ך בתקפו כהן (ס' ק"ל) שדברי התוס' מבוארים על פי דברי הרשב"א הנ"ל.

החזקות, וכיון דחזקה דשטרא בידי מה בעי ע"כ חזקה טובה היא, דמהני לאפקועי ממונא, למה לא יועיל לעשותו חשוד בשבועתו, שנשבע שפרע, וחזקה ודאי דלא פרע וכו', עכ"ל.

ועד"ז כתב הגרע"א בשו"ת קמא (ס' קל"ז) דעדיף שטרך בידי מרוב דהא מועיל להוציא.

התפיס בשטרא מצי לזכות ע"י רוב דלא חשיב כה"ג כרוב להוציא

(רז) **ולאהאמור** נראה ליישב ע"פ מש"כ הקצות עצמו בשב שמעתתא (א, כ"ד) ע"פ דברי הרשב"א הנ"ל, דמאן דתפיס בשטרא מצי לזכות על ידי רוב, דאינו חשיב כרוב להוציא, כיון דתפיס בשטרא וחשיב קצת כמוחזק.

וא"כ י"ל, דלעולם שטרך בידי אינה חזקה טובה, ולא מהני לאפקועי ממונא, ולא עדיף מרוב. ולא מהני חזקה דשטרך בידי אלא משום דתפיס בשטרא, ואף מגו ורוב נמי מהני בכה"ג, ולפיכך אינו נעשה חשוד על ידי חזקה דשטרך בידי.

וא"כ ה"ט, אע"ג בדליכא קרקעות משועבדין לא נסתלק החשש שמא לא יהא ללוה מה לפרוע, מ"מ על ידי השטר שפיר נסתלק החשש שמא יטען הלוה טענות פטור, דאינו נאמן בהן נגד שטר מקויים.

נמצא, דכה"ג השטר עומד קצת לגבות, וממילא הלוה כאיב קצת, דמיגרע גרע קצת שליטתו במעותיו, דלא יוכל לעכב מן המלוה להוציאם עי"ז שיטען טענות פטור, נמצא שאין ללוה במעותיו שליטה גמורה בהשקט ובטח.

ולכן המלוה חשיב קצת כמוחזק, וי"ל דדי בכך דנאמן המלוה במגו, דלא חשיב כה"ג כמגו להוציא לא אמרינן.

חזקה דשטרך בידי אינה חזקה כאנן סהדי

(רו) **ולאהאמור** נראה דאיכא ליישב ק' הקצות (ס' פ"ז), וז"ל השו"ע שם (ח"מ פ"ז, ל"א), טען שיש לו אצלו חוב בקנין או בשטר ואבד, והוא אומר פרעתי וכו' ונשבע, ואח"כ וכו' הוציא השטר ונתקיים, הרי זה משלם וכו' ואינו חשוד, שהרי לא העידו שלא פרע, ולא טען הנתבע להד"מ וכו', עכ"ל.

וז"ל הקצות שם (ס"ק כ"ח) בד"ה ואינו חשוד, וקשה, דהא קי"ל סוקלין ושורפיין על

פרק ח

ממוני גבך

והנה הדבר מבואר בשו"ת הרשב"א הובא במח"א סוף סי' מ"ב דיני ריבית, דחייב הריבית מתחדש בכל זמן, דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף יעו"ש, ונראה מזה דחייב הריבית הו"ל שכר שימוש במעותיו של המלוה.

וצ"ב דמ"ש לחייבו משום שימוש במעותיו של מלוה, והרי מעות בעין ליתנייהו, דמלוה להוצאה ניתנה וכבר של לווה הן, ונמצא דבשל עצמו הוא משתמש, [וכן גם כשהוציא הלוה את מעות ההלוואה, ולו עצמו אין פרוטה, ג"כ חייב רבית, ואף שאינו משתמש כלל במעות כל שהן. וע"כ דגם כה"ג יש למלוה "ממוני גבך" אצל הלוה, והלוה נידון כמשתמש בממון זה].

ומבואר מזה דבכל הלוואה אנו דנים שיש למלוה אצל לווה ממון, וכל זמן שהלווה מעכב את ה"ממוני גבך" הזה אצלו, חשיב דאיהו משתמש בו, ואם הוא מלוה לו בחנם הרי הוא משאל לו את ה"ממוני גבך", וכשהתנו לשלם ריבית, הו"ל כמשכיר ממון זה ללוה, ונמצא דהריבית הוא כדמי השכירות של החפץ.

והדבר מבואר להדיא במל"מ פט"ו טוען הי"א ד"ה והואיל, בשם שו"ת ראנ"ח ח"ב סי' מ"ז, שכשיש ספק במלוה בשטר אם כבר הגיע זמן הפרעון, שאין הלוה מוחזק, דכיון שהממון ודאי חוזר למלוה, חשיב איהו מוחזק והלוה חייב לשלם מיד, וכמש"כ התוס' ב"ב ס"א ב' לענין חפץ מושאל שיש עליו ספק לכמה זמן השאלו, [והמל"מ השיג מדברי התוס' ב"מ ק"ג א' דזה

(רח) **כתב** אמור"ר הג"ר רפאל שמואלביץ זצ"ל בשיעוריו למסכת פסחים (שיעור יז, בענין בע"ח למפרע הוא גובה, תשס"ו) וז"ל, עי' ברכ"ש קדושין סי' ד' אות א' שיש למלוה גוף ממון אצל הלוה, ואפשר שכוונתו למה שמקובל לומר דיש למלוה "ממוני גבך" אצל הלוה, דהיינו דלא רק שהלווה חייב לשלם למלוה, ויש למלוה זכות ושעבוד על גוף הלוה, אלא דנים שיש למלוה ממון גמור אצל הלוה, כאילו יש לו אצלו פקדון, ורק שהוא ממון שאינו בעין, והלווה מעכב אצלו ממון זה [שאינו בעין] של המלוה.

והנה אין ממון זה של מלוה זכות בנכסי הלווה, דכיון דשעבודא לאו דאורייתא אין לו בממון הלווה כלום, והרי אף אם אין ללווה כל ממון שהוא, ג"כ יש למלוה "ממוני גבך" אצל הלוה עצמו. ואולי הגדר הוא ששעבוד הגוף של הלווה למלווה נידון כממון שאינו בעין של המלוה המופקד אצל הלווה.

וכ"ז ודאי לא רק בהלוואה שקיבל ממון בתחילה, (דהממון שקיבל כבר ניתן להוצאה ועבר מן העולם, ולא נשאר אלא חוב כשאר כל החובות), אלא גם בהתחייבות ושאר חיובים, שזהו גדרו של כל חוב, שיש למלוה "ממוני גבך" אצל הלווה, וז"פ.

ויסוד זה דיש למלוה "ממוני גבך" אצל הלוה, נתבאר בקידושין שיעור י' (ס"ה) אות ז' מהא דהלוה מתחייב בחיוב רבית מדין ממון [עכ"פ כשלוה מגוי], והביא בברכ"ש קידושין סי' ד' בשם אחרונים שהוא משום דהו"ל שכר מעותיו, וכמו שמתחייב בשכירות של חפץ.

שהלווה מוחזק בו, אע"ג דסופו להגיע לידי המלוה וכו', עכ"ל אמור"ר הג"ר רפאל שמואלביץ זצ"ל.

אמאי מקדש במלוה אינה מקודשת והא קידשה בממון בעין דממוני גבך

רט) **ולפי"ז** צ"ב אמאי מקדש במלוה אינה מקודשת, ומשום דקיי"ל מלוה להוצאה ניתנה, והלא בעת הקידושין הקנה לה ה"ממוני גבך" שהיה לו אצלה, ומאי שנא ממקדש במלוה למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה, דשפיר מקודשת, משום דהקנה לה ממון בעין בעסקא, הכא נמי הלא חשיב כאילו יש אצלה ממון בעין, ואת זה הקנה לה בקידושיה.

מהות המלוה ברעיון המופשט לעומת הטכניקה בפועל רי) **והנראה** בזה, דעלינו להבחין בין מהות המלוה ברעיון המופשט, לבין ה"טכניקה" של המלוה בפועל, כלומר האופן שבו הרעיון המופשט מתבטא למעשה.

לענין הרעיון המופשט חשיב כאילו איכא למלוה אצל הלוח ממוני גבך

ונראה דענין זה ד"ממוני גבך", כלומר מה דחשיב כאילו יש למלוה אצל הלוח ממון בעין, היינו אך ורק לענין מהות המלוה ברעיון המופשט, ומשום שהמכוון בהלואה היינו שהמלוה משכיר [או משאיל] את מעותיו ללוה, ממש בדומה לאילו היו מעותיו חפץ בעין, כשור וחמור, שהשכירו לשוכר.

אולם לענין הטכניקה בפועל לא חשיב כאילו יש למלוה אצל הלוח ממוני גבך

מיהו לענין הטכניקה של המלוה בפועל, כלומר כיצד הרעיון המופשט מתבטא למעשה, בזה נראה דלעולם אינו חשיב כאילו יש למלוה אצל הלוח ממוני גבך, שהרי מצד

אינו אלא בקרקע שבחזקת בעליה עומדת, אבל במטלטלים השואל מוחזק, והובאו הדברים בשער משפט סי' ע"ג ס"ק ד' וי"א], ומבואר שדנים את החוב כממון מסוים של המלוה שיש ללוה זכות להשתמש בו, והנידון לכמה זמן היא זכותו.

ולכאורה הדברים תמוהים, דכיון שיש ספק אם הלווה צריך לפרוע כעת או לא, הוא מוחזק, ול"ד למטלטלים שיש בהם ספק לכמה זמן הושאלו, ששם הממון בעין הוא של המשאיל ודאי, ואף שהוא בידי השואל ל"מ מידי, שהשואל מחזיק את גוף החפץ עבור המשאיל, וזכותי שאלה שלו הם בחפץ של המשאיל, ולכן המשאיל מוחזק בהן, אבל בחוב הרי הלווה מוחזק לגמרי, ומה בכך שבסוף חייב הוא לפרוע, מ"מ כשאנו דנים אם כעת הוא כבר חייב איך נוציא ממנו מספק. וכבר העיר כעיי"ז בקצוה"ח סי' מ"ב ס"ק ב', אך לא כתב זאת כתמיהה על הראנ"ח והמל"מ, אלא רק דאפשר לחלק מה"ט בין שכירות לחוב.

ומוכרח מדבריהם כאמור, דמהות חוב הוא "ממוני גבך" שיש למלוה אצל הלוח, והלווה יש לו זכות להשתמש בממון של המלוה, וכשיש ספק לכמה זמן יש לו זכות להשתמש, אנו דנים שעצם ה"ממוני גבך" שייך למלוה ודאי, והלווה מחזיקו עבור המלוה, והנידון רק על זכות ההשתמשות של הלוח בתוך ממון של מלוה, והו"ל ממש כמו נידון של זכותי שאלה בחפץ בעין.

וי"ל דאף הקצוה"ח שכתב דאפשר לחלק בין חפץ דחוזר לבעלים לבין חוב דהלווה מוחזק בנכסים שלו, אבל לא כתב לתמוה על הדמיון, גם הוא הבין כאמור, אלא דאעפ"כ יש מקום לחלק בין שכירות לחוב, דכיון דהממון שיש למלוה אצל הלוח אינו בעין, חשיב

בשדה עפרון, או דרך נסתלק מעליה הצורך להשיג ממון לעת הפרעון לפרוע בו.

ובזה שפיר אמרינן דלמ"ד מלוח להוצאה ניתנה אינה מקודשת, דהלא מצד הטכניקה בפועל לא נתחדש לה קנין בשום ממון בעין, שהרי זווי דמעיקרא כבר הוציאנן, ואין כאן כסף קנין הדומה לכסף בשדה עפרון.

פריעת בע"ח מצוה

(ריג) **ובזה** נראה לכאר מחלוקת אמוראים בפרק הכותב (דף פ"ו ע"א), אי פריעת בע"ח חשיב כתביעת ממון בעין אצל פקדון, ולכן בלוח שאינו רוצה לשלם, בי"ד יורדין לנכסיו לגבות כמו בפקדון.

או דפריעת בע"ח לא חשיב כתביעת ממון בעין דפקדון, אלא היא מצוה בעלמא, ואין בה כפייה אלא רק מדין כפייה על המצות. וצ"ב במאי פליגי.

וז"ל הגמ' כתובות שם, א"ל רב כהנא לרב פפא לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה, אמר לא ניחא לי דאיעביד מצוה מאי, א"ל תנינא במה דברים אמורים במצות לא תעשה, אבל במצות עשה, כגון שאומרינן לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו, עכ"ל.

וז"ל רש"י שם, פריעת בע"ח מצוה, מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו, דכתיב הין צדק, שיהא הן שלך צדק ולאן שלך צדק, עכ"ל.

הטכניקה בפועל ליכא למלוח שום ממון בעין אצל הלוח.

יש דינים התלויים ברעיון המופשט ודינים התלויים בטכניקה בפועל

(ריא) **והרי** ישנם דינים בהלואה התלויים ברעיון המופשט, וישנם דינים אחרים התלויים בטכניקה בפועל.

דין אגר נטר תלוי ברעיון המופשט

ולענין אגר נטר, כלומר ממתי חייב הלוח ברבית, בזה נראה שהדין תלוי ברעיון המופשט, שהרי אנו דנין ממתי נתחייב הלוח בדמי שכירות של מעות המלוח. ומאחר ובשכירות חפץ אמרינן דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף [או אין לשכירות אלא לבסוף], הכא נמי צ"ל כן במלוח.

שהרי מצד הרעיון המופשט, המכוון והתכלית של המלוח הוא שכירות מעותיו, ממש כמו בשכירות שורו וחמורו. ולכן במלוח נמי ראוי לומר שנתחייב הלוח ברבית, שמהותה דמי שכירות של המעות, באותו עת ובאותו זמן שהשוכר נתחייב בדמי שכירות לשור וחמור.

ואילו דין מקדש במלוח תלוי בטכניקה בפועל

(ריב) **משא"כ** כשדנין לענין דין מקדש במלוח, התם לכא' הנדון אינו מצד הרעיון המופשט אלא מצד הטכניקה בפועל.

דהתם אנו דנין האם במחילת מלוח נתחדש לאשה קנין בממון בעין, דומיא דכסף

ל. או שיכלה להוציאן, ולכן לא נתחדש לה בהן כעת הנאה ותועלת, ע' מש"כ בזה לעיל.

דין זה תלוי בטכניקה בפועל, וא"כ היות
ובפועל ליכא למלוה אצל הלוח שום ממון
בעין, לכן אין כאן אלא מצוה בעלמא דהן
צדק, ואין כופין אלא מדין כפייה על
המצות.

האם דין פריעת בעל חוב תלוי ברעיון המופשט או
בטכניקה בפועל
ריד) **ולהאמור** נראה, דאיפליגו האם דין
זה תלוי ברעיון המופשט,
וא"כ דומה לתביעת ממון בעין, או שמא

פרק ט

מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב

נכסין דאיניש אינהון ערבין ביה
 (רטז) **ומבואר** דטעמא מאי מטלטלי לא
 משתעבדי, משום דמלוח לא
 סמכא דעתיה עליהן, וצ"ב מה בכך, הלא נכסי
 הלוח משתעבדי לא משום שסמך מלוח דעתו
 עליהן, אלא משום דנכסין דאיניש ערבין ביה
 (והרחבנו בזה לעיל עיי"ש), ובזה לא שנא קרקעות
 לא שנא מטלטלין.

מדוע הנכסים ראויין להשתעבד
 (ריז) **והנראה** בזה, דיש כאן שני נדונים, א'
 מצד הטעם, כלומר מדוע
 ראויין נכסי הלוח להשתעבד למלוח.

ובזה התשובה, דראויין להשתעבד משום
 דנכסין דאיניש אינהון ערבין ביה.
 וטעם זה איכא בין בקרקעות בין במטלטלין.

המעשה הקנין דמשתעבדין על ידו
 (ריח) **נדרין** ב' מצד ה"טכניקה", כלומר ע"י
 איזה מעשה קנין משתעבדין.

ובזה התשובה, דלמעשה קנין בעינן דסומך
 מלוח דעתיה עליהן כדי שישתעבדו,
 ולכן משתעבדין רק הקרקעות ולא המטלטלין.

לוקח מתחייב בדמי מקח ע"י הגבהת החפץ דעל
 דעת כן בעליו מכרו לו
וביאור הדברים, דנכסי הלוח משתעבדים
 למלוח כי היכי דלוקח מתחייב
 בדמי מקח ע"י הגבהת החפץ, דמאחר והמוכר

(רטו) **איתא** בגמ' פרק כל שעה (דף ל"א ע"א)
 וז"ל, ומטלטלי דיתמי לבעל חוב
 לא משתעבדי וכו', עכ"ל.

עבדים כמטלטלין דמי לענין בעל חוב
וז"ל הגמ' פרק יש נוחלין (דף קכ"ח ע"א), שלח
 ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא, הלכה
 גובין מן העבדים, ורב נחמן אמר אין גובין
 וכו', עכ"ל.

ופירש הרשב"ם שם וז"ל, גובין מן העבדים,
 בעל חוב שמת גובה מעבדי יתומים
 דכמקרקעי דמי וכו', ולקמן מתרצינן לה
 ואמרי' הכי קתני, אין גובין, וכן אמר רב נחמן.

אין בעל חוב סומך דעתו אלא על הקרקעות
ורב נחמן אמר אין גובין, דנהי דאתקש
 לקרקעות כדכתיב (ויקרא כה) והתנחלתם,
 הני מילי לדברים הכתובים בתורה, כגון
 לקנותן בכסף בשטר ובחזקה, ושלא לישיבע
 עליהן, ושאינן בהן אונאה, אבל לענין בעל חוב
 כמטלטלי דמי, דאין בעל חוב סומך אלא על
 קרקעות, שאין יכולין ליאבד ולא לזוז
 ממקומן, אבל אעבדים לא סמכא דעתיה,
 הלכך לא משתעבדי ליה, עכ"ל.

ועד"ז כתבו בתוס' פרק נושאים על האנוסה
 (דף צ"ט ע"א) ד"ה מני וז"ל, אע"ג
 דבכל דוכתא אמרינן הוקשו עבדים לקרקעות,
 הכא יש לחושבם כמטלטלין, דלא סמכה
 דעתא עליויהו לפי שמתים ובורחים, וללישנא
 דחשיב להו מקרקעי, סבר דסמכה דעתא
 עליויהו כמו קרקעות, עכ"ל.

בעיני גם מה הטעם דראויין להשתעבד וגם המעשה קנין כדי שישתעבדו

(רכ) **ולעולם** בעינין תרוייהו כדי שיחול השעבוד נכסים, גם הטעם וגם הטכניקה.

דאם איכא הטעם ולא הטכניקה, וכגון במטלטלין דאינו סומך דעתו עליהן, ליכא מעשה קנין המועיל כאמור.

אם אין בהם טעם מדוע ראויין להשתעבד אין המלוה סומך דעתו עליהן ואף מעשה קנין ליכא

ואם איכא הטכניקה ולא הטעם, וכגון את"ל דליכא הטעם דנכסין דאיניש אינהון ערבין ביה, ^ל כה"ג ממילא אף הטכניקה ליכא, דאם אין טעם מדוע ראויין להשתעבד, התם נמי אין המלוה סומך דעתו עליהן לגבותן.

שהרי המלוה סומך דעתו שיוכל לגבותן רק בדליכא עיכוב, לא מצד המציאות, ואף לא מצד הדין, ובאם אין טעם מדוע ראויין על פי דין להשתעבד, הרי לא מצי לגבותם מצד הדין, ואינו סומך דעתו עליהן, וממילא אף מעשה קנין ליכא.

בשעבדן בפירוש איכא טעם דראויין להשתעבד וגם מעשה קנין

(רכא) **אולם** כל זה רק בדלא שעבדן בפירוש, משא"כ היכא דשעבדן בפירוש, ^ל כה"ג שפיר נשתעבדו אף במטלטלין.

נותנו לו רק על דעת כן שישלם, ואם יקח החפץ ולא ישלם נמצא החפץ גזול בידו, לפיכך כשהגביהו נתחייב לשלם כדעת בעליו. ^{לא}

נכסי הלוה משתעבדין למלוה ע"י הגבהת המעות דעל דעת כן הלוהו

ונראה כמו"כ משתעבדין נכסי הלוה למלוה ע"י הגבהת מעות המלוה, דמאחר והמלוה נותנן לו רק על דעת כן שישתעבדו נכסיו לגבות מהן, ואם יקח המעות ולא ישתעבדו נכסיו, נמצא המעות גזולין בידו, לפיכך כשהגביה המעות נשתעבדו נכסיו כדעת בעליהן.

בנכסים שלא סמך דעתו עליהן אף אם לא ישתעבדו היה מלוה לו

(ריט) **ולפי"ז**, דוקא בנכסים שהמלוה סומך דעתו שיוכל לגבות מהם כקרקעות, אלמלא ישתעבדו לא היה מלוה לו, ולכן אם לא ישתעבדו המעות גזולין בידו.

משא"כ בנכסים שאינו סומך דעתו עליהן כמטלטלין, אף אלמלא ישתעבדו עדיין היה מלוה לו, דבין כך אינו סומך עליהן לגבות מהן, ולכן אף אם לא ישתעבדו אין המעות גזולין בידו, וליכא קנין המועיל כדי שישתעבדו.

לא. ונראה דכן הוא בלוה לענין שעבוד הגוף, דמאחר והמלוה נתן לו המעות רק על דעת כן שישלם מעות אחרים תחתיהם בעתיד, ואם יקח המעות ולא ישלם בעתיד אגלאי מילתא דמעיקרא המעות היו גזולין בידו, לפיכך כשהגביה המעות נתחייב לשלם בעתיד כדעת בעליהן.

לב. וכגון למ"ד שעבודא לאו דאורייתא לד' רש"י פרק האשה נקנית.

לג. בין לד' הראשונים דשעבדן בפירוש מהני לכו"ע מדאורייתא, בין לד' הראשונים דאף כה"ג איפליגו אי שעבודא דאורייתא, דלכו"ע כה"ג דשעבדן בפירוש מהני מדרבנן.

כל תנאי שבממון קיים

דמאחר ושעבדן בפירוש, שפיר איכא טעם
מדוע ראויין להשתעבד, ואף
אלמלא הטעם דנכסין דאיניש אינהון ערבין
ביה, דהא שעבדן בפירוש, וכל תנאי שבממון
קיים.

בשעבדן בפירוש ע"כ אם לא ישתעבדו לא היה מלוח לו

ובשעבדן בפירוש איכא נמי מעשה קנין
המועיל, דכה"ג ע"כ שפיר סומך
דעתיה עליהן ואפ' במטלטלין, וע"כ אלמלא
ישתעבדו לא היה מלוח לו, דאל"כ אמאי
שעבדן בפירוש.

פרק י

ערב

הערב משתעבד, ונדון ב' דאסמכתא לא קניא, וכדיבתבאר.

מנין לערב דמשתעבד באמירה ללא קנין

(רכד) **בהא** דאיתא בגמ' שם מנין לערב דמשתעבד, פירש הרשב"ם שם וז"ל, מנין לערב שמשתעבד, באמירה בעלמא ללא קנין וכו', עכ"ל.^{יד}

כלומר, תינח אם היה מתחייב הערב באחד מאופני הקנין בעלמא, וכגון בשטר או בסודר וכדו', אז לא מיבעיא לן.

הלוה משתעבד בכך דקיבל מעות המלוה על מנת לפרוע

ותינח בלוה עצמו דמשתעבד, הא לא מיבעיא לן, דהא המלוה נתן לו מעותיו רק על דעת כן שיפרע, ובכך שפיר משתעבד.^{לה}

משא"כ בערב דלא עשה שום קנין, ולא קיבל לידו מעות המלוה, התם מיבעיא לן שפיר, מנין דמשתעבד באמירה בעלמא ללא קנין.

אסמכתא לא קניא דלא גמר בדעתו להתחייב

(רכה) **ובהמשך** הסוגיא שם תלה אמימר דין ערב בדין אסמכתא [ואין זה נדון הראשון באיזה מעשה קנין משתעבד].

(רכב) **זה** לשון הגמ' פרק גט פשוט (דף קע"ג ע"ב), אמר רב הונא מנין לערב דמשתעבד דכתיב אנכי אערבנו וכו', מתקיף לה רב חסדא הא קבלנות היא וכו', אלא אמר רבי יצחק מהכא לקח בגדו כי ערב וכו'.

אמר אמימר ערב דמשתעבד מחלוקת ר' יהודה ור' יוסי, לר' יוסי דאמר אסמכתא קניא ערב משתעבד, לר' יהודה דאמר אסמכתא לא קניא ערב לא משתעבד.

אמר ליה רב אשי לאמימר הא מעשים בכל יום דאסמכתא לא קניא וערב משתעבד, אלא אמר רב אשי בההוא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשתעבד נפשיה, עכ"ל.

ופירש הרשב"ם שם וז"ל, מנין לערב שמשתעבד, באמירה בעלמא ללא קנין וכו'.

רבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא, והיינו אסמכתא, אם לא יפרע לך אני אשלם לך, וכל דאי הוי אסמכתא, סומך ובוטח בלבו שהלוה יפרענו, ואלו היה יודע שלא יפרע הלוה לא היה נכנס בערבות.

גמר ומשתעבד נפשיה, בלב שלם, ושליחותא דערב קא עביד מלוה כאילו הוא עצמו הלוה וכו', עכ"ל.

נדון א' באיזה מעשה קנין משתעבד נדון ב'

דאסמכתא לא קניא

(רכג) **ונראה** דאיכא שני נדונים בסוגיא שם, נדון א' באיזה מעשה קנין

לד. דע"כ אין הנדון מצד אסמכתא, מדלא הביא מיד המחלוקת תנאים.

לה. בדומה ללוקח דמתחייב בדמי מקח ע"י הגבהת החפץ, כיון שהמוכר מכרו לו רק על דעת לשלם.

ופירש הרשב"ם שם, וז"ל בד"ה גמר ומשעבד נפשיה, בלב שלם וכו', עכ"ל.

כלומר, שאני ערב דהרויח ההנאה דקא מהימן ליה, ולכן שפיר גמר דעתו להשתעבד בלב שלם, ואינו אסמכתא.

האם משתעבד הערב ע"י דיבור או דכאילו קיבל מעות המלוה מצד הפוכי מטרתא ל"ל

רכח) **ונחזור** לתחילת הסוגיא, בהא דאמר רב הונא דילפינן מגזיה"כ דערב משתעבד ללא קנין.

ואיפליגו הרמב"ם והרשב"ם בזה, לד' הרמב"ם נתחדש בקרא דמהני דיבור בעלמא כמעשה קנין להתחייב בשעבוד הגוף.

ולד' הרשב"ם נתחדש בקרא, דמהני מה דחשיב כאילו הערב קיבל המעות מצד הפוכי מטרתא למה לי, כדי שיתחייב.

המחייב עצמו בממון על ידי דיבורו הרי זה חייב כמו שמשעבד הערב

רכט) **וז"ל** הרמב"ם בהלכות מכירה (פ' י"א הל' ט"ו), המחייב עצמו בממון לאחר בלא תנאי כלל, אף על פי שלא היה חייב לו כלום, הרי זה חייב, שדבר זה כמו מתנה הוא ואינו אסמכתא.

כיצד, האומר לעדים היו עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה, או שכתב לו בשטר הריני חייב לך מנה אע"פ שאין שם עדים, או שאמר לו בפני עדים הריני חייב לך מנה בשטר, אע"ג שלא אמר אתם עדי, הואיל ואמר בשטר, הרי זה כמי שאמר היו עלי עדים, וחייב לשלם.

וכתב הרשב"ם שם, וז"ל בד"ה רבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא, והיינו אסמכתא, אם לא יפרע לך אני אשלם לך, וכל דאי הוי אסמכתא, סומך ובוטח בלבו שהלוה יפרענו, ואלו היה יודע שלא יפרע הלוה לא היה נכנס בערבות, עכ"ל.

ע"כ קסבר דלא יצטרך לשלם דאל"כ מדוע נתחייב כיון דלא הרויח מאומה

רכו) **כלומר**, בהא דס"ל לר' יהודה אסמכתא לא קניא, היינו טעמא דאמרינן שלא גמר בדעתו להקנות, משום דקסבר שלא יצטרך לשלם. וההוכחה דקסבר ליה הכי, משום דאל"כ מדוע נתחייב, והלא אינו מרויח מזה מאומה.

היכא דהרויח לא חשיב אסמכתא

נמצא לפי"ז, במקום דהרויח מודה ר' יהודה דנתחייב, ואין זה אסמכתא, דכה"ג אמרינן דשפיר גמר בדעתו להתחייב כיון שהרויח מזה.

לד' אמימר בערב נמי לא הרויח מאומה וע"כ נתחייב רק משום דקסבר שלא יצטרך לשלם

ולכן אמר אמימר דערב נמי לא קניא לר' יהודה, דאף בערב אמרינן שלא גמר בדעתו להקנות, דקסבר שלא יצטרך לשלם, דאל"כ מדוע נתחייב, הא לא הרויח מזה מאומה.

לד' רב אשי שאני ערב דהרויח ההנאה דקמהימן ליה ושפיר גמר בדעתו להשתעבד

רכז) **ולזה** השיב לו רב אשי לאמימר, דשאני ערב דבההוא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה.

וז"ל, שני שוורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק וכו', עכ"ל.

וכתבו התוס' שם (ד"ה שני שוורים) וז"ל, תימה כולה מתניתין שאין צריכה היא, וי"ל דלרבי עקיבא אצטריך, שלא תאמר כיון דאית ליה יוחלט השור לניזק, אם כן שורו של זה קנוי לזה, ואם הקדישו קדוש, קמ"ל וכו', עכ"ל.

ומבואר דמאחר וחייבים זה לזה באותו מדה, אמרינן הפוכי מטרתא למה לי ושניהם פטורין. וצ"ב, שהרי המזיק ממון חבירו חייב לשלם לו תשלומי נזק, ובכה"ג היאך יצא כל אחד חובת התשלומין, והא לא פרע לחבירו תשלומי נזק כלל.

(רלב) **וי"ל**, שאין למזיק חיוב לעשות מעשה פרעון, אלא החיוב רק שיושג התוצאה של רווח והפסד, כלומר שיתוסף על ידו בנכסי הניזק כשיעור שהופסד על ידו מנכסי הניזק.

נמצא, בכה"ג דכל אחד חייב להוסיף לנכסי חבירו באותו הסכום, הרי החיוב מתקיים ממילא בהכרח, דלכל א' ממילא נתמלא לו הפסדו על ידי מה שנמנע מלשלם לחבירו את התשלומי נזק שחייב לו.

(רלג) **וכן** הוא בכל חיובי ממון, וכגון ראובן ושמעון שהלכו לקנות פירות, וראובן אין בידו לשלם וביקש משמעון שיפרע

אע"ג ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום, שהרי חייב עצמו וגמר ושעבד עצמו, כמו שישתעבד הערב, וכזה הורו רוב הגאונים, עכ"ל.

להקנות ממון בעין לא מהני דיבור אלא בעיני מעשה דוקא

ואע"ג דבעלמא אין המקח נקנה בדיבור אלא רק במעשה, שאני הכא דאינו הקנות ממון בעין, אלא רק התחייבות שעבוד הגוף, ובזה ילפינן מערב דמהני דיבור להתחייב. יו' לו

שליחותא דערב קא עביד מלוה

(רל) **וז"ל** הרשב"ם שם, ושליחותא דערב קא עביד מלוה, כאילו הוא עצמו הלוח וכו', עכ"ל.

כלומר, דחשיב כאילו הגיעו המעות ליד הערב מהמלוה, והערב נשתעבד בקבלת המעות, כמו דנשתעבד כל לוח דעלמא, ורק אח"כ החזירן לידי המלוה כדי להלוותן ללוח בשליחותו, והיינו ע"י הפוכי מטרתא למה לי, כדיתבאר.

הפוכי מטרתא למה לי

(רלא) **מצינו** ענין הפוכי מטרתא למה לי בהא דתנן פרק המניח (דף ל"ג ע"א)

לו. וא"ת לפי"ז צ"ב במש"כ הרמב"ם פרק א' מהלכות מכירה (הל' ו') וז"ל, האומר לחבירו תן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך כיון שנתן קנה הבית מדין ערב, עכ"ל. וכן ממש"כ בהל' אישות אצל קידושין, דמתקדשת בההיא הנאה שפלוני נהנה בגללה, עיי"ש. דמשמע דס"ל שערב משתעבד על ידי הנאה, וממנ"פ היאך ילפינן שני דינים נפרדים מערב.

ולהאמור יתכן וי"ל, דלענין מנין הערב משתעבד ללא מעשה קנין, י"ל דזה ענין הגזיה"כ שהביא רב הונא דמהני בדיבור להתחייב בשעבוד הגוף. ואילו לענין ההנאה דמהני למכר ולקידושין, זה למד מדברי רב אשי בסוף הסוגיא, דע"כ חשיב כה"ג הנאה במאי דקמיהמן ליה, דאל"כ הוי אסמכתא ולא קניא.

לז. ונראה דדבר זה תלוי בהא דאיפליגו תוס' והרמב"ם בכוננת הגמ' ריש פרק הנושא את האשה באמר חייב אני לך מנה, האם הכוונה בחיוב חדש או בחיוב ישן, והרמב"ם לשיטתו אזיל, ואכ"מ.

לי, ושליחותא דערב קא עביד מלוח כאילו
הוא עצמו הלוח.

ולכן משתעבד הערב כמו שמשתעבד כל לוח
דעלמא, על ידי קבלת הכסף לידו,
הנעשית ממילא על ידי הפוכי מטרתא למה לי.

ואע"ג דחשיב כאילו קיבל הערב המעות לידו מ"מ
לא הרויח הערב מן המעות מאומה

(רלו) **ואע"ג** דחשיב כאילו הערב קיבל
המעות מצד הפוכי מטרתא
למה לי, מ"מ לא הרויח מזה מאומה, שהרי
הוא לא נהנה מן המעות כלל, אלא הלוח הוא
זה שנהנה מן המעות להוציאן.

ולכן שפיר הקשה אמימר דלמ"ד אסמכתא
לא קניא ה"ה בערב, כיון דערב לא
הרויח מאומה, ע"כ קסבר שלא יצטרך לשלם
כאמור.

שאני בקני מידו דלכו"ע אסמכתא קניא כיון שעשה
מעשה קנין בידים

(רלו) **וא"ת**, הא מודה ר' יהודה בקני מידו
דאסמכתא קניא, והכא נמי כקני
מידו דמי, שהרי הכא נמי איכא קנין, או על
ידי הדיבור, או על ידי קבלת המעות מצד
הפוכי מטרתא.

וי"ל דלא דמי, דהא דמהני קני מידו היינו
דוקא כגון שהלך ועשה מעשה קנין
בידים, שעיי"ז הדבר מוכיח שגמר בדעתו
להתחייב, דאם רק קסבר שלא יצטרך לשלם,
אמאי הלך וקני מידו.

שאני בערב שהקנין ממילא, ולא הלך ועשה
שום מעשה בידים, וא"כ ליכא שום
הוכחה דאכן גמר בלבו להשתעבד.

לסוחר עבורו. הרי בכה"ג פשוט דנשתעבד
ראובן לשמעון ככל לוח דעלמא, ואע"ג שלא
הגיעו מעות שמעון לידו בפועל. דמ"מ בזה
שנתן שמעון מעותיו לסוחר להרווחת ראובן,
חשיב כאילו נתנם לידי ראובן וחזר ראובן
ונתנם לידי הסוחר, דהפוכי מטרתא למה לי,
ודי בכך שישתעבד ראובן לשמעון.

הערב הוא זה שמלוח ללוח באמת

(רלד) **וכן** הוא בני"ד אצל ערב, שהרי שאם
נבא לדון מצד הרווח וההפסד, מי
הוא המלוח באמת ומי הוא הלוח, הוי אומר
שזה שיפסיד אם חבירו לא ישלם הוא המלוח
לו בהכרח.

והרי אם הלוח לא ישלם, לא יפסיד המלוח
בכך, משום שעדיין יוכל לגבות מן
הערב. אולם הערב שפיר יפסיד בכך, משום
שיצטרך לפרוע למלוח.

וא"כ, על כרחך המלוח של הלוח אינו
המלוח אלא הערב עצמו, שרק הערב
יפסיד אם לא יפרע הלוח.

הערב הוא זה שלוח מן המלוח באמת

ואילו אם הערב גם כן לא יפרע, לא יפסיד
הלוח אלא המלוח, ולכן המלוח הוא
המלוח של הערב.

(רלה) **נמצא**, שבאמת המלוח הלוח לערב,
ואחר שלוח הערב מן המלוח,
חזר הערב והלוח אותן המעות ללוח,
בשליחותו של המלוח.

ואע"ג שמעולם לא קיבל הערב לידו מעות
מן המלוח, מ"מ הפוכי מטרתא למה

פרק יא

פרעון חוב בחוב

ידי הגורם לממון, היות ועצם החוב שוה כרום
ההפסד.

וא"כ, מעולם לא הפסידו המלוה אלא
ההפרש בין סכום ההלוואה ולבין
סכום ששוה החוב לימכר בשוק.

נפק"מ לענין מעשר ענין דלא הפסיד המלוה לאחר
שלוח אלא ההפרש בין שווי המעות לשווי החוב

(רמ) **ויתכן** בזה נפק"מ לענין מעשר עני,
דלכא' פשוט דעני שבידו גורם
לממון, כגון שטר חוב, הכתוב בו שלש מאות,
אע"ג דלא מצי לגבותו אלא למחר, אף היום
לענין מעשר עני אינו עני אלא עשיר.

שהלא מצי לשום השטר בשויו, ולהפחית
משלש מאות הכתובים בו, ולמוכרו
היום בשומתו, כלומר תמורת סכום הקרוב
לשלש מאות, ולאכול מיד בממון שיקבל
ממכירתו.

וא"כ ה"ה בנ"ד, דמיד בתחילת המלוה, לא
ירד סך הכל דנכסי המלוה כשווי כל
ההפסד לענין מעשר עני, שהרי כנגד הפסד
הגופו ממון, מאידך גיסא הרויח מיד גורם
לממון כשווי החוב לימכר בשוק, נמצא דלענין
מעשר עני לא הפסיד אלא ההפרש ביניהם.

האם נתוסף למלוה מידי על ידי חוב החדש שהלוה
פורע בו

(רמא) **ולענין** הפורע חוב בחוב העירוני,
דהיאך אפשר לשלם חוב
בחוב, והרי לא נתוסף בחוב החדש יותר ממה

(רלח) **הרי** יש להסתפק האם מצי לזה לפרוע
למלוה בחוב, בין בחוב דאחרים,
בין נתחייב הלוה עצמו בחוב חדש, כדיתבאר.

בתחילת המלוה הפסיד המלוה גופו וממון והרויח
כנגדו גורם לממון

הרי מעיקרא כשלוה קבל המעות מן המלוה,
הפסיד המלוה הפסד של מנה בגופו
ממון, מ"מ בעצם החיוב שנתחייב הלוה
לשלם, כלומר השעבוד הגוף, הרויח המלוה
גורם לממון הקרוב לסכום ההפסד. שהרי מצי
מלוה למכור מיד את החוב שהלוה חייב לו
לאיש אחר, תמורת סכום הקרוב לסכום
המעות שהלוהו.

ואפילו אם לא יוכל למוכרו, מ"מ שוה לו
למלוה עצמו כמו שהיה שוה לאיש
אחר שהיה לוקחו ממנו.

(רלט) **נמצא**, דעל ידי מה שהוטל על הלוה
חוב תשלומין יש בזה כעין
פרעון חלקית, ממילא, ומיד, למלוה, שהרי
קיבל גורם לממון בשווי של רוב ההפסד
שהפסידו.

ומ"מ פשוט הוא שאין זה פוטר את הלוה
מלשלם לבסוף את המעות בפועל
כשיעור ההפסד, שהרי אם לא ישלם לבסוף,
נמצא דאף עכשיו אין הגורם לממון שוה
מאומה.

אלא הנדון הוא רק מתי חשיב שקיבל המלוה
התשלומין, האם רק בעת פרעון הגופו
ממון, או כבר בעת חלות חובת התשלומין.
דחשיב כאילו כבר קיבל רוב התשלומין על

לחלוק ויש להם שטרי חובות, ישומו ב"ד השטרות כל שטר ושטר לפי שוויו, לפי קירוב הזמן וריחוק הזמן, ולפי נכסי הלוא והערבון ובטחון החוב, ויחלקו בגורל וכו', ובשטרות איכא שיעור חלוקה על פי שומת ב"ד.

ומצינו שומא בשטרות כדגרסינן בפרק קמא דמכות, מעידים אנו בפלוני שחייב לחברו אלף זוז ע"מ שיתנם מכאן ועד שלשים יום, והוא אומר מכאן ועד עשר שנים, ונמצאו זומדין, אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז מכאן ועד עשר שנים.

והכי נמי איכא אומד בכתובת אשה היושבת תחת בעלה, שאם באת למכור טובת הנאת כתובתה, שאם תתאלמן או תתגרש שיזכה הקונה, כדאיתא נמי בפ"ק דמכות, מעידים אנו על איש פלוני שגרש אשתו ולא נתן לה כתובה והרי היא יושבת תחתיו, והלא היום או למחר סופו ליתן כתובתה, אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה זו שאם תתאלמן או תתגרש יקנה הקונה, ואם מתה היא ירשנה בעלה, הרי מצינו שומא בריחוק הזמן.

ועוד מצינו מעלה בשטר חוב יותר על שטר חוב אחר לפי נכסי הלוא, כדאיתא בפרק בתרא דכתובות, שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה, רב נחמן אמר זה גובה וזה גובה ורב ששת אמר הפוכי מטרתא למה לי, ומסיק דפליגי דאית ליה לחד בינונית ואית ליה לחד זיבורית, רב נחמן סבר שבשלו הן שמין וזה גובה וזה גובה, אזיל בעל זיבורית וגבה בינונית, והוי גביה עידית, ואתי אידך ושקיל זיבורית.

וכיון שמצינו שומא בכל צדי החובות, בקירוב זמן וריחוק הזמן, ונכסיה הלואה, כל זה ישומו בית דין ויחלקו וכו'.

שכבר היה למלוא בחוב הישן.

מיהו נראה דזה אינו, דהיכא דלוא מנה, ובעת הפרעון נתחייב למלוא חוב חדש של מנה כפרעון המלוא, כה"ג לא מהני חוב החדש כפרעון מטעם אחר, דהא החוב חדש אינו שוה למלוא מנה אלא פחות ממנה, ואפילו היה משלם במטבעות ממש, לא מצי לשלם חוב של מנה בפחות ממנה, כדיתבאר.

שווי החוב לימכר אינו כשווי הסכום שהלווה

(רמב) **שהרי** לעולם אין חוב שוה לימכר בשוק כסכום החוב אלא פחות ממנו, שהרי יש לחוש שמא לא ישלם לבסוף, או ע"י שיכפור, או משום שלא יהא לו במה לשלם.

זאת ועוד, הרי איכא טירחא לילך ולגבות, ואף אפשר שיצטרך לצעוק עליו בבית דין.

ועוד איכא זמן עד עת הפרעון, דהיינו האגר נטר.

נמצא דמשלם חוב א' של מנה בחוב אחר של מנה, לא פרע לו מנה אלא פחות ממנה.

חולקין את החוב כשווי לימכר

(רמג) **וכן** מבואר בדברי התוס' פרק שנים אוחזין (דף ז' ע"ב ד"ה ויחלקו נמי לדמ') וז"ל, ואין חולקין את החוב כמו שכתבו בשטר, אלא כמו ששוה לו למכור, מזה יפרע החצי וכו', עכ"ל.

ישומו ב"ד השטר לפי שוויו מצד ריחוק הזמן ומצד נכסי הלוא

(רמד) **וכן** מבואר בדברי הרא"ש (שו"ת כלל צ"ח, ס"ק ז') וז"ל, אחין או שותפין שבאו

מה שהוא הלוה, אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו, עידית או זבורית וכו', הגה, ואפילו יש לו שאר מטלטלים יכול להגבות לו שטרות בשויים, עכ"ל.

לוח רשאי לפרוע בשטרי חוב דאחרים אלא"כ יש לו ממון דחריף טפי

(רמז) **ואפילו** לדעת היש אומרים שם בדברי הטור, והוא ד' בעל התרומות, נראה דהיינו דוקא היכא דאית ליה מטלטלין אחרים, וכ"כ בנושאי כלים שם, ומטעם אחר לא מצי לפרוע בהם כמו שיבואר, ולא משום דלא הועיל לו למלוה מאומה בפרע חוב בחוב.

וכן מבואר בבעל התרומות שם (שער ד' חלק ב' אות ד' וה') וז"ל, ודע כשמגבין למלוה מן המטלטלין אין מדקדיקין בהן וכו', אלא הלוה מגבהו מאיזה שירצה ואפילו מפחות שבהם וכו', ועוד כל מטלטלין מיטב הוא ואפילו סובין, דאי לא מזדבן הכא מזדבן התם וכו'.

ומסתברא לוח דאית ליה מטלטלי וחובות בשטר או חובות וקרקעות, אם רוצה מלוה ליטול ממנו קרקעות ולא חובות, או מטלטלין ולא חובות הרשות בידו.

דאע"ג דכסף מקריין, כדאיתא בבא קמא דמקשינן אי הכי עבדים ושטרות נמי, ומשני אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף עצמו, ועבדים ושטרות כסף נינהו, אפילו הכי יש לנו לומר כיון שיכול למחול וכדשמאל, לא שקיל להו מלוה.

ועוד כיון שאין גופן ממון אין נפרעין מהן, שיש ללכת לטובתו של מלוה לאגבויי מאי דחריף טפי למזבן, ראיה לדבר כשיש ללוה מטלטלין ומעות, שאע"פ ששניהם

ואם אחר ששמו ב"ד וחלקו בגורל נתקלקל חוב אחד מהם, מזל רע דידיה גרם, ומכל מקום מחמת חששא זו שמא יתקלקל אחד מן החובות אין לבטל החלוקה מעיקרא וכו', עכ"ל.

הפרוע חוב של מנה בחוב של מאה ושלושים שפיר מצי לפרוע חוב בחוב

(רמה) **וכל** זה בנתן חוב חדש על סכום החוב הישן, משא"כ היכא דנתן לו לוח למלוה חוב על סכום גדול יותר מסכום שחייב לו, באופן דשוה חוב החדש עכשיו לימכר בשוק, כשווי של החוב הישן שכבר חייב לו, התם שפיר הרויח המלוה יותר ממה שהיה לו קודם לפרעון, ובכה"ג י"ל דשפיר מהני פרעון חוב בחוב.

נמצא לפי"ז דכל הנדון הוא השווי, ושפיר מהני גורם לממון בפרעון מלוה, ככל ששויו של השטר לימכר בשוק הוא כשיעור שחייב לשלם.

אם יש ללוה שטר חובות על אחרים יכול להגבותם למלוה בשומתם

(רמז) **ושו"מ** כן להדיא בדברי הטור בשם אביו הרא"ש (ח"מ ס' ק"א) וז"ל, י"א שאם יש ללוה שטרי חובות על אחרים, שאין יכול להגבותם למלוה בחובו שאין גופם ממון, ועוד שהקלקול מצוי בהם.

וא"א הרא"ש ז"ל כתב שיכול להגבותם לו, וישומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו עדיית או זיבורית וכו', עכ"ל.

וכך כתוב בשו"ע שם (ח"מ ס' ק"א, ס"ק ה') וז"ל, אם יש ללוה שטרי חובות על אחרים יכול להגבותם לו, וישומו אותם כפי

ליה בחובות, ושמין אותם כשויים לימכר כמש"כ שם וז"ל, דלעולם מצי לאגבויי שטר בשומתו, ולהפחית דמים הכתובים בו בכדי שימצא מי שיקנה אותם, ואז הם כמטלטלין, עכ"ל.

אין גביית ב"ד בשטרות דמילי הן

(רמ"ט) **ואף** לד' הרשב"א נראה דבכה"ג חשיב כפרעון, אולם איהו ס"ל דאין ב"ד מגבין שטרות מטעם אחר, וכדיבתאר.

וז"ל הרשב"א פרק החובל (דף פ"ט ע"א), ולדידי יש לי עוד לדקדק, ישומו ב"ד כתובתה ויגבוה לו, דאז לא תוכל למחול.

דעד כאן אין המוכר שטר חוב יכול לחזור ולמחול, אלא מפני שאין מכירה לשטרות דבר תורה, שאלו הי' מכירתו דבר תורה אי אפשר למחול, וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל ועיקר, וגוביינא דבי דינא דאורייתא היא, ואינה יכולה למחול.

ונ"ל מכאן דכל מה שאין לו ממש, מילי נינהו, ואין גוביינא דבי דינא במילי, ולפיכך אי אפשר לב"ד לגבות שטרי חובות, לא לנזקין, ולא לאשה בכתובתה, ולא לבעל חוב בחובו.

וכן מוכח בפרק הכותב, בשנים שלוו זה מזה, שאמרו זה גובה וזה גובה, ואוקימנא בשיש לאחד עידית ובינונית וזיבורית, ולאחד אין לו אלא זיבורית לבד, דקסברי דבשלו הן שמין.

ואם איתא, לימא ליה מאן דאית ליה עידית ובינונית, למאן דלית ליה, אני אגבה לך חוב שאתה חייב לי, אלא שאי אפשר לגוביינת ב"ד בשטרי חוב כמו שאמרת, אלא לכשיגיע

נקראין כסף, במעות נקדים פרעונו, והא נמי דכותה היא.

ועוד שהוא דבר שמצוי בו קלקול, וכדגרסינן בירושלמי אף מלוה בשטר אובדת היא, שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מהן.

ואיכא דקא מייתו ראייה מההיא דגרסינן בפרק שני דייני גזירות, דשנים שהוציאו שטר זה על זה, דפסקינן דהיכא דאית לחד עידית ובינונית, ולאידך זיבורית, זה גובה וזה גובה, וכולה מילתא כדאיתא התם, ואי איתא דשטרי חוב וקרקעות יכול להגבותו שטרות, לימא חד לחבריה בא וקח שטר שיש לי עליך, כי בשטר חוב רצוני לפרעך, וכן לא יוכל האחר להזיקו שיתן בפרעון שטרות וכדמוכח התם.

ולהאי ראייה איכא למיפרך, דלעולם מצי לאגבויי שטר בשומתו, ולהפחית דמים הכתובים בו בכדי שימצא מי שיקנה אותם, ואז הם כמטלטלין.

אך בכאן שרוצה להגבותו בכדי מה שכתוב בו, אשתכח דההוא יתרון שאין אדם מוצא מהן לא מקרו לגביה מטלטלין, מאי אמרת, לדידיה שוו כנגד כל מה שכתוב בו, שהרי מחוייב לפרעו כולו, הלכך לגביה אין לחשבו כי אם זבורית שיש לו, והוא יהיה לו להגבותו בינונית שיש לו, ולפיכך מדחהו מלקבל שטרו, אבל בעלמא לא.

אך חשש מחילה איתא חשש, דמצי אמר לא בעינא מידי דמצטריך דינא ודיינא, עכ"ל.

(רמח) **הרי** להדיא בד' בעל התרומות דרק משום דיש לו מטלטלים דחריפי טפי לא מצי לשלם לו בחובות, משא"כ היכא דלית ליה אלא חובות, שפיר משלם

נתן (פסחים לא, א), ועוד שיש לבי"ד לכופו למכור מאותם שטרות ויפרע לו, והוא ימצא מי שיקנה וכו'.

תשובה, הדין עם שמעון התובע, שאם אי אתה אומר כן, מי שיש לו ככר כסף בשטרי חוב, ואין חייב אלא מנה, יאכל וחדי, ולא יפרע לבעל חוב הרש שאין לו אלא אותו מנה.

ועוד, שאין ממש באחת מטענות ראובן, דמה שטען דשט"ח אינם משועבדים לו לא טען כדין, דכל מה שיש ללוה משועבד למלוה, אלא דראובן זה שמע וטעה, הוא שמע שאמרתי אני שאין ב"ד מגבין שט"ח לפי שאין גופו ממון ומילי נינהו, ואין בית דין עושינן גוביינא במילי.

אבל בודאי שמשועבדים הם לבעל חוב, דאי לא, למה מוציאים מזה ונותנין לזה, וב"ד נזקקין להוציא מזה וליתן לזה, ואפילו בעל חוב עצמו משועבד לו, שאם רצה ליתן לו הרשות בידו, וכדאמר פרק כל שעה וכו'.

ועוד דבלאו הכי ב"ד כופין אותו למכור מחובותיו ולפרוע ליה, כדאיתא פרק החובל דתנן שם (פז, א) העבד והאשה פגיעתן רעה כו', נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייבים לשלם, ואמרינן עלה בגמרא ותזבין כתובתה בטובת הנאה, ופרקינן טובת הנאה מילי נינהו, ומילי לא משתעבדן, ואקשינן אלמה לא, מילי דמזדבני בפריטי נינהו, ופרקינן אלא מדשמואל, דאמר שמואל המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול.

זמנו של שטר, מוציאים מזה ונותנין לזה מדר' נתן וכו', עכ"ל.¹

(רנ) **וז"ל** הרשב"א (שו"ת ח"א, ס' אלף קי"ב), אדם שהוא חייב ממון לחברו ולא נמצא בידו ממון, לא מטלטלין ולא קרקע אלא שטרי חוב שחייבין לו אחרים, אם אותן חובות שהיו חייבין לו הגיע זמנם, בודאי מוציאים מזה ונותנין לזה שנאמר (במדבר ה, ז) ונתן לאשר אשם לו (פסחים לא, א).

אבל אם לא הגיע זמנן אומר רבי, נראה שאין בית דין מגבין בתורת גוביאנא, שהשטרות אין גופן ממון שיהיה נגבין בתורת גוביאנא כשאר מטלטלין, שהראיה שבהן אינן נגבית וכו', והכי משמע בכתובות וכו', עכ"ל.

(רנא) **ונראה** דאין זה אלא דוקא לענין גביית בי"ד, מ"מ לענין חיובא דלוה, נראה אף לד' הרשב"א דודאי חייב לשלם בשטרי חוב דאחרים, היכא דלית ליה מטלטלין אחרים לפרוע, ושמיין אותו כשווין לימכר ושפיר חשיב פרעון.

וכן מבואר במש"כ הרשב"א (שו"ת המייוחסות ס' כ"ג) וז"ל, שאלה, ראובן חייב לשמעון מנה, ואין לראובן כי אם שטרי חובות של ישמעאלי, וכשבא שמעון ליפרע ממנו טען ראובן דכיון שאין לו אלא שטר חוב אין זקוק לפרוע, ואין ב"ד נזקקין לו, לפי ששטרי חוב אין גופן ממון ואין משועבדים לבעל חוב.

ושמעון טען שאותם חובות משועבדים לו, ומוציאים מן הלויין ונותנים לו מדר'

לת. וז"ל הרשב"א (שו"ת ח"א, ס' תתקי"ד), ובענין גוביאנא ששאלתם אם שיכא בשטרות אם לאו, הוו יודעים דלא שיכא גבית בית דין בשטרות הואיל ואין גופן ממון.

ואשה שחבלה באחי' דפרק קמא (פט, א) תוכיח, שאלו היתה גוביאנא בשטרות, היו בית דין שמיין ומגבין כתובתה לנזקין מעתה, ושוב אינה יכולה למחול, וכן העידו שנים שלוו זה מזה שבפרק דיני גזרות (כתובות קי, א), שאלו כן, אפ"י היה לזה זיבורית ולזה עידיית ובינונית, היה יכול בעל הבינונית לומר לו לבעל הזבורית, הריני מגבה לך חוב שאתה חייב לי. אלא שאין גביית בית דין בשטרי חוב, לפי שאין גופן ממון ומילי נינהו, ומילי בגוביינא דבי דינא לא אתו, עכ"ל.

ויתבע את הלווים האחרים, וא"כ צדקו דברי הש"ך דמי יוכל להכריחו לעשות כן נגד רצונו.

אולם אנן איירינן שאינו נותנם למלוח כשווי הכתוב בהם, אלא בפחות משויים, כשווי שמצי למכור אותם בשוק, וכמבואר להדיא בלשון המחבר שם וז"ל, וישומו אותם כפי מה שהוא הלוח אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו עידיית או זבורית וכו', עכ"ל.

וא"כ, התם אין המלוח צריך ללכת ולגבות החובות מן הלווים כלל, אלא מצי למוכרם ללקוחות אחרים בשויים להימכר, ואותו שווי להימכר חשיב שפיר שקיבלו המלוח בקבלת השטרות, היות ובידו למוכרם תמורת אותו השווי.

(רנד) **ובזה** נסתלקו כל תמיהות הש"ך, דבכה"ג הוי שפיר לטובת המלוח, דכשם שיצטרך למכור מטלטלין שגופן ממון כחטיין, כך יצטרך למכור שטרות שאין גופן ממון כמו שטרות, ובכה"ג אינו צריך לגבות השטרות כל עיקר כאמור.

ולא יהיה לו שום עסק עם הלווים אלא רק עם לקוחות שיקנה השטרות מידו.

ואף ליכא חשש שיארע תקלה ולא ישלם, שהרי שמין את שווי השטרות כפי הלוח אם הוא אלם ואיזה קרקע יש לו כאמור, והוזילו משויי השטר כפי חשש התקלה. נמצא דאפ"י יארע תקלה, מזל רע דלוקח גרם כמש"כ הרא"ש בתשובה שם, ומ"מ המלוח שפיר קיבל שווי השטר מן הלוקח.

דכתבנו ליה שטר אדמיה

(רנה) **ונראה** לבאר בזה הא דאיתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף י"ח ע"א) וז"ל, תנו רבנן יש בעברי שאין בעבריה ויש בעבריה

ואקשינן תו וליזבין להאי דחבלה ביה, דאי מחלה לגבי בעל לא מפסיד, שהשתא נמי לא שקיל מידי, ופרקינן לגבי בעל ודאי מחלה, ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן.

אלמא אי לאו דאמרינן הכי, דודאי מחלה לגבי בעל, הוה כייפינן לה לזבונה, וה"נ כייפינן ליה וכו', עכ"ל.

יישוב ק' הש"ך אד' המחבר דמצי להגבות למלוח שטרי חוב דאחרים בפרעון חובו

(רנב) **ובזה** נראה ליישב קושיית הש"ך אד' המחבר והרמ"א בשו"ע שם (ח"מ ס' ק"א, ס"ק ה') וז"ל השו"ע, אם יש ללוח שטרי חובות על אחרים יכול להגבותם לו, וישומו אותם כפי מה שהוא הלוח אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו עידיית או זבורית וכו', הגה, ואפילו יש לו שאר מטלטלים יכול להגבות לו שטרות בשויים, עכ"ל.

וז"ל הש"ך (ס"ק ג'), דברי המחבר והרב אינם נראים לפע"ד לדינא וכו', דודאי לא מסתבר כלל שישלם לו בעל כרחו בשטרות ולא מטלטלי, דהא לעולם אזלינן לטובת המלוח, ועוד היאך נכוף אותו לגבות שטרות בחובו, ושיתבע את הלווים, והלא הוא אין לו עסק עמהם ואינו בעל דבר שלהם, והיאך נכריחו שיהא בעל דבר שלהם בעל כרחו, ועוד דשמא יארע קלקול שלא ישלם לו, זה הוא ודאי דבר שאין הדעת סובלתו, שיחזיק זה תחת ידו מטלטלים ויסלקנו בשטרות וכו', עכ"ל.

(רנג) **ולהאמור** דברי המחבר והרמ"א מבוארין, דתינח אם היה מגבה לו למלוח השטרי חוב בשווי הכתוב בהם, אז לא ייפרע המלוח אלא אם כן ילך

פדיונה, בכה"ג לכא' מציא לפדות את עצמה בשטר זה אפ' בעל כרחו דאדון, דבכה"ג לכא' חשיב ככל שוה כסף דמהני בעל כרחו דאדון, ואינו כחספא כלל אלא כמרגניתא, בדומה למש"כ בעל התרומות שם וז"ל, דלעולם מצי לאגבויי שטר בשומתו, ולהפחית דמים הכתובים בו בכדי שימצא מי שיקנה אותם, ואז הם כמטלטלין, עכ"ל.

רנח) ומבואר נמי בזה דברי הגמ' פרק האשה נקנית (דף ט"ז ע"א) וז"ל, תנא וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר, בשלמא כסף דכתוב מכסף מקנתו, שוה כסף נמי ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף, אלא האי שטר ה"ד, אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף וכו', עכ"ל.

וצ"ב אמאי נקט הגמ' אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף, והא לכא' שטר אינו כסף אלא רק שוה כסף, והו"ל למימר היינו שוה כסף.

והנראה בזה, דמהא דאיתא שם דכתב ליה שטר אדמיה משמע דאיירי בשטר על סך דמי פדיונה כסוגיית הגמ' להלן שם בדף י"ח. והיות דעכשיו אין השטר שוה לימכר כסף דמי הפדיון הכתוב בו, ע"כ צ"ל דאיירי שקבלו האדון מרצונו.

רנט) ואכן כך מבואר בדברי הרשב"א פרק השותפין (דף י"ג ע"א) וז"ל, וכדאמרינן פ"ק דקדושין (דף ט"ז ע"א) וכו', אילימא דכתב שטרא אדמיה היינו כסף וכו', התם ביציאות של ע"ע קמיירי וכו' מדעת האדון וכו', ומשום הכי קאמר שאלו כתב שטרא אדמיה, ורצה רבו לקבלו, הרי זה קונה עצמו ואינו צריך גט שחרור, הא בעל כרחיה דאדון לא.

שאינ בעברי וכו', ויש בעבריה שהרי עבריה יוצאה בסימנין, ואינה נמכרת ונשנית, ומפדין אותה בעל כרחו, מה שאין כן בעברי וכו', ומפדין אותה בעל כרחו, סבר רבא למימר בעל כרחיה דאדון, א"ל אביי מאי ניהו דכתבנא ליה שטרא אדמיה, אמאי, נקיט מרגניתא בידיה יהיבנא ליה חספא, אלא אמר אביי בעל כרחיה דאב וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל בד"ה מאי ניהו, ה"ד בעל כרחו דעבריה טפי מעברי, אי למימרא דאי לית ליה גירעונה כתבינן ליה שטרא על דמיה, ותתנם לו כשתשיג ידה, מנא לן, הא איהו נקיט מרגניתא, גופה המשועבד לו, ואנן יהיבנן ליה חספא, עכ"ל.

ולכא' צ"ב, אמאי חשיב שטר כחספא לעומת שעבוד גופה דחשיב כמרגניתא, ואע"ג דעדיף שעבוד גופה מצד ההשתמשות בגוף, מ"מ עדיף שטר מצד כח הקנייה, דלכא' שטר חריף טפי לימכר משעבוד גופה.

רנו) ולהאמור ניחא, היות ואיירי דכתב לאדון שטר אדמיה, והיינו שטר על סך דמי פדיונה, הרי עכשיו אין השטר שוה לימכר כסף דמי הפדיון הכתוב בו אלא פחות ממנו, וא"כ לענין סך דמי הפדיון בודאי חשיב השטר כחספא לעומת מרגניתא דשעבוד גופה.

ולפיכך פשוט הוא דלא מצי לכוף ליה לאדון לקבל שטר על דמיה בעל כרחיה, ולא חשיב בכה"ג כאילו נתן דמי פדיונה אלא דוקא כשקבלו האדון מרצונו, כלומר שוויתר על הזמן והטירחא והחשש שלא יפרע.

רנז) והיוצא לפי"ז, היכא דכתב לו לאדון שטר על סך יתר מדמי פדיונה, באופן דשווי השטר לימכר בשוק היינו כדמי

וא"כ, הרי במה שכתב השט"ח לא הוסיף ולא חידש עליו שום דבר, והיאך שייך לומר דיהי' יוצא בזה מצות פדיון, וה"ז דומה ממש לפורע חובו, שתובעין ממנו ממון, בשטר אחר שנותן וכו'.

דבקידושיין לא היה חייב כלום, ובזה שנתחייב לאשה מקרי שפיר נתינה ומהני, משא"כ בפדיון הבן דהי' חייב מקודם לא מהני וכו', עכ"ל.

(רסא) **ולהאמור** נראה דמש"כ הבית הלוי שם לענין פדיון הבן איירי דוקא בכתב שטר התחייבות על סך ה' סלעים, ומש"כ שם לענין מלוה איירי דוקא בכתב שטר על סך המלוה, ולכן לא הוסיף ולא חידש עליו שום דבר.

משא"כ אי לענין פדיון הבן כתב שטר התחייבות על שבעה או שמונה סלעים, באופן דשויו של השטר לימכר בשוק הוא ה' סלעים, אז שפיר היה בנו פדוי, אלמלא כלל ופרט וכלל הממעט דבר שאין גופו ממון.

וכן לענין מלוה, אי כתב שטר התחייבות על יתר מסך המלוה, באופן דשויו לימכר בשוק הוא כסך המלוה, אז שפיר חשיב כפרעון כאמור.^{לט}

ותדע לך, דהא אמרינן גבי יציאת אמה ומפדין אותה בעל כרחו וכו', סבר אביי למימר בעל כרחו דאדון, ואתקיף עליה רבא השתא נקיט מרגניתא בידיה ושקיל חספא, עכ"ל.

וא"כ, ע"כ אין כוונתו לפדות בשווי השטר לימכר בשוק כשוה כסף דמטלטלין, שהרי אין השטר שוה לימכר כסך דמי הפדיון הכתוב בו אלא פחות ממנו. אלא קבלו האדון מרצונו בכך שוויתר על הזמן והטירחא והחשש שלא יפרע, ובכה"ג מהני כאילו כבר קיבל עצם המעות הכתובין בו. וא"כ ניחא דברי הגמ' שם, דבכה"ג היינו כסף ממש ולא שוה כסף.

ד' בית הלוי בפרעון חוב בחוב

(רס) **ושו"מ** בבית הלוי (ס' כ"ג ד"ה אמנם) וז"ל, מצינן לומר דבמה דנותן לה שט"ח ומתחייב לה מנה ומשעבד לה נכסיו, נתינה זו של החוב הוי שפיר כסף ומתקדש בו, וגם קונים בו כל דבר.

אבל גבי פדיון הבן הרי גם קודם שכתב לכהן היה עליו חוב זה שחייבתו התורה, ונכסיו היו משועבדין לזה, דהא עולא ס"ל בסוף ב"ב שיעבודא דאורייתא, וגם דהוי מלוה כתובה בתורה.

^{לט}. אולם צ"ב לפי"ז בדברי רש"י פרק שבועות שנים קמא (דף ד' ע"ב) וז"ל בד"ה חוץ מן השטרות, היה חייב לו אדם בשטר ה' סלעים, ונתן זה אותו שטר לכהן בפדיון בנו, אינו פדוי, אבל בשאר כל דברים פודין, ורבנן פליגי עליה במתני' במסכת בכורות וכו', עכ"ל.

ולהאמור קשה, שהרי שטר על סך ה' סלעים אינו שוה לימכר ה' סלעים, וצ"ע כעת.

מפתח מקורות

תנ"ך

שמות

ג ו קסח שמות כב כד, כסף תלוה את עמי וגו'.

תלמוד בבלי

שביעית

ג ד קיט פ"י מ"ב מתנ' המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לבית דין אינן משמיטין.
 ג ד קיט פ"י מ"ב פירוש המשניות לרמב"ם, והכלל אצלנו בעל חוב קונה משכון, לפיכך אם הלוהו על המשכון, הרי זה כאלו הקנה לו המשכון בחובו לזמן.

פסחים

ג ט רטו לא. גמ', ומטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי וכו'.

סוכה

ג ג נא לה. ריטב"א ד"ה אלא מצה מי כתיב מצתכם, ולא משכחת לה נמי במצה שאולה, דשאולה כה"ג במידי דלא הדר בעינא הלואה היא, וממונו של לוח גמור הוא, ולכם קרינא ביה וכו'.

יבמות

ג ט רטו צט. תוד"ה מני, אע"ג דבכל דוכתא אמרינן הוקשו עבדים לקרקעות, הכא יש לחושבם כמטלטלין, דלא סמכה דעתא עילויהו לפי שמתים ובורחים, וללישנא דחשיב להו מקרקעי, סבר דסמכה דעתא עילויהו כמו קרקעות.

כתובות

ג ד עז, ג ה קנא קצה

נו. תוד"ה הרי, דאפילו למאן דאמר (קדושין דף יג:): מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי, היינו דוקא כגון נזקין וערכין ופדיון הבן, דמסברא לא הוה מחייבינן להו אם לא

שחייבתו תורה בפירוש, אבל מלוה כולי עלמא מודו דלא טרפא ממשעבדי, דאינה באה מכח התורה, דסברא הוא שיש לו לשלם מה שלוה.

ג ה קלג, ג ד סב, ב א ב, א א ב

נט: רש"י ד"ה הקדש, כגון ששיעבד שורו לבעל חוב וחזר והקדישו, מפקיע שעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר, וזה כשר לקרבן ואינו גזול, דלא הוה קני ליה אלא לגוביינא בעלמא וכו'.

ג ח ריג פו. גמ', א"ל רב כהנא לרב פפא לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה, אמר לא ניחא לי דאיעביד מצוה מאי, א"ל תנינא וכו', כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו.

פו. רש"י ד"ה פריעת בע"ח מצוה, מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו, דכתיב הין צדק, שיהא הן שלך צדק ולאן שלך צדק.

ג א לו פו. רש"י ד"ה ודאי דאמרינו, המלוה עיקר סמך שלו על הקרקע.

נדרים

ב א כג, ב א כח, א ד כ

מה: ר"ן ד"ה רבי אליעזר, ומכאן נראה לי ראייה ברורה דמשכיר יכול לאסור ביתו על השוכר וכו' משום דקונמות מפקיעין מידי שעבוד, ומשכיר נמי בקונם מפקיע מידי שעבוד השוכר וכו'.

סוטה

ג ז קעו כד. מתנן, מתו בעליהן עד שלא שתו בש"א נוטלות כתובה ולא שותות, ובה"א או שותות או לא נוטלות כתובתן וכו'.

כה. גמ', מתו בעליהן עד שלא שתו ב"ש כו', במאי קמיפלגי, בית שמאי סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי וב"ה סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי.

כה. רש"י ד"ה ב"ש סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי, מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושיעבד לו בו נכסיו, מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, והלכך כיון דנכסי ברשותיה קיימי הוו להו יורשי הבעל תובעין והמוציא מחבירו עליו הראיה, ועליהן להביא וכו'.

כה. רש"י ד"ה ובית הלל סברי לאו כגבוי דמי, והויא לה היא תובעת מספק דדלמא זנאי, הלכך אינהו ודאי והיא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי, ועליה להביא ראייה שלא זינתה.

ג ז קפא כה: תוד"ה לאו כגבוי דמי, הכא לא שייכא כל הני פלוגתא וכו' דכל העומד לבצור כבצור דמי, וכו' בכל העומד לגזוז, וכו' כל העומד לזרוק כזרוק דמי, וכו', דלאו בחדא מחיתא נחות להו, דהכא כ"ע מודו דאמרי' לאו כגבוי דמי, והעמד ממון בחזקת בעליו, שהרי צריך דינין ולאן בידו הוא, כדאמר גבי גר מי יימר דמזדקקין ליה בי דינא, וכו'.

גיטין

ג ז קעח לז. גמ', השביעית משמטת את המלוה בין בשטר בין שלא בשטר, רב ושמואל דאמרי תרוייהו בשטר, שטר שיש בו אחריות נכסים, וכו', רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו בשטר, שטר שאין בו אחריות נכסים, שלא בשטר, מלוה על פה, אבל שטר שיש

בו אחריות נכסים אינו משמט, תניא כותיה דר"י ורשב"ל וכו', וכו', אתא ר' אסי לקמיה דר' יוחנן א"ל משמט או אינו משמט, אמר ליה משמט, והא מר הוא דאמר אינו משמט, א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, א"ל והתני' כוותיה דמר, א"ל דלמא ההיא בית שמאי היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי.

לז. רש"י ד"ה שיש בו אחריות נכסים, ששיעבד לו קרקעותיו.

לז. רש"י ד"ה אינו משמט, דכגבוי דמי, וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הן, וגבויות ממש, ואין כאן חוב וכו'.

לז. רש"י ד"ה העומד לגבות, מאחר ששטר כשר הוא והקרקע משועבד בו.

ג א א סה: גמ', גניבא יוצא בקולר הוה, כי הוה קא נפיק אמר הבו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מחמרא דנהר פניא וכו', מתקיף לה רבי אבא וכו', אלא רבי אבא הכי קא קשיא ליה, חמרא לא קאמר, דמי חמרא לא קאמר, מחמרא קאמר וכו'.

סו. תוד"ה דמי חמרא, וא"ת כי אמר נמי דמי חמרא הוי דבר שלא בא לעולם, כדאמרינן וכו' דמי שור זה עלי עולה וכו', ומוקי לה באומר לכשיבואו דמיו יקדשו, ופריך והא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, וי"ל דהתם משום דאמר לכשיבואו, אבל אמר דמי שור זה עלי עולה, משמע התם דלא חשיב זה דבר שלא בא לעולם, אלא הוי כמו דקל לפירותיו, דבעי למימר יקדש השור לדמיו, והכא נמי כי אמר דמי חמרא, בעי למימר שיהא היין קנוי לו לדמיו.

קידושין

ג א טו ג. רשב"א ד"ה למעוטי חליפין, דכל כסף חליפין הם, שמחליף בהם הקרקע וקונה וכו'.

ג א טו ג. רמב"ן ד"ה למעוטי חליפין, ומדין כסף הוא שריבה אותן הכתוב, מה כסף שמחליף הקרקע בו וקונה, אף חליפין וכו'.

ג א יג ג. גמ', מניינא דרישא למעוטי מאי וכו', למעוטי חליפין, ס"ד אמינא הואיל וגמר קיחה קיחה משדה עפרון, מה בשדה מקניא בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין, קמ"ל.

ג ד פז ו: גמ', אמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת.

ו: רש"י ד"ה המקדש במלוה, דאמר התקדשי לי במלוה שהלויתך.

ו: רש"י ד"ה אינה מקודשת, דקיחה משדה עפרון גמרינן, דיהיב מידי בשעת קידושין, ומלוה להוצאה ניתנה וכבר הן שלה, ומעות אחרים היא חייבת לו.

ג ד קכח ח. גמ', אמר רבא אמר רב נחמן אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליה אינה מקודשת, מנה אין כאן משכון אין כאן.

ח. ר"ן ד: מדפי הרי"ף ד"ה מנה אין כאן, דאפי' היכא דאמר לה קני משכון זה בשעבוד מנה והתקדשי לי בו ומשכתו אינה מקודשת, דנהי דקניא ליה משכון להווא שעבודא, אינה מקודשת בכך, דמנה אין כאן, כלומר דעיקר שעבודא דמנה גבי לווה הוא, ולא גבי אשה, ומשו"ה משכון נמי, אע"ג דגבי אשה הוא, הרי הוא כאילו משכון אין כאן, שאין המשכון אלא להבטחת השעבוד, וכיון דמנה אין כאן גבי אשה, משכון נמי אין כאן.

ג ה קלג, ב, ג ד טב, א ד כג, ב א ב, אאב

יג: ריטב"א ד"ה אמר רב יהודה, וטעמא דמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא, משום דסבר שאין הקנאה לחצאים, ושעבוד קנין לחצאין וכו', ורבי יוחנן וכו' קסבר שעבודא דאורייתא,

דאף על גב דאין הקנאה לחצאין וכו', היינו הקנאה גמורה, אבל שעבודא דמתלא תלי וקאי חייל אנכסי וכו'.

ג יא רנח טז. גמ', תנא וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר, בשלמא כסף דכתיב מכסף מקנתו, שוה כסף נמי ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף, אלא האי שטר ה"ד, אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף.

ג ד סד, א א ד, ב א ד

טז. גמ', תנא וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר וכו', האי שטר ה"ד, אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה, היינו כסף, אלא שיחרור, שטר למה לי, לימא ליה באפי תרי זיל, אי נמי באפי בי דינא זיל, אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי, והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול.

טז. רש"י ד"ה למה לי שטר, הא אין גופו קנוי, אלא חוב ממון עבודת שש שנים שיש עליו. טז. נימא ליה באפי תרי זיל, לית לי עלך מידי ונפטר.

טז. גופו קנוי, עד שיגיעו ימי חיפושיו, ולפיכך הרב שמחל על גרעונו אינו מחול, וצריך שחרור, ואם לאו חוזר ומשתעבד בו אם ירצה, דלא שייך בו מחילת ממון אלא לשון שחרור, וכי כתב ליה לשון שחרור ונתן ליה נפיק, דלא גרע מכנעני דנפיק בשטר.

טז. תוד"ה לימא ליה באפי תרי זיל, דס"ד דאין צריך אלא מחילה כמו מחילת חוב בעלמא, ולבסוף דמסיק עבד עברי גופו קנוי, לשון הכתוב בשטר אין מועיל בעל פה וכו', אבל אם לא היה גופו קנוי היתה מחילה מועלת.

ג יא רנה, רנח

יח. גמ', תנו רבנן יש בעברי שאין בעבריה ויש בעבריה שאין בעברי וכו', ויש בעבריה שהרי עבריה יוצאה בסימנין, ואינה נמכרת ונשנית, ומפדין אותה בעל כורחו, מה שאין כן בעברי וכו', ומפדין אותה בעל כורחו, סבר רבא למימר בעל כרחיה דאדון, א"ל אביי מאי ניהו דכתבנא ליה שטרא אדמיה, אמאי, נקיט מרגניתא בידיה יהיבנא ליה חספא, אלא אמר אביי בעל כרחיה דאב וכו'.

יח. רש"י ד"ה מאי ניהו, ה"ד בעל כרחו דעבריה טפי מעברי, אי למימרא דאי לית ליה גירעונה כתבינן ליה שטרא על דמיה, ותתנם לו כשתשיג ידה, מנא לן, הא איהו נקיט מרגניתא, גופה המשועבד לו, ואנן יהבינן ליה חספא.

ג ד קכ יט. גמ', ואמר רבא א"ר נחמן המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת וכו'.

ב א יא, ג א לז

כו. מתנן, נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה.

ב א יא, ג ה קלט, ג ד עא, א ג יג

כו. פירוש המשניות לרמב"ם, נכסים שיש להם אחריות הם הקרקעות, ואמנם נקראו כך לפי שאחריות הוא אבטחת הפסד, ואחריות אמנם הוא על קרקע בלבד, כיצד, ראובן מכר שדה לשמעון, וראובן חייב ללוי חוב שהוא קודם לזאת המכירה, הנה לוי מוציא השדה המכור מיד שמעון, אם לא תמצא אצל ראובן ממה שיגבה חובו, וזהו ענין אחריות וכו'.

ג ה קלט, ג ד עא, אג יג

כו. מתנ', נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה.

כו. רש"י ד"ה שיש להם אחריות, היינו קרקעות, שאחריות כל אדם הלוח והנושה בחבירו עליהן וכו'.

ג א יד, כו. רש"י ד"ה בחבילי, שהגבהת שלשה טפחים הגבהה היא דנפקא ליה מתורת לבוד.

ג ו קס כח: רש"י ד"ה כיצד החליף דמי שור בפרה, מכר לו שור במנה ומשכו ונתחייב לו זה המנה, אמר לו המוכר יש לך פרה ליתן בדמים א"ל הן, שמאה לו במנה או בפרס, אמר לו מוכר השור, הרי מעות שאתה חייב לי נתונים לך בדמיה, מעות הללו קונים בלא משיכת הפרה וכו'.

ג ג מז מז. גמ', אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת, מלוה להוצאה ניתנה, נימא כתנאי המקדש במלוה אינה מקודשת, ויש אומרים מקודשת, מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר סבר מלוה להוצאה ניתנה, ומר סבר מלוה לאו להוצאה ניתנה וכו'.

ג ד קיא, ג ג מז

מז. רש"י ד"ה אינה מקודשת, אפי' ישנה בעין.

מז. רש"י ד"ה להוצאה ניתנה, הלוח רשאי להוציאה בהוצאה, ואינו חייב להעמידה בעיסקא שתהא מצויה בכל עת שיתבענו, וכיון דלהוצאה ניתנה, הויא לה כי דידה ולא יהיב לה מידי.

ג ד פז מז. גמ', אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת, מלוה להוצאה ניתנה, נימא כתנאי המקדש במלוה אינה מקודשת, ויש אומרים מקודשת, מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר סבר מלוה להוצאה ניתנה, ומר סבר מלוה לאו להוצאה ניתנה וכו'.

מח: גמ', אמר שמואל המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול וכו'.

בבא קמא

ג א יא ו. רש"י ד"ה שור, ושדה הקדש נמי דהוי לצורך בדק הבית, או המקדיש פודהו לאלתר, או מוכרין אותו לאלתר לאחר, וכשיוצא ביוכל לכהנים הוי וכו'.

ג א לח ז: גמ', כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא וכו'.

ג ו קע ח: גמ', אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, ויצאו עליה עסיקין, עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו, משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו, דא"ל חייתא דקטרי סברת וקבלת, מאימתי הויא חזקה מכי דייש אמצרי, ואיכא דאמרי אפילו באחריות נמי, דאמר ליה אחוי טרפך ואשלם לך וכו'.

ט. רש"י ד"ה עסיקין, עוררין וכו'.

ט. רש"י ד"ה יכול לחזור בו, ובשלא נתן מעות.

ט. רש"י ד"ה אינו יכול לחזור בו, ואפילו לא נתן מעות, שהקרקע נקנית בחזקה, והמעות על זה מלוה.

ט. רש"י ד"ה חייתא, שק מלא קשרים.

ט. רש"י ד"ה מכי דייש אמצרי, מתקן גבולי השדה ומגביהם.

ט. רש"י ד"ה איכא דאמרי אפי' באחריות נמי, אע"ג דסוף סוף עליה הדר, אין יכול לחזור בו וכו'.

ג ו קעא ט. תוד"ה עד שלא החזיק בה, ופירש ריב"א דמיירי כגון שקנאה בקנין גמור כגון בחליפין, ולא נתן מעות, וקאמר עד שלא החזיק בה חזקה דמפרש בתר הכי דייש אמצרי, שלא הלך לארכה ולרחבה ולא סמכה דעתיה, יכול לחזור בו, משהחזיק בה שהלך לארכה ולרחבה, אינו יכול לחזור בו, וכו', וא"ת כשהחזיק בה אמאי אינו יכול לחזור בו כיון שלא נתן מעות לימא ליה שקול ארעא בזוזך, אפילו אית ליה זוזי, לפי המפרשים דאפילו אית ליה זוזי מצי לסלק ליה לבע"ח בשאר דברים, וגרסינן בהמוכר פירות (ב"ב ד' צב: ושם ד"ה אי) אי לתנהו להנהו זוזי כו'. וי"ל דהכא מצי א"ל האי ארעא אינה שוה כפי מעותי, לפי שיש עליה עוררים, אבל שור שנגח כיון דאייקר שוה מעותיו שפיר.

ג א לט יד: מתנ', שום כסף שוה כסף בפני ב"ד ועל פי עדים, בני חורין בני ברית והנשים בכלל הנזק, והניזק והמזיק בתשלומין, גמ', מאי שום כסף וכו', שוה כסף, וכו', אמר מר שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות, מאי משמע וכו', אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף, והני כולהו כסף נינהו וכו'.

יד: רש"י ד"ה אלא אמר רב אשי שוה כסף, דהיינו קרקעות, והכי משמע, שוה כסף ישלם ולא כסף עצמו, והני כולהו, מטלטלים ועבדים ושטרות, כסף נינהו, דמצי לאמטויינהו ממתא למתא ומזדבני וכו'.

ג י רלא, ג ו קסה בהערה

לג. מתנ' שני שוורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק וכו'.

לג. תוד"ה שני שוורים, תימה כולה מתניתין שאין צריכה היא, וי"ל דלרבי עקיבא אצטריך, שלא תאמר כיון דאית ליה יוחלט השור לניזק, אם כן שורו של זה קנוי לזה, ואם הקדישו קדוש, קמ"ל וכו'.

ג א ג סו. תוד"ה הכא, אע"פ שאין יאוש מועיל באבידה בתר דאתי לידיה וכו', נהי שלא היה קונה לענין זה שלא יצטרך להשיב ולהפטר לגמרי, הואיל וכבר נתחייב השבה, מ"מ היה קונה לענין זה שלא יתחייב לשלם כי אם דמים, כמו לגבי גזל.

ב ג מג עח: גמ', בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנב, מי פטר גנב נפשיה בכבש לרבנן, בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה, וכו', מאי, מי אמרינן שם עולה קביל עילויה, או דלמא מצי א"ל אנא מצוה מן המובחר בעינא למיעבד, בתר דאיבעיא הדר פשטה, גנב פטר עצמו בכבש לרבנן, בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה, רב אחא בריה דרב איקא מתני לה בהדיא, אמר רבא וכו'.

עח: רש"י ד"ה מי פטר גנב נפשיה, גבי בעלים.

עח: רש"י ד"ה בכבש, דאמר ליה עולה קא מחייבת ועולה משלימנא לך, ולא אפסדתך תו מידי, דהא יוצא בה אתה ידי נדרך.

עח: רש"י ד"ה גנב פטר עצמו, דאתשלומין דבעלים מחייב, והרי הוציאו ידי נדרו, ואפסידא דהקדש מיפטר, דמבית האיש כתיב ולא הקדש, ואליבא דר' שמעון נקט לה דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב.

עח: תוד"ה מי פטר נפשיה, אבל הנודר עצמו פשיטא דמצי פטר נפשיה אי לא בעי למיעבד מצוה מן המובחר.

ג יא רמט פט. רשב"א ד"ה כל לגבי, ונ"ל מכאן דכל מה שאין לו ממש, מילי נינהו, ואין גוביינא דבי דינא במילי, ולפיכך אי אפשר לב"ד לגבות שטרי חובות, לא לנזקין, ולא לאשה בכתובתה, ולא לבעל חוב בחובו, וכו', אלא שאי אפשר לגוביינת ב"ד בשטרי חוב כמו שאמרת, אלא לכשיגיע זמנו של שטר, מוציין מזה ונותנין לזה מדר' נתן וכו'.

ג ה קלג, ג ד סב, ב א ב, אאב

צ. רש"י ד"ה הקדש, עשה שורו אפותיקי לבעל חובו, וחזר לזה והקדישו קדושת הגוף למזבח, הפקיע שיעבודה דמלוה, ומותר למזבח ואין בו משום גזל, שכח הקדש מפקיעו, הואיל ולא היה קנוי לו ממש, אלא עומד לגבות הימנו וכו'.

ג ד קכא קיד. רשב"א ד"ה תנא ומחזיר, והראב"ד פי' דכי קתני במתניתין הרי אלו שלו, דלא מפקי מיניה בעלים, בלא כלום קאמר, משום דקני ליה ביאוש ושנוי רשות, אבל בדמים מיהא מבעיא ליה לאהדורי, משום דבאיסורא אתא לידיה, דיאוש כדי לא קני וכו', וכו', הא דאמר להו רב הונא להנהו אוונכרי, כי זבניתו אסא מגוים ליגזזו אינהו וכו', מאי אהני, דהא מ"מ האי אסא לא מקניא להו קנין הגוף, דהא אינה אלא כעין משכון, דבדמים בעו לאהדורה, ואנן בעינן ביום הראשון לכם.

ג א ח קיד. ראב"ד ד"ה תנא ומחזיר, עוד נראה לי, דכי קתני במתניתין הרי אלו שלו, לומר דלא מפקי בעלים מיניה בלא דמי, משום דקני ליה ביאוש ושנוי רשות, אבל בדמים מיהא מבעיא ליה לאהדורי, משום דבאיסורא אתא לידיה, דיאוש כדי לא קני וכו', והיינו דקתני בבריתא ומחזיר לבעלים הראשונים, כאלו אמר הרי שלו אבל מחזיר הוא וכו', דלא פליגא אמתניתין כלל, ובעינא דמתניתין גופא איירי בברייתא, וזה עיקר, תדע שהוא כן, דתנן המוכר כליו וספריו ביד אחר וכו', ואע"ג דאיכא יאוש ושנוי רשות, שקיל להו לכליו וספריו בדמים.

בבא מציעא

ג ד קד ד. גמ', כיון דאמר ליה הילך, הני זוזי דקא מודי בגוייהו כמאן דנקיט להו מלוה דמי, באינן חמשים הא לא מודי, הלכך ליכא הודאת מקצת הטענה וכו', כל שטרי הילך הוא.

ד. רש"י ד"ה והילך, לא הוצאתים והן שלך בכל מקום שהם וכו'.

ד. רש"י ד"ה כל שטרי הילך הוא, משום שעבוד קרקעות.

ג ד קה ד. רש"י ד"ה והילך, לא הוצאתים והן שלך בכל מקום שהם וכו'.

ג ד קט ד. רמב"ן ד"ה והילך, הא אמרינן במס' קידושין (מ"ז). המקדש במלוה אינה מקודשת, ואע"ג דאיתא בעין, משום דמלוה להוצאה ניתנה, ואי ס"ד ברשותא דמרא קיימא אמאי אינה מקודשת, אלא ודאי לאו ברשותא דמרא קיימא, דמלוה להוצאה ניתנה, וליתא ברשות בעלים לא לחזרה ולא לאונסין וכו'.

ד. ר"ן ד"ה והילך, בקושייתו כרמב"ן על פרש"י.

ג יא רמג ז: תוד"ה ויחלוקו נמי לדמי, ואין חולקין את החוב כמו שכתבו בשטר, אלא כמו ששוה לו למכור, מזה יפרע החצי וכו'.

ג א יח מד. מתנ', המטלטלים קונין זה את זה וכו'.

מד. רש"י ד"ה כל המטלטלין קונין זה את זה, בין בתורת חליפין שהחליף אלו באלו, כיון שמשך האחד קנה חבירו את שלו, בין בתורת דמים, בכמה תתן לי את שלך בכך וכך, וזה חוזר ואומר לו בכמה תתן לי שלך בכך וכך, ונתרצו ומשך האחד, נתקיימו הדברים וכו'.

- ג ו קעג** מה: ריטב"א ד"ה ליישנן בעי' להו, פי' וכ"ש שאינו יכול לשנותו ממטבע למטבע, ואפי' ממטבע שאינו יוצא בעיר למטבע היוצא, דאמר אידך מטבע צריך לי להוליכו לעיר אחרת, מרבי, ומכאן ראייה דבמכר סחורה אינו מורידו לשומא כלל, אלא שנותן לו מעות כמו שהתנה, ומאותה מטבע שהתנה, וכדין פועל, וכן בדין, דאנן סהדי שאין זה מוכר מטלטליו וסחורתו ע"ד שיקבל קרקע או סובין, וכן היה אומר מורי הרב, ומכאן נ"ל ראייה לדבריו.
- ג ו קס** מו: יש דמים שהן כחליפין כיצד, החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור וכו'.
- מו: תוד"ה יש דמים שהן כחליפין, ומקני להו במחילת הדמים, אף על גב דאמר בקידושין המקדש במלוה אינה מקודשת ובמכר לא קנה, היינו כי קדשה או קנה החפץ במעות שחייב לו, אבל קדשה או קנה בהנאת מחילת מלוה מועיל, כמו ארוח לה זימנא ואדבר עליך לשלטון.
- ג א כ** מו: שיטמ"ק מתשובת הרי"ף, וששאלת אם יש בחליפן אונאה אם לא, מה שנראה מן התלמוד הוא שאין בהן אונאה וכו', כלומר לפי שהיה בלשון מכירה מחוייב להיות בו אונאה, והתורה גם כן מעידה על זה באמרה וכי תמכרו ממכר וגו', בממכר הוא דאזהר רחמנא בבל תונו, אבל בחליפן לא וכו'.
- ג א כ** מו: שיטמ"ק מתשובת הרי"ף מיגש, מי שהחליף עם חברו סחורה בסחורה, מבלי שישומו אותם בדמים כלל, אין אחד מהם יכול לטעון על חברו טענת אונאה, לפי שהעיקר בידינו חליפין אין בהן אונאה, עד כאן.
- ג א יז** מז. גמ', חליפין ומקפיד עליהן מאי, אמר רב אדא בר אהבה תא שמע, הרי שהיה תופש פרתו ועומד ובא חבירו ואמר לו פרתך למה, לחמור אני צריך, יש לי חמור שאני נותן לך, פרתך בכמה בכך וכך, חמורך בכמה בכך וכך, משך בעל החמור את הפרה, ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור, לא קנה בעל החמור את הפרה, שמע מינה חליפין ומקפיד עליהן לא קנה, אמר רבא אטו חליפין בשופטני עסקינן דלא קפדי, אלא כל חליפין מיקפד קפדי וקנה וכו'.
- מז. רש"י ד"ה חליפין ומקפיד עליהן, נתן לו חפץ בחפץ בתורת חליפין, לקנות כדין קנין שקונין בסודר, וזה מקפיד לראות שיהא הסודר שוה כל כך, מהו, מי קנו תרוייהו במשיכה דחד מינייהו, או דלמא הואיל והקפיד עליהם הרי הן כדמים, והוי להו מעות, ואין קונות עד שימשוך גם השני, פרתך למה, הבאת בשוק.
- מז. רש"י ד"ה אמר רבא אטו חליפין, דקרא, בשופטני עסקינן, דלא קפדי לדעת שיהו שוות קצת דמים, שייטב בעיניו לתת לו את שלו כנגדו, ואפי' הכי קאמר קרא דקנה.
- מז. תוד"ה כל חליפין מיקפד קפדי, שיהו שוין קצת, ולפעמים שיהו שוין כמו החפץ גופיה, ואפילו כשאינו שוה כחפץ שכנגדו קנה.
- ג א כב** מז. גמ', גאולה זו מכירה וכו' תמורה זו חליפין וכו'.
- ב א כד** נו: תוד"ה והאי ביומיה מכירה הוא, תימה דבפ' קמא דע"ז (דף טו. ושם ד"ה והשתא) מוכח דשכירות לא קני, מישראל ששכר פרה מכהן, ומלא לבית דירה אמרו, וי"ל דהכא גבי אונאה כתיב ממכר מיותר לרבות שכירות.
- ב א כה** נו: נמוק"י לב. מדפי הרי"ף ד"ה ולענין, והא דאמרינן דשכירות מכירה ליומא וקניא, היינו לענין שישתמש בו כל ימי שכירותו, אבל גוף הדבר אינו קנוי כלל, ומש"ה אסרינן להשכיר בית דירה לעו"כ, דכיון דגוף הבית של ישראל הוא, שפיר קרינא ביה

ולא תביא תועבה אל ביתך [ואמרינן נמי התם כהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה], הרנב"ר ז"ל.

ב א יד נז: גמ', בעי רבי זירא שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה, ממכר אמר רחמנא אבל לא שכירות, או דלמא לא שנא, אמר ליה אביי מי כתיב ממכר לעולם, ממכר סתמא כתיב, והאי נמי ביומיה מכירה היא וכו'.

ג ז קעז סב. רש"י ד"ה כגבוי דמי, שהרי שיעבד לו קרקעותיו על הקרן ועל הרבית וכו'.

א ד כ, ב א כג

עח. רש"י ד"ה חייב, המשכיר וכו' שהרי חמור זה שיעבד לו.

ב א כג עח: ר"ן ד"ה השוכר את החמור, שהרי חמור זה שיעבד לו כיון דקאמר ליה זה, אבל להוסיף מביתו במה נשתעבד וכו'.

ב ב לא עט. ר"י מלוניל, והני מילי שלא יתחייב לשכור לו חמור אחר היכא דאין בדמיו לא ליקח ולא לשכור, מיירי דאמר ליה המשכיר בשעת השכירות חמור זה אני משכיר לך, דמשמע זה ולא אחר, אבל אם אמר לו חמור סתם, חייב להעמיד לו חמור אחר, משום שהוא עצמו שיעבד נפשיה להוליק לו משאו שם באותו שכר שהתנה לו.

א ד יז, ב ב לה

עט. רעק"א ד"ה מ"ש הטור, עוד תמוה לי בסוף דבריו, דאם היה לו בית אחר חל הקנין עליו וכו', דמשמע דבעי קנין, ואמאי לא מהני חזקה בבית זה גם לבית אחר, ויהיה כמוכר לו שדה ומקבל עליו אחריות שאם שטפו נהר שיהיה שדה שני' שלו, ויהיה שדה שני' שלו לענין זה שאם לא יהא בשדה זה יטול זכותו בשדה שני', דנראה פשוט מסברא דמהני חזקה בבית א', דהוי כמו עשר שדות בי' מדינות דמהני חזקה א' לכולם, כדאיתא סי' קצ"ב סעיף י"ג וכו', ומה לי אם קונה בית זה לחלוטים או שקונה ומסלק רק זכותו כ"ז שזו השדה בידו, ושאני בחמור סתם, דדעת הראב"ד והוא בטור סי' ש"י, דלא מהני משיכת חמור זה משום דמשיכתו במקצת לא קני, אבל הכא בחזקה צ"ע אמאי לא מהני, וצ"ע.

א ד כ, ב א כג

עט. רמב"ן ד"ה ואי דאמר ליה חמור זה, אם יש בדמיה ליקח או לשכור ישכור, פי' דשעבודי מתשעבד ליה חמור זה וכו'.

ב ב לד עט. רעק"א ד"ה מ"ש הטור, יש לעיין טובא במה שכתב הרמ"ה דלא חל הקנין כיון דלא היה בעולם, הרי מ"מ חל הקנין על גופו, שגופו משועבד ליתן לו דירת חצי שנה, ויש אצלו חוב זה, ומשעבד נפשו בקנין ע"ז, וכו'.

ב ב לב, ב א כג

עט. תלמיד הרשב"א ד"ה השוכר את חברו, שכשמשך השוכר את החמור וכו' נשתעבד לו בעל החמור להעמיד לו חמור לכל הדרך וכו'.

ב א כ עט: תוד"ה אי, וי"ל כיון שנתן לו שכרו, נתרצה שיהא שלו לאלתר, אע"ג דאינה משתלמת אלא לבסוף, לדעת כן נותנו שיהא שלו לאלתר, אם לא ישאר בו וכו'.

ב א טו צט. גמ', אלא הכא בישנה לשכירות מתחילה ועד סוף קא מיפלגי, רבי מאיר סבר אין לשכירות אלא לבסוף ורבנן סברי יש לשכירות מתחילה ועד סוף וכו'.

צט: רש"י ד"ה ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, כיון שעלה שכרו לפרוטה נתחייבה לו מיד פרוטה, והויא ליה מלוה גבה וכו', אינה לשכירות אלא לבסוף, כי מהדר להו ניהלה, הלכך לאו מלוה הוא.

ב א יט בהערה

- קג. רמב"ן ד"ה אי דא"ל בית זה נפל אזל [ליה], פירוש ונותן לו שכירות ימים שדר בו, ואין להם זה על זה כלום.
- ב א יח קג. ריטב"א ד"ה היכי דמי אי דא"ל בית זה נפל אזדא, ודעת רבנו דהא דאמרין נפל אזדא לגביה אמרינן, וחייב השוכר לפרוע השכירות. ואף על פי שעדיין לא נתן, הרי זה כלוקח בית ונפל קודם שיפרע דמיו. אבל הרמב"ן כתב דנפל אזדא וכו', אין לו לפרוע שכר אלא על מה שדר בו, ואפילו נתן כבר מהדרינן ליה וכו'.
- ג ח רח קג. תוד"ה פרדיסי, בענין דשואל חשיב מוחזק במטלטלין ורק בקרקע שאינו יכול לשומטה המשאיל מוחזק.

בבא בתרא

- ג יא רנט יג. רשב"א ד"ה לימא מסייע, וכדאמרין פ"ק דקדושין (דף ט"ז ע"א) וכו', אילימא דכתב שטרא אדמיה היינו כסף וכו', התם ביציאות של ע"ע קמירי וכו' מדעת האדון וכו', ומשום הכי קאמר שאלו כתב שטרא אדמיה, ורצה רבו לקבלו, הרי זה קונה עצמו ואינו צריך גט שחרור, הא בעל כרחיה דאדון לא, ותדע לך, דהא אמרינן גבי יציאת אמה ומפדין אותה בעל כרחו וכו', סבר אביי למימר בעל כרחו דאדון, ואתקיף עליה רבא השתא נקיט מרגניתא בידיה ושקיל חספא.
- ג ז רג לב: תוד"ה אמאי, אי נמי אם יש לו שטר או חזקה, וזה בא לפסול ראיתו, אז זה יכול לקיימו ע"י מיגו, כמו קמי דידי זבנה מינך, מיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה ואכלתיה שני חזקה וכו'.
- ג ז רג לב: תוד"ה והלכתא, ונראה לר"י וכו', משום דאמרי' מיגו לאוקמי ממונא, ואית לן לאוקמי ארעא בחזקת מרה דקיימא השתא וכו', אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן, שאני התם דאיכא שטרא.
- ג ח רח סא: תוד"ה ארעתא, בענין חפץ מושאל שיש עליו ספק לכמה זמן השאילו, דאין הלוח מוחזק כיון שודאי חוזר למשאיל.
- ג א יב עט. גמ', כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית, לבדק הבית ולא למזבח, לא למזבח ולא לבדק הבית, מועלין בהן ובמה שבתוכן וכו'.
- עט. רשב"ם ד"ה כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית, כגון שור וכו', כל הנך גופן ראוי למזבח ואינו ראוי לכבשן בבנין,
- עט. רשב"ם ד"ה לבדק הבית ולא למזבח, כגון זהב וכסף ואבנים יקרות וכיוצא בהן,
- עט. רשב"ם ד"ה לא לזה ולא לזה, כגון חלב גבינה מורייס אשפה עשבים וכיוצא בהן, וכו', וקדשי בדק הבית חשיבי מקדשי דמים, שאין ראויין גופן לא למזבח ולא לבדק הבית, אלא לימכר וליקח בדמיהן צרכי מזבח או בדק הבית.
- פו. רשב"ם ד"ה במשיכה, דהגבהה קונה בכל מקום ובכל דבר, דמשהגביהה הניחה ברשותו וכו'.
- ג ו קעה צב: תוד"ה אי דליכא, בדעת ר' חיים כ"ץ שלוח אינו חייב לשלם דוקא מעות אפילו אם יש לו, ודלא כר"ת הסובר שחייב.
- ג ד קיד קכד: גמ', אמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו, ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו וכו'.

קכד: רשב"ם ד"ה גבו קרקע, דהאי קרקע אשתעבד לאבוהון בחייו, וכמי שהיה לו במשכון דמי, וחשבינן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים.

קכד: רשב"ם ד"ה גבו מעות, דמלוה להוצאה ניתנה, והני מעות אחריני ניהו, וכאילו לא הוחזק במ אביהן.

קכד: תוד"ה גבו מעות, גבו מעות יש לו, משום דדרך בע"ח לפרוע בחובם מעות ולא קרקע, והוי מוחזק בגבו מעות משום דסמיכי עלייהו, אבל קרקע שאין דרך קרקע ליתן בחובם לא סמיכי עלה, ולא הוי מוחזק.

ג ד צב, ג ה קמו, ג ז קצ

קכד: גמ', אמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו, ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו וכו'.

קכד: רשב"ם ד"ה גבו קרקע, דהאי קרקע אשתעבד לאבוהון בחייו, וכמי שהיה לו במשכון דמי, וחשבינן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים.

קכד: רשב"ם ד"ה גבו מעות, דמלוה להוצאה ניתנה, והני מעות אחריני ניהו, וכאילו לא הוחזק במ אביהן.

ג ד צד, ג ה קמו, ג ז קצא

קכה. רבינו יונה ד"ה ועוד הא את, ונראה, דלאו לגמרי דמיין אהדדי, שבמעשה דסבתא הרי היתה הסבתא יכולה להפקיע זכותא דברתא מן הנכסים לגמרי, אבל לענין גבו קרקע, נהי דהוה מצי לסלוקי ליה למלוה מקרקע גופיה, מדמי לא הוה מסלק ליה, הלכך כיון שקרקע זו משועבדת למלוה, וגם אי אפשר לסלקו אלא או בקרקע או בשווייה, מוחזקת היא וכו', אין שם צד הפקעה גמורה, דמדמי לא מצי לסלק לי', לאו ראוי היא, ולא דמיא למעשה דסבתא.

ג ד צד, ג ה קמו, ג ז קצא

קכה. רמב"ן ד"ה לטעמייהו, וכי שקיל נמי מעות, בדמי קרקע שנשתעבד לו משעה ראשונה נוטלן.

ג ט רטו קכה. גמ', שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא, הלכה גובין מן העבדים, ורב נחמן אמר אין גובין וכו'.

רשב"ם ד"ה גובין מן העבדים, בעל חוב שמת גובה מעבדי יתומים דכמקרקעי דמי וכו', ולקמן מתרצינן לה ואמרי' הכי קתני, אין גובין, וכן אמר רב נחמן.

קכה. רשב"ם ד"ה ורב נחמן אמר אין גובין, דנהי דאתקש לקרקעות וכו', אבל לענין בעל חוב כמטלטלי דמי, דאין בעל חוב סומך אלא על קרקעות, שאין יכולין ליאבד ולא לזוז ממקומן, אבל אעבדים לא סמכא דעתיה, הלכך לא משתעבדי ליה.

ג ה קלה, ג ד סו, ב א ז, א ב ז

קמו: שיטמ"ק ד"ה וזה לשון הר"י, אלמא מכירתם מן התורה, ומכל מקום יכול המוכר למחול, לפי שאין אדם יכול למכור אלא שעבוד וזכות שיש לו בנכסי חבירו, אבל חיוב הגוף שחברו מחוייב לו לפרוע לו חובו וכו'.

ג ד סה, ב א ה, א ב ו, ג ה קלב

קמו: ר"ן ד"ה אי, אבל מוכר שטר חוב אע"פ שמכירתו דאוריתא יכול למחול, לפי ששני שעבדים יש לו למלוה על הלוח, שעבוד גופו של לוח שהוא מחויב לפרוע, והוא עיקר

השעבוד, ושעבוד על נכסיו אם הוא לא יפרע מדין ערב, וכדאמרי' נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה, ושעבוד הגוף שיש למלוה על הלוח לאו בר מכירה הוא, הילכך אינו נמכר אלא שעבוד נכסים בלבד, ואע"פ שאינו נמכר לא פקע, אבל כי חזר ומחלו פקע שעבוד הגוף, וממילא פקע שעבוד נכסים שאינו אלא מדין ערב, וכו', אלו דברי ר"ת וכו'.

ג ה קלא

קסט. פסקי הרא"ש סי' כג, אע"פ שבמכירת שטר חוב יש טעם לתקנה, וכו', ובשטר מכר לא שייך האי טעמא, וכו', מ"מ כיון שתקנו שתועיל מכירה בשט"ח, תקנו גם בשטר מכר, ואלים מכירת שטר מכר שנסתלק לוקח ראשון לגמרי, אבל מכירת שטר חוב לא נסתלק המלוה שהרי עדיין בידו למחול ללוה, אבל אם נקנה השדה בכסף או בחזקה או בקנין סודר וכתבו השטר לראיה, אם מכר אותו השטר לאחר וכו' לא קנה השדה, שהרי גם הראשון לא קנה באותו השטר, והיאך ניפיה כח השני לקנותו באותו שטר, ואע"פ שכתבו בו הקנין ואחריות, מכל מקום לאו שטר של קנין הוא, ולא דמי לשטר חוב, דהתם לא שייך בה קנין אלא ממון שהלוהו נתחייב לו בעל פה, והשטר נכתב לגבות ממשעבדי, ובמסירת שטר חוב קונה את שעבוד הנכסים וגם החוב בתקנת חכמים, וכיון שקנה החוב קנה גם שעבוד הנכסים הכתוב בשטר, אבל בקניית שדה לא אלים כח לוקח שני לקנות בשטר שגם הראשון לא קנה בו.

ג י רכב

קעג: גמ', אמר רב הונא מנין לערב דמשתעבד דכתיב אנכי אערבנו וכו', מתקיף לה רב חסדא הא קבלנות היא וכו', אלא אמר רבי יצחק מהכא לקח בגדו כי ערב וכו', אמר אמאימר ערב דמשתעבד וכו', לר' יוסי דאמר אסמכתא קניא ערב משתעבד, לר' יהודה דאמר אסמכתא לא קניא ערב לא משתעבד, אמר ליה רב אשי לאמימר הא מעשים בכל יום דאסמכתא לא קניא וערב משתעבד, אלא אמר רב אשי בההוא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשתעבד נפשיה.

קעג: רשב"ם ד"ה מנין לערב, באמירה בעלמא ללא קנין וכו'.

קעג: רשב"ם ד"ה רבי יהודה סבר, והיינו אסמכתא, אם לא יפרע לך אני אשלם לך, וכל דאי הוי אסמכתא, סומך ובוטח בלבו שהלוה יפרענו, ואלו היה יודע שלא יפרע הלוה לא היה נכנס בערבות.

קעג: רשב"ם ד"ה גמר ומשעבד נפשיה, בלב שלם, ושליחותא דערב קא עביד מלוה כאילו הוא עצמו הלוה וכו'.

ג י רל

קעג: רשב"ם ד"ה גמר ומשעבד נפשיה, ושליחותא דערב קא עביד מלוה, כאילו הוא עצמו הלוה וכו'.

ג י רכז

קעג: רשב"ם ד"ה מנין לערב, באמירה בעלמא ללא קנין וכו'.

ג י רכה

קעג: רשב"ם ד"ה רבי יהודה סבר, והיינו אסמכתא, אם לא יפרע לך אני אשלם לך, וכל דאי הוי אסמכתא, סומך ובוטח בלבו שהלוה יפרענו, ואלו היה יודע שלא יפרע הלוה לא היה נכנס בערבות.

קעג: רשב"ם ד"ה גמר ומשעבד נפשיה, בלב שלם.

ג ה קלח, ג ד ע, ב א י, א ג יב, א ד טו

קעד. גמ', ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי [דלוה] מקמי דלתבעיה ללוה, סלקיה רב חנין בריה דרב ייבא, אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אי לאו רב חנין בריה דרב ייבא, קסבר נכסיה דבר איניש אינון מערבין יתיה, ותנון המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב, וקי"ל לא יתבע ערב תחילה וכו'.

קעד. רשב"ם ד"ה אינון ערבין ביה, כדכתיב (משלי כב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך, וכתיב (דברים כד) יוציא אליך העבוט החוצה, וקיימא לן לא יתבע מן הערב תחלה, אין נכון להטריח את הערב חנם, דלמא מפצי ליה לוח, והוא הדין לנכסי דאינש, למה נזלזל בנכסיו להוריד בהן את המלוה חנם, שמא יסלקנו לוח במעות ולא יצטרך לירד בנכסיו.

ג ה קמט, ג ז קצג, ג ד צו

קעה: גמ', בענין המחלוקת אם שיעבודא דאורייתא לענין גביית קרקעות הלוח מיתומים ולקוחות

שבועות

ג יא רסא בהערה

ד: רש"י ד"ה חוץ מן השטרות, היה חייב לו אדם בשטר ה' סלעים, ונתן זה אותו שטר לכהן בפדיון בנו, אינו פדוי, אבל בשאר כל דברים פודין, ורבנן פליגי עליה במתני' במסכת בכורות וכו'.

מח: רש"י ד"ה בית שמאי היא, דקסבר מי שהנכסים משועבדין לו ידו על העליונה, והנכסים בחזקת בעל השטר עומדין כאילו הוא גבוי ועומד, לפיכך הוא גובה מספק, שאינה באה להוציא מהם שתהא הראיה עליה להביא, אלא הם באים להוציא ממנה וכו'.

ג ז קעז

חולין

קלט. גמ', איזהו נדר ואיזו היא נדבה, נדר האומר הרי עלי עולה, נדבה האומר הרי זו עולה, ומה בין נדר לנדבה, נדר מתה או נגנבה או שאבדה חייב באחריותה, נדבה מתה או נגנבה או שאבדה אינו חייב באחריותה וכו'.

ב ג מב

קלט. רש"י ד"ה נדר האומר הרי עלי עולה, ואח"כ הפריש בהמה ואמר הרי זו לנדרי, אם מתה חייב באחריותה, הואיל ומעיקרא ארכבה אכתפיה.

בכורות

ג ה קמ, ג ד עב, ב א יב, אג יד

מח. גמ', א"ר ירמיה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות בעל חוב גובה אותה מהם, דאמר ליה אי בדידך מסיקנא מנתא, דידך קא שקילנא, ואי בחברך מסיקנא מנתא, דחברך קא שקילנא, אמר רבא מכדי, נכסי דבר איניש אינון ערבין ביה, מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה, והתנן המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב, וקי"ל דלא יתבע מן הערב תחלה וכו'.

מח. רש"י ד"ה שני יוסף בן שמעון, שהיה איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב, וכל אחד מהן היה מדחהו לאמר לא אני הוא כי אם חברי, ולקחו בין שניהם שדה אחת, טורף בעל חוב חציה וכו'.

מח. רש"י ד"ה דלדידהו לא מצי תבע ליה, דכל חד וחד מדחי ליה.

מח. רש"י ד"ה לא יפרע, וקיימא לן מאי לא יפרע, דלא יתבע לערב תחלה, עד שיתבע מן הלוח ולא יהא לו מה לפרוע.

ערכין

א ד כ, ב א כג, ב א כה, ב ב לח

כא. תוד"ה הכי, תימה דהכא משמע דמשכיר יכול להקדיש ביתו אחר שהשכירו, אע"ג דמשתעבד לשוכר וכו'.

סמ"ג

ג ד קב עשין מות, ז"ל הר"י שהמקדש במלוה אפילו לא החזיר לה עדיין המשכון מקודשת, כשאמר לה הרי את מקודשת לי במלוה פלוני שעל משכונך, שאע"פ שהמקדש במלוה אינה מקודשת, מפני שלהוצאה ניתנה, מכל מקום כשיש עליה משכון נחשבת כאילו היא בעין.

ספר המקח

ג א כט שער יג, ומטבע מאי טעמא לא, מפני שהיא אינו מקח וממכר כשאר סחורה, אבל היא דמי' לכל סחורה.

ספר התרומות

ג יא רמז שער ד חלק ב אות ד וה, ודע כשמגבין למלוה מן המטלטלין אין מדקדקין בהן וכו', אלא הלוא מגבהו מאיזה שירצה ואפילו מפחות שבהם וכו', ועוד כל מטלטלין מיטב הוא ואפילו סובין, דאי לא מזדבן הכא מזדבן התם וכו', ומסתברא ליה דאית ליה מטלטלי וחובות בשטר או חובות וקרקעות, אם רוצה מלוה ליטול ממנו קרקעות ולא חובות, או מטלטלין ולא חובות הרשות בידו, דאע"ג דכסף מקריין, וכו', אפילו הכי יש לנו לומר כיון שיכול למחול וכדשמואל, לא שקיל להו מלוה, ועוד כיון שאין גופן ממון אין נפרעין מהן, שיש ללכת לטובתו של מלוה לאגבויי מאי דחריף טפי למזבן, ראיה לדבר כשיש ללוה מטלטלין ומעות, שאע"פ ששניהם נקראין כסף, במעות נקדים פרעונו, והא נמי דכותה היא, ועוד שהוא דבר שמצוי בו קלקול, וכו'.

שו"ת הר"י מיגש

ג ו קסג ס' קי"ג, אבל אם אמר לו מכור לי חפץ זה במלוה שיש לי בידך לא קנה, משום דמלוה להוצאה ניתנה, וכמי שלא נתן לו מעות דמי, ומה שאמרו מילתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן, הוא במי שהחליף דמי שור, שאות' דמי השור אינם מלוה אצל קונה השור, כדי שנאמר להוצאה נתנה, אבל הם אצלו בחיוב גמור בדמי השור שקנה, לפי שהם עתה לבעל השור, והואיל ואינם מלוה ולא נתנה להוצאה, הנה הוא כמי שהביא לו המעות בעת שקנה ממנו הפרה.

שו"ת הרא"ש

ג יא רמד כלל צח ס"ק ז, אחין או שותפין שבאו לחלוק ויש להם שטרי חובות, ישומו ב"ד השטרות כל שטר ושטר לפי שוויו, לפי קירוב הזמן וריחוק הזמן, ולפי נכסי הלואה והערבון ובטחון החוב, ויחלקו בגורל וכו', ובשטרות איכא שיעור חלוקה על פי שומת ב"ד, ומצינו שומא

בשטרות וכו', ועוד מצינו מעלה בשטר חוב יותר על שטר חוב אחר לפי נכסי הלוה, כדאיתא וכו', וכיון שמצינו שומא בכל צדי החובות, בקירוב זמן וריחוק הזמן, ונכסיה הלוה, כל זה ישומו בית דין ויחלוקו וכו'.

שו"ת הרשב"א

ג ו קסו, ג יא רמט בהערה

ח"א ס' תתקיד, ובענין גוביאנא ששאלתם אם שיכא בשטרות אם לאו, הווי יודעים דלא שיכא גבית בית דין בשטרות הואיל ואין גופן ממון, וכו', אלא שאין גביית בית דין בשטרי חוב, לפי שאין גופן ממון ומילי נינהו, ומילי בגוביינא דבי דינא לא אתו.
ח"א ס' תתקפט, דזקפן במלוה כפרעון דמי וכו', כי כבר נפרע חוב הראשון וכו', וכמלוה אחרת דמי וכו'.

ג יא רנ, ח"א ס' אלף קיב, אדם שהוא חייב ממון לחברו ולא נמצא בידו ממון, לא מטלטלין ולא קרקע אלא שטרי חוב שחייבין לו אחרים, וכו', אבל אם לא הגיע זמנו אומר רבי, נראה שאין בית דין מגבין בתורת גוביאנא, שהשטרות אין גופן ממון שיהיה נגבין בתורת גוביאנא כשאר מטלטלין, שהראיה שבהן אינן נגבית וכו', והכי משמע בכתובות וכו'.

ג ז רב בהערה

ח"ב ס' רנד, כל שטר זה מקוים מוחזק הוא ביד מלוה ובכדי לא מרעי ליה, ולא מפקי ליה מחזקתיה אלא בראיה ברורה, ולא יהא האי גרר כב' עדים, דאפי' בעד א' מעידו שהוא פרוע, לא מפקינן ליה מחזקתיה, ודבר תורה לא מרע ליה כלל, אלא מדרבנן וכו'.

ב א כא, ח"ב ס' שכח, ראובן השכיר בית לשמעון לשנה והחזיק בבית ודר בו וכו', ומת שמעון תוך הזמן, והיורש אומר לו ביתך (אני) [איני] רוצה ושכירות איני משלם אלא לפי חשבון שדר בו אבי וכו', אם באו בטענה שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, וכל יום ויום מתחייב כנגד אותו יום וכו', אפילו כן אין בטענה זו כלום, דמכל מקום אין השוכר רשאי לצאת בכל יום ויום ולחשב עמו לשעות, אלא מחוייב הוא שלא להניח ביתו לפני זה עד זמנו וכו'.

ג יא רנא, מיוחסות ס' כג, שאלה, ראובן חייב לשמעון מנה, ואין לראובן כי אם שטרי חובות של ישמעאלי, וכשבא שמעון ליפרע ממנו טען ראובן דכיון שאין לו אלא שטר חוב אין זקוק לפרוע, ואין ב"ד נזקקין לו, לפי ששטרי חוב אין גופן ממון ואין משועבדים לבעל חוב, ושמעון טען וכו', תשובה, הדין עם שמעון התובע, וכו', ועוד, שאין ממש באחת מטענות ראובן, דמה שטען דשט"ח אינם משועבדים לו לא טען כדן, דכל מה שיש ללוה משועבד למלוה, אלא דראובן זה שמע וטעה, הוא שמע שאמרתי אני שאין ב"ד מגבין שט"ח לפי שאין גופו ממון ומילי נינהו, ואין בית דין עושין גוביינא במילי, אבל בודאי שמשועבדים הם לבעל חוב, דאי לא, למה מוציאים מזה ונותנין לזה, וב"ד נזקקין להוציא מזה וליתן לזה, ואפילו בעל חוב עצמו משועבד לו, שאם רצה ליתן לו הרשות בידו, וכדאמר פרק כל שעה וכו'.

ג ז רב, מיוחסות ס' ק, שאלה, שטר שנמצא גרר בין שיטה לשיטה, א"נ מאחוריו, חוששין שמא שובר היה כתוב בו וגררו, או לא, תשובה, נראה ודאי שאין חוששין בו לכלום, ולא מרעין ליה לשטריה בחשש כזה, לפי שהשטר מוחזק הוא ביד המלוה וכאילו הממון הכתוב בו הוחזק בידו, וכו', וטעמא דמילתא משום דשטרא מוחזק הוא, וכאילו ממון הכתוב בו מוחזק ביד המלוה, ואוקומי ממונא הוא, וכו', וכו', וכיון שכן, כל שהשטר מקויים מוחזק

ביד מלוה הוא, ובכדי לא מרעינן ליה ולא מפקינן ליה מחזקתיה, ודבר תורה לא מרע ליה כלל, אלא מדרבנן וכו', אבל הכא דשטרא מעליא, מאן דמפיק ליה מחזקתיה עליו הראיה וכו'.

מיוחסות סי' רכג, בענין דחיוב הריבית מתחדש בכל זמן, דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף.

תשובות מימוניות

ב א יט ס' כז, אי דא"ל בית זה ונפל אזדא לה, פי' למה חייב להעמיד לו בית. ומדפריך הכי ש"מ דאינו חייב להחזיר השכר דקודם שנפל לכל הפחות, ומסתברא אפילו הכל חייב לשלם השוכר, דברשותו נפל, דכל ימי שכירות הבית ברשותו. וגם בקונטרס פירש מזלו גרם, ואפילו לא נתן, למה לא יתן אפילו שכר דלאחר נפילה וכו'.

אור זרוע

ג ד קח פסקי בבא מציעא אות ח ד"ה ונראה, שכך פי' רש"י זצ"ל בדברי ר' חייא, והילך, לא הוצאתים והן שלך בכל מקום שהן, ועל זה פליג רב ששת ואמר הילך פטור, אבל אי הוה מודה שהוציא, והוה יהיב ליה חמשין אחרני, בהא מודה רב ששת דחייב, דאין זה הילך, וא"ת, מאי פריך גבי סלעין דינרין, והא השטר כיון דמודה ביה כהילך דמי, לישני ליה כגון שהוציא אותם סלעין שהלוה, ומחזיר לו אחרני, דהשתא לאו הילך הוא, ההיא לא קשיא, כדפירש רש"י זצ"ל, הילך הוא, שהרי הקרקעות משועבדות על כך, הילכך הויה ליה הילך, שבשעה שהלוהו וכתב לו השטר, בההיא שעתא נתשעבדו לו נכסי לווה למלוה, והוה ליה כאילו קרקע זו הלוהו, והוה הילך וכו'.

שו"ת הריב"ש

ב א כז ס' תקי, אחד מהם השכיר קרקע לחברו לזמן ידוע בקנין ובשטר, ופרע לו השכירות טרם יחזיק בקרקע וכו', והשוכר וכו' אמר למשכיר בפני עדים, אחרי שאין אתה חפץ בשכירות החזיר לי מעותי וכו', והשוכר אומר עתה שאינו רוצה במעות כי אם בקרקע השכור לו, וחוזר בו ממה שאמר למשכיר בפני עדים, ואומר כי אחרי שלא קנו מידו בזה, לא נסתלק משכירות, אע"פ שאמר לו זה בפני עדים, הדין עם מי, תשובתי, שהדין עם השוכר, שכיון שקנה הקרקע לזמן המושכר לו בקנין גמור ובכסף, הרי הוא שלו לזמן ההוא, ואינו יכול להסתלק ממנו בדבור בלבד, אפילו בפני עדים, כי אם בקנין גמור, דשכירות מכירה ליומיה היא כמו שאמרו ז"ל וכו', כל שכן בכאן שהוא שכירות גמור ומכירה ליומיה, שכיון שקנה הקרקע לשכירותו הזמן ההוא בקנין גמור, מעתה הקרקע קנוי לו, ואע"פ שלא החזיק בו, ואין מועיל הסלוק אם לא בקנין וכו'.

שו"ת הרמ"א

ג ז קפב ס' קיב ד"ה והנה אומר, ועוד אני אומר דודאי אף רשב"ם לא קאמר אלא בימיהם שהיו מגרשים נשותיהם שלא מדעתם, דמאחר שבדידיה תליא מילתא והוא נתן עיניו לגרשה, כמו שנתגרשה דמי, מאחר דאין מעכב בידו, וכדאמרינן בעלמא כל העומד לגזוז כגזוז דמי,

וכל שטר העומד לגבות כגבוי דמי, אבל בזמן הזה שאין אדם מגרש אשתו בלא דעתה וכו',
ודאי אף רשב"ם מודה דלא אבד ירושתה וכו'.

שו"ת מהרי"ט

ג ז רג בהערה

ח"א ס' ע ד"ה ומעתה הואיל, ולא אמרינן מיגו אלא להחזיק ממון שיכול לפטור עצמו
על ידי מגו אי נמי יש לו שטר או חזקה ע"כ, ואע"ג דאתותבו דברי ריב"ם ז"ל, מ"מ דבריו
עיקר, כמו שכתב הרא"ש ז"ל, וגם התוספות בסמוך כת' דטעמא דפסקינן הלכתא כרבא
בארעא וכרב יוסף בזוזי משום דאמרינן מגו לאוקומי ממונא, ועוד כת' ובהכותב דאמרי'
מגו דיכול למימר לא הד"מ יכול למימר הני סטראי נינהו, אע"ג דמגו להוציא לא אמרינן,
שאני התם דאיכא שטרא, הרי שתפסו התוספות ז"ל דבריו של ריב"ם לעיקר, וכו'.

שו"ת רעק"א

קמא ס' קלז, בענין עדיפות שטרך בידי על רוב מהא דמהני להוציא. ג ז רז

שב שמעתתא

שמעתא א פרק כד, בענין דמי ששטר בידו חשיב קצת מוחזק ומהני ליה רוב דלא חשיב
להוציא. ג ז רז

קונטרס הספיקות

כלל ז אות ה, איברא שיש לחלק וכו', דבמקח כל שנגמר המקח ביניהן בקנין או בדרך אחר
מדרכי הקנאה, מאז נתחייב הלוקח בכל דמי המכירה וכו', אבל בשכירות כיון דקיימא
לן דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, נמצא דחייב השכירות לא חל מיד משעה שנגמר
השכירות ביניהן, אלא כל שעתא ושעתא זימניה דחייבא הוא, ובפרט למאן דאמר אין
לשכירות אלא לבסוף, דלא חל החיוב כלל אלא בסוף ותשלום כל משך זמן השכירות
כדאיתא בקידושין (סג.) וכו', אבל יותר נראה בעיני לומר דהאי פלוגתא דשכירות בישנה
לשכירות מתחילה ועד סוף ואינה אלא לבסוף לא שייכא אלא בשכירות פועל, כהאי
דקידושין בשכר שאעשה עמך, וכעין שכר כיפה דפרק קמא דעבודה זרה (יט:). אבל
שכירות קרקעות ומטלטלין מיד שנגמר השכירות וקנאה השוכר להדבר ההוא נתחייב
בכל השכירות, דשכירות ליומא ממכר הוא, ומה לי שקנאן לחלוטין או קנאן לשנה. מה
שאין כן בפועל, דיוכל לחזור אפילו בחצי היום, והלכך לא שייך לומר גביה שנתחייב בכל
השכירות מיד וכו'.

אבני מילואים

ב א ו, ג ד סו, ג ה קלה, א ב ז

אה"ע ס' ק ס"ק ס ד"ה ודע, ודע דמש"כ הפוסקים בשם ר"ת הא דמוכר שט"ח לחבירו
וחזר ומחלו מחול, משום דשני שיעבודים יש על הלוח שיעבוד הגוף ושיעבוד נכסי כו',
לאו דוקא שיעבוד הגוף, דהגוף אין בו משום שיעבוד, דאי הוי הגוף משועבד א"כ כי מטא

זמן פרעון היה רשאי להשתעבד בו לפרעון חובו, כי היכי דשיעבוד נכסים כי מטי זמני הב"ד מגבין אותו. אלא העיקר כמ"ש בשטה מקובצת פ' הספינה שם [קמז, ב'] בטעמא דר"ת, דיש על הלוח חוב גוף ושיעבוד נכסי כו', ע"ש.

בית הלוי

ג יא רס סי' כג ד"ה אמנם, מצינן לומר דבמה דנותן לה שט"ח ומתחייב לה מנה ומשעבד לה נכסיו, נתינה זו של החוב הוי שפיר כסף ומתקדש בו, וגם קונים בו כל דבר, אבל גבי פדיון הבן הרי גם קודם שכתב לכהן היה עליו חוב זה שחייבתו התורה, ונכסיו היו משועבדין לזה, דהא עולא ס"ל בסוף ב"ב שיעבודא דאורייתא, וגם דהוי מלוה כתובה בתורה, וא"כ, הרי במה שכתב השט"ח לא הוסיף ולא חידש עליו שום דבר, והיאך שייך לומר דיהי' יוצא בזה מצות פדיון, וה"ז דומה ממש לפורע חובו, שתובעין ממנו ממון, בשטר אחר שנותן וכו', דבקיודשין לא היה חייב כלום, ובזה שנתחייב לאשה מקרי שפיר נתינה ומהני, משא"כ בפדיון הבן דהי' חייב מקודם לא מהני וכו'.

ברכת שמואל

ג ח רח קידושין סי' ד, בענין מה שיש למלוה גוף ממון אצל הלוח, ממוני גבך, ומה שריבית הוי חיוב ממון.

שו"ת אגרות משה

ג ו קסה יו"ד סי' עז, בענין מוכר שהאריך זמן ללוקח דמשתנה לחוב מלוה דהוא משום אפוכי מטרתא וכאילו שילם וחזר ולוה.
ג ו קסט יו"ד סי' עז, בענין מוכר שאפילו כשיכול לשלם בשוה כסף אינו יכול לשלם בחפץ עצמו דזה אינו תשלום אלא ביטול המקח.

רמב"ם

ג א לה דעות פ"ה הי"ב, ואסור לו לאדם להפקיר או להקדיש כל נכסיו ויטריח על הבריות, ולא ימכור שדה ויקנה בית, ולא בית ויקנה מטלטלין, או יעשה סחורה בדמי ביתו, אבל מוכר הוא מטלטלין וקונה שדה, כללו של דבר, ישם מגמתו להצליח נכסיו, ולהחליף הכלה בקיים, ולא תהיה כוונתו ליהנות מעט לפי שעה, או ליהנות מעט ויפסיד הרבה.

ג י רכט בהערה

מכירה פ"א ה"ו, האומר לחבירו תן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך כיון שנתן קנה הבית מדין ערב.

ג י רכט מכירה פ"א ה"ו, המחייב עצמו בממון לאחר בלא תנאי כלל, אף על פי שלא היה חייב לו כלום, הרי זה חייב, שדבר זה כמו מתנה הוא ואינו אסמכתא, כיצד, האומר לעדים היו עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה, או שכתב לו בשטר הריני חייב לך מנה אע"פ שאין שם עדים, או שאמר לו בפני עדים הריני חייב לך מנה בשטר, אע"ג שלא אמר אתם עדי, הואיל ואמר בשטר, הרי זה כמי שאמר היו עלי עדים, וחייב לשלם, אע"ג ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום, שהרי חייב עצמו וגמר ושעבד עצמו, כמו שישתעבד הערב, וכזה הורו רוב הגאונים.

משנה למלך

ג ח רח טוען ונטען פט"ו הי"א ד"ה הואיל, בענין ספק במלוה בשטר אם הגיע הפירעון שאין הלוה מוחזק.

טור

חו"מ

ג יא רמו חו"מ סי' קא, י"א שאם יש ללוה שטרי חובות על אחרים, שאין יכול להגבותם למלוה בחובו שאין גופם ממוון, ועוד שהקלקול מצוי בהם, וא"א הרא"ש ז"ל כתב שיכול להגבותם לו, וישומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו עדית או זיבורית וכו'.

ב ב לג חו"מ סי' שיב, כתב הרמ"ה הא דצריך להעמיד לו בית כי אמר בית סתם, לאו למימר שיכופו אותו לבנות לו בית או להשכיר לו, דאף על גב דקנו מיניה שישכיר לו או לבנות לו, לא היה בעולם ולא חל עליו הקנין וכו', מיהו אם היה למשכיר בית אחר שלא היה משועבד בשעת שכירות לאדם אחר, חל הקנין עליו, דבית סתם אמר לו, וצריך ליתנו לו וכו'.

פרישה

ג ו קסו חו"מ סי' קצ"ס"ק ב, זקף עליו השאר במלוה דהוי כאילו כבר קבלו ממנו וכו'.

שו"ע

חו"מ

ג ז רו חו"מ סי' פז סעיף לא, טען שיש לו אצלו חוב בקנין או בשטר ואבד, והוא אומר פרעתי וכו' ונשבע, ואח"כ וכו' הוציא השטר ונתקיים, הרי זה משלם וכו' ואינו חשוד, שהרי לא העידו שלא פרע, ולא טען הנתבע להד"מ וכו'.

ג יא רנב, ג יא רמו

חו"מ סי' קא סעיף ה, אם יש ללוה שטרי חובות על אחרים יכול להגבותם לו, וישומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו עידית או זבורית וכו', הגה, ואפילו יש לו שאר מטלטלים יכול להגבות לו שטרות בשוים.

ג ו קעג חו"מ סי' קא סעיף ו, יש אומרים דבמוכר סחורה אינו מורידו לשומא כלל, אלא שנותן לו מעות כמו שהתנה, ומאותו מטבע שהתנה.

סמ"ע

חו"מ

ג א טז חו"מ סי' קצ ס"ק א, דהא קנין כסף נלמד משדה עפרון, וכסף הנזכר בשדה עפרון היה דמי שיווי השדה וכו'.

ש"ך

חו"מ

ג יא רנב חו"מ סי' קא ס"ק ג, דודאי לא מסתבר כלל שישלם לו בעל כרחו בשטרות ולא מטלטלי, דהא לעולם אזלינן לטובת המלוה, ועוד היאך נכוף אותו לגבות שטרות בחובו, ושיתבע את הלווים, והלא הוא אין לו עסק עמהם ואינו בעל דבר שלהם, והיאך נכריחו שיהא בעל דבר שלהם בעל כרחו, ועוד דשמא יארע קלקול שלא ישלם לו, זה הוא ודאי דבר שאין הדעת סובלתו, שיחזיק זה תחת ידו מטלטלים ויסלקנו בשטרות וכו'.

קצות החושן

ג ח רח חו"מ סי' מב ס"ק ב, בענין שהלוה יותר מוחזק מהשואל, דבשואל הבעין אינו שלו ומשא"כ בלוח.

ג ז רו חו"מ סי' פז ס"ק כח ד"ה ואינו חשוד, וקשה, דהא קי"ל סוקלין ושורפין על החזקות, וכיון דחזקה דשטרא בידי מה בעי ע"כ חזקה טובה היא, דמהני לאפקועי ממונא, למה לא יועיל לעשותו חשוד בשבועתו, שנשבע שפרע, וחזקה ודאי דלא פרע וכו'.

ג א ג, ג ו קעד

חו"מ סי' קא ס"ק ג, ואדרבא מדברי תוס' משמע דאפילו במוכר סחורה מורידו לשומא, וכו'.

חו"מ סי' שנג ס"ק ב ד"ה וי"א, וביאוש דאבידה ליכא חיוב דמים וכו', וע"כ צריך לומר דיאוש גופא אפילו למ"ד קונה אינו קונה קנין גמור, היכא דאתי לידיה קודם יאוש, אלא לקנות גוף החפץ, אבל לענין הדמים לא קני לה, וא"כ ה"ל שיוור בקניינו וכו'.